MORES, LEGES, ET RITVS OMNIVM GENTIVM,

PER

IOANNEM BOEMVM

Aubanum, Teutonicum, ex multis clarissimis rerum scriptoribus collecti.

Cum Indice locupletissimo.

LVGDVNI,
Apud Ioannem Tornæsium,
& Gul. Gazeium.

1556.

HENDECASYLLABON AD LECTOREM.

Non sic Herodotum, haud quidem Stralonem,
Haud Trogum, neq; Plinium, haud Solinum,
Scriptorem haud Siculum, haud senem Berosum:
Facundus aliquem nec ex nouellis,
Non Papamq; Pium, Sabellicumq;,
De rebus breuius fideliusq;,
His tractasse. Videre nationes
Hic omnes Asiæ quæas vagantes,
Persas atq; Arabes, Scythas, & Indos,
Parthos, Assyrios, Syrosq;, Medos,
Europa pariter Gethas, Dacosq;,
Thraces, Sauromatasq;, Pannonesq;,
Germanos, Italos, Gallos, Iberos,
Hybernos quoq; Cantabros, Britannos,
Et gentes titulo sub Aphricano,
Pœnos, Aethiopes, & incolentes
Aegyptum, & Libya aridas arenas,
Nomullasq; per insulas morantes:
Turcarum insuper atq; Tartarorum
Sectas, Christigenumq; nationem,
Qua late dominantur, & gubernant
Nunc regna, imperia, atque principatus
Mundum prænalidè per vniuersum.

150
54.

SIGISMVNDO GRYM, AVGVSTANO, OPTIMARVM artium & Medicinæ eximio Doctori, Ioannes Boëmus ubanus Teuronicus S.

*

COLLATVRVS me ad celeberrimum hunc morem, quo omnes, qui unquam à se scriptos libros in lucem dedere, unum aut plures è præstantioribus uiris eligere solent, quibus uelut defensoribus patronis, illos adscribant, dedicentq; : Cum huc atque illuc multum diuq; circunspicerem, cui et ego lucubrationes hasce meas de Gentium moribus, ac earundem uiuendi ratione, nominatim dedicare, & ad propugnandum tradere cumprimis uelim, cui acceptas fore confiderem : Nemo mihi te, splendidissime Doctor, cùm dignior, tum aptior occurrit : non eo solum, quòd eas sub expessis tuis, tuoq; sub mundissimo castigatissimoq; literario prelo impressurus, laudem (quamcunque mihi unquam à grato & humano lectore pro habitis laboribus cesserit) communem mecum habiturus sis : uerum quòd te multos & haud mediocriter delectari nouitiis cognoui, cum anno superiori similes libellos duos, unum de Septentrionalibus Gentibus, cuius autor Matthias de Michau, alium

de Meridionalibus cuiusdam Ludouici de Bononia, impresseris: meq; librum præsentē in Germanicam linguam nostram transferre interpretariq; adhortatus sis. Et hoc dignissimè: quippe, qui optimè diu anteà hæc atq; alia, quæ de externis nationibus memorantur, omnia cognoris, sciasq;: licet non ex leuibus circulatoribus, non ex uagis mendicis, qui ut uulgò admiratiores, acceptioresq; sint, adeò nefandissimè alijs; omni uerecundia plerunque mentiuntur: ut non ipsis modò non fides etiam minima habeatur, uerum omnibus iuxtà, qui aliquid de his aut scribunt, aut recitant: Sed ex grauium fide dignissimorum autorum scripsis, quibus perdius & pernox eu quoque, quandocunque à medicis curis uacare datur, operam summam impendis. Atque ex hinc homini in publica præsertim administratione constituto nihil utilius, nihil gloriosius, iucundiusq; magis, quàm ueraciter aut legendo aut peregrinando cognoscere, qua religione, quibus moribus, qua regiminis forma, quibus legibus, institutisq; alia per orbem gentes uitam traducunt. Quod ita compertum est, ut illis, qui extra patrios agros ad secundum uix lapidem unquam peruenerint, quiq; ingenuorum morum & artium in iuuentute parum aut nihil perceperint, quamuis naturæ sua bonitate opulenti, facundi & solertes satis superq; in patriæ sinu populos moderentur & urbes: tantum tamen felicitatis adimatur, ut propemodum pro despicato quicquid dicant

dicant faciantq;, ab omnibus habeatur. E diuerso alijs, qui peregrè aliquando profecti, sub fidelibus & eruditis præceptoribus in claris probeq; institutis urbibus egregia multa uiderint didicerintq;, tantum gloriæ & maiestatis adijciatur, ut nihil ab eis attentetur, nihil fiat, quod non ex eius, quàm à diuinissimo oraculo præceptum alacriter non omnes amplectantur, cunctisq; non summè placeat. Quapropter, ornatissime Sigismunde, scripta hæc nostra, quæ ex multis præclarissimis rerum scriptoribus, iam triennio fermè non sine maximis laboribus in librum istum collegi, congessi, & quantum ingenio atque industria potui, augmentaui, à me obuijs manibus & serena fronte suscipe, susceptaq; tanta diligentia, tanta fidelitate perlege, perlustra, examina, ab omniq; macula expurga: ut nihil usquam prætermittatur, nihil præterfluat, quod secum mèmutuli quippiam subripiat inuoluatq;, quod postea à lynceis utilitatorum obstrigilatorumq; oculis inuentum, sphingeis unguibus exodatum, uipereis linguis compunctum, exibilatumq;, in famam & nominis nostrorum amborum dispendium, atq; obfuscationem in omnibus triuijs pro fabula iactetur. Quod ubi diligentissimè perfeceris, sub dædaleo tuo literario prælo accuratissimè imprimere curabis.

Vale.

IOAN. BOËMI AVBANI TEVTONICI AD LECTOREM

*

PRAEFATIO.

MEMORABILIORES gentium mores, ritus, leges, locorumq; ubi degant situs, quos Historiæ pater Herodotus, Diodorus Siculus, Berosius, Strabo, Solinus, Trogus Pompeius, Ptolemæus, Plinius, Cornelius Tacitus, Dionysius Apher, Pomponius Mela, Cæsar, Iosephus: & ex recentioribus nonnulli, Vincentius, Æneas Syluius: qui postea Pij secundi Pontificis maximi nomen tulit: Antonius Sabellicus, Ioannes Nauclerus, Ambrosius Calepinus, Nicolaus Perottus in Cornucopiæ: aliiq; permulti clarissimi rerum scriptores in Commentarijs suis diffusè & ceu per partes celebrauêre: ut in uno libro conscriptos haberes, facileq; quando usus deposceret inuenires, historiarum lector cultorq; studiosissime, per otium successus horis undique conquisiui, collegi, & in diarium hunc conscripsi, digessi: non spe lucri ullius, non popularis auræ ambitione: uerumtamen

Autores quos in hoc opere sequitur.

Causa quę eum ad scribẽdum impulerit.

rumenimuerò tam libero & planè otioso studio, quam rei ipsius mira dulcedine atque utilitate. Congessi inquam tum ueteres, tum recentes, bonos item et malos, indifferenter, ut ipsis tanquam præsentissimis atque optimis exemplis perspectis uitam instituendo: laudabiles sanctosq; amulandus secteris, culpabiles & obscœnos uitabundus prætereas: Cognoscasq;, mi lector, quàm pulchrè & feliciter hodie, quam item incultè & simpliciter olim primi mortalium, à creatione sua ad generale usque diluuium & altera multis seculis, terra sus uixerint: quum in usu adhuc aes signatum haberent nullum, mercimonia nulla, beneficia mutuò beneficijs aquarent, nihil proprij cuiquam esset: quemadmodum aer & cœlum, ita terra & aqua omnibus communes: Non honoribus, non diuitijs inhiarent: cùm quisque sibi & admodum paucis contentus in rure sub dio, aut saltem umbrosa sub arbore aliqua, humilíue casa, cum consorte una uel pluribus, cum dulcibus natis securus & penè otiosus ageret: congestis agrorum fructibus pecorumq; lacte uescereture, aquam potaret, uestimentum ex arborum corticibus latisq; solijs primùm, deinde ex inconcinnatis animalium pellibus sibi consueret: nullis obseptus mœnibus, nullis fossis, liber uagandiq; inter libera & uagantia pecora, ubicunque nox deprehenderit, resideret: non latrones, non fures ullos metueret: latus prosiliq; ignarus eorum

Libelli fatrago.

Vtilitates enumerat

Mortaliũ ueterũm plex uita.

Securitas & libertas

omnium esset. Quæ posteà una cum adolescente mundo ex uarijs discordibus mortalium studijs, uolumentatibus, æmulationibus, subsequuta sunt, quando propter fructuum absque cultura nascentium insufficientiam, aliarumq; rerum defectum, beſtiarum hominumq; externorum imprimis crebram incursionem, grassantemq; uiolentiam, congregati hominum cœtus eam peruagandi nocendiq; libertatem communibus auxilijs prohibituri: quiq; sibi certos terra limites, certos agros uendicauere, in quibus coadunatis tugurijs populariter habitare cœpêre: se muris ac fossis præmunire, legesq; sibi & magistratus, ut pacatè & ipsi inter se uiuerent eligere. Iam non ex rure, non ex pecore solum, sed uarijs inuentis artificijs, uarijsq; laboribus uitæ emolumenta quærere: per mare colligatis ratibus quàm longissimè, deportandi primum colonias gratia, deinde mercandi, ire: iunctis equis curribus uti, as in monetam signare, cultius molliusq; uestiri, humanius loqui, pacatius conuersari: splendidius uesci, magnificentius ædificare, per omnia iam mitiores, cultiores, prudentioresq; esse: agnatam barbariem ferèq; æmulam: famosam sponte sua exuentes, à mutua cæde, ab humanarum carnium esu, à rapinis, à publico & indifferenti matrum filiarumq; congressu, talibusq; multis abstinere: Rationi & uiribus iam innitentes terram, quæ tota tunc opaca syluis, nocentibus beſtijs, & stagnan

Cõgregati homines primum.

variamor taliũ studia & inuenta.

Homines cultiores facti.

stagnantibus undis, humano incolatui inconuenientes, deserta, horrida, omninoq; inculta & infrequens iacebat, industria & labore à saxorum salebris, ab arborum truncis, à superfluis undis expurgauere, planauere: & totam fœcundam spectabilemq; fecere: Campos aruis, colles uinetis adaptauere, sarculo proscissos frumentum atque uinum largiter producere instituere, qui grauatè prius glandes syluestriaq; poma dedere, nullos irriguis pratis hortisq; amœnissimis decorauere. Suprema montium syluis relicta: adeò omne solum fructificationi assignauere, ut quod lignationi pabulationiq; satisfaceret, superesse uix passi sunt. Loca adhæc omnia frequentissimè incolere cœperunt, passim ædificare, ex modicis pagis amplissimas urbes, ex uillis pagos, in excelsis montibus arces, in uallibus deorum templa struere, fontes ut salubriores utq; delectabiliores essent, cæsis marmoribus complexi sunt, circumcircaq; consitis arboribus amœnissimè obumbrauere, à quibus in urbes salientem aquam per cannales, latentesq; siphones quàm longissimè deriuauere: ubi naturaliter decrat, defossis in terram puteis profundissimè quæsiere, torrentes impetuosaq; flumina, quæ frequenter prius pro libito in maximam interdum accolarum perniciem expatiabantur, obiectis aggeribus coërcuere: atque ut transuadabilia, nihiloq; negotiationibus humanis obstantia essent, immissis in

Terra ube rior facta & cultior.

inum palis aut arcubus eductis, validissimos pontes superimposuere: In mari scopulos, à quibus nauigantes periclitari solebant, ut plurimum detecere. Insulis & continenti solo portus multos fecere, ac in quibus admotæ naues à uentorum flatibus securè quiescerent naualia stationesq; amplissimas effodere: adeò omnia per terram, per mare excoluere, elaborauereq;, ut terra ipsa ad priscum eius situm, naturalemq; squalorem hodie comparata, alia esse credi possit, quàm quæ olim fuerit, deliciosissimo huic horto certè haud multum dissimilis, ex quo propter diuini præcepti transgressionem, infelices protoplasti Adam & Eua eiecti sunt. Præterea multas ingeniosissimas disciplinas, multas artes inuenere homines: quibus per excogitatas etiam uarias literarum notas libris, tabellisq; (ut ad posteros peruenirent) demandatis, sese extra mortalem conditionem in tantum uindicauere, extuleréq;, ut indigetum deorum beatissimam uitam iam consequuti uideri potuissent. Si non mundi princeps iniquissimus Sathan superseminata pestilentissima zizania integrum & felicem hunc statum confudisset: qui ut homines & numero succrescere cognouit, & melius in mundi delitijs iam habere, inuidia permotus, acerrimis omnis generis sceleribus primum sibi obnoxios fecit, mox futurarum super cœlestiumq; rerum curiositate affectos, per obscuras oracu-

Terra paradiso æquata.

Homo extra mortalem conditionem se uindicauit.

Mali dæmonis inuidia homo pessundatus.

lorum ambages, iniecta superstitione atque timore, deorum dearumq; profanam culturam (ut unius ueri singularis Dei cognitionem aboleret, mortalesq; ipsos aliquo insigni malo afficeret) edocuit: hic Delphica, illic Euboica, alibi Nasamonia adita, Dodonæq; quercus maligna inspiratione resonare fecit: quibus in Latio Saturno, in Creta Ioui, Iunoni in Samo, Baccho Thebis & in India, Isidi Osyriq; in Ægypto, in Ilio Vestæ, in Aphrica iuxta Tritonem Palladi, Mercurio sub Teutatis nomine in Gallia & Germania, Minerua Himetto atque Athenis: Apollini Delphis, in Rhodo, Chio Tauara Licia, in Troade & Tymbra, Diana in Delo & Scythia, Veneri in Cypro, in Papho Gnido Cytheraq;, Marti in Thracia, Vulcano in Lippara & Lemno, Priapo in Lampsaco Hellesponti aliisq; multis in locis (quorum adhuc nomina ob præclarissima inuenta & beneficia populatibus suis collata, in recenti memoria erant) diuinos honores fieri excitauit. Deinde etiam postquam Christus Iesus uerus Dei omnipotentis filius assumpta carne apparuisset, atque erranti mundo rursus uerum æterna beatitudinis iter ostendens, uerbo & exemplo ad patris sui cœlestis gloriam, ad bene beateq; uiuendum hortatus esset, missisq; in orbem uniuersum discipulis, salubri illorum prædicatione nefandissimos superstitionis ritus damnasset, religionem nouam, nouisq; saluberrima uita

Vetus Deus, oblituioni datus.

Pluralitas deorũ Inducta.

Vbi locorum quiq; deorũ magis culti.

Christus Iesus ab errore uindicauit ũmdum.

uitæ instituta promulgasset: & iam eo quidem deduxisset, ut ipsis ab omnibus in orbe gentibus receptis, ad ueram felicitatem desiderari ulterius potuisset nihil: Ipse Sathan in genuinam malitiam reuersus, curiosa hominum pectora, quæ destituere coactus fuerat, iterum circumuenientes, quædam in priorem errorem reduxit, quædam nouis hæreticis opinionibus adeò corrupit, adeò excæcauit, ut multo melius ipsis fuisset, ingressum semel ueritatis uiam quodammodo ignorasse, quàm sic temerè, sic malitiosè derelinquisse. Obseruant hodie, diuinoq; honore quam deuotissimè prosequuntur Asiæ minoris, Armeniæ, Arabiæ, Persidis, Syriæ, Assyriæ, Mediæ, & in Aphrica Aegypti, Numidiæ, Libyæ, Mauritaniæ: In Europa totius Graciæ, Mysiæ, Thraciæ, Turcici nominis gentes omnes, Christo abiecto, Epilenticum Mahometum & illius uesanum dogma. Scythiæ latissimi populi, qui Tartari hodie uocantur, pars Imperatoris sui Chami idola, pars astra, pars etiam unum Deum ex apostoli Pauli doctrina ueneratur. Indiæ ac Aethiopiæ gentes, quæ presbytero Ioanni parent, Christianam pietatem tueneur, sed instituto longè à nostro diuerso. Synceram orthodoxamq; Christi fidem, qua gratiosè olim orbis uniuersus illustratus fuit, Germani retinemus, Itali, Galli, Hispani, Angli, Scoti, Hybernj, Daci, Liuonij, Prussij, Poloni, Hungari, & insulares Rhodij,

Malus dæmon iterum hominj insidiatus.

Gētes Mahometanæ.

Idololatræ Scythæ.

Schismatici.

Veri Christiani.

Rhodij, Siculi, Corsici, Sardinij, pauciq; alij. Effecit acerbissimus humani generis hostis hæc inducta morum diuersitate, hac sacrorum & rituum perdita damnosaq; superstitione, ut dum unaquæq; gens Deum, quem religiosè colit, quemq; præ se ferat uerum summumq; esse, dum se rectam æternæ beatitudinis uiam ambulare: cæteras uerò omnes per deuia, per abrupta obertare magnis rationibus contendit, dumq; unaquæque sectam suam longè latèq; propagare & extendere nititur: sese mutuò tantis inimicitijs, tantis odijs habeant prosequanturq;, ut ad externas hodie nationes peregrinari non solùm non sit tutum, sed ferè omnino prohibitum & occlusum: unde fieri persuasum mihi habeo, ut dum uicinarum gentium nomina uicinis gentibus uix cognita sint, pro mendacijs hodie repudientur quæcunque de ipsis aut scribantur aut referantur: quorum cognitio tamen adeò dulcis, adeò utilis, gloriosaq; semper reputata est, ut clarè constet, non ob aliam causam quàm illius amore atque desiderio plerosque relicto natali solo, relictis charis parentibus, coniugibus, liberis, & amicis, relicta (quod magis est) propria salute, cum maximis difficultatibus, periculis, curis, angustijs, ut aliquid experirentur, remotissimas transmarinas interdum assumpsisse peregrinationes: ut compertum habeamus non hac tempestate nostra solùm, uerùm ab exordio ferè mundi omnes perquam maximæ autor

Discordię omnis seminarium cultus diuini dispartitas.

Cognitio æternarū rerum iucunda & utilis.

autoritatis, prudentiæ, eruditionis ab omnibus existimatos, in Reipublicæ (pacis & belli tempore) magistros, consiliarios, iudices, centumviros, administratores, duces publico consensu electos, asciitosq; esse: qui ad remotas terræ oras adeundo profecti multorum populorum mores cognouerint, urbes: quemadmodum Cereris auctor Italiæ priscos illos philosophos, Socratem Academicum, Platonem Academicum, Aristotelem Peripateticum, Antisthenem Cynicum, Aristippum Cyrenaicum, Zenonem Stoicum, Pythagoram Pythagoricum: tantæ fuisse autoritatis: dicentibus frequentium instituere concilia, & sibi potuisse conspicimus: quemadmodum ueteres quoq; Lycurgum Minoa & Rhadamanthum Cretensibus, Orpheo Thracibus, Draconem Solonemq; Atheniensibus, Lycurgum Lacedæmonibus, Minoa Iudæis, Zamolxim Scythis, aliosq; multos populos suis præscriptas sacrorum cæremonias, ciuilesq; disciplinas terræ potuisse tradere. Quæ nunc a se mira barbaris mutata ea excepta, quia sapientissimis seculi hominibus (Chaldæis, Magis, Brachmanis, Gymnosophistis, & ad extremum Samothracum sacrorum auctoribus, cum adhuc quandiu conuersi sunt, deorum præsentes quemadmodum (Homero teste) cernere licuit, Rossq; Cretensium Iuuenes, qui pene terrarum orbem perlustrauit, prædicatione sua gratiosa die successu prius dantes, deos Deosq; iurare

Prisci Græciæ philosophi unde philosophiâ & gloriâ auctificati.

Primi legumlatorum unde autoritatē cōsequuti

Sapientes seculi.

Præstantissimi hominum inuentores gloriosi fuere.

memo Bacchum, & fortissimum Herculem, æmulumq; illius Theseā, Iasonem cum cæteris Argonautis, naufragum Vlyssem, & ex Troia profugum Aeneam, Cyrum, Darium, Xerxem, Alexandrum Magnum, Annibalem Pœnum, Mithridatem Ponti regem, quinquaginta nationum linguis loqui peritum, Antiochum magnum, innumerosq; Romanorum principes, Scipiones, Marios, Lentulos, Pompeium magnum, Iulium Cæsarem, Octauianum Augustum, Constantinos, Carolos, Odones, Conrados, Henricos, Federicos, per facilem à se in exteras nationes bellicas expeditionem immortalem hanc gloriam sempiternamq; memoriam comparare potuisse cognoscemus. Quapropter cùm tanta sit in gentium earundemq; morum cognitione uoluptas, tanta utilitas, cumq; omnibus remotas terras adire inuisum, ab plurimas causas non concedatur, non inuisum mihi, optimisque lector, conscriptos in hoc libro celebriores gentium mores celebrioraq;, in quibus habitant, loca non minori alacritate, promptitudineq; legendo amplexari & cognoscere, quam si te per manus regionum circunducens fidelissime, quo in quoque loco unaquæq; gens uitā egerit hodieq; agat, & ad quem finem diligentia adhibita ueterum. Non enim non auctoritatis ad ea [illegible] ingenium adegit, experientiæ præcautum

Petoratio.

Veritatem præcautum

rem me peruetustissimam, & plus quàm à mille autoribus anteà pertractatam, etiam nunc alias quàm eorum uerbis, nunc pro meo, proq; nouo aliquo attulisse: uerùm institutum meum diligentius introspicies cognoscas, me tam ex ingenij mei, quàm librorum meorum thesauro haud vulgari, tibi (ceu liberalis hic Paterfamilias, cui in Euangelio Christus omnem scribam doctum comparauit) dilecto hospiti non aliena modò & uetera, sed mea etiam & plurima noua exhibere. Vale, & quicquid est boni consule, acceptumq; habe.

DE ORIGINE HOMINIS OPINIO THEOLOGORVM VERA.

CAPVT I.

DIVINA maiestas, cùm cœlum, & hanc uniuersi faciem, quæ ob ornatu, & elegantiæ formæ mundus appellata est, ac omnia quæ illius ambitu comprehenduntur, quinto creationis die absoluisset, sexto hominem masculum uti esset, qui illis & præesset & frueretur, nobilissimum animal fecit: unum omnium animantium quod cœlestium mentium particeps esset. Illi, quod ex rubentis terræ uena fieri contigisset, Adamum nomen dedit: tum mulierem ex dormientis Adæ latere deprompsam, ne solus esset, illi in socium & coniugem commisit. Simulq; in amœnissimam terræ partem conclusit, fluuiorumque quaque uersus irriguam. Locus à uiriditate facie, hilaritatis, aspectu παρὰ τὸ ἁδειν & est Græca uoce appellatus. Primò beatissimam uitam agere, malorum omnium expertem, terra sua sponte ferente omnia. Cæterum lege aberran-

Mundus unde appellatus.

Primorũ Parentum origo & appellatio Adamus.

Paradisus.

tes amœnißimo incolatu, ſedeq; illa beati re-
Fertilitas terræ cur cohibita. depulſi, ſolum ſibiliter vertere. Cohibita de-
inceps & tellus eſt, cum nihil ultro ferret am-
plius, per ſudorem & arumnam vitam agere
Protoplaſtorũ vita. ſubijt, inde morbus, tentareq; cœperunt fru-
& eſſus humana corpora. Cainus primo ex
Cainus primogenitus. genitus, ſecundo loco Abelus, & tum mul-
aly: ita adoleſcente mundo: quum tam tem
frequentius colueretur, quò maior humani ge
gentium uis erat, eò magis vitia inualeſce
nitaq; in peius labi, miuria pro innocenti li
beri cœpta eſt, propietate nummis contem
eoq; ſcelus ipſum proceſſit, ut Deus (vix N
uno mortalium iuſto reperto, quem probi
cum domo ſua ſeruari voluit, ut eſſet per
humanum genus ex integro reparari poſſ
Cataclyſmus. tacklyſmum immiſerit, qui inundans omnem
terram, una clade omnia animantia, qua
in terris fuere: præter admodum pauca,
myſtica nauis tollebatur, cum uolucribus
Diluuium quàm diu duraurit. exiuxit. Poſt quinos deinde menſes, qui
ea inundatio fuit, arca in Armenis mon
bus deſedit: Noe cum ſuis in terram egr
mortale genus breui tempore propito
reparauit: & ut rurſus omnis terra mor
Noë propagatio. Npõ filios ac nepotes habitatũ tralmittit. filios, nepotes, ac pronepotes alios ad alia te
rarum oras uelut in coloniae habitandum
In centum (ut Beroſus habet) cum
nũs Chami Eſemnum, in Libyam & Cyre
Tritanem, & in totam reliquam Aphr
ſ

Iapetum, Aralas: in Aſiam orientalem mi-
ſit Gangem, cum aliquot ex filijs Comeri Gal-
li, in Arabiam felicem Sabum cognomine
Thuriferum, Arabum præfecit Arabia de-
ſerta, & Petreum Petreia: Canaan poſuit in
Damaſco uſque in extima Palaſtina: In Eu-
ropa regem Sarmatiæ fecit Tuiſconem à Tanai
ad Rhenum flumen: iunctiq; ſunt illi omnes filij
Iſiri & Moſe cum fratribus ſuis ab Adula
monte alpe in Meotem paludem Pontica: ſub
quibus tenuerunt Tyrus, Archadius Emathias
Italiam, Comerus Gallus Samotes poſſedit Celtas, & Iubal Celtiberos. Fuit breuis illa & immaiura filiorum alienatio à progenitoribus
(quorum uiuendi ritus & mores nondum ad-
huc ſatis imbiberant) omnis diuerſitatis, quæ
ſequuta eſt, cauſa. Chamus impudens ob ludi-
brium, quo patrem habuit, cum uxore & li-
beris profugere coactus, in ea, ſtrabre parte
conſedit, qua ab eo poſtea nomen ſortita eſt:
ſacrorum nullum ſacrorum ritum tradidit, cum
nullum à patre accepiſſet. Vnde factum, ut
quum procedente tempore aly poſt alios ex ea
terra rurſus uelut in colonias miſſi, diuerſa
mundi loca tenuiſſent (creuit enim ſupramo-
dum alacritate hominum genus, quidam in errores in-
ciderint inextricabiles: lingua uaria eſt: co-
gnitio uerborum, & omnis cultus periit. Adeoq;
quidam inculto & barbaro modo ut auctores, ui-
tam duxere: ut quid differentia inter eos, &

Vnde morum & linguarum diuerſitas orta. Chami maturum exitium.

Homines à bruris non diffe-rebant.

syluestria animalia extiterit, nix uideat. Qui in Aegyptum transiere, cœlestium luminum motum pulchritudinemq; mirati, Solem & Lunam, uelut certum ipsis numen inesset, pro dys colere cœpere. Isidem hanc, illum Osyrim nominantes. unde spretum etiam sub Iouis appellatione: sub Vulcani igni: Aetherem sub Pallade: sub Cereris tellure, aliisq; sub aliis nominibus diuinos honores tribuere. Nec tenebræ illæ rerum tantùm in Aegypto fuere: sed quascunque à principio terras tenuerunt à Chamo procreati, nero pretatis ignorantia simul & infanda seruitus cepit. Caterùm nulla unquam tellus plurium fuit colonarum mater, quam Arabia pars illa, quam ut cum suis insedit, tantam humano generi cladem intempestiuum unius attulit exilium. Contrà Semi & Iapheti prognati, legitimè à maioribus instituti, modicis finibus contenti, haud tam latè, ut illi, sunt per omnes terras euagati: Quo accidit, ut ueritatis studium, pietatis dico & ueri dei cultus apud unam duntaxat gentem ad Messiæ usque tempora in occulto permansit.

Sol & Luna diuinos honores consecuti. Isis Luna. Osyris sol. Aër Iupiter. Ignis Vulcanus. Aether Pallas. Terra Ceres.

Arabia multarũ coloniarũ mater.

Semi & Iapheti prognati. Quare ueri dei cultus apud tam paucos permansit.

De origine hominis opinio Ethnicorum falsa.

CAP. II.

VEteres uerò illi Philosophi, qui præter ueri numinis cognitionem, ante multa secula naturam & historias tradiderunt, de hominis origine aliter senserunt. Quid enim in eadem ingenitum & incorruptibilem, & genus humanum

Philosophorũ de mũdo duplex opinio.

manum ab æterno extitisse, neque habuisse ortus principium credidere. Quidam genitum corruptibilemq; arbitrati, & homines dixerunt generationis initium tempore esse sortitos. Nam à rerum primordio & cœlum & terram unicam habuisse ideam immixta eorum natura. Exinde distinctis inuicem corporibus cœpisse mundum, hunc ordinem, quem uidemus. Aerem quidem motum hunc continuum sortitum, & igneam partem eius superiora loca, propter leuitatem, appetisse. Eadem causa solem astraq; cætera cursus suos sortita. Quod uerò humori mixtum, eodem stetisse in loco, propter grauitatem. quæ cùm mixta essent, ex humidis quidem mare effectum, ex durioribus uerò terram lutosam euasisse, & omnino mollem. Hæc primum quum solis ardore denser euasisset, eius postmodum superficie ut calore tumefacta, multa in locis humores quosdam esse concretos: in quibus putredines tenui contecta pellicula sint excitatæ, quemadmodum in paludibus Aegyptijs & stagnis accidere uidemus: quum frigidam terram subitò æstus aeris calefacit: tum uerò in humidis calore adhibito generatio fiat: & noctu quidam circumfusus aër humorem præbet, qui in die, solis uirtute consolidetur: tandem putredines illæ ad summum perductæ adueniente ueluti partus tempore exustis contractisq; pellicules omnis generis educunt animantium formas: quorum ea

Lætia superiora, grauia inferiora appetisse.

Animantium naturalis creatio.

Aegyptis fœcunditas.

quæ maiorem calorem sortita sunt, in superiorem regionem volatilia effecta, abierunt: quæ uerò plus terræ continebant, serpentia, aliaq; terrestria cuiscerunt animantia. Naturam aquosam nacta in sui generis elementum delata sunt, & pisces appellata. Terra deinceps, tum solis ardore, tum uentis indies magis arefcens, à gignendis maioribus animalibus desijt: sed quæ generata erant, mutua commixtione alios animantes procrearunt. Eodem quoque modo & homines à principio gentes diuant, in agris pastum quærentes, syluestri & incognita uita uixisse: quibus herbæ & arborum fructus ultro uictum præberent. Belluas inuisitatas fuisse infensas, quibus ut obsisterent, cœtus hominum ob timorem factos aiunt commodi utilitatis quærendæ mutuam præstitisse, & loca habitaculo quæsita: simulatoris consensio quum esset, paulatim deformitatem uocem aiunt, & res omnes sibi nomine appellasse. Non omnium domicilia situ eiusdem coloris, non eisdem usos uerbis fuisse: prouenisse & diuersas literarum characteres extitisse. Primosq; hominum cœtus suæ quenq; gentis initium fuisse. Verum primi homines nullo fidefactio subsidio, diem agebant uitam, quum ignorarent agrestes fructus in usum futurum condere, & ad egestatem seruare: hinc fœdam, ut homines fame aut frigore interirent. Experimento deinde edoctos.

Primorũ hominũm inculta uita.

Primi homines à belluis infestati.

Diuersitas linguarũ unde facta.

Gentium diuersitas.

Homines periculo prudentes facti.

& si cel

& spelunças aiunt quæsisse ad uitandum frigoris uim, & fructus seruare cœpisse. Ignis ad hæc nouata, cæterarumq; artium rerum perceptæ: & cæteras quoq; uitæ hominum commoditates breui tempore esse adinuentas, deniq; necessitatem ipsam rerum magistram factam singulorum peritiam ingenijs mortalium subministrasse: quibus consultoribus diuina sint munera, animusq; præstantia. Et illi, qui eam hominis originem fuisse persuasam habuere, & non ad diuinam retulerunt prouidentiam, Aethiopes omnium mortalium primos fuisse dixerunt. hæc coniectura fuit, quòd Aethiopicum solum altæ omnes terræ sidere propinquitate intepescere cœpisset, quum terra esset ab initio uliginosa: quo contigit, ut ex prima illa humoris caloreq; temperie homo sponte sua genitus, atq; eam terram in qua nasci contigisset, libentius tenuerit, quàm diuersam ullam, omnium ignota adhuc essent omnia, quæsiuere. Ibi ergo exordientes, ubi prius paucula de cognitis una trium partium, in quas totus terrarum orbis, & hic liber noster partitus est, proposuerimus de Aethiopia siue & eius gentis moribus primum, tum singularum regionum, & gentium per ordinem, qua poterimus diligentia referemus.

Magistra rerum necessitas.

Aethiopes omnium mortalium primi.

Captatio benevolétiæ à dicéndorũ propositione.

De terræ situ & partitione.

CAP. III.

MAiores nostri, ut refert Orosius, totius terræ circuli Oceani limbo circumfusum

Terra in partes tres diuiditur.

triquetra esse figura statuere: eiusq; tres partes, Aphricam, Asiam & Europam. Aphricam ab Asia disterminat Nilus, qui à meridie in Aethiopia in duo diffunditur, & Aegyptum perlabens, ac mirabili fœcunditate irrigãs, ostijs non minus septem mari infunditur. Europam ab Aphrica diuidit mare mediterraneum, quod ab occidentali oceano circa Gades insulam, & columnas Herculeas, non amplius decem millibus passuũ patens, terras aperit atq; intrat, ait Pomponius Mela. Asiam ab Europa Tanais fluuius separat, a septentrione in meridiem ferè paludem Maeotidem desinens, cũ Ponto reliquum Asiæ ab Europa diuidit. Aphrica ab oriente parte Nilo, à ceteris partibus mari terminata. Europa breuior, ubi maxime attingit latior: unde in iuga exurgens, pergit in curua ad occasum sastigiatq; se molliter, & sit paulatim addúctior: ubi finitur, angustissima est. Quantum incolitur fertilitate præstat. Ver in maxima incultæ est, & uel ab arenis sterilibus obducta, uel ob situm cœli deserta: uel multo ac maleficorum animalium genere infesta. Mare quo à septentrione cingitur Tilycum uocatur, à meridie Aethiopicum, ab occidente, Atlanticum. a quatuor non amplius nationibus ab initio Aphricum solum incolebatur, quarum duæ (sic scribit Herodotus) indigenæ sunt, totidem aduenigenæ. Indigena quidem Pœni atque Aethiopes: quorum alteri ad aquilonem Aphrica, alteri ad austrũ

Aphrica ab Asia diuiditur.

Europa ab Aphrica diuidit.

Asia ab Europa diuiditur.

Aphricæ situs, qualitas, & gentes.

Aphricæ inconmoda.

Quatuor Aphricæ latera.

Indigenæ Aphricæ gentes.

austrum incolunt. Aduenæ uerò Phœnices & Graci. Postliores Aethiopes necnon & Aegyptij, si uera sunt, quæ ipsi de se prædicant. asperi & inculti ab initio, ferina carnes herbaq;, ueluti pecoribus, uulgò cibus fuere: neque moribus, neque lege, neq; imperio ullo usi: uagi temereq; palantes, nullas certas sedes habuere: ubi nox oppresserat, ibi corpora quieti dabant. Postea uerò ab Hercule, qui & meam terram coloniis deportasse dicitur, mitiores, cultioresq; facti, ex ijs nauibus quibus in Libyam transfretauerunt, tuguria fecerunt, & conuenire cohabitareq; cœperunt. Sed de his plura postea dicemus. Inæquaditer terra Aphrica colitur, ad meridiem plurimum ob nimios æstus deserta: contra quã Europam spectat, frequentior illi cultus. Eximia & propemodum portentosa agrorum feracitas, uitore qui locis quibusdam centesimo fœnore reddant culeoribus messem. Mirum est, quod de Mauritaniæ uberitate dicitur: esse in ea uites, quas duorum hominum complexas capere non possit, uuarum racemos cubitales: Staphilini, Hippomarathri & cardiorum sextos duodenum cubitorum, enormi crassitudine calami. Indicis simules, quorum nodi octo capiant modios. Asparagos ad hæc uideri haud munus notabili magnitudine. Arbores circa Atlantem procreatæ insigni enodi, nitore folio cupressi: sed omnium nobilissima Citrus Ro-

Aduenæ.

Aphri ab Hercule cultiores facti.

Terræ Aphricæ qualitas.

Portentosa Aphricæ feracitas.

Mauritaniæ mira ubertas.

Aphricæ mirabilia.

Quæ animalia in Aphrica nascãtur.

mu'is delciis inserta. Alit & Aphrica Elephantos & Dracones, qui ipsis belua insidiantur, suoq; complexu enecant Leones, bubalos, pardales, caprea, & simias, quibusdam locis supra modum frequentes: sunt & chamelopardales, Thizestauris simules. Herodotus cornutos Asinos ibi nasci auctor est, Dracones insuper, Hyenas, Hystrices, agrestes arietes, Thoas et Hyænas & Lupogentas, Pantheras, Crocotas, Pygardos, Sebrutas, & præter multa sortitum genera Cerastas & Aspidem: cui posti Ichneumonem minimum animal opposuit natura.

De Aethiopia, & gentis eius priscis moribus.

CAPVT IIII.

Aethiopia duplex. Aethiopia hodie India dicit.

AEthiopia duplex regio est Asiæ & Aphricæ: altera, quæ & hodie India dicitur, ad orientem solem rubro & barbarico mari allauitur: ad septentrionem Ægypto conjugata: ad occasum inter eam habet Ægyptum sitam Palæstinæ, qui austro tacet obuersa, alteri jungitur Aethiopiæ, quæ maior est & australior sita, quæ habet ab Aethiope Vulcani filio, cui Thebæ fuere Libyes antiquæ, ἀπὸ τοῦ καίειν ὁρᾶν: ἐξ ἐρεύθους: quòd Sol iuxta eas oriatur. Ejus autem regiones

Qualitas Aethiopiæ.

Quicquid eius est, sub meridiano cæli ardore est. Montuosa est circa occidentem, arena sita in medio, ad orientem deserta. Plurimas habet gentes diuersis vultu & monstruosas, specie horribiles.

bles. Primi omnium mortalium creduntur verissimiq; indigenæ, & seruitutem nunquam experti: semper gentilem retinuere maiestatem. Primò deorum cultum apud eos fuisse antiquum memorant, primosq; literarum usum ut quæ pauci tenentur sacerdotibus duntaxat noti essent: aliarum, quæ vulgo patebant. Fuerunt tamen literarum figuræ huiusmodi tales, ut ex illis syllabæ colligerentur: sed animantibus extremorum hominum partibus, earumq; instrumentis artificiem perquam similes: singulis siquidem figuris significatio: ut in accipitre celeritas, in crocodilo malum cubiculum in oculi siquidem malo. Ex sacerdotibus, quem phanatico cursu circumferri viderint, omnium sanctissimum iudicant. Quem ubi regem creauerint, adhuc nemen mittunt, aut si ad munus diuina prudentia creuit, vulgo adorant: neram is agere statuerit aliquibus debet, omnia facere tenetur pari sanctitate. Neminem neque præmio neq; pœna afficere. In quem autem animadueperint ut delictorum signum mortis habentem ad eum mittit, qui ei poculo confestim, quisquis ille est, domum reuertens sibi mortem consciscat. Tantus reuerentiæ honor, tantumq; studium ab his colitur, ut si quando aliqua corporis parte ex quauis causa debilitatur Rex, domestici homines ipsam sibi eandem partem debilitauerint: turpe existimantes, Regem claudo aut mutilo &

non

Mortalium uetustissimi Aethiopes.

Deorum cultus ab Aethiopibus institutus.

Literæ quibus usi Aethiopes.

Rex ex sacerdotib⁹ phanatici eligitur.

Obseruatio Aethiopum.

non amicos omneis claudos aut unoculos esse. Ferunt quoque consuetudinis esse, amicos ultro in regis morte uita defungi, existimantes eum interitum glorioſum uerèq; amicitia tenſtem. Plures ipſoris propinquitate nudi agunt,

Veſtitus Aethiopū. *omiſſis caudis pudendis obtegunt, pauci omnino pecorum ueſtiuntur pellibus. Alij ſubligacula capillis contexta ad medium corpus inducunt.*

Studiū & exercitiū. *Pecuariam rem nullo exercent: pecora puſilla admodum duri hirtiq; ueteris. Canes & ipſi nihilo maiores, cæterum aſperi & pugnaces. Milij hordeiq; frequens uſus, unde potum etiam conficiunt: cæteris carent frugibus, præter palmulas, easq; peruarias. Quidam herbis uictitant, tenuioribusq; harundinum radicibus, cannibus, lacte, caſeo uſ ſuntur.*

Meroë olim regni Aethiopici caput. *Meroë ſunt olim regni caput: clypei figuram ea inſula imitatur, ad tria milia ſtadiorum cum Nilo protenſa. Accolunt paſtores eam, qui paſſim uenantur, & agricolæ auriſodinas habent. Herodotus autor eſt, apud Macrobios Aethiopes ea plurimi æſtimari, quam rarum, cuius tam nihil ſit uſus, ut Cambyſis legati eò profecti, fontes uiderint aureis catenis in cuſtodia uinctos. Quidam Siſamum, alij lotum ferunt: Hebeno abundant, & Siliquaſtro: Elephantes uenantur & comedunt: Leones habent, Rhinocerota, Baſiliſcos, Pardales, Draconesq;, qui multiplici nexu impliciti Elephantes hauſtu ſanguinis conficiunt. Hyacinthus*

thus ibi & chryſopraſus reperiuntur. Colligitur & Cinnamomum. Arcubus utuntur quadrupedalibus ligneis & peruſtis: inſtruuntur bello & mulieres, quarum plaraq; oris labium aneo tranſtum habent circulo. Venerantur eorum quidam orientem ſolem, occidentem diris ſupplicationibus inſectantur. Mortuos nonnulli in profluentem deuehunt, alij ſictilibus condunt doliis, quidam etiam utreis conditos domi in unum aſſeruant, religioſeq; interim colunt, primitias offerunt. Sunt qui tradant Regem ab his potiſſimum declarari, qui forma & alendorum pecorum peritia, roboreq;, & opibus cæteros antecellat. Fuiſſeq; incolum ut Mauri heres Sacerdotibus mortis ſuæ interuenientium imperanda, alteriusq; in demortui locum, quum libitum eſſet, conſtituendi. Deum alterum immortalem credere, eum qui rerum ſit princeps atque uniuerſi conditor: mortalem alterum, eumq; incertum. Regem, ut dictum eſt, & eum, qui de ciuitate meritus ſit, ſecundum poſt Regem, ut deos uenerantur. Et talis fuit ab initio, & tam ante multa ſecula Aethiopum ſtatus: hi genus, uitus, & mores. Hodie uerò, ut ſe Marcus Antonius Sabellicus (ex quo maiorem partem eorum, quæ hic, & in ſequentibus à nobis dicuntur accepimus) ab ipſis locorum incolis intelligens ſcripſit dicit, Aethiopiæ Rex (quem noſtri Pretoianum uocant, ac ſacer

Arma Aethiopum.

Religio Aethiopū.

Sacerdotū Aethiopū autoritas.

Dii Aethiopum.

Recentes Aethiopū mores.

Pretoianes.

Glam, siue ac sacerdotem Ioannem siue Iaven: illi Glam, presbyterum est, potentem) tam potens est ut duobus & Iam Aethiopiæ rex. sexaginta aliis regibus imperit ve predicetur: magnorum Antistitum desyderia ad ipsum omnia referri, atq; sacerdotia impetrari, quod Romanus pontifex Regum Maiestati dedit. Sacerdos tamen ipse non est, nec ullis sacris initiatus. Primorum Antistitum ingens numerus: atque cuique horum, ut minimum, uiginti obediunt episcopi. Principes atque alios maiores dignitatis Antistites, quum in apertum exeunt, crux precedit, & aureum uas terra refertum, ut hoc inspectum eunctem sua admoneat mortalitatis: illa dominicæ passionis. Sacerdotes procreationis causa ducunt uxores, quam, si morte amiserint, nefas est aliam Sacerdotes coniugati sunt. superducere. Magna deorum templa, ac nostris opulentiora, plurimumq; fornicato opere ad summum eductæ. Multæ priorum ordinum familiæ, Antonij, Dominici, Calagurritani, Augustini, Machutæi. Colore amictuntur indiscreto antistitum permissu. Secundum deum optimum deparamq; uirginem, summa in his Thomæ apostoli in Aethiopia summa ue neratio. terris uenerantio. Thomæ cognomento Didymo. Regum hic maximus, quem Glam uocant, à Dauide procreatus, stirpe unius gentis in tot ætates (ut ipsi persuasum habent) propagata. Estq; non atro ut plurimi Aethiopum sed candido colore. Gaxuma urbs regia, quæ non muris non parietibus constat, sed tabernaculis in ordinem

nem digestis, ex serico, bisso, purpura intextis. Veteris instituto Rex in aperto agit, nec se intra Regis Aethiopū potentia. mœnia plus biduo continet: aut quia id turpe ducunt, & molle, aut quòd lege quad um non liceat. Decies centum millia hominum ad bellum instruit, quingentos Elephantos, equorum ad hæc, & Camelorum ingentem numerum: & hæc nel mediocri rerum motu. Suntq; in tota gente familiæ stipendiariæ, ex quibus orti, signo crucis, uelut cauterio insigniuntur, cute leniter incisa. Arcu in bello utuntur: conto, Armabellica atq; pum. lorica, galea. Sacerdotium in summa dignitate. Secunda dignitas sapientum, quos Balsamatos & Tenquatos uocant: tribuitur etiam non parum innocentia & probitati, quam primo sapientiæ gradu collocant. Nobilitati tertius habetur honos, sequuntur stipendiarij. Iudices de uita hominis decernunt, decretum ad præfectum urbis deferunt, quem Lyconegiam uocant, locum regis is tenet. Legibus nullis ex scripto utuntur: ex bono & æquo iudicant: si quis adulterij sit conuictus, quadragesima bonorum omnium pars multa est. de adultera domestica Adulterii multeta. ultra: illi quorum interest puniunt. Viri dotem constituunt ut, quas sibi matrimonio iungunt, Dotē uiri mulieribus cōstituunt. non aliunde quærunt. Mundus muliebris ex auro (quo gens plurimum abundat) Margaritis & serico. uiri & fœmine uestitu utuntur ad pedes demisso, immixto, nec uspiam adaperto, imixto colore, præterquam nigro, qui in ea

in ea gente luctificus est. Defunctos lugent quadraginta dies. Lautioribus conuiuijs secunda mensa crudæ inferuntur carnes, quibus affabrè concisis, vespersisq; aromate auidissimè vescuntur. Lanificio carent, sericum aut linum vestit totam gentem: non unus omnibus sermo, sed varia loquendi ratio, varijsq; distincta nominibus. Agriculturam exercent, & rem pecuariam. Bina messis est illis: bina etiam æstas.

Mahometus etiã in Libya obseruatur.

Quicquid Libycarum gentium ab Aethiopia hac sua India vsq; ad occidentem solem, omnes Mahometi impietatem colunt, vnumq; eodem fere cultu, quo & Barbari qui in Aegypto sunt hodie.

Mauri in Aegypto.

& Mauri appellantur, ab insita creditur, Maurorum cognatione: nam ea quoq; gens Libyæ non minus infesta fuit, quàm Sarraceni: diris illis temporibus, quibus magna in humanis rebus facta est mutatio, mores gentium, pietatis cultus, terrarum nomina passim immutata.

De Aegypto, & ritu gentis uetusto.

CAPVT V.

Aegypti denominatio & descriptio.

Aegyptus regio in Aphrica uel secundum aliquos Aphrica proxima, ab Aegypto Dani fratre sic appellata, quum prius Aeria diceretur. Hac teste Plinio lib v. ab oriente rubro mari, Palestinaq; coniungitur: ab occasu Cyrenem & Aphrica residuum habet: à meridie usque in Aethiopiam protenditur. A septentrione

trione mare Aegyptium. Eius insignes urbes fuere Thebæ, Abydos, Alexandria, Babylon, & Memphis (hodie Damiata) & Soldani sedes ciuitas Chayrus siue Alcyr amplissima. In Aegypto (ut Plato inquit) nunquam uisum est pluere, sed terram ipsam Nili inundatione quotannis post æstiuale solstitium fœcundari. A plerisque inter insulas relata est, ita se Nilo scindente, ut triquetram terræ delineet figuram: quo contingit, ut à Græca littera similitudine, sit à multis Delta cognominata. Aegyptij omnium primi duodecim deorum nomina commenti sunt, aras & simulachra delubraq; statuisse creduntur: animalia in saxis figurasse: quæ omnia planè arguunt eos ab Aethiopibus esse oriundos, qui horum omnium fuerunt autores, ut tradit Diodorus Siculus. Eorum fœmina olim negotiari, cauponari, institoriaq; obire munera consueuerunt. Viri intra maiorum parietes texere, hi onera capitibus gestare, mulieres humeris: illæ stantes mictiurire, hi sedentes: domi mulgò uentrem exonerare, in uijs cœssari. Mulierum nulla usq; dei cura fuam, neque dea sacerdotium habuit. Initiantur non sigillatim cuique deorum, sed gregatim: quorum unus est Pontifex: ubi is defunctus est, filius eius subrogatur. Mares liberi gentili instituto, parentes haud inuiti alebant: contrà cogebantur filia etiam nolentes. Fleriq; mortalium in funere degebant cæna,

Aegypti ab Aethiopibus oriundi.

Mulieres Aegyptiæ uirorum obieremunera, uiri mulierũ.

Lugẽdi defunctos ritus admirandus.

barbam promittunt. Ægyptij promittebant capillum, & barbam tondebant: panem pedibus, lutum manibus subigebant. Horum sint (ut Græci persuasum habuere, & qui ab illis oriundi sunt) uirilia circuncidere. A dextera in sinistram literas digerunt. Horum mares binis uestibus uti moris fuit: fœminas singulis: bipartitum literarum usus, profanus hic, ille sacer, sed uterque ab Æthiopibus sumptus. Sacerdotes tertio quoque die corpora rasitare, ne quid sordis, quum sacra faciunt, intercurreret. Linea ferre uestimenta, semper recens ablata, fasti mundities gratia. Se circuncisos esse, quia satius sit mundos esse quàm decoros. Vestem sacerdotes lineam tantum gestare, & calceos papyraceos. Fabam neque ab eis seri, neque alibi natam uesci. Sacerdotibus etiam illa uidere prohibitum, eo quòd immundum hoc legumen sit. Lauantur quotidie frigida aqua, interdiu ter, nocte bis. Hastarum capita, uires execrationibus diris damnata non manducabant, sed aut peregrinis negaciatoribus uenditabant sacerdotes: aut si, qui illa emerent, non affuissent, in Nilum proijciebant. Boues mares eosdemq; mundos, ac uitulos uniuersi Ægyptij immolant: fœminas immolare non licet, utpotè Isidi consecratas. Cibo è farre, quod quidem siligineum nomine conuicto uestiunt. Vino utuntur facto ex hordeo: desunt enim in ea regione uites. Vtebantur quoq;

Circunci dere uitulos à quibus incœptum.

Sacerdotũ Ægyptiorum mundicies.

Fabæ immunium leguminũ ferunt neque comedunt ab Ægyptijs.

Vinum ex hordeo.

tum piscibus, partim crudis ad solem aresactis, partim salsugine conditis, tum auibus, sed earum quidem uarius tamen sale conditis, coturnicibus inquam & auibus; apud locupletes: Eorum cum uidi conuenerunt, & à cœna discessum est, circunferri aliquis in loculo mortuum è ligno factum, aut pictura & opere maximè imitatum, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali: ostendiq; singulos conuiuarum aiunt, Intuere inuens pota & oblectare, talis post mortem futurus. Minores maioribus natu obuij uia cedunt atque deflectunt: aduenientibusq; è sedili assurgunt: qua in re cum Lacedæmonius conueniunt: occurrentes mutuo se manus adorant demissa. Vestibus, ut dixi, lineis amiciuntur, circa crura fimbriatis, quas Casilires appellant: super quas candida ferunt amicula alia tanquam superuestia. Lanea uestis neque in ædes sacras gestantur, neque iuncta cum cadauere sepeliuntur. Nunc quoniam omnes, qui olim doctrina aliqua excelluere, quique aliis gentibus leges & uita instituta præscripsere, ad Ægyptios primũ, ut mores illorum, leges & sapientiam (quibus tum omnes totæ nationes facile antecedant) perciperent, transiere: ut Orpheus, Pythagoras, Homerus, Musæus, Melampodes, Dædalus, Lycurgus, Spartanus, deinceps Solon Athenienſis, Plato philosophus, ac Samius Pythagoras, & huius discipulus Zamolxis, Eudoxus quoque mathe-

Mutua adoratio inuicẽ.

Lanearũ uestiũ contemptus.

máticus, Democritus Abderites, & Inopides Chius, Moses Hebraus, atque alij multi, ut in sacris eorum libris continerí Aegyptij sacerdotes gloriantur : Libet, conueniens etiam esse mihi uidetur, illorum uiuendi ritibus diutius immorari, ut cognoscatur, quid & quæ quisq; illorum ab his acceperit, atque alió transportarit. Nam ut Philippus Beroaldus super Apuleianum Asinum scribit, pleraque etiam ex

Christiana nostra religio plaraque ab Aegyptijs mutuata.

Aegyptiorum religione tradita in religionem nostrum sint, ut linea uestes, derasa sacerdotum capita, uertigines in altari, pompa sacrificulu, musica modulamina, adorationes, preces, alaq; id genus complura. Aegypty Reges ut scribit Diodorus Siculus libro secundo, uitam non aliorum regnantium more, quibus uoluntas pro lege est, traducebant licentia : sed legum institutis in cogendis pecuniis quotidianoq; uitu sequebantur. Eorum cultui obsequioq;

Regũ Aegyptiorũ seruos esse oportebat.

nullus deputatus erat, neque emptitius, neque domogenitus seruus, sed nobilium sacerdotum filij, tum ultra uigmti annos nati, tum doctrina præ cæteris eruditi, ut horum corporis ministrorum die noctuq; astantium conspectu motus Rex, nil turpe committeret. Rarò enim potentes rerum mali euadunt, ubi desunt suarum cupiditatum ministri. Institutæ erant diei noctuq; horæ, quibus regi, lege permissa, agere sua erat. Mane surgentem Regem primo epistolas omnes missas capere oportebat, ut cognitis his,

quæ sibi agenda essent, responsa dato singula in tempore exq; ordine recte ageretur. His actis, quum in uirorum excellentium cœtu lauisset corpus, uestem præclaram indutus sacra dijs faciebat. Mos erat sacerdotum principi iuxta aram huius deductis, astante Rege, magna uoce audiente populo, salutem omnium prosperã omnia-

Mos laudandi reges in ẽpijs obseruatus.

bona precari. Regi institutum in subditos colere : narrare insuper particulatim Regis uirtutes, in deos pietatem, ac religionem, in homines humanitatem seruantis, tum illum continentem dicere, iustum, magnq; animi, ueracem, liberalem, omneisq; frenantem cupiditates, pœnas insuper mitiores quam postularent errantis crimina exigentem, reddentem uerò gratiam meritis ampliorem : plura his similia orans, tandem his execrationem in malos exequebatur.

Criminũ regis expurgatio.

Tum Regem cuipiam urgens, omne crimen in ministros, qui Regi iniqua suaderent, conijceiat. Quibus actis, sacerdos & regem ad felicem dasq; gratam uitam hortabatur, & simul ad bonos mores, agendumq; non qua suaderent mali, sed quæ ad laudem & uirtutem maxime pertinerent. Demum quum Rex tauro dijs sacra fecisset, sacerdos quædam ex sacris libris clarissimorum uirorum consilia, actaq; proferebat : quibus rex monitus, imperio pie ac iuste aliorum exemplo uteretur. Non autem pecunis congregandis, audiendiq; legibus solum antiquis : sed deambu-

landi quoq; lauandiq; & curru uehi cubandi, omniq; degendæ uitæ tempus erat lege præstitutum. Cibo uescebantur simplici, atq; uetusta mensa nihil præter uitulum & anserem apponeretur: uini potandi certa statuta erat mensura, qua neque fieret uenter, neque inebriari possent. Denique ipsum uita ea tenebatur modestia, ut non à legislatore, sed à peritissimo medico ad conseruandam sanitatem composita uideretur. Mirabile uidetur Aegyptios non ex uoluntate, sed ex lege uitam priuatam agere: sed multo est mirabilius illis, neque iudicandi, neque pecuniam congregandi, neq; puniendi quenquam per superbiam aut iram, aut aliam mutuam ob causam, licentiam permissum. Sed ueluti priuatos teneri legibus: neque id agere sibi uidebant, existimantes parendo legibus se beatos fore. Nam ab his qui pluris indulgerent cupiditatibus, multa censebant fieri, quibus damna periculaq; subirent: Scientes enim sapiss se peccare, tamen aut amore, aut odio, aut alio animi morbo uicti, nihilominus deserant. Qui uerò saluum esse, utilitatemq; uitam instituunt, in paucis offendunt. Hæc usi erga subditos iustitia, Rege omnium beneuolentiam sibi: atq; adeò usq; quaq; fuit, ut non solum sacerdotibus, sed singulis Aegyptijs maior Regis quam uxorum filiorumq; aut aliorum principum, salutis inesset cura. Vita uerò his mortuis defunctum, omnes communi mœstitia lugent, uestes

Cibo simplici Aegyptij uescebatur.

Salus regis omnibus cara.

Luctus in regem mortuo publicus.

lacerant, templis clausis forum non frequentant, festa solennia non agunt, dies septuaginta duos luto deturpantes capita, ac sindone subtus mammas cincti, unà uiri mulieresq; ducenti fermè aut trecenti circumambulant bis in die nouantes luctum, atque ad numerum cum cantu, uirtutes regis commemorantes. Cibis animantium cœlisq; ac uino omniq; mensæ apparatu abstinent. Non lauacris, non unguentis, non stratis lectis, non uenereis utuntur: sed tanquàm defuncto filio per eos dies mœrentes lugent. Hoc tempore, quæ ad pompam funeris spectant præparatis, postremo die corpus in arca conditum antè sepulchri aditum ponunt. Ibi breuiarium in uita ab rege gestorum de more recitant, nolentiq; facultas datur defuncti accusandi. Affant sacerdotes, mortui rectè facta laudantes: laudes is peroranti est, cui exercitus circumstans applaudens ueris laudibus, in reliquis magno reclamans tumultu. Quo accidit ut plures reges repugnante multitudine de more conuenit sepulchri more acmagnificentia. In tempore regi, Aegypti reges inuicti, uerùm fatorum post mortem plebis iram, atque odium sempiternum. Antiquorum regum uiuendi mos hic maxime fuit. Aegypto omni in plures partes, quarum qualibet Graco uerbo nomus appellabatur, diuisa: cuilibet præfector aderat, qui omnium haberet curam. Aegypti uectigalibus in tres partes, primam

Aegyptio rũ regum funeratio.

Quid cõgerit Aegypti reges iuste uiuere.

Aegypti uetus administratio.

portionem percipit collegium sacerdotum magna apud incolas autoritate: tum propter deorum curam, tum propter doctrinam, qua plures eruditiuntur. Eiusdem partem tum ad sacrificiorum ministeria, tum ad priuatæ uitæ commoda impertiunt: neque enim deorum cultum omittendum putant, neque publici consilij utilitatisq; ministris aquum censent uitæ commoda deesse. Adsunt enim grauibus in rebus, hi semper consilio atq; operæ regibus, tum astrorum peritia, tum uerò sacrificijs futura prædicentes. Ex libris præterea sacris priorum gesta referunt, quibus Reges in agendo nosse sunt, quæ sint instituta. Non enim, quemadmodum apud Græcos, unus homo, aut unica mulier sacris præest: sed plures in cultu deorum honoresq; uersantur, qui eundem sacrorum curam filijs tradunt. Hi omnes immunes sunt, secundumq; post Reges honoris dignitatisq; locum tenent. Altera portio ad Reges peruenit, quam & ad bella & ad uitæ cultum, tum ad liberalitatem erga strenuos uiros pro meritis impendunt. Qua ex re fit, ut populares nullo grauentur tributo.

Politia eggi militaris.

Tertiam percipiunt milites: & qui belli sunt instituti ministerio, ut hoc stipendio accepto paratiorem habeant animum ad bellorum pericula obeunda. Est insuper eorum politia in tria hominum genera instituta, Agricolarum, pastorum, & opificum. Agricolæ par-

Agricolæ.

tim ua quadam mercede à sacerdotibus regeq; aut militib

militibus agros mercati, per omnem ætatem ab ipsa pueritia rei rusticæ sine intermissione uacant: quo fit, ut agriculturæ cæteris, tum ob doctrinam à parentibus perceptam, tum ob continuum usum, præstent. Eodem modo & pastores cura atq; arte regendi pecoris a patribus accepta semper in eo gubernãdo ætatem agunt.

Pastores.

Artes quoque apud Aegyptios admodum excultas uidemus, & ad summum perductas. Nam soli Aegyptij opifices, omnibus rerum publicarum cura, nullum nisi aut legibus permissum, aut à patre traditum opus exercent: ut neq; eos docendis inuidia, neq; ciuile odium: neque aliud quid ab instituto impedire soleat.

Opifices.

Iudicia uero eorum non casu fiebant, sed ratione: existimabant enim rite facta plurimum uitæ mortalium prodesse. Nam punire nocentes, auxilium ferre obtrectationi, optimam ad prohibendi mala ciuium rationem putant. Pœnam uerò de reis aut pecunia aut graui nota tollendam existimabant, conseruationem uitæ omnium esse.

Iudicia Aegyptiorũ non casu sed ratione

Quamobrem ex ciuitatibus clarioribus ut Heliopoli, Memphi, Thebis uiros optimos eligebant, quos iudices præficerent: qui ad unum consessus, neque ab ordinarum sententijs, nec à decretis maiorum sensim longe recedere uidebantur. Ex his, cum bi conuenerant triginta numero, inter se eligebant optimum uirum quem iudicij principem constituebant, in locum cuius ciuitas aliud

Iudicum electio.

Iudicibus Aegyptiorũ uictus à Rege dabatur.

iudicem subſtituebat: his omnibus uictus, ſed primum opulentior à Rege dabatur: is aurea cathena ſignum ueritatis ornatã lapidibus à collo ſuſpenſum, quod appellabant ueritatem, geſtabat. Cæpto iudicio ac ſigno ueritatis a principe

Veritas in ſigne iudicum principis.

iudicum propoſito, omnibuſq; legibus, quæ octo libris continebantur, in medio eorum conſtitutis, mos erat accuſatorem ſcribere ea, in quibus alium accuſabat, moduſq; patratæ iniuriæ, aut damni facti, quanti eam extimaret, ſcribere. Reo tempus dabatur reſcribendi ad ſingula: & aut ſe id non feciſſe, aut recte feciſſe purgandi, aut iniuriam uel damnum minoris extimandi. Rurſus accuſatori reoq; inuicem reſpondendi locus erat. Ita bis auditu litigatoribus, cum iudices de controuerſia quæſiuiſſent, princeps ſigno ueritatis in partem uteriorem uerſo, ſententiam probabat: hic mos iudiciorum erat. Quoniam de legum inſtitutione mentio incidit, haud alienum ab inſtituto erit, antiquas Aegyptiorum leges etiam referre, quo cognoſcatur, quantum cæteris præſtent, & rerum ordine, & utilitate. Periurum periurii capite mulctabantur, tanquam qui duplici tenerentur ſcelere: uti qui & pietatem in deos uiolarent, & fidem inter homines tollerent, maximum ſocietatis uinculum humanæ. Si quis iter faciens aut hominem à latronibus cæſi comperiret, aut quamlibet uiolentiam perpeti, neq; ſubueniret auxilio ſi poſſet, mortis

Periurium capitale fuit apud Aegyptios

erat

erat reus: Si auxilium ferre non poſſet, denunciare latrones tenebatur, & iniuriam accuſationem proſequi: qui ea negligebat, plagis ad certum numerum plectebatur, triduoq; carebat cibo. Falsò quempiam accuſans, ſi poſtmodum ad iudicium delatus foret, pœnam calumniatoribus ſtatutam ſubibat. Cogebantur Aegyptij omnes ſcripta nomina ſua ad præſides, & ſimul quo exercitio uiuerent deferre: quæ ubi ſi quis mentiretur, aut ſi uiuſto uiueret quæſtus, in mortis incidebat pœnam. Si quis hominem liberum aut ſeruum occidiſſet, nec ei damnare leges iubebant: quæ non ſortuna conditionem, ſed conſilium facti pendentes, homines à ſceleribus deterrebant, & ſimul uindictam ſeruis morte redditam liberi ſecuriores. Parricidis qui patres occiderent, non erat pœna mortis indicta, ſed tribus diebus noctibusq; continuis cadauer defuncti corpus aſſiſterent publicæ eorum cuſtodiæ aſtante: Non enim iuſtum putabant, cum uita priuari, qui uitæ ſuæ auctor fuiſſet: ſed potius continuo labore ſuetos, pœnitentia affligi, quò cæteri ad ſimile facto auerterentur. Parricidis exquiſitam impoſuerunt pœnam. Nam arti-

Homicidiũ morte inhibitũ.

Lex alia in parẽtes qui liberos occiderent.

culatim præacutis calamis cæſos iubebant uinos ſupra ſpinarum acerauum comburi: maximum inter mortales iudicantes ſcelus, ei mortem per uim inferre, à quo uitam accepiſſet. Mulierum morti deſtinatarum ſi prægnantes eſſent,

Lex in parricidas atrociſſima.

essent, partus expectabatur: existimantes penitus iniquum esse, eum, qui nihil commisisset, una cum facinoroso pœnam pati: aut duos plectiquum unus deliquisset. In bello, qui aut ordinem reliquissent, aut non parerent ducibus, non plectebantur morte, sed maxima omnium ignominia: qua postmodo virtute & rectè factis deleta, ad priorem statum redirent. Ea lex & homines assuefaciebat, ut id dedecus pessimum malum, morteq; ipsa grauius censerent.

Lex castrensis ignominiosa.

His qui secreta hostibus reuelassent linguam lex iubebat abscindi. Et qui monetam cæsam uidisset, aut adulterinam cudere, aut pondus uel signa immutare, aut literas inscribere, aut de scripto demere, aut falsas syngraphas afferret, ambæ amputabantur manus, ut quæ corporis pars peccasset, per uniuersam uitam lueret pœnam. Cæteri quoq; aliorum calamitate monitti, ab simili scelere abstinerent. Aspera etiã pœna circa illicita statuta erat.

Lex in monetarum falsatios.

Nam ei, qui mulierem liberam uiolasset uirilia excidebantur: quoniam uno crimine tres haud parua scelera complexus esset: iniuriam, corruptelam, & liberorum confusionem. In adulterio spontaneo deprehensus uirgis cædebatur ad mille plagas, mulier uero ipso mutilabatur. Quo dedecore uultus maculatus ea maltaretur parte, qua maximè facies exornatur. Legum quæ ad hominum commercia pertinent, Bocchoridem lutorem fuisse scribunt. Ea mandant creditis

Lex in mœchos.

Lex in adulteros & adulteras.

Bocchorides legislator.

ditis absq; scriptura mutuò pecunijs, si negarentur, stari debitoris iuramento: ut quæ iusiurandum ueluti religiosam rem magni extimarent. Nam cùm certum sit ijs, qui sæpius iurant abrogari fidem: plurimi ducunt, ne boni uiri nomen amittatur, rarò ad iuramentum descendere. Legis insuper lator omnem fidem in uirtute constituens, bonis moribus iudicauit assuefieri homines ad probitatem, ne indigni fide uiderentur, debere. Iniquum eti im putauit eis, quibus absque iuramento credita pecunia esset, de re sua iurantibus non præstari fidem. Fœnus quod ex scripto contrahebatur, prohibuit ultra contracti mutui duplum exigi: solutio ex bonis debitoris fiebat. Corpus non poterat addici creditori putabat enim oportere bona tantùm subdita esse debitis. Corpora, quorum opera & bello & pace uterentur, ciuitatibus addicta esse. Non enim æquum uidebatur milites, qui pro patria salute pericula subirent, pro usuris in carcerem duci: quam etiam legem Solon uidetur ad Athenienses transtulisse: quam Seisachtham appellauit: decernens ne ob usuras ciuium corpora necterentur. Lex priuatim præterea de furibus apud solos Ægyptios hæc erat. Iubebat eos qui furari uolebant, nomen suum apud principem sacerdotum scribere, atq; cuiusligio furtum ad eum deferre: similiter quibus res furto erepta erat, ad eundem rei sublatæ tempus diem & horam scrib

Ad iuramentum ratiõ descendentẽ.

Lex fœneratoribus data.

Lex de furto nõ mirãda.

scribere tenebantur. Hoc modo facilè inuento furto, qui rem amisisset, quarta maledabatur parte, qua daretur furi: satius legislator esse duxit, quum impossibile esset, prohiberi furta, alicuius portionis, quàm totius rei amissæ homines iacturam pati. Nuptiarum non idem apud Ægyptios mos est. Sacerdotibus unam tantum uxorem ducere licet. Reliqui pro uoluntate & facultatibus plures habent. Nullus ex eis nec ex serua quidem empta genitus spurius habetur. Solum enim parentem existimant generis autorem, matrem & nutrimentum & locum infanti præbere. Natos adeò parua educant facilq; impensa, ut uix credi possit. Nam tum scirporum, tum aliis radicibus, quas sub cinericibus coquunt, tum caulibus palustribus, quas partim coctas, partim assas igni, partim crudas pro cibo præbent, liberos nutriunt: discalciati nudiq; maiori ex parte ob patria temperiem uitam ducunt. Omnis sumptus in pueros, quousque ad ætatem perueniant, à parentibus impensus non excedit drachmas uiginti. Eruditi sacerdotes filios & literis quæ appellantur sacra, & aliis quæ ad communem spectant doctrinam, ut Diarymam Geometriæ, Arithmeticaq; studio intenti. Palæstricæ artis Musicæ non nascentes, existimantes quotidianum illius exercitium membris inimicum esse & periculosum. Dicq; eruditos eximios effici. Musicam non solum inutilem, sed ne-

Matrimonia.

Puerorũ educatio & impensa modica

Musica damnatur ab Ægyptijs.

cuam ducunt, tanquàm uirorum animos effœminantem. Morbos uel ieiunio curant, uel uomitu: tdq; aut quotidie, aut tribus diebus aut quinto interiectis. asserunt enim ex ciborum superfluitate omneis creari morbos: eam ergo ad ualetudinem curam esse optimam qua morborum principia auferat. In militiam aut peregrinationem profecti, nulla impensa mercede curantur. Medici omne ex publico uictum sumunt, ægros secundum legem curant ab antiquis medicis comprobatis; scriptoribus traditam. Si quis normam sacri libri sequutus infirmum curare nequiuerit, omni caret crimine: si præter ea, quam quæ libris continẽtur, illum curauerit, morte punitur. Credidit enim legislator ea medendi cura, quæ plurimo tempore ab antiquis medicis obseruata profecta; fit, haud facile meliorem reperiri posse. Colunt Ægyptij animalia quædam præter modum non tantum uiua, sed etiam mortua: sicut Felem, Ichneumonas, Canes, Accipitres, Ibides, Lupos, Crocodillos, & eiusmodi plura. Non solum horum cultum palam profiteri non erubescunt, sed tanquam in honoribus deorum effusi, ad laudi sibi & decori ducunt. Cuiq; signus illorum proprijs urbes, & uaria loca consecrant, quæ alant, ostentantes, quæ seruent animalia, ea more supplicum singuli uenerantur. Cum aliquod eorum moritur sindone conlectum cum ululatu pectus percutientes fale luctum:

Morbos Aegyptiũ uomitu curãt aut ieiunio.

Medici Aegyptiorũ.

variorum animaliũ cultura portẽtosa.

liniunt: ac Cedri liquore unguentisq; odoriferu, quò diutius seruetur corpus unctum, in sacris locis sepeliunt. Si quis aliquod horum animalium sponte occiderit, morte dānatur: exceptuato & Ibide excepta, quos si quis sponte uel secus occiderit, interficitur accurrente turba, & absque iudicio hominem uarus supplicijs adfectum interficiunt. Quo timore, qui hos mortuos conspexit, procul astans, lamentatur, testificans animal absq; sua culpa mortuum esse. Nutriuntur haec animalia summa cura atq; impensa in templorum ambitu a uiris haudquaquam contemnendis. quæ similitudine & alea uariaq; epulis Lætè conditis cibant: anseres tum elixos tum assatos apponunt quotidie. His, quæ cruda edunt, aues captas præbent, deniq; ea omnia magna sustentant cura atq; sumptu. Eorum mortem aquè ac filiorum lugent, sepeliuntq; sumptuosius, quam eorum facultas ferat, ita, ut Ptolemæo Lago, Ægyptum tenente, quum bos in Memphi ex senecta mortuus esset, qui illius nutriendi curam ceperat, pecuniam, quæ in eius sepulturam data erat permagnam, ac insuper quinquaginta talenta argenti mutuò a Ptolemæo sumpta, in eius sepulturam impendit. Videbuntur forsitan hæc, quæ diximus mirandæ, sed nequaquam mirus admirabitur quis, si quid apud quosque Ægyptios fit consideret in funere mortuorū. Nā ubi aliquis defunctus est, propinqui omnes amici

Ibidē uel felē apud Ægyptios interfectos interficitur.

Animalia in templis splendidè nutriūtur.

Apis bos mortuus maximo sumptu sepultus.

Mortuorū funeratio apud Ægyptios admiranda.

amici, qui deturpato luto capite lugentes ciuitatem, quoad mortuus sepelitur, circumeunt, interim neq; lauantur, neque uinum capiunt, aut cibum nisi uilem, neque uestibus uruntur splendidis. Sepulchrorum ritus habent species, sumptuosas, mediocres, & humiles. In prima argenti talentum exponunt. In secunda, minas uiginti. In ultima, parum quid sumptus irrogatur. Qui funera mortuorum curant, eo exercitio à maioribus tradito funeris impensam domestici descriptam seruant, seruantes quanti uelim celebrari funus: conuentione facta, corpus ex traditur, ut iuxta impensam curetur funus. Primus Grammateus (ita enim appellatur) posito humi corpore, circa ilia describit, quantum a sinistra parte incidatur: deinde qui dicitur scissor habens lapidem æthiopicum, quantum hoc emittit latus aperit, fabricq; cæsis a proximantibus, qui adsunt, lapidesq; cum execratione in eum iacientibus fugit. Existimant enim omnia mala inhærere, quicunque amici corpus uulnere illato uiolarit. Curatores uerò corporis, hos taricheutes appellant, honore digni, existimati neq; habentur. Tenuntur enim secundarius, temporaq; pariter impediuntur. Hic pecus caduer astantibus, unus ex iis scissuram ex ea inferens, præter renes & cor, ducit. Quæ singula alter uno phœnicio ex rebus odoratis lauat, deinde corpus totum primum ex cedro, tum alijs pretiosis unguentis

ungunt dies amplius triginta. Myrrha deinde ac cynnamomo, caterisq; rebus liniunt, quæ non solùm id seruare diutine, sed odoriferum reddere queant. Curatum cadauer cognatis tradunt defuncti. Ita singulis eius partibus etiam superciliorum palpebrarumq; pilis integrè seruatis, ut omnis corporis species dormientis more integra perduret. Antequàm sepeliatur corpus, prædicitur à cognatis tum iudicibus, tum defuncti amicis sepulture dies, asserentes illum mortuum paludem transiturum. Astantibus iudicibus amplius quadraginta numero sedentibus, in præparato ultra stagnum Acherusiæ lacu, trahitur nauis ad id commodata ab his, quibus ea cura iniuncta est: tum antequàm corpus in arcam condatur, permittitur legem volenti accusare mortuum. Si quis probatur male uixisse, Iudices sententiam ferunt, qua censent corpus eius sepulchro priuandum. Qui deprehenditur mulier crimen obiecisse, magna multatur pœna. Quum defuncti accusator, aut per calumniam accusatum constat, cognati fœdo luctu, ad laudes mortui mittuntur, nil de genere eius, sicut Græci consueuerunt, narrantes. Existimant enim se omnes Ægyptij pariter nobiles esse, sed ordientes à pueritia, in qua uita institutionem, eruditionemq; recipiunt, ad uirtutem descendunt, eius erga deos religionem, iustitiam, continentiam, uirtutesq; cæteras commemorantes: inuoc

Defuncto rum uita apud Aegyptios iudicio dijudicatur.

inuocatis uerò inferis dijs, precantur, ut eum inter pios locent: ad qua uerba omnis multitudo correspondet, gloriam mortui extollens, tum quam apud inferos cum beatis semper futuri. Sepeliunt postea quisq; suos, hi in proprijs sepulchris, hi quibus ea desunt, domi apud firmum parietem area corporis erecta. Qui uerò crimine aliquo aut fœnore sepultura prohibentur, domi absque area ponuntur. Quos posteri ditiores facti, ac debita crimina soluentes honestè sepelunt. Mos erat apud eos defuncti rum parentum corpora diuersis pignus creditorii. Summa uitæ, qui non redimunt sequitur infamia, ne sepultura careant. Miratur quis meritò eos, qui hæc instituerunt, non solùm quæ ad uiuentium mores pertinent prosequutos, sed etiam ea ad mortuorum sepulchra traduxisse. Decreuerunt eadem hæc paulo ad humanum exercitium seruari, et componi nitidè hominum exercitationes. Græci sanè, qui fictis fabulis, & spectarum dictis fidem excedentibus delectantur, meritis laudibusq; pœna tradiderunt neminem unquam peruenisse, suis scriptis traducere hominem ad uirtutem. Quum è contrà potius deterreant, inter q; sunt ab improbis. Apud Aegyptios uerò iudicia, impus pœna, in cæteros immanis. Singulis diebus uterq; sexus uniuersi accedunt admonentes: quid unusquisq; in uita egerit, debiti præmij memoria inijcit. Quæ ex causa ad meliorè singuli

Defuncto rum patè tū corpora crebro tibus oppignerantur.

uertuntur uiuendi norman. Eas enim optimæ esse leges putandum est, quibus non diuites, sed honesti prudentesq; homines fiant. & hæc de Aegyptijs: nūc de reliquis Aphricæ populis.

De Pœnis & cæteris Aphricæ populis.

CAP. VI.

POenorum multæ sunt & uariæ nationes: Adrimachidæ Aegyptum uersus sitæ, eisdem, quibus Aegyptij, moribus utuntur. Vestem gestant qualem & alij Pœni, uxores eorum in utroq; crure armillam æream habent: capitis comam nutriunt: pedunculos suos, quos quisq; capit, præmordet, atq; ita abijcit: quod ijdem tantum ex omnibus Pœnis facitant, soliq; uirgines nupturas regi exhibent, quæ illi placita fuerit eam deuirginat. Nasamones grandes & diræ natio, nauium fractibus inuolatarum spoliatores: sub æstatem relictis ad mare pecoribus descendunt ad locum augilem decerpturi palmulas, quæ ibi permultæ & speciosæ sunt, & fructiferæ omnes. Ex quibus ubi palmulas immaturas decerpserunt, ad solem siccantes maturescunt: deinde lacte macerata sorbillant. Vxores plures singuli è consuetudine habent, & cum his in propatulo coeunt, eodem penè, quo & Asallagetæ modo: nisi quòd hi prius scipionem prætendant. Mos etiam Nasamonibus est, quum quis primum ducit uxorem, ut sponsa singulos conuiuas adgnoscatur, eat Veneris gratia: & ut quisque cum ea concubitu,

Nupturæ regi deuirginandæ exhibentur Nasamones nauiū expoliatores.

Sponsa apud Nasamones à singulis cōuiuis adgnoscitur.

cubuit, donum det illi, quod secum habet domo allatum. Iureiurando ac diuinatione tali utuntur per eos uiros, qui iustissimi atq; optimi apud illos fuisse dicuntur: iurant illorum sepulchra tangentes, diuinant ad suorum accedentes monumenta: & illi ubi preces peregerint indormiunt: ubi quodq; per quietem insomnium uiderunt, co utuntur. Fidei dandæ consuetudo hæc est: de manu alterius uterque sumpto murem poculo bibit: quòd si nihil humoris habuerint, sumptum è terra cinerem lingunt. Garamantes omnium hominum commercia aspectumq; refugiunt: nihil bellicæ armaturæ habentes, nec defendere quidem sese audentes. Supra Nasamones incolunt. Circa maritima uerò occasum uersus hos Maca confines sunt: qui summum capitis uerticem radunt in medio crines crescere sinentes, hinc atq; hinc uerbum rondentes. In bellum subterraneorum struthionum pelles pro armamento ferunt Gindanes Macis conterminī: quorum mulieres simbrias pelliceas ferunt, singulæ multas: ob hoc ai mo natur quòd ut à quoque uiro Venerem passa est, simbriam orat: & ut quæque plurimas habet, ita præclarissima censetur, tanquam à pluribus uiris adamata. Machlyes circa paludem Tritonidem habitantes occiput crinitum gestant. Ausses uerò anteriorem capitis partem. Horū uirgines annuersario Minervæ festo in honorem ipsius Deæ indigenè in-

Fidei dandæ consuetudo.

Garamantes hominum commercia fugiunt.

Simbria Veneris pretium.

ter se bisariam diuisæ prælantur lapidibus fu-

Virginũ decertatio in Mineruæ festo.

stibusq; dicentes se morem patrium seruare ei, quam Mineruam dicimus: & quæ uirgines ex uulneribus decedunt, eas falsæ uirgines appellant: sed priusquam à pugnando desistant, hoc faciunt: quæ uirgo in pugnam optimam operam nauauit, eam semper communi sensu cæteræ uirgines exornant: tum cætera armatura Græca tum etiã Corinthia, & currui impositam circa paludem circumferunt. Eidem promiscuè cum mulieribus non unà habitantes, sed peculiarem locum habent: nubunt apud maiores puerperæ: huius est obscurus, apud quem uirtutem habitare sustinet (nam tertio quoq; mense uiri conueniunt, eius filius censetur. Atlantes à monte Atlante, iuxta quem habitant, uocati, ἀτάντους uocant, id est, nemen proprium singuli non habent: Solem tantum detestantem exorantur, eiq; propterea omnia conuitia ingerunt, quòd torrides & ipsos & regionem perdat: nullo animante uescuntur, nec somnia uident. Pastorici Aphri carne & lacte uictitant, nihil uaccinum gustantes, quia nec Ægyptij illum gustant, nec uaccam alunt, nec Cyrenæ fœmina seruire eas sibi fas putãt, ob Isidem, quæ in Ægypto est: cui & ieiunia, & dies festos agunt gladiosi. Et mulieres Barcæi non magis gustabunt uaccinum carnis, sed etiam uilla abstinent, filij ipsorum ubi quadrimi effecti sunt, uenas aurtitos, quidam etiam temporum illorum

lana

lana succidi iurarunt, ob eam causam, ne ullo unquam tempore pituita officiat è capite defluens: eaq; deuere se aiunt esse optima uaticinia. Sacrificandi ritus. Cum de sacrificant ubi pro primitus pecudes exempti fuerint, eam seruat dominum ubi ea pecudis, cæteris, eam seruat dominum ubi ea pecudis, cæteris, cæteris, cæteris

Belligerãdi ritus.

socios diligant: abnuentes imperium, ut latrones persequitur. Eorum arma sunt & regiones & mores cõgrua. Nam cùm sint corporibus leues, patria uerò ut plurimum plana, neq; ense, neq; gladijs, neq; armis utitur in bello. Tris tantum ferunt hastas, lapidesq; in uasis ex corio factis delectos, cum his certantes, tum in congressuum etiam receptu: primò ferire hostem conantur ad cursum, lapides rectè iaciendos longo usu edocti. Ergo externos nullum ferme, nullamq; ferunt sedem. Troglodytæ (qui & à Græcis, quòd ex pecoribus viuant, pastores appellantur) Aethiopiæ populi cœtus ac tyrannos inter se constituunt. Vxores ac filias habent communes, excepto (qui unicam tenet) tyranno. Huic appropinquanti multam tyrannus irrogat certo pecudum numero.

Troglodytæ, qui etiam pastores dicuntur.

Pthesiarũ, id est, uetorũ quidam dies post canicularem exortum perflant.

Ethesiarum tempore, quo maximè decidunt imbres, sanguine & lacte immixtis paulumq; cœlis nutriuntur. Aestu solis deficientibus succrescunt ad loca declinata palustria, uno quibus solis inuicem certant. Pecora uetusta aut in morbos cadentia occidunt, exq; hoc per omne uitam tempus. Parentum nemini monumenti indiderunt fijs, sed tauri, aries, omnes. Et hos quidem patres, hos maiores: quoniam ab hijs, non à parentibus quotidianus præbeatur cibus à pellant. Viuunt potu Idiota Paluri arbitrantes: potentiores ex quodam flore expresso, qui est deterrimo nostro musto

persimile. Armentorum greges secum ducentes varias, ne ijsdem in locis morentur diutius, regiones mutant. Corpora, præter uirilia, quæ pellibus teguntur, nudi. Pudenda Troglodytæ omnes uelut Aegyptij circuncidunt, his demptis, quos à casu claudos appellant. Hi sub terra regionem hesternorum habitantes ad mysteria non nouacula inciduntur. Arma ferunt Troglodytæ ij, quos dicunt Meganares: scutum ex corio crudo bouis, rotundum, & ferratam clauam: alij arcum lanceasq;. Sepulchra nihili penitus curant: nam paluri uiminibus corpus ligantes defuncti cernicem crebribus applicant, deinde cadauer in loco editiori positum lapidibus ridentes obruunt, impositoq; capra fusorum acerrimum caprę cornu abeunt nullo dolore moti. Bellantur inuicem non ut Graci, ob iram, aut ambitionem, sed pabuli gratia. In eorum concertationibus primum ad lapidationem quoad aliqui uulnerantur, decertant: tum arcu quo admodum exercitati sunt pugnantes mutuis uulneribus cadunt. Ea certamina dirimunt, qua ætate præcedant fœminæ: quibus nullo periculo in medium prodeuntibus nefas est enim has ullo pacto lædere, ex tẽplo à certamine cessant. Innuncij ob feruorem armenta sequi, guttore bouis caudæ filo uulnerato sinunt. Qui mortem differt, licet nolentem eodem modo (admonitum tamen antea) uita priuare: ibiq; habetur

Certamina fœminæ dirimunt.

beneficij loco. Febricitantes item, aut morbo incurabili correptos, sicuti aduenit mortem. Maximum arbitrantur malum, ab eo uitam diligi qui nequeat aliquid agere dignum uita. Herodotus scribit Troglodytas spectare in quibus bidui non exuuiare, nulli habendi dignitas de scelerio teneris: quum pauperrimos uoluntaria deformitate: tantum laudem non gloriari, quam Taxombi detinere minimus. Serpentium carnibus uesci. Sermonis ad haec ignaros esse, & propter hoc stridere magis, quam loquela in Aethiopia, quae super Aegyptum est, habitat gens, Trogloditae uocantur, radices arundinum, quas ex propinquo loco effodiunt, magna cura lauantes barbari lapidibus tenuit, quoad molles facta cohaereant: deinde placentas ad modum laeris, quantum manus capit factas, atq; ad Solem decoctas mandunt. Quem solum cibum, ipsi per omnem uitam sumunt atq; affatim habet, cò quòd pecora communia seruent. Exiliuntur tamen cum leonibus, qui è deserto umbra causa, & ut minores uenentur ferae egressi, Aethiopici multos ex paludibus exeuntes dilaniant. Et iandudum ea deleta esset à leonibus natio, nisi eam ei sponte praesidium tulisset. Nam sub eorum tamen metu innumera multitudo ad ea loca adiicitur. Homines ad paludes sitientes mortua ladunt: leones abire ex his regionibus cogunt, tum morsu, tum uocis

Egressi ex radicibus uisitãtes.

Troglodytae leonib' prędę tut.

sono

sono territos. Hic propinqui sunt Hesperi Spermatophagiq; eorum bi quidem cibus, qui ad uia ex arboribus decidunt colligentes absq; labore edentes reliquo tempore herbam in umbra nisi cum boues decerpunt, quas uitae subsidium magistratus. Hesperi uero cum Elysiis uersus occidentem ad loca campestria accedentes arbores ascendunt ac teneras ramorum summitates auellunt: tantum ex continuo aqua ramos ascendi permittam habentes, ut ipsa quae inredditi uidetur, de arbore in arborem uelut auceps siluam, ascendunt; teneras adsq; periculum ramos maderis, lauatisq; corporibus nauigio, si quid ibi cundo redes labãtur, manibus amprehensis sese à casu peropportunè uindicant: quod si forte deciderint, nulla iure propter consuetudinem laedantur. Arborum tenerioribus dentes exigis uenerò uescit. Leniter in cauam nubem corpore, communesq; uxores ab libere habent. Ignauiae uitio locos omnes bucolo adiacentes adeo uastat dominatur uehi, morientur ut hominum tum quam decimam aqua contra terrae continua, quo ciuium quereba. Reliqui in cauernis quae scelerio tenent, quae ipsi fecere, numero bestiarum multa, una ab ferinis denique. Syluestrem in modum uiuentes nuda. & pecudis ritu arãtes, aqua ac pabulis ex arboribus ferarum more sumunt. Ad humanum ad equare de cursus annua prodeuntes se adiecendum inter

Homines de arbore in arborẽ uolucres pisilientes.

Cuneci ferarũtimo terrap arrãtes habitant.

arbor

arborum frondes. Sub æstu verò solis agrestes boues, pardalesq́; , ac uaria ferarum genera, eùm caloris tum sitis impatientia ad aquas potus causa confluunt. Repletas, grauesq́; aqua bellias Aethiopes ex arboribus descendentes adoriuntur, ac ligneis adactis, faxeisq; & sagittis occisas, perq́; cœtus diuisas edunt. Aliquando verò quamuis pernicis & ipsi a ualentiori bestia interficiuntur: sed multas ipsi dolo & arte ualentiores beluas capiunt. Si quando desint animalia, antea captorum pelles madefactas remotis pilis ad ignem lenem ponunt: dispartitasq́; singulis auidè ad satietatẽ sumunt. Impuberes pueros exercent ad certum signum iacere, solis cibum præbentes his, qui signum tetigerint. Idcò iaculatores optimi euadunt urgente fame.

Aeriditas, locustarum uictus ut etitantes.

Aeridibus uerò deserto contenti homines sunt: pilosi autem cæteris breuiores, macilenti, ac supra modum nigri. Vere tempore Aethyopas ac Libyes uenti infinitum penè locustarum ex deserto ad eos deferunt numerum. Hæ permagnæ sunt. sed colore alarũ turpi ac squalido. Aethiopes aduentu earum quandam latam longitudine multis stadiis conuallem plurimum materiei ex arborumque locis ingerunt: quam, eo tempore tanquam locustarum nubes aduentu supra uallem deferuntur, materiem congestam, omnemq; loci herbarum messe succensum incendunt. Locustis deinde ex ardentis ingenti fumo enectis paulum ultra uallem ad terram intra

decidunt

decidunt copiæ, ut uicibus omni genti abundè præbeant. Eas enim sale quem regio plurimum habet, condimentis diutius seruant, cibum gustu eu suauem: hic est solus eorum per omne tempus locustarum uictus. Neq; enim pecora nutriunt, neq; pisces edunt, procul à mari positi: nec ullum aliud uitæ adminiculum habent. Corpore leues sunt, ueloces cursu, & uitæ breuis: ut qui longissimè uiuunt, quadragesimum non excedunt annum. Finis eorum non solùm miserabilis est, sed & incredibilis. Nam prosapiæ senecta, pedes ulcerati, non solum usu uarij, sed specie horridi, ac turpes, in corporibus nati uenerem primò, tum pectus, deinde totum corpus paruo tempore exedunt. Qui morbum patitur primum uelut scabiei cuiusdam genus ulcera, corpus fœtet, uolantate simul & dolore perit. Et is, deinde exorientibus pediculis, simul frequente sitte, morbi acerbitate, dirè perditus, unguibus corpus magnorum gemitu lacerat. Tanta verò uermium copia diffluit ab his, quos uiuentes tãquam ex perfusato ulcere, Naturientibus, ut deleri nequeant: hos pro cibo, siue aeris causa muscorum formantur ante finem. Extremas ad meridiem uersus partes uniuersæ Cynamomi a uicinis Barbaris siluestres arbores uastas. Barbaria habent admodum magnas, gregesq; earum pascentes, quarum carnem nutriente optimam esse aiunt. Nam ab æstiuo tropico, usq; ad medias hyemis Indicas

Pthirlasi acelophagi mo riuntur.

Cynamomi siluestres arbores. Barbaria habent admodum magnas gregesq; earum pascentes, quarum carnem nutriente optimam esse aiunt.

boues

boues innumera multitudine eorum patrium ingrediuntur: causa incerta est, utrum ne aliae infectantes se feras fugiant an paludis penuria, an alio naturae (quae omnia mirandi gignit) impulsu hominibus ignoto actu. Hi homines, quia obsistere nequeant, suis freti uiribus se cornibus tuentur: quibus in uenatione usi boues permultos capiunt. Et hos quidem recentes edunt, hos saliunt ad futurum usum. Multa insuper & diuersa uiuendi genera comedunt. Postremi qui ad meridiem habitant, in homi-
nis forma leonum uitam ducunt. Sebbophagi, sub Troglodytica oram uti. Arabico sinu Eu-
ex pisibus uiuunt. bææ gentes. Nudi per omne uitæ degunt. uxo-
res filiasq; communes habent, bestiis similes: ut qui neq; uoluptatis, neq; doloris ullo, nisi naturalem sensum percipiant, neq; turpis neq; honesti discrimen norint. Habitacula habent non longè à mari iuxta promontoria, ubi non solùm profundo cernere, sed comodos omnino & angustæ spelunca existunt, egressu ipsa natura difficili & tortuoso. Harum tamen ad eorum usum natura factarum aditus incolæ magnorum congerie lapidum obsepiunt: qua uelut retibus capiantur pisces. Maris enim fluxu (quod bis diebus singulis circa tertiam ac nonam horam accidit) oras litori propinquas inundante, aqua in immensum exerescens operitis locis omnibus innumeram copiam diuersorum piscium secum in continentem defert: qui cum in diuersa loca

loca cibi gratia diuertant, uestigio maris per lapides pisces in sicco destituuntur. Quos incolæ cum uxoribus, pueruq; concurrentes capiunt: carnes supra petras ad meridiem sitas, nimioq; solis ardore incensas ponunt, paulo; post resolutas omnibus sic ad solem decoctis, carnem omnem excutiunt, & concauo saxo iniectam pinsunt, admixto paluri semine, cibum sibi conficiunt suauissimum. Nam sic immixtas carnes in modum longioris lateris formant, ad solemq; paulò desiccatas, sedentes, cū uoluptate edunt: non quidem ad certam mensuram, aut modum, sed ad satietatem: habent hunc cibum semper uelut è penu promptum. Neptuno pro Cerere cum largè subministrante. Quando uerò maris tempestate adeò litori uicina loca multis diebus inundantur, ut nulla detur pis-
cium facultas, quo tempore cibi penuria laborant, cochlias legunt permagnas, quarum testa saxea atrum interiori carne cruda, sapore optimo, crudi uescuntur. Vbi uerò tempestas mitiorem ui dimisit perseuerat, concheq; defecunt ad ossa sine spinis ex piscibus excussas, & in hunc usum coacernatas consumunt: tenuiores, recentioresq; ex his dentibus mandunt, duriores edunt saxo contritas, nil brutis animalibus dissimiles. Epulantur autem palam cum lætitia, ut dixi, cantuq; absono omnibus inuicem congratulantibus: deinde mulieres, ut in quamq; quis sorte incidit, cognoscunt prolis causa.

causa, omni cura ob ciborum, qui præsto sint copiam, vacui. his studijs quatuor diebus intenti, quinto potus gratia ad fontes pergunt gregatim: omnibus simul vocem vultu inconditum sonitu tollentibus. Est profectio hæc haud dissimilis ab armentis boum. Repleto aqua ventre, adeò ut vix redire queant. Ea die nihil edunt amplius: iacet quisq; aqua plenus, distentus; similis ebrio. Postera die denuo ad capiendos pisces redeũt: ita eorum vita per omne tempus transacta ob simplicem victum rarò in morbos incidunt: breuioris tamen quàm nos sunt vitæ. Natura eorum incorrupta sanctè sedare maximum ducit bonum: nullam aduentitiam voluptatem quærens. Hæc eorũ quis intra sinum habuant viuendi norma est. At illorum qui extra sinum sunt multo est mirabilior: ut qui numquã bibant, & natura ab omni

Homines ab omni animi passione semoti.

semoti sint animi passione. Ut procul à terra habitabili tanquã in loca deserta à fortuna electi piscationi dant operã: humida non appetũt, pisces edunt semicrudos, non quæsitam effugiunt; sed feritate quadam, cõtenti victu, quem à fortuna sortiti sunt. Felicitatem summam putant hic quærere rebus, quæ dolore possint egentibus afferre. Tanta patientia esse dicũtur, ut si

Miræ patientiæ homines.

qui eos ictu fuste percusserit, nõ ad ffendant, & verbera & iniurias perferentes, solã percutientẽ respiciunt, nullum nec; ira, nec; misericordiæ signum ostendentes: Sermone carent, nutu,

nutu, manibusq; significant, quibus indigeant, & quæ velint. Ita gentes vnanimi consensu pacem curant, nulli externo homini infestæ. quod vnum genus licet mirabile, à priscis olim temporibus ea gens seruauit: siue ita longo tempore fuerit, siue alia necessitate. Habitaculis non eadem, quibus Ichryophagi vtuntur, sed diuersis habitant modis: quidam in speluncis deuersoria habent, ad æstum positis, in quibus tum umbra, tum spiramenta eos ab æstu solis tutantur. Nam qua ad meridiem loca spectant, fornicibus exiguis æstu similia, accessum ad ea adimunt. Qui sunt aduersus aquilonem, ex costis ceterum incauis, quas maxime plurimas effert, ex vtroq; posuis latere collig vtq;, quas maris alga operiunt, habitacula sibi extruunt ad euitandos aestus: Natura sibi artem ex necessitate ad euitandum experiente. Et talis fertur esse Ichryophagorum vita. Superest paucis de Amazonibus dicere, quas priscis temporibus in Libya fuisse extitisse, Mulieres pugnaces & validas viribus, non eandẽ, quam nostra vitam duxisse. Nam mos fuit illis certo tempore bellicis ad seruandam virginitatem rebus exercitari. Transactis militiæ annis viris connubij prolis gratia. Has solas & principari, & publica obire munera: viros nostrarum fœminarum instar domesticæ rei curam habere, tum imperantes fœminis, tum militiæ principatuq; ac omnis Reipublicæ expertes: post

Amazones bellicosæ mulieres.

e partum

partum nati infantes uiris dantur, quos lacte nutriant, aliisq; rebus prout ætas poscit. Masculis mox natis, ut bellicæ rei inutiles sint, dexterum brachium frangunt: aut eos interficiunt, uel procul ablegant: Fœmellis mamillas, ne crescant, inurunt: asserentes impedimento eas ad bellandum esse. Vnde à Græcis, eò quòd mammis careant Amazones appellantur. Hesperam insulam inhabitasse illas asserunt: dictam ita, quòd ad occasum sita sit. Eam uerò esse in Tritonidis palude, quæ proxima oceano, à flumine, quod in eam defluit, Tritonia appellatur: Aethiopia contermina & monti, qui Atlas dicitur, omnium in ea terra maximo. Hæc insula permagna est, narijsq; arborum fructibus, ex quibus incolæ uiuunt, ferax, multos tum caprarum, tum pecudum greges habet: quorum lacte & carnibus uescuntur: frumento penitus carent: illius usu incolis ignoto.

DE ASIA, ET CELEBRIORIBVS EIVS GENTIBVS, LIB. II.

*

CAPVT I.

ASIA altera Tripartitæ terræ pars, appellata ab Asia oceani & Thethyos filia Iapeti uxore ac Promethei matre: Siue, ut alij uolunt, ab Asio Manæ Asię denominano.

Asię quadrilatera tum. Asia meridie per orientem usq; ad septentrionem protenditur: terminos habet ab occidente Nilo & Taurum cum Euxino ponto & parte mediterranei maris: cætera alijs partibus tangitur oceano, qui ab oriente Eous, à meridie Indicus, à Septentrione Scythicus appellatur. Taurus mons medium quodammodo continentem dividit ab oriente in occidentem excurrens, partem ad aquilonem relinquit, partem ad meridiem: alteram Græci interiorem uocant, alteram exteriorem. Mons hic multis in locis latitudinem habet stadiorum trium milium: longitudinem quinquies mille stadiorum circiter quadraginta & quinque milia à transmarina Rhodi ora usque ad Indiæ ac Scythiæ extrema orientem uersus. Idem in nomina, ac partes multas dividitur:

Tauri mõtis mélio.

quarum alia maiores, alia minores ambitus comprehendunt. Tam latum autem & patens dicunt esse, quicquid terræ Asia nomine continetur, ut Aphrica & Europa reliquæ duæ partes non magis complectatur, quam hæc sola. Cœlo temperato est, solo fertili, & propterea omnium animantium genere cultissima. Provinciæ siue regiones multas habet: ubi Aphri-

Arabia, triplex, petrea, deserta, felix.

cam aspicit, Arabia est: regio inter Iudæam & Aegyptum triplex, ut Plinius refert, una Petræa a Septentrione & occasu Syriæ inserta, cui à fronte Deserta prætenditur Arabia, à meridie altera, quæ Felix nominatur. Quidã etiam Panchaiam & Sabeam adiungunt. Arabia dicta ab Arabo Apollinis ex Babylone filio. Arabes longè lateq; diffusi diuersis moribus uiuunt, & cultibus plurimis, crinibus intonsis, mitrata capita habent redimitu pari, pars rasa in cutem barba. Arces haud ab uno in alium transferuntur, sicut apud nos, sed in patrys quisque permanet institutis. Qui maximus est natu, is in totam gentem regnum obtinet. Quæ possidentur uniuersæ sunt cognationi communia, una omnibus uxor. Qui primus domum subierit, posito ante limen hastæ cuspide, cum ea congreditur, cum grandiori natu pernoctat: ita omnes omnium sunt fratres: coëunt cum matribus & sororibus pecudum ritu. Adulter capite plectitur: alterius sanguinis congressus pro adulterio est: domestici in unius tum

Cum matribus & sororibus coëunt Arabes.

legit

legitimi habentur. Conuiuia ferè terdeni celebrant, et in his Musica aretis duo non imperiti: consanguinei sibi inuicem ministrant. Vrbes & quid sine mœnibus pacati inter se agunt. Sesamino oleo utuntur beatissima alioqui re-

Equi nulli in Arabia.

rum abundantia. Ouium greges candidi uelleris: grandi, ut staturæ boues: equis omnino carent: quorum desiderium adimit chamelorum copia. Aurum, argentum & plura aromatum genera terræ peculiaria. Aes, ferrum, uestis, purpura, crocus, costus, toreumata aliunde aduehuntur. Defunctorum corpora stercore abiecta. Regum extaduer sterquilinys sepelium.

Fides Arabum.

Fidem inter homines, ut qui maximè seruant, quam hunc in modum dant. Quattuor fœdus inire solent. Aduocant quidem medius inter utrunq; stans, acuit lapidi ferreum aliquod instrumentum diligenter rem, qui fœdus ineunt: deinde sumpto flocco ex utriusq; uestimento, inungit eo sanguine septem lapides in medio positos, inter

Vrania & Dionysius in fœdere inuocãtur

mungendum inuocans Dionysium & Vraniam: hoc facto, idem, qui sunt sequales fœderis inter inuicem contrahendi, adiuuat hospitem, aut fortè ciuem, si cum ciue res agitur. Quod fœdus, & ipsi, qui amicitiam contraxerunt, seruare iustum censent. Myrrhæ sarmenta ignes fouent: quorum fumo, satis noxio, nisi odore cremati plerique occurrunt, plerunque incurabiles morbos contrahunt. Gymnasium per sacerdotes legitur, hostys prius cæsis: quas cùm

lit.uerint, obſeruatur, ut meſſis, nec ortum ſolis anticipet, nec egrediatur occaſum. Quiſquis principatum tenet, ſarmentorum ſtrues haſta diuidit, qua ſacrata eſt in hunc uſum: atque ita partio manipulorum etiam Soli dicatur: quæ, ſi iuſſe diuiſa eſt, radys inflagrata incendium ſtomachi concipit. Pars eorum, quibus aſper uictus eſt, angues edunt. Nulla illis animi uel corporis cura, ac propterea Ophiophagi nominantur. Nomadibus uſus Chamelorum ſequens, his pugnant, proculq; onera exportant, lacte & carnibus uescentes. Fluuius quem accolunt, auri ramenta habet: id non conflant artium inſcitia. Debæ & ipſi paſtores, colunt ydem & agros aliqua ex parte: gens auri abundans, inter glebas temerè iacentes aureas pilas in glandium magnitudine reperiunt: quibus lapillis affabre intericctis monilia conficiunt haud inucunda aſpectu, ea collo & manibus inducunt. Vendant aurum finitimis triplo auri pretio: argenti duplo: cum auri contemptu: tum deſiderio, qua commercio parantur. Proximi his Sabæi thure, myrrha & cynnamomo diuites: & in ora huius terræ Balſamum naſci quidam prodiderunt. Habent & palmas odoriferas, & calamum. Serpens ibi palmæ longitudine, latitudis fere eius morſus: in arborum radicibus cubat. Odor minimus rerum; fragrantia ſtuporem ſenſibus inducit, quem biuiminis ſuffitu, & hyrci barba leuant.

ὀφιοφάγοι serpentum cameto-res.

Debæ diuites auri.

Sabæi thure ac myrrha opulenti.

leuant. Penes regem omnis iudicandi ratio. Sabæorum plerique ſunt agricolæ: aromata alij legunt. In Aethiopiam ob negotia nauigant nauigijs corio contectis. Cynnamomum & Caſiam lignea materia loco igni adhibent. Huius gentis metropolis eſt, quam Sabam appellant, ſupra montem ſita. Reges ex generis ſucceſſione habent eos, quibus multitudo honores diſtribuit bonis mixtis q; immixtos. Regiam nunquam exire audent, ne à turba hominum lapidibus ueteri quodam Deorũ reſpõſo obruantur, timentes. Saba ubi regia eſt, torcumata argentea, aureaq; omnis generis poculorum habent. Lectos inſuper tripeda q; argenteis pedibus, cæteraq; ſupellectilem ultra fidem ſumptuoſam. Magnis quoque columnis porticus ſuſtinentur: quarum capita, tum argentea, tum aurea exiſtunt: laquearia uero, ac porta aureas phialas, pretioſis lapidibus intermixtis totius domus ſumptuoſiſſimum ornatum oſtendunt. Alia enim auro, alia argento: quædam lapidibus ſplendent. Nonnulla, tum elephantorum dentibus ſunt exculta, tum multis præterea rebus alijs, quæ plurimi apud homines æſtimantur. Et eam ſine multis ſeculis perpetuam habuere felicitatem. Abſtulit enim ab eis penitus, quæ multos in præceps dedit, ambitio per auaritiam aliena poſſidendi. Nec Gatrei his minus opulenti, quorum ſeri ſupellex omnis ex auro eſt & argento:

Reges Sabæorũ regiam exire non audẽt

Supellex Sabæorũ omnis ex auro & argento.

Gatrei auro & argẽto abundantes.

ex his & ebore domorum limina, tecta, parietes construunt. Nabathæi omnium continentissimi, in quærendis opibus mira gentis industria, sed in tuendis multo maior. Qui rem domesticam minuit, publicè multatur: contrà honore afficitur, qui patrimonium auxit. Gladio, arcu, lancea, & funda in bello, plurimum etiam bipennibus Arabes utuntur. Dira Sarracenorum gens, pestis illa hominum teterrima, inde sumpsit originem. Abitaq; (ut crederi est) pars Arabum maxima in Sarracenicum nomen: caterùm veterem appellationem nunc quoq; tenent, qui circa Ægyptum habitant, raptu plurimum viuentes: camelorum celeritate freti.

Nabathæi parcissimi

Sarracenorū gens in Arabia sumpsit exordium.

De Panchaia & moribus Panchaiorum.

CAPVT. II.

PAnchaia Arabiæ regio. Diodorus Siculus insulam esse dicit, ducentorum stadiorum latitudine: tres in ea nobiles urbes enumerat, Dalidam, Hyracidam & Oceanidam. Regio omnis, quam ubi arenosa, fructifera est. Vim maximè abundans & thuris, quod in eas ideò excreuerit, ut per uniuersum orbem satisfaciat Deorum sacris. Ferè etiam myrrhæ plurimum, & alia variæ generis aromata, odorem præbentia, quæ Panchæi legunt, & Arabis mercatoribus uendunt: à quibus alij pretio sumptas, in Phœniciam, Syriam, & Ægyptum transfuchunt: inde à reliquis orbis mortalibus

Thuris in Panchaia copia.

talibus importatur. Curribus in bello Panchæi nunquam more prisco. Politia eorum tripartita est. Primum locum sacerdotes tenent, quibus adduntur artifices: Secundum agricolæ habent: Tertium milites, quibus pastores adjunguntur. Sacerdotes omnium sunt duces, quibus & controuersiarum iudicia, & publicarum rerum arbitria permissa, mortis pœna tantummodo excepta. rustici agros colunt, fructus omneis in commune conferentes. Qui ex eis optimè uidentur agro colendo uacare, hi usq; ad numerum decem ad cæterorum exhortationem distribuendorum fructuum iudices à sacerdotibus leguntur. Pastores tum ea, quæ ad sacra pertinent, tum reliqua in publicum, alia numero, pondere alia, cum omni ferunt diligentia. Nil cuiquam priuatum est, domo atque horto exceptis, sed tum uestigalia, tum cætera sacerdotes percipiunt, aque illa, prout usus fuerit, dispartientes: ipsis duplum conceditur. Vestibus induuntur mollibus. Oues enim apud eos plurimum ab alijs differunt mollitie. Ornamenta aurea non tantùm mulieres, sed etiam uiri deferunt, torquibus collum ornantes, armillis manus, aures more Persarum mauribus, pedes nouis ac varij coloris calceis. Milites patriam armis tutantur. Sacerdotes ultra reliquos deliciis uacant, uitam ducentes mundam ac sumptuosam. Stolas lineas maximè tenues, ac delicatas: quandoq; etiam uestes ex molliori lana

Nihil Panchais priuati.

Sacerdotes Panchaiorum deliciis diti.

contextas induunt. Mitras insuper gestãt auro intextas. Sandalas prò calceamentis uary coloris utuntur, summa arte factis. Ferunt & aureas (mulierum more) praeter inaures, ornamenta. Eis maximè Deorum incumbunt curæ, hymnis & ludibus eorum gesta recensentes. Genus eorum à Ione manasse narrant, quum Iuppiter in Panchaiam uenisset: quo tempore inter homines uersatus orbi imperauit. Referta est ea Panchaiam exulatus. paria auro, argento, ære, stanno, ferro: quorum nil extra insulam asportari licet: nec quicquam sacerdotibus extra locum sacrum profectis fas est, ultra deprehensum interfici licet: Dona plurima aurea atque argentea Dus à longo tempore oblata in templo seruantur. Aluea eius structura mirabili auro, argento, ebore, sunt decora: Dei lectus sex est cubitorum longitudine, quatuor latitudine, aureus totus, opificio splendido, ac uenusto. Simili modo & Templum ultra fidē ingens. Dei mensa cum magnitudine tum pari impensa splendoreq; iuxta lectum posita. Templum ingens ex aloe ædificatum lapide, magnis sculpturis; fulciunt columnis, duorum ingerum longitudinem, cui aqua est latitudo completitur. Ex magna Deorum statua summa arte fabricata templum exornant: circum sacerdotes, quibus sacrorum cura demandata est, Ager circa templum Dijs sacer. domos habent. Ager qui circumiacet stadys ducentis Dus sacer est, cuius nec ligna in sacrificijs consumuntur.

De

De Assyria, Assyriorumq; uiuendi moribus. CAP. III.

Assyriæ fines.

Assyria regio, Asia ab Assur filio Sem, ut Augustinus ait, appellata: hodie Syria dicitur, habens ab ortu Indum & Mediam partem, ab occasu Tygrim fluuium, à meridie Susianam, a Septentrione Caucasum montem. Earò in Assyria plus quicquid in ea frumenti prouenit, fluuiorum irrigatione paratur, non sua sponte, ut in Aegypto, sed accolarum ingenio & labore: tanta alioquin ubertas ut ducentena uulgò, & ubi eximiè ferax est, trecentena messe redundet tellus: quatenus dignorum Lunaudine tritici & hordei fida sint. Sesami & milij proceritas instar arborum attollatur. Quæ omnia sibi explorata, cunctantius tamen Herodotus memoranda censuit, uelut parum credibilia: sibi, qui ea non uiderit, talia proderentur. Palmis uescuntur, ex quibus mel & uinum conficiunt. Fluuialibus nauigus utuntur, in specium clypei orbicularis, non puppi, non prora discretis, quæ super Assyrios in Mel & uinū ex palmis. Nauigia Assyriorū. commercia ad ebibus texuntur, crudo corio exteriore parte obducto. Amictuntur Assyrij Vestitus Assyriorū duabus tunicis, linea una ad pedes demissa, altera linea breui, candidaq; stola his superintecta: calceis pedibus induunt, quales Thebana soleæ fuerunt: alunt comas nutriq; reddiunt: unguentis delibuti in publicum exeũt. Anuli. Anuli signatorium singuli habẽt: & sic pro ulus.

affabre

Absq; sce-ptro in publicum ne mo prodit.

affabre factum, cui malum, aut rosa, aut lilium, aut aliud simile sit impositum. sine insigni aliquo id gestare indecorum ac turpe creditum. Ex legibus, quibus ea gens usa dicitur, ea mihi res memorabilis visa est, quòd uirgines tam maturæ uiro in publicum producta, singulis annis, ijs uenales proponebantur, qui uxores ducere uellent, dabanturq; primò uenum formosissimæ quæq;. Quibus minus spectata erat forma, & quas non modò non quisquam sibi mercaturus fuisset, sed ne gratis quidem alioqui ducturus, ea pecunia, quæ fuerat pulchrioribus uenditis in publicum redacta, connubio locabantur. Herodotus autor est, hunc olim morem in Venetis Illyrico finitimis seruatum. idq; fama se compertum habuisse. Ego (inquit Antonius Sabellicus) tenuerit ne mos ille gentis aliquando, haud multo plus compertum habeo. tantum affirmare possum, Venetijs, cuius urbis opes hodie terra marique insigniter pollent, inter præclara ciuitatis instituta, uirgines furto conceptas, & ad limen Pietatis expositas, ex publico ad nubiles usq; annos in operto sub tectrica disciplina instituit: quæ sunt elegantiori forma, quoniam sunt ingenue institutæ, aut sine dote matrimonio locari. us præsertim, qui periculo aliquo, aut graui morbo seruati, uotorum damnati, eas sibi in uxores deposcunt. Ally pudicitiam sequuti, aut formam, sine dote ipsas sibi uirgines

Virgines nubiles uenum expositæ.

Mos à Venetis obseruatus.

iung

iungunt, modò ij sint, qui liberaliter, quas duxerint, habituri existimentur: aut si nihil horum sit, minus graui dote nubunt, quæ forma præstant, quam si facere fuerint parum liberales: etsi pari decoro instituta. Altera Babylonicorum lex, quo utiter, eò magis memorabilis quam nullus ab initio in his esset medicorum usus, lege ferunt comparatum, ut qui ægrotare cœpisset, eos de morbo consuleret, qui idem languoris genus passi essent, medicamq; ad id sanandum opem aliquam experti. Apud alios scriptum reperio, in publicum ægrotos deferri solitos: legeq; cautum, ut qui aliquando ægrotassent male affectos circuirent, docerentq; singulos, qua ipsi ope potissimum adiuti aliquando à morbo liberati essent. Eorum sepulchra in melle: funebris luctus, qui & Aegyptijs. Qui cum uxore noctu congressus est, mulieribus utrq; tangit, quàm lotus fuerit. Omnibus Babylonicorum mulieribus olim mos fuit, ex causa quadam in aliqua re Venerea cum hospite permiscere cum turba & caba hospitio ad illum uenientibus, quilibet nummo aliquo coronabatur. hospes quam cognoscere uolebat ponebat super illius genua argentum quantum sibi uidebatur, tum coibat cum ea longè a fano abducta: argentum illud Veneri sacrum erat. Fuere in his famulæ quædam, nulla re alia nisi piscibus uictitantes: quos ad solem arefactos, pistillisq; tusos ex eas;

Babilonio rum lex utilissima circa infirmos.

Mulieres cum hospite permiscebantur.

eaq; materia asseruata, undisq; resperſa offa conficerebant, torrebantq; eas in usum panis ad ignem. Tres fuere magistratus, eorum qui iam multis emersi erant, nobilium alius & senum, qui sum regio posito. Fuere etiam Magi, qui & Chaldæi dicebantur, tales quales in Aegypto sacerdotes ad deorum cultum instituti: per omnem uitam philosopharis, astrorum peritiam tenere, nunc augurijs, nunc carminibus sacris, mala hominis auertere, bono afficere: auguria, insomnia, prodigiaq; fida interpretatione explanare: nec foris instituebantur, ut Graeci, sed à parentibus disciplinam, uelut hæreditarium sortiti: pueri domestice discebant, quia perpetua cura facilis sequebatur profectus: una constansq; dicendi ratio, non uaria, & anceps, qualis apud Graecos, ubi qui eam tradere consueuerunt uaria de principijs & rerum causis, atq; inter se repugnantia differebant. Sed hi mundum communi assensu æternum opinati, neque principium habuisse neque finem habiturum, uniuersum ordinem & ornatum diuina prouidentia constare: cælestia corpora non sua sponte, sed certa lege quadam, certoq; numinis iudicio moueri. Astrorum cursum uarijs obseruatione perseruari, multa ex illorum inspectione mortalibus futura uaticinari. Maximum uim planetis tribuere, præsertim huic, quem nostri Saturnum uocant. Charissimum

Magistratus Assyriorum.

Magorum officia.

Mundus æternus habitus à Chaldæis.

Planetarum obseruatio.

mum Solem omnium arbitrari: & cui præcipua adesset uirtus. Martem, Venerem, Mercurium, & Iouem præ cæteris obseruari, quoniam uelut præcipuum cursum haberent, futura ostenderent, idq; non deorum interpretes. Quod ipsum usq; adeò persuasum habuerunt, ut quatuor illa astra uno nomine Mercurius appellarent, nempe ortus, occasus, imbribus, æstu, cometis, solis & lunæ defectu, terræ hiatu, multis denique signis, salubria simul ac permansa prædicere. Imaginem ad hæc alia sydera in Sole sita: & uarijs quadam nostro hemisphærio alia subterranea uagari, pari ad hæc cum Aegyptijs numero duodecim sibi Deos finxerunt: quorum singulis mensem, & unum in Zodiaco signum tribuere. Multa quidem regibus natura uaticinia habuerunt. Alexandro ante cum Dario dimicaturo. Hæc etiam deinceps Seleuco & aliis Alexandri successoribus: mox & Romanis succedentibus non pauca, quorum euentus fide non caruit. Numerant præterea sydera quatuor & uiginti extra Zodiacum, ad boream duodecim: totidem australium ex his, quæ apparent, ad quæ contuenda obseruandi ratio ad eos, qui uitam degunt, peruenit. Hæc illi ad dies rerum ante ipsos gestarum ad oculos: ut quæ deinceps in relatione meminerunt quadragies centena quinquies millia primæ suarum rerum memoriæ adscribendo: ita sensum colligentes, quod impudenti quidem mendacio asserebant, nisi

Ex astris Caldæi futura prædixerunt.

Temporum per Chaldæos supputatio fal-

nisi aliquis eam annorum rationem menstruam interpretetur, qualis apud Aegyptios fuit.

De Iudæa, & Iudæorum uiuendi ritibus, legibus ac institutis. CAP. VIII.

Palæstinę fines.

PALÆSTINA, quæ eadem est quæ Iudæa particularis Syriæ prominet, inter Calosyriam iacens & Arabiam petræam, ad occasum Aegyptiaco alluitur pelago: perfunditur & Iordane fluvio ad orientem solem. hanc terram bibliaci libri & Iosephus eos secutus, Cananeam appellant, terram uariarum opum diuitem legibus fertilem, aquis illustrem, opimam balsamo: in medio orbis constitutam. quo fit, ut nec frigore nimio rigeat, nec calore torreatur. Ob quam elementorum gratiam æstimauerunt Israelita siue Hebræi gens antiquissima, & apud quam solam à prima hominis formatione cœlestis ac ueri numinis cognitio cultusq; & primum idioma permansit, eam esse, quæ patribus olim, Abrahæ Isaac & Iacob promissa numine esset, terram uidelicet lacte & melle fluentem. ideo Iosue fortissimi ducis ductu quadringentesimo anno postquam Aegyptum exuissent, sua dimensi fecerunt, uno & triginta regibus in ea potentis manu deiectis. Leges Israelita tenent, ac secundum eas uiuunt, quas à Mose primo suo duce acceperunt: quamuis & multis ante Mosen seculis, absque lege aliqui uixerint, pie sanctęq; uixerint, ueritatem diuinis oraculis, animoq;

Terra Abrahæ & semini eiꝰ promissa.

Cananea terra lacte & melle fluens.

Leges à Mose Iudæis promulgatæ.

animoq; acumine & magnitudine consecuti. Existimabat eximius ille theologus Moses nullam ciuitatem sine iuris & aequitatis cultu diutius consistere posse. Iam quum bonorum praemijs, & impiorum supplicijs suos ad amplexandam uirtutem, & impietatem fugiendam, satis exhortatus esset: tandem super decem illa legum capita duabus tabulis ad Sinam perlata, alias populo leges ciuiliaq; instituta promulgauit. Ha quum adeò multa sint, ut sola integrum librum præstare possent: memorabiliores tantum hic ponam, cætera à Iosepho bibliacisq; libris petantur. Sanxit Moses, ut uiuere mitio leges discant: quum disciplinam illa in se optimam contineant. Qui Dei nomen blasphemat lapsu, per diem suspendatur, insepultus abuciatur. ut ex meretricia pecunia sacrum nullum fiat. Septem sint in singulis urbibus principes, qui iustitia & prudentia cæteros antecellant, ut duo cum his leuitici ministri iudicent. In re iudicanda autem, si quid rectum sit, iudicibus parum liquet. Duorum seis, & seniorum arbitrio res tota decernatur. Ne unus testis recipiatur, ac ne duo quidem, nisi horum prius sit perlata fides. Tres ritè testimonium dicant: Sed ne mulier testis sit neque mancipium, cuiùd in hoc fortuna, leuitas in illa meritò suspecta habeatur. Præterea ne ex consitis arboribus aliquid ante quartum annum attingatur, ut tunc

Decalogus in mõte Sina datur.

Pueri leges discãt.

Blasphemi ſũ pendantur.

Magistratus Iudæorum.

Tres testi monio ferant.

ex frugibus decima demtur. Propinqui & hospites nonnihil percipiant: quod reliquum fuerit, agricolatoris sit: ut semina mũda non mixta terra condantur, quòd dissimilium commutatione terra non gaudeat: utq; videantur non à frugibus arceantur, sed quantum volet ex his legat, si lectus præsens usus exigat. Si pudor obstet, ultro accersatur. Quæ turpem quæstum fecerit, alteri ne nupserit, uxor ne ducatur: ut puella pro virgine ducta. si corrupta sit corpore reperta, flagitiúq; commicta, lapidibus obruatur, aut uina cremetur. Si quis virginem alteri desponsatam, non inuitam uitiauerit, uterque extremo supplicio afficiatur. Si uis illata fuerit, iniuria autem pœnam luat. Quæ sine liberis uidua relicta est, si uiri defuncti consanguinis nubat, ex coniugij matrimonio in successionem generis prolem tollat: si eam ducere nolit, causam apud seniores dicat. Si causam probauerint, cui uolet illi nubendi facultas fit. ut lectus in trigesimum diem extendatur, sat esse ad tempus sapienti ad lacrymas. Filius si parentibus iniurius fuerit, extra urbem suspendatur. Hostis bello prostratus non insepultus iacear. Si pignus ab inope creditor acceperit, ante noctem restituat. Qui non fuerit soluendo, apud eum, cui debet, seruitutem seruiat. Si quis e ruinis eum exemit, emptus sexto mox anno liber existat. Qui aurum & argentum inuenerit, iumentum palam præconis

Vidua si sine liberis uiri relicta cui nubat.

Filius parentibus iniurius suspendatur.

Aesinuetum proclametur.

uoce faciat. ut aberrans pecus ad magistrum gregis reducatur, uel quoad dominus existat, custodiatur. Vt Israelitarum nemo uenena conficiat, neq; confecta alunde emat. Qui uenenum alicui miscuerit sceleris conuictus ad bibat. Qui oculum alicui per iniuriam eruerit, pari clade puniatur. Si taurus quenquam peremerit eorum, lapidibus obruatur, eius carnes non attingantur. Depositum ut sacrum custodiatur. ne filius patris scelus non luat, nec parentibus erit fraudi, si quid filius deliquerit. Et hæc domi. Militia uerò illa, ut bellum prius quam inferatur, res per legatos aut præcones repetantur: si res non reddantur, dum placet, tum inferatur. Administrãdi belli suprema penes hunc sit, qui prudentia & prudentia alios anteibat: ut inde ex omni multitudine fortissimus legatur. Si hostis copiosa premitur fruge, arbores ne cædantur. Læsa enim si nocem habeant, e nutricium sacerent procuratori. Rebellio adhuc ad unum interficiat. Cæteri quum uicti fuerint tributarij aut uectigales fiant. Ne quæ mulier belli tempore uirile attingat instrumentum, neque uir muliebre. Vt uescendi sanguinis usus in uniuersum Israelitis nullus esto. Extra infectã, & quibus genitale semen sponte flueret, ciuitate expellerentur: & in his uiderentur septem diebus, quæ menstrua essent, uel uno redirent: totidem dies aberrant, qui puellam domum haberent: Vt sacer-

Venena miscere iudæis prohibitum.

Leges castrenses.

Sanguine Iudæi nõ uescũtur.

Leprosi & Gonorhæi ciuitate expellebantur.

dos duabus agnis pro eo faciat, qui fluxum seminis per quietem passus est, ipseq; prius frigidam aquam ingrederetur: Pariq; ratione expiaretur, qui cum coniuge parum legitimis diebus concubuisset. Puerpera x. dies templo arceatur si marem enixa fuisset, si fœminam octogesima. Qui uxorem impudicam arbitraretur, hereditatem farina assarium offerret: mox ea ad templi postes constituta sacerdotis uerba iurare cogeretur, nihil læsam à se pudicitiam. Si falleret, femore dextro disiuncto, uteroq; putrefacto moreretur: Si castè iuraret, decimo mense puerum siue uteri noxa eniteretur: tum ut sacerdos dei in membrana nomen diluens phiala det iurata mulieri bibendum. Adulterio, incesto, sodomiticoq; fœditati capitalem pœnam irrogauit. Ut sacerdos manco debilitue corpore altaris ascensu prohiberetur: alereturq; tamen sacris oblationibus. Ut terra septimo quoque anno, si quando Cananæam Iudæi obtinuissent, aratri esset immunis. Quæ tellus sua sponte ferret quinquagesimo quoque anno, qui Iobeleus præcipitur celebratur, tribulibus esset & extraneis communis: debitæ relaxarentur pecuniæ: libertate serui donarentur: Prædia quæ uilius uenissent, antiquis possessoribus redhiberentur. His ille institutis domi foriq; sub id tempus quo uita decessit Israelitas instruxit. Adhibuit & precationem solemnem pro horum successu,

Expiationes Iudæorum.

Solemnis suspectarũ uxorũ expurgatio.

Adulterii pœna.

Septennii obseruatio.

Iobeleus præcipitur obseruari.

cessu, qui ritè leges & instituta sanctè custodirent, contrà diras imprecationes in prauaricatores. Postremò populum sacramento adegit, ut diuinas & humanas leges, quæ semel iuxa essent, perpetuò obseruaret: nec, si quis uiolare esset ausus, impunè factum pateretur. Cæterùm quia satis constat nullum genus hominum cæremoniarum studiosius magisq; religiosum fuisse unquam, quam Israelitas fuere: quæ fuerit apud illos sacrificandi ratio ab initio instituta, operæpretium duco breuiter explicanda. Duobus ab initio sacrorum generibus Iudæi usi sunt, quorum unum holocaustum dixere, idq; primores gentis perpetrabant: qui erant siue bouc, siue agno rem diuinam facturus, siue quid aliud immolasset, anniculæ masculiq; esse oportebat animalia aris adhibenda: aliarum aram sacerdos uictimali cruore perfundebat, inde hostiarum membrarum dissectionem super aram concremabat. Alterum genus plebeium, in quo maiora anniculi offerebant, cruoreq; super aram diffuso renes, adeps, omentum imponebãtur flammis: pectora & crura dextera sacerdotibus dabantur: quæ superarent intra biduum, qui rem diuinam fecissent, ejiciebant. Inopia si qui premebantur, columbas offerre, aut turtures duas, quarum hæc in holocaustum abibat, illam sacerdotes sortiebantur. Qui imprudens deliquisset, hunc anniculum agnæ erat, aut hœdus piaculum. Qui

Cæremoniarũ Iudæorũ ratio.

Holocaustũ sacrificium primorum.

Plebeiorũ sacrificiũ.

Inopũ sacrificium.

Placula delinquentium.

occulti sibi criminis fuisset conscius, ex præscripto legis casso ariete expiari oportuit: horum carnibus vescebantur sacerdotes in templo.

Publicũ sacrificium.

tam publicus quàm priuatis sacrificijs. mundissima farina adijcitur, in agno assary mensura, in ariete duorum, in tauro trium. Adhiberi & oleum, quod sacris infundebatur. Agnus mane & vespere publicè immolari. septimis quibusq; diebus: quæ ipsis ex lege maximè sacra erant, & sabbata dicebantur, geminatæ hostiæ aris admouebantur. Principio mensis duo boues cum septem anniculis agnis, ariete uno, & hœdo uno piaculi causa. Adijciebant binos hœdos: horum unus extra fines missus multitudinem expiabat: in suburbana alter delatus, loco purissimo cum totis uelleribus cremabatur. Pontifex taurum in id sacrum, & in holocaustum arietem dabat. Fuerunt & illis alia sacra statis cærimonijs ferijsue permixta,

Mensis Hyperuetretheus.

quale fuit XV. mensis die, quem Macedones hyperuretheum dixerunt. & uertente autumno tabernacula figere: holocaustaq; ferijs tenentibus statas quotannis reddere, myrrhæ, salicis, palmarum & maluersici ramos, qui

Mensis Xãthicus, id est, Aprilis.

hæc facerent, gestantibus Xanthico mense: unde principium sumebat annus sub plenilunij diem sole arietem transeũte: quia his diebus ex Ægypto egredi comigissent, mystico agno sacriebant. inde azymorum feriæ, luna itidem plena panes intercelis diebus, celebres erant

Azymorũ feriæ.

gentis:

gentis: tauri duo, aries unus, agni septem quotidie per eos dies holocausto cremabantur, adijciebantur hircus unus piaculi nomine. Secundi azymorum primitæ frugũ cum oleo assario dabantur, & frugum principijs agnus in holocaustum. Erant & pentecostes statæ dies, Pentecoste. Asarthan id illi tempus nocitabant, id est, quinquagesimam, fermentatos tum panes ex siceis aphitis offerebant: agnas duas in holocaustum, uitulos duos, arietes totidem, duosq; pro piaculo hircos. De Iudeis & Mose duce eorum Ethnici scriptores ab Ecclesiasticis dissentiunt. Cornelius enim Tacitus XXI. Diurnalium libro egressionem gentis illius ex Ægypto non diuinæ uelamur, sed necessitati tribuens scribit: Orta pestilentia Ægyptum, sabie & pruriginosa scabie, Bocchoris regem in Hammonis templo consulentium per, si quod regnum purgare, atq; illud hominum genus deis inuisum alias in terras abigere. Quo expulso, ubi ingens sabulosi deserti cultores uastis in locis relicta consisset, ceteris per lacrymas torpentibus, Moysem unum exulum monuisse, ne quã deorum hominumq; opem expectarent: sed sibi, ut duci, crederent. assensum esse, atque omnium ignaros fortunam iter arripuisse: sed nihil æque, quàm aqua inopia laborantes: cum iam haud procul exitio totus campus procubuerant, uidisse agrestium asinorum gregem è pastu in rupem nemore opacam concedere: secu-

Israelitæ ex Ægypto expulsi.

Iudæorũ ritus cæterorum mortalium cõtrarii.

tum Mosem, quo sibi in posterum gentem firmaret, nouos ritus, contrariosq; cæteris mortalibus indidisse. Profana illic omnia, quæ apud nos sacra, rursum concessa, quæ nobis incesta. Animalis effigiem, quo monstrante sitim, erroremq; depulerant penetrali sacrauere, cæso ariete in contumeliam Hamonis. Bos quoque immolatur, quem Aegyptij Apim colunt. Sue abstinent ob scabiem olim tactam cui animal hoc obnoxium. Septimo die ociantur, quia is finem laborum tulerit: deinde blandiente inertia septimum quoq; annum ignauia datum: alij honorem cum Saturno haberi ob famem & ieiunia. Panis eorũ non fermentatur. Ritus quoquo modo inducti defenditur: & quia apud ipsos fides obstinata, & misericordia in promptu est, sed aduersus omnes alias gentes hostile odium. separati epulis, discreti cubilibus: proiectissima in libidinẽ gens, alternarum concubitu abstinent, inter se nihil illicitum: circumcidere genitalia instituêre, ut dinoscantur. Nec quidquam prius imbuunt, quam contemnere deos. Animas prælio, aut supplicio peremptorum æternas putant: eadem cura, & de inferis, & persuasio Cœlestium. Contra Aegyptij pleraq; animalia effigiesq; compositas uenerantur. Iudæi mente sola, unumq; numen intelligunt. Profanos qui deorum imagines in species hominum fingunt. Hæc & multa alia Cornelius

Religiolu dæorum.

Tacitus

Tacitus & Trogus libro XXXVI. scribunt Iudæorum sectas tres à communi reliquorum uita discretas erant, Phariseorũ, Saduceorum, Essæorum. Phariſæi cultu auctiore, & uictu seperatiore utebantur: traditiones suas statuentes quibus traditiones Mosi determinabant. Pharisęorum mores.

Pictacia chartarum in fronte gerebant, & in sinistro brachio, quibus decalogus inscriptus erat, quòd dixerat dominus, Habebis quasi quid appensum inter oculos tuos, & in manu tua. Et hæc phylacteria dicebantur, à φυλάτ∫ειν quod seruare est, & thorai legẽ. Hi cum maiores fimbrias alijs ferentes spinas eis affigebãt, quibus puncti inter eundem memores mandatorum Dei fierent. Vniuersa Deo deputabant, & Emarmenen, id est, fato agere quidem quæ iusta sunt, uel neglegere: in arbitrio hominum plurimum esse dicebant, tamen in singulis aduenire Emarmenen, quam ex motibus corporum superiorum fieri putabant. superioribus suis, & natu maioribus nunquam contrarium respondebant. Iudicium Dei futurum credere, omnem animam incorruptam esse, solas bonorum animas in alia transire corpora usque ad resurrectionem & iudicium: malorum autẽ æternis detrudi carceribus: & quia à communi hominum habitu diuersi erant, ideo Phariſæi dicebantur. Saducæi Emarmenen negabant Deum inspectorẽ omnium deorum, & in arbitrio hominum situm esse ut

Animas in alia corpora migrare.

Saduceorum mores.

Animas cũ corporibus interire.

bonum malum'ue faciant. Animarum post hanc uitam uel supplicia negabant, uel gaudia. Quòd resurrectionem mortuorum futuram negabant, animas mori cum corporibus putãtes, nec angelos esse dicebant, solos quinque libros Mosi recipiebant. Ipsi seueri nimis erant, nec inter se sociales, ob quam seueritatem Sadducæos, id est iustos se nominabant.

Essęorum una tota monastica.

Essei uerò in omnibus Monasticam agebant uitam, nuptias & fœminarum congressum omnino fastidientes, non quia coniugia & hominum successionem censerent perimendam, sed cauendam intemperantiam mulierum, nullam earum fidem seruare uiro putantes.

Omnia Essæis communia erant.

Omnia habebant communia: probra unguentum & balneum ducentes, squalorem decus putarent, dummodo in uestę candida semper essent. Nulla eis certa ciuitas, sed in singulis domicilia habebant. Ante solis ortum nihil profanum loquentes. Solem, ut oriretur orabant: post usq; ad quintam horam operantes, lati corpus in aquis, simul & cum silentio edebant. Iuramẽtum habebant pro periurio. Secta sua neminem adhibebant, nisi sub annua probatione. Recepti autem ad se post annum, duobus alijs annis mores probabant, deprehensum in peccatis a se pellebant, ut herbas pecorum more decerpens, usq; ad obitum pauperet. Quum decem sederent, nullus nouę mutis loquebatur. Spuere in medium, uel in dexteram partem sui uitabant.

Adeò

Adeò sabbatum obseruabant, quòd nec eo die alium purgarent. dolabram ferebant ligneam, qua in loco secretissimo fodiebant terram ad alium purgandam demissa uestę diligenter se contegentes, ne splendori diuino facerent iniuriam: ob id etiam stirpem foueam replentes: uiuebant quam longissime ob uictus simplicitatem. Palmis enim uictitabant. Pecuniæ eis nullus usus erat. Mortem pro iustitia iudicabant meliorem. Animas omnes à principio creatas pro temporibus incorporatis, exutas bonas corporibus ultra Oceanum degere, ubi sit reposita eis perfunctis, ad orientem magis malis procellosa, & hyberna loca deligantes. Erant in eis qui futura prædicerent: quidam coniugibus, sed moderatè operam dabant: nec à mulieribus abstinendum arbitrarentur, genus humanum deficeret. Syriam hodie Græci inhabitant, qui & Gryphoni dicuntur, Iacobita, Nestoriani, Sarraceni, duaq; Christiana pietatis gentes Syrians & Maronini. Syriani Græcanico ritu sacrificant, paruerunt aliquandiu Romanæ ecclesiæ. Maronini sentiunt cum Iacobitarum gente. Horum lingua & litera, qua & Arabum. Ad Lybanum montem habitant hæc plurium hominum genera. Sarraceni citra Hierosolymam strenui in bello gaudent agrorum cultura. Syriani inutiles. Maronini pauci numero, sed uiri pugnacissimi.

Sabbati obseruatio.

De animæ, Essęorum optimo.

Animarũ exutarum corpore merita.

De

De Media Medorumq; moribus. CAP. V.

Mediæ appellatio.

Media Assiæ regio a Medo Medea & Aegei Athenienſium regis filio appellata, & populi Medi dicti, ut Solinus refert: Ioſephus autem a Medeo Iaphet filio dictos fuiſſe ſcribit. Eius regionis ut Ptolemeus habet, à ſeptentrione mari Hyrcano terminatur, ab occaſu maiori Armenia & Aſſyria, a meridie Perſide, ab oriente Hyrcania ac Parthia, qua montibus excluditur. Sagittandi equitandiq; ſtudium gentis præcipuum ac pene peculiare. Peruetuſta & regum veneratio. Thiara pileus rotundus, & manicatæ veſtes ab hac ad Perſas cum imperio fluxere. Proprium Medorum regum fuit plures uxores ducere, mox & in priuatos translatum ut minus ſeptem habere non liceret. Pulchrum & ſummæ multos habere uiros, pauciores quinq; calamitatem arbitrari. Pecunia fœdus Medi cum Græcorum ritu, cum feriendo brachia, quo illi humeros connectunt ac mutuum ſanguinem delingunt. Sterilis regio, quæ ad ſeptentrionem obuerſa eſt: quo fit, ut ex malis in hunc uſum exiccatis ac contuſis maſſam conficiant, ex toſtis amygdalis panem, ex herbarum radicibus uinum ferme carnibus plurimum uiclitantes.

Mediæ fines.

Studia gentis.

De Parthia & Parthorum uiuendi moribus. CAPVT VI.

Parthiæ terrarum.

Parthiam Parthi Scytharum exules à ſe nocauerunt terram furto occupatam, à meridie

ridie Carmaniam, à ſeptentrione Hyrcaniæ ſolum, ab occaſu ſolis plaga Mediam, adortum Ariam habentem. Regio eſt nemoroſa montana & inops frugum: ſed aſſyrius Mediuſq; temperies obſcuriſſima regnoq; à Medis ad Perſas translato, uelut nullius ſine nomine, uictoribus præda fuit. Poſtremo Macedonibus ſeruiuit. Procedente deinde tempore, ea fuit ipſius gentis uirtus, hi rerum ſucceſſus, ut non tantum finitimis imperaret, ſed à Romanis omnium gentium uictoribus bello petitas magnis cladibus uictos affecerit. Plinius quatuordecim Parthorum regna numerat. Trogus his orientis Imperium attribuit, uelut orbis diuiſione cum Romanis facta. Adminiſtratio gentis poſt defectionem Macedonici Imperij ſub regibus fuit eorum, qui ab Arſace primo rege dicebantur omnes. Regi mandati proximus populorum ordo fuit: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace electi. Sermo his inter Scythicum Medumq; medius, ex utriſq; mixtus: Veſtis olim ſui moris: poſteaquã acceſſere opes, ut Medo populandæ ſimilia. Armorum patrius ac Scythicus mos. Exercitum non ut alia gentes liberorũ ſed maiore ex parte ſeruorum habent. Quorum uulgus nulli manumittendi poteſtate permiſſa, ac per hoc omnibus ſeruis naſcentibus indies creſcit. hos pari cura ac liberos ſuos habent, & equitare & ſagittare magna induſtria docent: ut quiſque locuples eſt,

Quatuordecim Parthorũ regna.

Arſaces Parthorũ reges.

Parthorũ pugnandi ratio.

est, ita magnum regi ad bellum ituro equitatum instruit. Itaq; Antonio bellum Parthis inferenti cùm quinquaginta milia equitum occurrerent soli D CCC. liberi fuere. Cominus in aciem prælium nesciunt, obsidiaq; expugnare urbes: pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus: sæpe etiam fugam simulant, ut incautiores aduersus umbra insequentes habeant signum his in prælio non tuba, sed tympano datur, nec pugnare diu possunt. Cæterùm intolerabiles essent, si quantus his impetus est, uis tanta & perseuerantia foret: plerunq; in ipso certamine ardore prælia deserunt, ac paulò pòst pugnam ex fuga renouant: & cùm maximè uicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimentum equitibus lorica plumatæ, idem & equis, quibus bello utuntur. Auri argentiq; nullus olim, nisi in armis usus. Uxores duxerunt uarie libidinis singuli plures ducunt: nec ullum grauius flagitium, quàm adulterium uindicant: ob id mulieribus non conuiuia solùm uirorum: uerumetiam conspectum interdicunt. Quidam autem & in his Strabo, coniuges eos suas amicis in matrimonium tradere, ut liberos ex eis suscipiant. Carne non alia uescuntur, quàm uenatibus quæsita. Et quia omni tempore uenantur, hic petunt bella: his conuiuia adeunt, mercantur, colloquuntur, omniq; publica & priuata obeunt munia, equo sedentes: atq; singulare illud inter

ter ordines discrimen, quòd seruilis fortuna uiri pedibus commeant, ingenui equis uehuntur.

Sepultura. Sepultura Parthorú.

Sepultura nullo aut auium aut canum laniatus est. Nuda demum ossa terra obruunt: deorum cura uenerationi; præcipua. Ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia: quippe uiolentiam uiri, mansuetudinem fœminis assignant: Semper aut in externos aut in domesticos motus inquieti. Natura taciti, ad faciendum quàm ad dicendum promptiores. Proinde secunda aduersaq; silentio tegunt. Principibus metu non pudore parent. In libidinem protecti: in cibum parci, fides dictis, promissis; nulla: nisi quatenus expedit.

De Persia, & Persarum moribus, ritibus, & institutis. CAP. VII.

Persiæ cõfinia.

PErsia Orientalis Regio, à Perse Iouis & Danaes filio dicta: à quo & Persepolis totius gentis caput. Populi Persa dicti sunt. Hæc regio ut Ptolemæus lib. v. scribit, à septentrione Æedus terminatur, ab occasu Susiana, aberunt q; his duabus Carmaniis, à meridie parte sinus Persici. eius oppida fuere cognomen, Persepolis, Diospolis. Cultum Persa, Ignem credidere. Solem quem Mithram dicunt, cæteris numinibus uenerantur: solum & lunam, Venerem magnam, tellurem, aquam, & uentos: non uana simulacra habere, sed sub dio excelsoq; loco sacra operari: cum imprecationibus

Religio Persarũ.

coronas

coronatam hostiam ad aram statuentes, nihil præter hostiæ animam superis dandum existimare, nec eos etiam quicquã aliud uelle: quorundam tamen in ea gente exta focis imponere moris fuit. Igni sacrificantes arida ligna imponunt cortice adempto, & aruina superincisa, deinde infuso oleo succendunt: non inspirantes, sed uentilantes: quòd si quis inspirarit, aut mortuum quid cœnum'ue in ignem immiserit, morte plectitur. In flumine Perse non lauantur, non micturiunt, nec cadauer injiciunt, non cuã spuunt, aut quid calefactum, sed aquam hoc modo religiosissimè colunt. In lacum uel flumen uel fontem uenientes scrobem faciunt, ibiq; hostiam ingulant, cauentes, ne quid proximæ aquæ sanguine contingatur, tanquam omnia polluturi: postea carnibus super myrteo lauro impositis, eas Magi subtilibus uirgis comburunt: & factis imprecationibus quibusdam, oleum lacte & melle mixtum inspergunt: non in ignem, nec in aquam, sed in terram imprecationes per multum tempus faciunt, fasciculum uirgarum myricinarum tenuium tenentes. Reges creant ex una familia: qui regi non paruerit, capite & brachijs amputatis insepultus abijcitur. Refert Polycritus quòd Persarum Regem quisq; suas ædes in monte faciat, & thesauros & tributa, quæ exigit, ibi recondat, benè administratæ rei monumentum. Exigere eos ex ora maritima argentum,

Aquã religiosissimè colũt.

Reges ex una familia creant Persæ.

ex

ex mediterranea, quæ quæque regio ferat, ut ferrum, medicamenta, lanam, uel aliud tale, eodem & pecora. Neminem illi ob unam tantum causam occidere licet, neque alicui alium Persarum quicquam in aliquem ex familia sua atrox agere. Vxores ducunt singuli multas, aluntq; propagandæ sobolis gratia, pellicesq; plurimas. Reges præmia proponunt ijs, qui uno anno plures procrearint filios: qui creati sunt ante quinquennium ad patris conspectum gentili instituto non perducuntur, sed apud fœminas degunt: ea præcipuè gratia ut si inter educationem quis decedat, nullam è damno patri afferat molestiam. Nupsia uerno æquinoctio celebrantur. Sponsus malum, aut chameli medullam, nec super hac aliud quicquam cœnatus, thalamum ingreditur. A quinto anno ad uicesimum & uigesimum discunt equitare, iaculari, sagittare, & in primis uera loqui. Et ut omnium magis ris continentissimi uiuunt: ita pulchritudinem, morumq; illustrium complexus, cum cantu, interdum uoce tantùm ad uitæ institutionem referunt. Veris sonitu uocati unum in locum ad hæc discenda perrendunt. Ratio ab his deperditarum eorum, quæ pueri audierunt. Decuriones utuntur, decem libros unum sequantur, ex his incipium filius aliquo ad id tecto: campus cum decurrunt, ut minimum, triginta habet stadia. Ad æstum & frigus perferendum,

Studia quibus Persarum pueri instituuntur.

torrent

torrentium transitu exercentur. In armis & in mediis uestibus perdurant, pascuntur, mu-

Persarum uictusquotidianus.

sticantur. Fructibus Terebinthi, glandibus, pirisq; agrestibus uescuntur: quotidianus cibus, post cursum cæteraq; corporis agitationes pa-uis durissimus, Cardamum, & salis granum. esse carnes indifferenter, & elixe: aquæ potus. Venantur missilibus telis ex equo arcu & sagittis usi: utuntur & funda: ante meridiem arbores serunt, radices effodiunt, arma fabricantur, aut lino & uestibus studem. Pueri auro exornantur, & imprimis dehinc. Pyropus est illis lapis, quem summo in honore habent, & ob id mortuo eum non apponunt: Nec etiam ignem, ob honorē & reuerētiam, quam illi deferunt. A uigesimo anno ad quinquagesimum militant: forensem usum non norunt, neq; uendunt quicquam neque emunt. Cetro in Rhombi speciem ad bellum instruuntur, ac præter pharetram sagarim & ficas habent, & pileum turritum: squamosum gestant circa pectus thoracem. Principes Panaxyridem triplum habent, & tunicam minutam ad genua demissam: intus candida sultura, exterior pars colore insecta. Amictum æstate purpureum. hyeme uarium. Tiaras magorum insulis similes. Mul-

Principū Persarum uestitus.

Vulgi Persici uestitus.

gus duplici munimentur tunica, ad media usque crura demissa: crucum caput sindony uoli uolumen ingens. Cœli & poculorum ornatus ex auro & argento: de rebus maximis non nisi

medio

medio potu, consultant, eam demum consultationem firmorem rati, quam quæ à sobrys sit mita. Noti inter se, & æquales, osculo se in occursu excipiunt. Qui humiliori sunt fortuna, uenientem adorant. Solo sepeliunt corpora, cara ablmentes. Magos insepultos abijciunt, auibus laniandos. Cum matribus instituto quodam peculiari coëunt: & hi ritus moresq; Persarum fuere. Herodotus & alios quosdam habet haud memoratu indignos, ut quòd uidere coram rege, aut spuere uetitum duxerint, & flagitiosum. Græcos ab his rideri, quibus persuasum esset deos ex hominibus ortos: quicquid uetitum esset facere, idem & dicere uetitum arbitrari. Turpe creditum debere, sed omnium turpissimum mentiri. Cadauera non prius humare, quam à canibus, aut aliter trahercntur. & quòd indecorum sit cæterarum gentium opinione, parentes inopia adacti nullo fili as prostituere: quanquam Babyloniorum id proprium esset. Hodie Persa a Sarracenis uicti, Mahometicq; delirio imbuti in tenebris agunt: bellicosa olim gens: ut qua diu in oriente sui rerum potita, nunc armis desueta, ueteri gloria excidit.

De India, & Indorum prodigiosis ritibus moribusq; uiuendi. CAP. VIII.

Indię magnitudo & descriptio.

INdia, orientalis regio, Asiæ terminus, tam nulla perhibetur, ut eam tertiam omnium terrarum partem tradant. Pomponius tantum

litoris occupare scribit, quantum per XL. dies noctesq; velificantibus cursus est: appellata à flumine Indo, in quem ab occidentali plaga desinit, à meridionali mari: incipiens, adusque solis ortum porrigitur, & à septentrione usque ad montem Caucasum pertinet: gentes habet multas. & oppidis adeò exculta, ut quidam in ea quinque milia fuisse dicant. Nec mirum sit vel de hominum vel de urbium copia: quum soli Indi nunquàm à natali solo recesserint. Fluuios memorabiliores Gangem, Indum, Hypanim, sed omnium maximus Ganges. Terra fauonij spiritu saluberrima in annos metit fruges, nice hyemis Etesias patitur ventos. Vino carent, quamuis non desint, qui hoc quoq; Musicanum solum ferre curarunt.

Oppida Indiæ quinq; milia.

Indiçubertas diuitiarq; admirandæ.

Nardum fert, Lusitaniæ ora fert & Cynamomum, piper, & calamum aromaticum ut tacq; adarabia & aethiopia. Ebenum arborem sola producit. Fert item aurum, Monoceron bestiam, Beryllos, chrysoprasis, adamantibus, carbunculis, hychmitibus, margaritis, unionibus, gemmis abundat. Fine illi æstates, leues hyemes, temperius cœlum, uberrimus soli, aquarum abundantia. Centum ob id & triginta annorum annum eorum quidam, ut Mathematici asserunt, Scribus uita aliquanto longior. Indis omnibus est promissa casaries, non sine fuco cærulei aut crocei coloris: cultus præcipuus cum gemmis: habitus discrepantissimus, alij lineis, alij pelles

Longissima Indis uita.

pelles uestiuntur, pars nudi, pars obscœna tantùm amiculati, plurimi etiam flexibilibus libris circundati. Niger nullo corporis color, in materno utero tales fiunt, seminis dispositione, quales illi sunt qui genuere. Genitale semen, ut cæteris pibus, nigrum, statura procera ac nuda. In nullis frugales sunt præsertim in cibis, nec multa turba gaudent: ornatu plurimo ut dixi utuntur: à furtis magnopere abstinent: literis utuntur non scriptis, literas non norunt, sed omnia memoriter administrant, & propter simplicitatem ac uitæ parsimoniam omnia eis prosperè succedunt. Vinum non nisi in sacrificijs bibunt: potum ex oriza conficiunt, & hordeo: cibus magna ex parte oriza constat. In legibus & contractibus maximam simplicitatem esse, uel ex eo argui potest, quòd non multum sunt litigiosi: nam nec commissi nec depositi iura ulla habent, nec testibus indigent, nec sigillis, sed simpliciter credunt: domum frequentius incustoditam habent, quæ profectò omnia continentiæ sunt indicia. Cæterùm non facilè quis admiretur, ut quòd soli degant, & quòd non una omnibus & cœnandi & prandendi hora sit, sed ut cuique libitum fit. Nam ad socialem cœnam; utrum illa sint commodatiora. Exercitam præcipuè bellicam probant, & maximè strigilibus. Ebeno arbore corpora condunt. In tumulis & sepulturis faciendis parcit. In cultu

Literarũ apud Indos nullus usus.

Potus & cibus Indorum.

Simplicitas Indis affectata.

Frictio corporis probatur.

corporis nimij. Non & aurum gestant, & lapillis ornantur, & sindonem candidissimam induunt, & umbellas secum portant: nam pulchritudinem excolentes, omnia faciunt, quæ ad decorandam faciem pertinent: veritatem perinde recipiunt atque nitorem: ætati senum prærogatiuam nullam tribuunt, nisi prudentia excellant. Multas nuptas habent, quas a parentibus accipiunt, pari boum emptas, alias obedientiæ gratia, alias prolis ac voluptatis, & nisi castas esse cogant, fornicari licet. Nemo ex Indis coronatus sacrificat, nec adolet, nec libat. victimas non jugulant, sed præcluso spiritu necant, ne quid manicum Deo offeratur, sed integrum. Qui falsus testis deprehenditur extremis decurtatur digitorum articulis. Qui membro aliquo quempiam orbauerit, non modò talionis pœnam subit, sed etiam manu truncatur. Quòd si quis artifici manum oculumue ademerit, capitale est. Regis corpus empticia mulieres curant, quæ regem custodiunt, & reliquus exercitus manet extra portas. Si qua mulier Regem ebrium occiderit, minus habet, ut cum illius succedere iungatur: succedunt autem filij. Regi interdiu dormire non licet, nocte cogitur cubilia per horas mutare, idq; propter insidias. Quum in castris non est sæpe exit: nam & ad iudicium exit, & audit: & si hora est, nec corpus curet, quod strigilum sit perfrictione.

Senibus, nisi prudentes sint, honor nullus exhibetur.

Sacrificandi Indorũ ratio.

Regis uita mulierib? apud Indos permitta.

simul

simul & audit, & à tribus perfrictoribus perfricatur: eunt etiam ad sacrificia: certo ad uenationem: ubi Bacchico more maxima mulierum caterua circunfunditur: stipatores foris manent, uti finibus obtexatur: quòd si quis intro ad mulieres prauaricauerit, capite plectitur: præcedunt eum tympana & tintinnabula. Quum in locis sæpis uenatur, assistunt ei duæ treſue mulieres armatæ: quum uerò in locis non clausis uenatur, ab elephante sagittat: mulierum aliquæ in curribus sedent, quædam in equis ac elephantis: quemadmodum & militant: omnibus armis exercitatæ: multum profectò à nostris discrepantes. Atque hæc etiam a rerum scriptoribus dicuntur, quòd Indi Iouem pluuialem, & Gangem fluuium, & indigetes genios colant: & quum eorum Rex capillos abluat, solennia celebrent, & maximi dona mittant: diuitias suas certatim ostendentes. In septem ordines olim diuisa Indorum gens fuit, quorum primus philosophorum erat, qui cæteris numero pauciores, honore & dignitate apud Reges longè antecedunt. Hi ab omni opere immunes neque seruire cuiquam, neque imperare: recipiuntq; à primatis ea, quibus sacra diis faciant, & curam habeant defunctorum, tanquam cari dijs: & quæ fiant apud inferos præcipiunt: præterea donis plurimis honorantur: eis impenduntur: multum enim prosunt

Indorum gensim ordines septẽ diuisa.

philosophi quantum uitæ nostræ prosunt.

Indorum uitæ. Nam anni principio unà conuenientes siccitates, pluuias, uentos, morbos prædicunt: exterasq; quorum cognitio possit utilis esse: futura enim audientes cùm populus tum Rex & futura deelmant mala, & bonis futuris imminent. Qui autem philosophus falsa prædixerit, nullam, præterquam quòd perpetuò silet, pœnam subit. Secundus ordo est agricolarum, qui multitudine superantes cæteros, à bello reliquoq; opere liberi, solo agros colendis tempus impertiunt. Nullus hostis eos lacessit neq; spoliat, sed existimans illos in communi militare uersari ab omni iniuria abstinet: itaq; soluti metu agricolæ terramq; liberè colentes, rerum affluunt ubertate. Viuunt autem in campis cum uxore & liberis, neq; in urbes commeant: dant Regi (omnis enim India subdita est Regibus) tributum: nulli priuato licet agros possidere absq; tributo, quintam quoq; fructuum partem regibus impendunt. Tertium ordinem conficiunt omnis generis pastores, qui neq; in ciuitatibus, neque in uillis morantur. Vtuntur tabernaculis, uenatu ac retibus: tutas a feris auibusq; regiones reddunt: hoc exercitio Indiam demesticam præstant: multis nanq; tum bestiis, tum auibus fœmenti agricolarum infestis copiosam. Quartum locum artifices tenent: quorum pars armis, pars rusticis instrumentis, alij alijs utilibus rebus fabricandis uacant. Hi non soli immunes

à tributo sunt, sed frumentum insuper à regia percipiunt. Quinto ordine milites, sed numero secundi, belli disciplina exercentur: omnis ea multitudo armis dedita: tum equi elephantiq; bello apti ex regis uectura habent. Sextus est ordo Ephororum: hi quæcunq; in India aguntur inspicientes regi referunt. Septimo loco existunt, qui publicis consilijs præsunt, numero pauciss imi, nobilitate prudentiaq; maximè insignes. Ex his enim ad regum consilia, tum ad rem publicam gerendam, tum ad res dubias iudicandas adsciscuntur: duces insuper ex his diliguntur, ac principes. Has in partes India politia distributa, haudquaquam licet unius ordinis uirum alterius uxorem ducere, neque exercitium mutare. Neque enim fas est multorum igitur colere, aut philosophari artificem. Sunt & apud Indos statuti principes, qui iniurias ab aduenis prohibent: si qui eorum infirmentur, conductis medicis curant, defunctosq; sepeliunt, eorum pecunia proximoribus tradita: Indices causas cognoscunt, fures diligenter puniunt. Seruilis conditionis apud eos nemo fuit, uno lege quadam sancitum, neminem omnino seruum esse: liberos aquo iure honoreq; haberi omnes, qui assueuerint neque præstare cæteris, neque iniuria quenquam afficere, optimè ad omnem fortunæ casus instituí uitam: stultum fœmè uideri leges aquas omnibus positas, fortunas non æquè

Apud Indos nemo seruilis cõditionis.

omnibus communes esse. Sed quia Indorum gentes multæ sunt, & forma, & lingua, propter latissimum regionis tractum, diuersæ, non ijsdem, quos descripsimus, moribus æque omnes utuntur, sed quibusdam etiam inculcioribus. Eorum qui auroram spectant alij res pecuarias dediti sunt, alij non. Item alij in paludestribus fluminibus habitantes, crudos uescuntur piscibus. egregij arundineis nauigijs exceptant. Singula autem nauigia è singulis arundinis internodijs fiunt, ijsdē ex Indis fluuijs maximè regetis, quam ubi è flumine messuerunt inciderunt; plectentes in modum storeæ, tanquam thoracem sibi induunt. Eis finitimi auroram uersus sunt Indi pecuarij, carnibus crudis uescentes, nomine Pada, qui talibus sui moribus narrantur. Quoties ciuium aliquis, aliqua ue ægrotat, utrum quidem sui maximè familiares interimunt, quòd dicant illum morbo tabescentem carnes ipsis corrupturum: & licet se negeet ille ægrotare, at nihilominus ijdē non ignoscentes necant eum, epulanturq;. Mulieri uerò sua maximè necessaria idem, quod uiro uiri faciunt. Qui autem ad senium perueniunt, eo tandem mactato pascuntur. Idcoq; eum hac de causa, tum quia in morbis necantur, non multi fiunè eorum ad senectutem perueniunt. Est aliorum Indorum hæc diuersa consuetudo, ut nullum animantem interimant, utiq; nihil serant, nec domos parandas existiment. atque

Nauigia Indorum ex arundinum internodijs.

Aegrotantes interimuntur & comeduntur.

atque herba uiclitent. Est eis semen quoddam milij instar sua sponte nascens è terra suo in calyce, quod cum ipso calyce lectum coquunt edunt q;. Quorum quisque in morbum incidit, is in locum desertum pergit, ibiq; decumbit, eius uel discumbentis, uel defuncti curam gerente nemine. Horum etiam omnium, quos iam recensui Indorū cottes in propatulo est, sicut pecorum. Philosophos habent Indi Gymnosophistas, qui, ut Petrarcha scribit, ultimas & umbrosas regionis partes incolunt nudi (quod ipsum nomen indicat) ac magi in solitudinibus philosophabantur, ab ortu solis ad occasum perstantes: immobilibus oculis orbem candentissimi sideris contuebantur, in globo igneo rimantes secreta quædam: insistebant alternis pedibus toto die feruentibus harenis citra dolorem, & frigora ninium & flamma æstus perferebant. Inter quos Brachmanæ gens sunt, qua, ut Didimus cum Fece Macedoni Alexandro, qui illam debellare cogitaret, scripsit, pura & simplici uita unice nulli rerum illecebræ capitur. Nihil apperit amplius quam rario mensa flagitat: facibus huic almonia: non quam luxuria sagacitas per omnia elementa perquirit, sed quam tellus ferro inuiolata producit. Mensas epulis onerat innocuis. Hinc est quòd genera morborum nec nomina numerat diuersa, sed diuturna salute perfruitur: opem non prec

Moriendi ritus.

Gymnosophistę Indorū philosophi.

Brachmana gens.

precatur alter ab altero, ubi minitur communiter. Inter pares locus non præbetur iniuriæ, ubi nullius superior est. Omnes diuites facit paupertatis æquitas. Iudicia non habet, quia corrigenda non facit. Leges nullas tenet, quas crimina nulla proferant. Vna genti lex est, contra tres non ire naturæ. Quæ laborem nutriat, quarum non exerceat, ocium turpe deputat. Libidini membra ad debilitandum non tradit. omnia possidet, quæcunq; non cupit. Quòd ferocissima sit pestis cupiditas, quæ solet egenos, quos caput efficere, dum finem inquirendi non mouent, sed & magis quo fuerit locupletata mendicat. Sole calescit, rore humectatur, sitim vno frangit, thorum nunquam humus, somnũ solicitudo non rumpit. Mentem cogitatio non fatigat. In homines sibi similes superbia non agit miserum, nec quenquam vel minima seruitute exigit, præter corpus quod solum animo famulari debere censet. In extruendis domibus igne saxa non soluit, nec admixtione pulueris cæmenta duriora conficit: quin potius in defossis telluris speluncis aut concauis montium lucebris habitat: nullos ibi uentorum fremitus, nullius turbinis tempestatem formidat. Tutius se ab umbre defendere speluncam arbitratur, quam tegulam cuius geminus est usus, dum vnus mansionis, sepulturæ quando moriatur. Nullus ibi pretiosis amictus, sed membra papyri tegmine, uel quòd uerius, pudore

Speluncas Braemam inhabitat.

uelant. Fœmina non ornantur ut placeant, nec credunt in augenda pulchritudine plus affectare, quam in actis sunt. Ad concubitum non admonet libido, sed diuinus amor. Bella non gerit, sed pacem moribus, non uiribus confirmat. Nemo parens funeri comitatur exequias, nulla extruit instar templorum sepulchra defunctis, nec in gemmatis uniuersa cœmbulla recondit. Quid non honeste esse ducat, sed pœne. Pestilentiam aut alios corporis morbos, ut dictum est, Bracmani non patiuntur, quòd sedulis actibus cœlum non temperant, sed semper apud eos tenet natura cum temporibus concordiam, & uicissitudinis clementia insensis custodiunt. Medicinæ remedium parsimonia est, quæ non solum illapsos potest curare dolores, sed etiam præcauere uenturos. Nulla iudicra spectacula delectant, sed theatrum spectare quæ uelunt, gestorum monumenta relegunt, quæ quidem maximè ridenda, desient. Non in fabulosis (ut multi) delectantur, sed in pulcherrima mundialis machina, & rerum naturalium inspectione. Mercandi grauia pontum classe non naugant. Artem bene loquendi non discunt. Simplex est apud illos eloquentia, communisq; omnibus, solum præcipuus non mentiri. Verum sch lang manumittere uenerant, quorum dextra diuersis, flabile nihil certiq; dicebat. In hunc locum ma gentes pars, alii in uoluptate bonum constituit. In cultum diuinum

Parsimonia morborum omnium curatio.

Religio Bracmanorum.

innoc

innocuas pecudes non macłant, dicentes deum sacra sanguine pollutorum non accipere: cultum potius diligere incruentum, uerbo propitiari orantium, quod solum ei hoc cum homine est, sua ergo similitudine delectari. In Cathæis Indis multæ uxores in unius uiri coëunt matrimonium. & is ubi uita discesserit apud grauissimos iudices suum quaque de meritis agunt causam: & quæ off cioſior præ cæteris uiro charioríq; fuisse iudicantium sententia comprobatur, illa in habitu ornatuq; quo cultius se exornare potest, uictrix & lætabunda rogum ascendit, ac iuxta mariti cadauer accubat, amplexans illud & deosculans suppositis ignibus pudicitiæ laude contemptis cum coniuge defuncto concremantur: cæteræ cum nota & dedecore uiuunt. Liberi ab incunte ætate non parentum arbitrio tolluntur, sed eorum, quibus id negotium publicè iniungitur. teneroru infantium illi habitum inspiciunt: ac si qui segnes ab initio, aut parte aliqua corporis debiles deprehenduntur, necari iubent. Connubia non opibus & nobilitate, sed formæ præstantia conciliant inter se, liberorum magis qui imitationis causa. Consuetudo & apud Indos quibusdam hæc est, ut qui filias præ inopia locare non possint, in ipso ætatis flore, cum tubæ & clastricis, quibus bellica significari solent, in forum producant, cum multitudine conuocata puella accedenti primum

Catheæ Indi uxores multas habent.

Vxorum charissima cum defuncto uiro crematur.

mum posteriora humerotenus detegit, postea anteriora, quæ quum placita fuerit, & approbata, quibuscunque uideatur illa nubit. Magasthenes per diuersos Indiæ montes nationes esse scribit capitibus canum, armatas unguibus, amictas uestitu tergorum, ad sermonem humanum nullo uoce, sed hiatibus tantum sonantes asperis rictibus. Gangis fontem qui accolunt nullius ad escam opis indigent, odore uiuunt pomorum sylueſtrium, longiusq; pergentes eadem illos in præsidio gerunt, ne offactu alantur. quòd si teriorem sortè spiritum traxerint, exanimari eos certum est. & illorum aliquos in Alexandri castris fuisse memoriæ traditum est. Legimus monoculos, quoque in India esse: Quosdam etiam tam uelocis uestigii, ut aures ad pedes defluentes, quas in alterutram earum decubent quarum durities arboris ſuccidit. Quosdam item simulis pedibus, & adeò latis quidem, ut ubi se defendi à calore uelint, resupinati his tectitent inumbrentur. Apud Clesiam legitur quosdam fœminas ibi semel tantum parere, canosq; illico fieri. Esse rursus gentem alteram, quæ in iuuenta ſit cana, nigrescat in senectute. ultra cui nostri terminos perennantem. Esse etiam perhibent alteram fœminarum gentem, quæ quinquennes concipiunt, sed ultra octauum annum uiuendi spatia non protrahi

Monstruosæ Indiæ gentes.

Cynocephali in India.

Homines odore tolo uiuentes.

Monoculi in India.

Monopedes in India.

Mulieres quinquennes concipientes.

trahere. Sunt qui cervicibus careant, & in humeris habent oculos. Sunt præter eos iam enumeratos sylvestres quidam homines caninis capitibus, hirto & aspero corpore, stridore terrifico. Sed hæc & alia id genus, quæ de India & gente eius memorantur, quoniam magna est opus fide, ut pro veris recipientur, quam ne in iis quidem, quæ sunt penè oculis admota, nisi grauatè adhibent, qui aliena legunt scripta parcius sunt referenda. Cathæi hodie eam Indiæ partem, quæ inter Gedrosiam Indumq; fluuium sita est, atq; ab his modò Cathæum appellatur, inhabitant. Sybaras eum genus hominum, & in quibus magna morum mutatio facta uideri possit, si uera sunt, quæ Armenius Aitonius de illis prodidit in historia. Sagacissimi sunt, inquit, animiq; fe tos hominum duobus luminibus cernere, eatenus mortales aut cæcos esse, aut altero oculo captos, magnum ingenij acumen, sed inflexum mauis. Perspicuum est uniuersis genti se cæteris mortalibus artium uel utilitate & scientia longè antecellere. Candidum genus hominum, paruis oculis, naturæ imberbes, alteris utuntur. Equorum quadrantum similibus, alij insperatissimis agmina dirigunt. Cæterum omnes ueris pietatis experies. Solem adorant hi, illi Lunam, quidam fusiles statuas, nonnulli bouem: uarijq; per hæc modi. Aspera est gentis superstitio. Non seruat leges, non sedem nouit ullam:

Cathaiorũ mores.

Sagacissimi mortalium Cathaini.

Homines naturaim berbes.

Cathaiorũ religio.

ullum: & quum in opificijs mirum sit gentis acumen, nulla tamen his rerum diuinarum notitia. Timidum genus hominum, mortemq; formidans: gerunt tamen bella magis ingenio quàm fortiter: sagittis in pugnæ utuntur, telorumq; generibus, quibusdam hominibus Moneta papyraceæ in usu. ferarum gentium mirandè pugnaceamo rem habentibus, forma, & in ea regis imago expressa, quæ si uetustate obliterari cœperit, obsoletam cum recentis impensa in regia commutant. Supellex ex auro & argento, cæterisq; metallis: olei inopia insigne, hoc reges diuitiarum unguenti loco utuntur. Et de Indis hactenus: nunc de Scythis, qui sunt Indiæ confines, dicendum.

De Scythia Scytharumq; feris moribus.

CAP. IX.

Scythæ appellatio

Scythia, regio septentrionalis, à Scytha Ioue ortus (ut, ut tradit Herodotus, dicitur) uel, ut Iustinus, a quodam alio ex Araxe primum Asiæ colonis ferè gentis indigena Scythæ. Hi olim a primordio paruam possidebant: postmodo paulatim per uirtutem & uictoriam, quum regiones multas sibi subdidissent, in magnum imperium gloriamq; peruenere. Ea primum natio iuxta Araxim fluuium parua numero propter ignobilitatem contempta consedit: mox regem quendam bellicosum, & militari uirtute præcipuum, agros ampliauit. Montes quidem usque ad Cau-

casum, campestres verò usque ad oceanum & Maotida paludem, aliaq; loca ad Tanaim usque flumen, à quo Scythia ipsa longo tractu versus ortum protensa Imao monte per medium velut in duas Scythias dividitur, quarum una Scythia intra Imaum montem dicitur, altera extra: ab alieno imperio aut intacti aut inulti Scythæ semper manserunt. Darium Persarum regem turpi à Scythis fuga, Cyrum cum omni exercitu trucidarunt. Alexandri magni ducem eum copijs universis deleuerunt. Romanorum audiverè non sensere arma: gens & laboribus & bello aspera, vires corporum immensæ. Hæc inter se olim discreta non erat, utpotè, quæ neq; agrum coleret, neque tectum sedes'ue haberet ullas: per solitudines & inculta vagabantur loca, armenta pecoraq; præ se agentes: coniuges & liberi plaustris vehebantur. legibus nullis obnoxiæ, iustitiam sponte colebat. nullum furto gravius in tota gente flagitium fuit, ut quæ non parietibus aut septis armentum circumdat, sed in propatulo habeat. Nullius ipsi aut auri, aut argenti usus. Lac & mel in cibum frequens: contra frigora & rigores ferinis pellibus murinisq; corpora communibat. Laneus usus ac nestinum ignotum genti. Erat ita sanè vivendi ritus frequens Scythis, sed non omnibus, plerique eorum, ut loco plurimum distantes, sic ab invicem mira diversi, velut peculiares inter

Scythæ sæpe intacti permanserunt.

inter se fouebant mores, de quibus posteà dicemus, ubi adhuc communes quosdam dixerimus. Gaudent Scytharum plures humana cæde: quem primum virum in bello vir Scytha ceperit, eius sanguinem potat: quotcunque in prælio intervenerit, eorum capita regi offert: nam capite ablato sit præda, quamcunque ceperit particeps, alioquin expers. caput hoc modo præcidit, in orbem illud amputat circa aures, verticeq; sumpto excutit, deinde pellem detrahit, & ubi sicut bovis coriam, manibus mollivit, tanquam mantile possidet, eaq; ad habenas equi sui appensa gloriatur: quibus mantilia ut quisque plurima habet, ita vir præstantissimus indicatur. Multi etiam sunt, qui coria hac humana, tanquam brutarum, confarcinant, quibus pro amiculis indumentur. Ceterorum hostium manus dextras cum unguibus excoriant quidam, atque cum usu phæretrarum opercula obducunt. Nonnulla totos homines excoriant, & coria super ligna extenta supra equos circumferunt. Capita dicto modo excisa exterius crudo bovis corio superducunt, macerius maturant etiam, qui ditiores sunt, & pro poculis utuntur: hostibus, qui ad eos veniunt, suæ alicuius virtutis exhibent, referuntq; illos à se ejectos esse victos, id strenuitatis loco ponentes. Semel in anno singuli regionum principes unum crateri miscent, de quo Scytha omnes

Homicidio Scythis gaudent.

Humana coria pro amiculis concinnantur.

Ossa capitis humani Scythis pocula præbent.

hostium homicidæ bibunt, nemo gustat, qui nihil præclari operis ediderit, sed sine honore seorsum sedet, quæ res apud eos maxime est ignominiæ: qui verò cõplures cædes fecerunt, hi duobus pariter, quos habent, calicibus potant.

Dii Scytharũ & religio.

Deos hos solis proximantur & colunt, Vestam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem. existimantes Tellurem Iouis coniugem esse: post hos Apollinem, & cælestem Venerem, Martem & Herculẽ: nulli tamen ex ijs simulachra, aras & delubra facienda putant præterquam Martι, cui ex captiuis centesimum quemq; immolãt, cæteris tum alia pecora, tum præcipuè equos: sues pro nihilo putant, quos nec alere omnino in sua regione uolunt. Rex in quos more animaduerit, eorum ne liberos quidem relinquit, sed uniuersos mares interficit, fœminas uihil lædit. Fœdera cum quibuscunq; ineunt Scythæ, hoc modo: Infuso in grandẽ calicẽ fictilem uino, commiscent eorum sanguinem, qui fœdus ferunt, percutientes cultello, aut incidentes gladio aliquantulum corporis, deinde in calice tinguit acinacem, sagittas, securim, iaculum: hæc ubi fecerunt, sese multis uerbis deuouent, posteà uinum epotant non modò hi, qui fœdus fecerunt, sed etiam comites hi, qui sunt maxime dignitate. Regũ sepulchra apud Gerros sunt, ubi Borysthenes iam nauigabilis est. Ibi cum rex eorum decessit, inuentem fert bene ingẽs fossa quadrata, deinde mor-

Ineundi fœderis forma apud Scythas.

Pompa in regio funere.

tuum

tuum accipiunt, corpore incarato, aluo euulsa atque expurgata, quam silere contuso & thymiamate apiq; semine & anisi quem explauerunt, resuunt rursus, imposituq; plaustro cadauer ad aliam gentem ferunt, quod qui excepunt, eadem agunt. Sed regu Scythæ aurem decidunt, crinem circumtondent, brachia circumcidunt, frontem nasumq; consaucrunt, sinistram manum sagittis trajciunt: postmodo cadauer ad aliam gentem, cui imperitant, ferunt, qua ipsos comitatur ad eos unde primum uenerant. ubi iam mortuum circumferentes singulas gentes lustrauerunt, quibus imperitauit, apud eos deponunt. qui in extremis habitant & in sepulchris, ij postquam illum super thorum in loculo constituere, hastis hinc atq; illinc defixis, desuper ligna disponunt, atque pallio contegunt: deinde ubi in reliqua locali spatio sitate pellicum una omnium charissima, minister unus, coquus, agaso, uiator, pincerna, equus, strangulati sunt. cum aureis phialis, aliarumq; rerum omnium primitijs consepeliunt: circumacto anno hoc iterum agunt, è famulis regum intimis iamant. Sunt autem famuli regum ingenui Scythæ, & quos ipse rex iusserit, nam nullo uendibiles Regi ministrat: horum minutim cum quinquaginta ubi strangulauerunt, ac totidem præstantissimos equos, eductis intestinis pallioq; rursus distentos atque consu-

Regii Scythæ.

Cum rege inuni famulri pelantur quinquaginta.

tis: per ambitum regij sepulchri fornicato opere equos & super eos famulos insidentes erigunt, ac ita stationi, ut procul aspicientes equitatus speciem, defunctum regem custodientis præbeant. Et tales regum humatio est, & sepultura. Habent & priuati morem quendam in sepeliendo: nam ubi quis decesserit, proximi quique in plaustrum collocatum ad amicos circumferunt, eos singuli amicorum excipientes, epulum præbent, tam propinquis, quam cæteris cadauer comitantibus: ad hunc modum quadraginta diebus circumactum, dehinc humatur, capite prius exinanito, atq; abluto: supra corpus tria ligna stantur mutuò inclinata, circa quæ prætendunt lanea pilea, quammaximè possunt constipantes, & in scapham in medio lignorum pulcorumq; positam lapides conijciunt ex igne perspicuos. Viri Scytha non lauantur, sed uxores eorum infundentes aquam corpora ad lapidem aliquem scabrum conterunt, & presso, cedro, aut thuris ligno deinde perfrictum corpus, quum intumuerit, illud factumq; medicamentis oblinunt. Id eas simul bene olentes facit, ac postero die medicamentis amotis mundas & splendidas. Iurandi iusiurandiq; interponendi ritus per regum solium nos est: quo si quis peruicasse à diuinatoribus, qui hoc saligneis virgis experiuntur, conuincitur, sine mora capitis pœnam subit, atque facultates omnes amittit, quas recipiunt

Priuatorũ Scytharũ humatio.

Lauandi mirabilis ritus.

cipiunt qui illum periurasse probauerunt. Massagetha populi Scythia in Asia ultra mare Caspium ueštiu & victu Scythis perquam similes, quo fit, ut Scytha à plerisq; credantur, ex equis pugnent, & pedibus: utroq; pugnæ genere penè inuicti: sagittis, hasta, (sagaris (sic enim ferrum quo uulgò accincti sunt dicitur) auro in balthei & capitis ac axillarum ornatu utuntur: aureos thoraces equorum pectoribus inducunt. Ex auro frena & phaleras conficiunt: aureas cuspides hastis præfigunt, ære pharetras munisunt. Ferri & argenti nullus apud eos usus. Singuli uxorem ducunt, eamq; communiter utuntur, idq; Scytharum sibi factum, si Scytha habendi sunt. Quoties aliquis mulieris libidine capitur, suspensa ad plaustrum pharetra cum ea sine pudore concumbit. Terminos uitæ nullus genti præfinitus: ubi quis admodum consenuit, cum propinqui & necessarij in unum cocuntes cum ouibus aliquot immolant, & carnibus prepulo, ubi decoxerunt, indifferenter uescuntur, quod genus obitus apud eos beatissimum habetur. Languore extinctos non edunt, sed terra operiunt, loco damni putantes, quòd ad immolationem non uenerunt. Nihil omnino seruant, pecoribus uictitant, & piscibus, quos Araxes abundè suppeditat: lac plurimum potant. Ex Dys unum Solem ueneruntur, cui equos immolant, ut pernicissimo

Massagetæ & mores eorũ.

Seres omnibus iustissimi sanctissimiq;.

Libidem è pecoribus omnibus perniciosissimum edunt. Seres mites inter se & quietissimi omnium mortalium cœtus fugiunt, adeò ut neque ipsi finitimarum gentium commercia admittant. primum eorum fluuium mercatores transeunt, in cuius ripis nullo inter partes commercio. sed dispositio rerum pretio, oculis æstimantibus sua tradunt, non emûs nostra. apud illos neq; meretrix neq; adultera neq; fur ad iudicium deducitur. neq; occisus homo seruatur ibi aliquando: sed ipsi apud eos legũ suarũ metus vehementior, quàm genesis cœlestium stellarum. In immo orbis terræ habitat, qui caste viuant, nec erugine, nec grandine, aut pestilentia cæteris ue malis affliguntur. Famina postquam conceperint à nemine petitur, neque quum pargatur: carnibus immundis nemo vescitur, sacrificia nulla nouit. secundum iustitiam omnes sibi ipsis iudices fiunt. Ideo non castigantur huiusmodi plagis, quæ pro peccatis accidere solent sed plurimum temporis perdurantes, absq; agritudine vitam finiunt. Tauroscythæ à monte Tauro circa quem habitant, Virgini naufragos immolant, & quoscunque Græcos illuc delatos, hoc modo postquam preces peregerint hominis caput clauæ feriunt, truncum eius quidam aiunt perturbari e rupe. Nam in rupe præruptæ templum est eorum simulacrum, cruci affigunt caput: quidam de capite suffigendo consentiunt, sed truncum è præcipitio deyci negant, sed humo contegi dicunt.

Nullis calamitatibus afflĝuntur Seres.

Græcos Tauroscythæ Iphigeniæ immolant.

Damonem, cui immolare, aiunt esse Iphigeniam Agamemnonis filiam. In hostes, quos ceperint, hæc agunt: amputatum quisque hostis caput domum portat, & fusti suffixum admodum sui limi supra tecta statuit, & plerunque supra fumarium. Ideo in sublimi locantes, quòd dicant eos totius domus esse custodes. Viuunt autem è rapto & ex bello. Arma, quibus exultissimi uiri sunt, & aurum plerunq; gestantes in commune cum mulieribus cœunt, ut inter se germani sint ac domestici omnes: nihil neq; luoris, neque simulatæ mutuò exercentes: cæterum ad Thracum similitudinem accedentes. Neuri Scythicis utuntur moribus, qui una ante Darij expeditionem solitare, cæpti fuerant, propter serpentium multitudinem, in illorum solo procreatam terram mutare sibi persuadent. deierantes se quotannis ad dies aliquot lupos fieri, & rursus in pristinum habitum & formam redire. Anthropophagi id est, humana carnis comedores, agrestissimos omnium hominum mores habent, non iudicys, non legibus vllis vtentes, rem pecuariam exercent: vestem Scythicæ similem gestant: linguam proprium habent. Melanchlæni omnes indumenta nigra gerunt, unde & cognomentum habent, qui victu bus humana carne vescuntur, institutis Scythicis utentes. Budini ingens natio atque numerosa, cæsys oculis omnis ac rufa.

Hostium capita supra domorum tecta figuntur.

Neutri quotannis dies aliquot lupi fiunt.

Anthropophagi omnium hominum agrestissimi.

Melanchlæni nigra omnes indumenta gerunt.

Budini pedunculos præmordent.

Gelonus urbs, à qua & Geloni dicuntur, gentis caput est. Libero Trieterica, id est, triennalia agunt, & Bacchanalia exercent, Graci quondam fuere. sed Summoti, ibi consederunt. Lingua adhuc partim Scythica, partim Graeca utentes. Sunt tamen Budini à Gelonis, & lingua, & vita dispares. Nam quum indigena sint, pecuaria operam dant, soliq; eius regionis pedunculos edunt. Geloni agriculturae operam dantes, frumento utilitant. & hortos possident, nihil illis neq; aspectu, neq; colore similes: horum regio omnis est arboribus frequens ex lacu, qui ibi etiam ingens est, & multus: Lutras capiunt, castores, alioq; multas feras, ex quarum pellibus vestimenta faciunt, atq; induunt. Lyrcae è uenatione uictitant, hoc modo, consensis arboribus, qua & per omnem eorum regionem frequentes sunt, feris insidiantur. singulis adest canis & item equus in ventrem cubare edoctus humilius subsidendo: quas ubi quis ab arbore feram uiderit, sagittaq; percusserit, consenso equo illum persequitur, comitante cane. Argyppei sub excelsorum montium radicibus incolunt, homines, qui ab ipso natali calui sunt, mares pariter, & foeminae: simos quoq; naribus, & ingenti mento, proprio quodam oris sono. Scythicam gestantes vestem, ex arboribus victitantes, rei pecuariae haud studunt: unde eis pecorum non multum est. sub arbore quisque cubat: per hyemem quidem ubi arborem pileo albo firmoq; texerint, per aestatem uero sine hoc pileo. hu nemo mortalium iniuriam infert. Sacri enim dicuntur esse, nihil martium armorum possident. Idem finitimorum controversias diiudicant: ad quos quisq; confugit, ua nemine laeditur. Issedones talibus moribus uti feruntur, quantes pater alicui decesserit, omnes eius propinqui pecora adducunt, quae ubi mactauerunt, concidunturq;, concidunt & mortuum patrem illius, a quo in communem accipiuntur, commixtuq; omnibus carnibus conuiuium exhibent. Caput tum defuncti denudatum purgatumq; inaurant, eoq; pro simulacro utuntur. agentes illi quotannis maiores honoris ceremonias: hoc filius patri, patri fecit, quem admodum Graci natalitia. dicuntur praterea & isti, iusti esse: & ipsarum mulierum utraque sortes ac viri. et tales olim fuere Scythorum mores. à Tartaris postea subacti, & illorum uinculo indissimo complexi, Tartarorum more uiuunt, Tartariq; uno nomine nocantur.

Geloni.

Lyrcae è uenatu uictitant.

Argyppei natura calui.

Homines opinione sacri.

Issedones parentes defunctos comedunt.

Annuersaria parentationes.

De Tartaria, gentibusq; Tartarorum moribus, & potentia. CAP. X.

Tartaria, qua & Mongal dicitur, ut Haytho scribit, in ea terre parte sita est, quae ad boream Aquilonem coniungitur, ab oriente Kathaeorum ac Solangorum terra habuit, à meridie

Tartariae situs & termini.

die Sarracenorũ, ab occidente Naymanorum, ab aquilone oceano circundata. Tartaria à fluuio Tartar, qui per eam currit, appellata. Regio plurimum montosa, ubi campestris est, admixta glarea harenosa est. Sterilis nisi aquis fluuialibus, quæ tamen variissimæ sunt, irrigetur. & ob hanc etiam causam multum deserta & infrequens est. ciuitates in ea nullæ, nullæ uillæ, præter unam, quæ Cracoris dicitur. lignis in pluribus; locis adeò inops, ut arido bouum & equorum stercore incolæ ipsi ignes fouere aq; cibaria decoquere cogantur. Aer & cœlum intemperatum & mirificum, tonitrua & fulgura in æstate adeò horrenda ut præ timore homines intereant, iam calor magnus est, mox frigus & densissimæ niues cadunt: uentorum frequenter tam natidi flatus ut equitantes detineant, & ad terram homines deijciant, arbores radicitus euertant, & multa damna inferant. In hyeme ibi nunquam pluit, in æstate frequenter, sed adeò parcè ut nix terra madefiat. Regio alioquin omnium animalium diues in camelis, bubus, &c. Iumenta, & equos in tanta copia & multitudine, quantum non credimus reliquum mundi habere. Ad quatuor ab initio populi habitabatur: unus Tecchamongal, id est, magni Mongali dicebantur. Secundus Sumongal, id est, aquatici Mongali. Et illi sese etiam à Tartar fluuio iuxta quem habitabant Tartaros appellabant. Tertius

Tartariæ appellatio.

Boum & equorum stercore ignes fouentur.

Tartaria pecorũ diues.

Quatuor Tartariæ populi.

tius Merchat nocabatur. Quartus Metrit. Omnes unam corporis formam, unam linguam habebant. Ferus ab initio cultus, sine moribus, sine lege, sine ullo uitæ cultu, armenta pascere, ebouri nominis inter Scythas, finitimorum uectigales. Mox gens ipsa in plures uelut tribus diuisa est, cœpitq; sub ducibus agitare, pecues quoq; erat totius rei summa, pendere tamen nihilominus Naymanis uicinis accolis tributum. Quem Canguista oraculo quodam primus est Rex ab ijs creatus. Is recepto Imperio primum omnium malorum dæmonum cultum abrogauit, edictoq; præcepit, ut tota gens Deum obtimum maximũ coleret, cuius prouidentia rerũ credi uoluit à se receptum. Edictum est deinde, ut quicunq; per ætatem arma ferre possent, ad certum diem regi præsto adessent. Estq; militaris multitudo in hunc modum distributa, ut decarones centurionibus, centuriones chiliarchis, chiliarchi myriadum præfectis. Inde ad periclitandas mentes uires septem principum (ex ijs, qui unanimes genti ante constitutum regnum præfuerant, filios parentum manu iussit interfici. Sic quæ illi Imperium: etsi acerbum & atrox, tum multitudinis metu, tum religionis adeò: credere enim uulgò cœli numen ea omnia regni initijs interfuisse, non regem, sed Deum ipsum uiolari arbitrantes si illius dictis minus obtemperassent. His ferme opibus

Vetustiores Tartarorũ mores.

Cáguista primus Tartarorum rex.

Militiæ ordinatio.

Canguista

plurimum reuerentia exhibent: his primum lac omnis iumenti ac pecoris offerunt: & antequam quicquam uel bibere, uel comedere incipiunt, partem apponunt: quodcunq; animal ad esum mactatum, illius cor in scypho per integram noctem appositum mane coquunt, & comedunt. Veneratur etiam & sacra faciunt Soli, Lunæ, & quatuor elementis. Chaam prætera Regem & dominum suum filium Dei existimantes, religiosissimè adorant, sacrificant, & tantum illi tribuunt, ut dignioremin toto mundo, non esse credant, nec aliquem alium nominare patiuntur. Cæteros homines adeò hæc gens contemnit, & se prudentia & bonitate excellere putat, ut alloqui fastidiat & à se explodat. Papam Christianosq; cunctos canes appellant, & idololatras, quòd lapides & ligna adorent. Ipsi maleficis artibus intenti, somnia obseruant: Magos habent, qui ea ipsis interpretentur, & ab idolis responsa petant, & accipiant. Deum enim cum illis loqui persuasum habent, & propterea ex oraculo uniuersa faciunt. Tempus & præsertim lunationes obseruant: nullum tamẽ præ alio aut singulari festiuitate aut abstinentia colunt, æqualiter omne habent. Tanta auaritia & cupiditatis sunt, ut ubi quid uiderint quod habere desiderat, si illo potiri cum uoluptate possiderint non possit, dummodo Tartari non sit, ui rapit: ex præcepto & instituto regum licere

Chaã regem filiũ Dei credẽtes Tartari adorãt.

Auaritia Tartarorum insatianda.

litere arbitrantes. Quum tale mandatum à Cingaitia, Chaamq; primis regibus habeant, quicunque Tartarus aut etiam Tartari seruus, quemcunq; hominem, siue uirum, siue mulierem in uia reperierit literas aut conductum eum non habentem, cum sibi uendicet, & pro suo perpetuò utatur. Pecunias indigentibus commutant, sed pro grandi & intolerabili usura unum denarium de decem singulis mensibus accipientes, & de usura usuram, si differatur. Tributarios suos tantis tributis, tantis exactionibus molestant, & aggranãt, quantis nulla alia gentes unquam suos exercuisse legantur incredibile relatu est: cupiunt semper, & undecunque omnium extorquent, nihil retribuunt. Mendicantibus eleemosynam etiam non tantum hic laudantur quòd prandio aut cœnæ aperuerint, nolentes comedere non exaudiant aut repellunt, sed inuitant, & quibusdam misericorditer communicãt. Vtebantur autem immundissimi sunt, utpote qui nec lauari fas illum est, mantilibus non operiam, manibus non utantur, quum manus non habeant, cultris, aut mensis non uestimentis: panem neq; edant, neq; conficiant: olera non edant, non legumina, sed tantummodo omnium animantium carnes. Equum etiam & cattorum, equorumq; geminis culorum murium. Captorum Crudelitas Tartarorũ insignis. immanissima ira, ad crudelitatem suam [illegible] & inaudiendi desiderium, ad ignem

quando

quandoque assant, & ubi plurimi comesturi conuenere, dentibus (luporum ad instar) dilaniant, atq; absumunt, eorum sanguinem etiam ad hoc prius collectum crateris infusum epotant. Lac iumentinum alijs ipsis potus est. Vinum apud eos non nascitur, adnectum, sicut cæteri homines, auidissimè bibunt: alter alterius pedunculos comedunt de capite uel alunde extrahentes, & dicunt. Sic inimicis nostris faciam. Scelus magnum habetur si cibi aliquid aut potus perire permittitur. Ideoq; ossa, nisi medulla prius excepta sit, canibus nequaquam proijciunt. Nullum animal ex nimia tenacitate comedunt, & absumunt integrum & sanum. sed quando mutilatum fuerit, cœperitq; iam aut senescere, aut aliqua alia pernicie languescere. Multum frugales sunt & in paucis minimisq; contenti, bibunt mane unum uel duos scyphos lactis, & interdum toto die aliud nihil bibunt aut comedũt. Vestitus tam uiri quàm mulieres fere uno induuntur, uiri mitris caput obtegunt non multum profundis, obtusis ansè, retrò caudatis unius palmi longitudine, pari latitudine, quæ ut capiti adhæreant, & ne à uento quidem deturbentur, iuxta aures insutas fascias habent, quibus submento connectuntur. Fœmina coniugata canstro quodam rotundo teguntur, unius pedis & semis longitudine, in summitate instar doly planum, diuersicolori serico, aut pictis pauonum pennis circumornato, gemmis ad hæc & plurimo auro, cætero corpore, ut quæque dines est, ita uestiuntur, potentiores purpura, & serico: quemadmodum earum uiri. Tunicas portant miro modo formatas, fissura earum in sinistro latere, quo induuntur & exuuntur, nodulos quatuor aut quinque habet, quibus clauditur: nemo tunicas quæ in sestate gerunt, nigras sunt communiter omnes: quæ in hyeme, pluuiosisq; temporibus albas, infra genua non descendunt, pelliceas uestibus, quibus maximè utuntur, pilis non occultant & carni applicant, ut nos, sed extrinsecus, pilos propter decorem uidendos ponunt. Virgines à non coniugatis ac ille à uiris discerni facilè nequeunt, quòd indiscretè omnes à uiris & habitu & gestu sint. Equis sellis æquè omnes utuntur. Bellum gerunt brachia, quæ unda habent, quidam ferreis laminis circundant, corrigijs quibusdam connectentibus, quidam multiplicato corio, quo etiam caput obmuniunt. Scutis uti nesciunt, sagittis quoque lanceis & longioribus pugnant. Enses habent, brachiali longitudine, ex una parte fastigiatos, quibus pugnantes eminus præcipue dimicant. Equites sunt agiles, sagittandi peritissimi. Is omnium fortissimus censetur, qui & imperij obseruantissimus est: pro imperio militant, gens in prælijs & rebus gerendis solers, & ad omnia momenta aptum, imperiumq; obeundum præsto. Duces

Vestitus Tartarorũ

Vnus penè uirorũ & mulierum habitus.

Bellica Tartarorũ arma.

& principes bellum non intrant, sed procul stantes, suos acclamant, hortanturq; : & qui facta opus sit diligenter prospiciunt : liberos uxores, & aliquando hominum imagines cum immositas exercitui addunt, ut maior, ac horribilior magis appareat. Nec fuga turpis, si conducibilis sit, aut necessaria. Sagittarii de utrumq; brachium ab armatura exuunt, & tanta ui pedum dum sagittas exeunt, ut nullum armorum genus sit illis non penetrabile. Turmatim pugnam capessunt, turmatim fugiunt, nubibus sagittarum tectum quentem à tergo hostem conficientes. Inde pugnantium paucitatem conspicati subito rursus gnam redeunt, homines, equosq; sagittantes vulnerant, ac tum maximè vincunt quum uicti creduntur. Quum regionem aliquam uadere ueniunt, diuiso exercitu ab omni parte inuadunt ut eis occurri non possit, ac nemo colatrum fugere, ita uicti eum semper in manibus habere. Illi superbissimè utuntur, capti nulli parcentes, non pueris, non mulieribus non senibus, omnes promiscuè occidunt, preter artifices, quos ad opera sua reservant : occidendos per cuturiones dividunt, seruo cuiq; ad interficiendos de eis, plures, uel pauciores secundum numerus fert, assignantes : quibus omnibus libenti, ut fures, macllatis, exterminis in terrorem hoc agunt : quemcunque mulctam accipiunt, & capite subuerso, pedibus

Stratagema Tartarorum.

sursum in medio casorum erectum ita suspendunt, ut suos adhuc admonere & audire videantur pleriq; adiacentium corpora ipsa profluentes è recentibus vulneribus emanantem sanguinem ore excipiunt & ingurgitant. Nemini quicunque etiam se obligauerint seruitudem, quin in deditos eo modo, & multo grauius seuiant. Iuvenculas mulieres in quam cunque uenerit & quancunque uult stuprari licet : adducuntur quæ liberaliori forma sunt, atque in extrema omnium rerum penuria seruæ perpetuò coguntur. Incontinentissima enim omnium hominum Tartari sunt : non licet uxores ducant quotquot uolunt & sustentare possunt, nullusq; (exceptis solummodo matre filiæ & sorore) inhibetur consanguinitatis aut affinitatis gradus ad matrimonium contrahendum habet. Sodomitici tamen ultra modum sunt : pueros namque, quam fœminas malunt, & non minùs cum masculis, pecudibusq; & in omni concubitu. Mulierem quam sibi coniungunt, pro uxore non habent, nec dotem accipiunt, donec peperierit : unde sterilem repudiare cupiant, & aliam superducere. Hoc mirum est, quòd licet mulieres multæ utrum unum habeant, propter illum inter se non faciunt rixantur, cum tamen una alias præferri uelit, atque iam cum illa, mox cum alia dormire : unaquæque autem suam stationem habet, unaquæque suam familiam : castissimè

Crudelitas Tartarorum ferina.

Sodomitici Tartari & Sarracæni

In adulterio deprehensi lege occidũtur

uiunt, nam in adulterio deprehensi tam uir quàm mulier lege ipsa occiduntur. Ære bellicat feruati uiri pecora in pascua ducunt, & custodiunt, nenanturq́; , & se luctando exercent, aliud nihil agunt, mulieribus omnia committunt: his cura est & quæ sunt uictui & quæ amictui necessaria procurare. Gens ipsa multas superstitiones obseruat: cultellum in ignem mittere, uel eo saltem attingere: carnes item ex olla cultello extrahere magnum nephas est: nihil etiam iuxta ignem securi fecant, ne quocunque modo lædant, quem alias religiosè uenerantur, & a quo omnia purificari debere perſuasum habent. Flagello quo equus impellitur (calcaribus enim non utuntur) corpus aut brachia quietis gratia supraponere, aut flagello sagittas tangere, maximè deuitant. Iuuenes anes non solùm non occidunt, sed nec capiunt quidem. Fræno equum non uerberant. Os osse alio non frangunt. Cibum ac potum, præsertim lac, nemo profundit. In stationibus nemo mingit: quod si obstimatè aliquis faceret, absque misericordia occideretur. Si autem ui ventris cogat, ut sæpius fit, tentorium [illegible] factum est, & omnes quæ in eo [illegible] purgari debent, eadem modo duos ignes, tra[illegible] quos duas duas infigunt, iuxta [illegible] ducentes. deinde cordula ab uno ad alium ducta, ac buccarano

Purgandi per ignes ratio.

intecta per medium illorum, cum per iumum, quæcunque purificanda sunt traducunt: muberes duæ, quarum hoc interest, in alia parte stant, hinc atque hinc una, aquam inspergentes, ac carmina quædam submurmurantes. In conspectum regis nullus aduena, cuiuscunque dignitatis existat, & quantacunque agere habeat admittitur, nisi purgatus prius. Qui limen tentorij in quo Imperator aut ducum aliquis morantur, pedibus calcat, in ipso uestigio interficitur. Præterea si aliquis morsum fecerit, cum deglutire non possit, cogeturq́; eundem euomere, accurrunt illico omnes, & foramen sub statione faciunt, per quod extractum cadaver necant. Multa alia sunt, quæ pro inexpiabilibus peccatis habẽt: ast hominem occidere, aliorum terram inuadere, res & bona aliorum contra ius, fasq́; diripere. Dei præcepta negligere, pro parvo aut nihilo ducunt. Immundi quodam abo, quem tamen describere non possunt, si post hanc uitam æternaliter uiturum credunt, & meritorum suorum ut à Tartaris præmia percepturos. Quum quitari credũt æternam

Limen tentorij calcansinterficiunt.

aliquem anteà delectum clàm portant, & fœnea lata profundaq; fossa facta, tentoriolum in ea erigunt, mensam ferculis instruunt: atque defuncti corpus prius pretiosissimo habitu nostrum ad eam applicantes, una omnes terra

Sepeliendi ritus. *obruunt. Sepelitur etiam cum eo tumentum unum, & equus phaleratus unus. Potentiores in mortuorum unum eligunt, atque cauterio suo inustum secum tumulari faciunt: & hoc ideo, ut in alio mundo his utantur. Dehinc amici alium equum accipiunt, & mactant, carnes comedunt, cutem fœno repletam, atq; vestitam quatuor palis supra sepulchrum in defuncti signum erigunt. Ossa in animæ expiationem mulieres comburunt. Cum cute potentiores alligant, in tenuissima lora illam discindunt, atque his extensis per sepulchri circuitum terram demetiuntur: tantum namque in alio orbe defuncti fortiri credunt, quantum hic ab amicis illi hoc corio admensum fuerit: Tricesimo die luctum finiunt. Quidam Tartarorum christianominis nomen is, sed pessimi, parentes iam senio con-*

Christianominis Tartari a pestos, ut citius moriantur, multa pinguedine rentes necant.

dium obsecant, & mox defunctos comburunt: pulaerem diligenter collectum quasi precium aliquod observant, illo cibaria jacturi, ridiculum dicentes. Qua autem pompa, qua festinitate Tartari regem coronam adunt illi fabulandi, quoniam nedum scribere, sed legere forte taxat jam, paucis absolam. In locum in campis

apium ad hoc; consuetum Principes, duces, Mos in regis creatione memorandus.

hi non omnis populus totius regni connumerant eum cui regnum aut ex successione, aut electione debetur, in thronum aureum collocant, atque procidentes unanimi voce, & exclamant omnes in hunc modum acclamant: Rogamus, volumus etiam, & præcipimus ut dominetur nobis. Respondet ille: Si hoc à me vultis, meritò id, parati sitis quicquid præcepero, facere. Quum vocauero, venire: quocunq; mittam, ire: quemcunque occidi iussero, id mercedis recipere, & totum regnum in manus nostras suscipere atque committere. Vbi responderint, Sanus: inquit rursus, Ergo oris mei formam, & cæterò gladius meus erit. Sit applausus populo. Principes interea ipsum è regio throno erectum supra filtrum in terra stratum humiliter sedere facient, ita alloquentes: Vide Deum, & agnosce Deum, ac respice filtrum in quo sedes deorsum: si benè admonitus fueris, admonitum habebis omnia: Si autem male, adeò rursus humiliabitur, spoliaberiq; ut ne exulet horum, in quo sedes, tibi relinquatur. quo dicto, charissimam uxorum adiungunt, & ambos cum filtro eleuantes, huic omnium Tartarorum Imperatorum, illam Imperatricem vocant. Adsunt tum mox ab omnibus munera, quibus imperare habet, dona. Adsunt & quæcunque Rex defunctus reliquit, de quibus nouus Imperator unumquemque principum

Regū potestas notatur.

cipum donat, cætera sibi seruari præcipit, & cum hoc comitis dissoluit. In eius manibus sen potestate omnia sunt: nemo potest, audetq; dicere, hoc meum est, uel illius est. Nemo commorari in aliqua terra parte debet, quàm in assignata. Imperator ipse ducibus assignat, duces millenarijs, millenarij centenarijs, centenarij decanis, decani cæteris. Sigillum quo utitur ita inscribitur: Deus in cælo, & Chuichuth cham in terra: Dei fortitudo, & omnium hominum Imperator. Quinque maximos & robustissimos exercitus habet, quinque duces, per quos omnes, qui obstant, expugnat: aliarum gentium legatis ipse non loquitur, nec etiam in conspectum admittit, nisi tam ipsi quam munera sine quibus uenire præsertim non debent, nec possunt) à mulieribus quibusdam ad hoc deputatis prius purgati fuerint. per medias personas respondet, quibus quando & quandiu loquitur (quantuncunq; magni sint) flexis genibus auscultare debent, & ita attendere, ut ne à uerbo quidem aberrent. Nemini enim licet imperatoris uerba mutare: Nemini lata ab illo sententia qualicunq; modo contraire. In publico is nunquam bibit, neque aliquis Tartarorum princeps, nisi prius cantetur eiant citharizetur. Potentiores quum equitant, umbellas quas longiori hastæ impositas iuxta eos portatur, obumbrantur: quod & mulieribus eorum fieri dicunt. Et tales Tarta-

Sigillum imperatoris Tattarorum.

Imperator Tartarorũ per se non respondet.

Potentiores Tartarorum quũ equitãt obumbrantur.

rorum genti mores anno ab hinc ducentesimo erant, hi uiuendi ritus. Georgiani quos Tartari eodem fere tempore deuicerunt, cultores Christi erant, ritum Græcorum seruantes, Persis uicini: longo terrarum tractu à Palestina ad Caspios usq; montes eorum dominium extendebatur. Episcopatus decem & octo habebant, & catholicum unum, id est, episcopum unum ut sale, qui loco patriarchæ erat. Antichero patriarcharum ab initio subiecti erant, bellicosi homines: rasuram in capite faciebant, clerici rotundam, Laici quadratam. Mulierum earum quædam equestris ordinis erant, & ad prælium ducta. Georgiani ordinatis iam ad bellum in pugnam iturj repletam optimo uino pugillarem cucurbitam epotare solebant, & aduersarios posteà animosius adire. Clerici usura & Simonia liberè nacabant: cum Armenijs mutuo & perpetuo odio persistebant: Erant enim & Armenij Christiani nominis populus antequam, Georgianis subactis, Tartari illos superarent: sed à fide, rituq; orthodoxa ecclesiæ in multis discordabant. Diem natalis domini ignorabant, nullas festiuitates, nullas uigilias, nec etiam quatuor tempora observabant. Sabbato Pascha non ieiunabant, Dominicum eo die cuiciter uesperam resurrexisse existimantes. Omnibus sextis feris usq; pascha tu & pentecostes festiuitates carnes manducabant. Malum ieiunabant, à septuagesima quidem

Georgianorum ritus.

Raduntur in capite georgiani.

Mulieres ad bellum edoctæ.

Armeniorum ritus.

Ieiunia Armeniorum.

quidem incipientes ita strictè ut nec in quartis sextisq; feriis oleo, uino, aut piscibus utererentur: plus peccare existimantes, qui his diebus unum biberet, quam cum, qui Veneris gratia lupanar subiret. die Iunæ penitus se ab omnibus cibis abstinebant, die Martis ac Iouis comedebant semel. die Mercurij & Veneris omnino nihil, Sabbato uerò & Dominico die esitabant carnes, & reficiebantur lautè. Per totam septuagesimam exceptis sabbatis & dominicis diebus missarum officia nemo celebrabat, nec etiam sextis feriis per totum annum: per hoc enim uiolari ieiunium uolebant. Lactè duorum mensium infantes, & quoslibet alios indifferenter communi more admittebant, aquam sacrificio non addebant cum leporc, ursis, cornicibus, & huiusmodi sicut Græci. Iudaizabant. In calicibus uitreis & ligneis celebrabant: quidam lini paramentis & sacerdotalibus uestimentis omnino: quidam cum diacono & subdiacono insulæ tantum operti. Usure & simoniæ tam clerici quam laici, quemadmodum Georgiani, æquè flutebant omnes. Sacerdotes quoq; diuinationibus & necromantiæ incumbebant. Lotationibus magis quam laici uacabant. Uxores duxerant, sed post mortem alterius secundi connubij uxorem sibi prohibebant. Sacerdotes duces- sant. Adulteram uero repudiare & aliam ducere licentiam episcopi dabant. De igne purgatorio penitus nihil

habent. Negabant etiam obstinatè in Christo duas naturas fuisse. In triginta articulos recto Christianæ pietatis tramite eos aberrare Georgiani prodidere.

De Turcis, Turcarumq; moribus, legibus, & mutuis omnibus. CAP. XI.

Turciæ fines.

TErra, quæ nunc Turcia est, mutuam Armeniam ab ortu habet, excurritq; ad Cilicium usque pelagus. Septentrionem uersus Euxino terminatur. ab Austro Turquia dicitur, ubi ex ea prouincia Lycaonia, in qua Iconium caput gentis: Capadocia, in qua Cæsarea: Isauria, ubi Seleucia: Licia, qua nunc Brieque: Ionia, quæ Quisdum, ubi Ephesus: Phrygia magna, ubi Germanopolis: Lemnos, olim Thracia. Hoc quicquid est terræ, quod Turcia tenet nomen, non una gens inhabitat, sed Turcæ, Græci, Armeni, Sarraceni, Iudæi, Nestoriani, Iudæi, Christiani. Secundum leges & institutiones plerunq; uiuentes, quas Mahometus pseudoprophetes Saracenis, Arabiæ genti amplius sæculo octingentesimo atque undecimo finxit: uir diuersam, atq; eam Persis, utrunq; enim tradidit. Turcæ malorum damnum culere, mare Lunatica, & ab id Hebræos legis non ignara, dicit habere pueros tibi, ambiguumq; esse, uter dum hic, dum illa sum uter, qui legitimus sit. Igitur utroque puer imbutus cultu, nouum adultus recepit, quin homo callidus

Gentes Turciam incolentes.

Mahometi patrones.

Exduabus legib⁹ Mahometus unam cómentus.

dus atque vafer ingenio, inter Christianæ pietatis viros diutissimè versatus, rem perniciosam humano generi ex duabus legibus commentus. Hebræos dicebat impiè facere, qui Christum natum ex virgine inficiarentur, quando id prophetæ, viri præcipuæ sanctitate diuinoq; afflatu spiritu, futurum cecinissent, expectandum sit; multo antea prædixissent. contrà Christianos stultè credere Iesum Dei amicissimum natumq; ex Virgine, opprobria & cruciatum à Iudæis perpeti nolluisse. Martinus Segonius Nouimontanus suo hæc de Christi regis nostri sepulchro memoriæ prodidit. Sarracenos & Turcas, ex antiqua Mahometi prædicatione ridere Christiana gentis homines, quid conditorium venerabundi obseruent. Christum prophetam summum affirmantes, ex Dei spiritu, omnis terrenæ labis expertem, venturum iudicem gentium: inficiari tamen verum ipsius sepulchrum adiri, quoniam gloriosum corpus, diuino conceptum flatu prorsus fuerit impassibile. Hæc Segonius, & alia in hanc sententiam, quæ à Mahumetica gentis hominibus non magis impiè quàm stultè in nostros iactari soleant. Hic pseudopropheta quum suam gentem malis imbuisset, legem tulit, cui ne ab hominibus sanè mentis quandoquidem iretur obuiam, abrogaturiq; ut sordida & pestilenti, capitalem inscripsit pœnam, sanxitq; in

Sarraceni & Turcæ quid de Christo.

suo Alcorano, si quis de ea ausus esset disputare. Qua sanctione palàm fecit nihil sinceri meæ legi esse, quàm velut mysterium quoddam texerit, verereturq; tractari, ut quale esset id quod crebatur, populus haud scire posset. Sergii Monachi Nestorianæ impietatis viri consilio & opera in illa ferenda præcipuè usus. Hic ut populatior esset, ex omnium gentium sectis aliquid assumpsit. Christum imprimis laudandum censuit, virum fuisse affirmans sanctum & omni virtute præstantem, eundemq; supra humanitatis fastigium ponere. nunc verbum, nunc spiritum & Dei animum prædicans, virginis utero natum: ipsam virginem maris efferre laudibus, astipulari miraculis & Euangelicæ historiæ quatenus à suo non discrepat Alcorano. Euangelia ab Apostolorum discipulis corrupta esse dicebat, oportuisse per Alcoranum suum emendari: & Christum nomine multitudini per hæc blandiata Sergio voluit baptizari: inde in alium stylum mutanda cum Sabellianis negare trinitatem: cū Manichæis binarium in diuinis numerum ponere: Negare æqualitatem patris & filij cum Eunomio: Spiritum sanctum creaturā dicere cum Macedonio: cum Nicolaitis multitudinem uxorum probare, & uetus testamentum emendatum quoq; diceret quibusdam in locis non carere uitio: præterea his ambagibus incredibilem illecebram, qua facile mens capitur,

De lege Mahometi disputare capitale est.

Sergius monachus. Lex Mahometi ex sectis multis mendicata.

Christianisperquę Mahometus blanditus.

tur, semper & ne genti Veneris & omnium
Voluptatum indulgentia. voluptatum habenis. Serpit pestis hæc protenus in gentes innumeras, ut iam quota pars hominum præ multitudine illa à uero aberrantium adhuc sit in officio. Ex hoc facile attendi potest quòd Christo credat non Europa tota, Mahometo autem & illius maxima pars cum tota ferè Asia & Africa. Sarracenī, qui hanc pseudoprophetā immortalem & deorum primū acceperunt, cum Arabiæ partem incolebant, quæ Petræa dicta est, ubi uidelicet terra ipsa ab uno latere Iudæa inserta est & vicina Aegypto, a Sarraca loco Nabathæo propinquo: sive ut ipsi volunt à Sara Abrahæ uxore appellati: unde legitimos se omnium nationum fore dum me promittunt sic capiunt res esse adhuc persuasum habent. Agricultura quidam nec adam & rei pecuariæ, maior autem pars militiæ: & ob id ab Heraclio ad Persicum bellum stipendio conducti, quum se ab illo post consequutam victoriam fraudari cognouissent, ira & ignominia accensi Sarracēni Mahometo duce & monitore in Syriam secedentes Damascum occupabant, ubi copys & commeatu auctis Aegyptum petebant, qua subacta Persidem, postea Antiochiam, & hinc Hierosolymam: adeò potentia & fama in dies crescebant res conficiebant, adeò in dies augmenta sumebant, ut nihil amplius ipsis resistere posse timeretur: quum Turcæ fera & crudelis Scyth

Sarraceni unde appellati.

Retū Sarracenorū incremēta.

Turcæ quales gēs & unde progressi.

[illegible] Armenii, Mesopotamiam [illegible] dentes, ui & armis omnia [illegible] Sarraceni igitur his usi [illegible] de casuri obuiam progressi sunt, sed [illegible] barbares erant in breui ad eam despe- [illegible] addicti sunt, ut Mahometi fide ab [illegible] absit eos in Persida secum re- [illegible] ut nescio utra gens maiorem fecerit ra- [illegible] cuæ tanto regno cesserit: an quæ eam [illegible] calcari passa sit eam inde cutidi- [illegible] unus itaq; fidei uinculum ita uniuersique [illegible] ualuit, ut Sarraceni pro Turcis, & [illegible] Turcæ pro Sarracenis indifferenter appel- [illegible] diu nō nisi diu uocati sint. Nunc ut uideo Turcarum nomen inualuit, altero abolito. Non unum quid hos equitum genus in usu. Sunt [illegible] uocem, qui stipendiarii interpretantur. [illegible] millia: hi nicos, illas, castella, [illegible] meritum est, Regis indulgentia posi- [illegible] ready loco, præsto; sunt Sansacho, du- [illegible] cibus ciuis prouincie, cui attributi sunt. [illegible] die diuisi sunt exercitus, Asiaticum & Europeum, ductu inde maiorum du- [illegible] mulcaturi, quorum hic Asiæ, ille Euro- [illegible] præsidet. Hos Bassas gentili lingua appel- [illegible] sant &, Aconizias tales dicti, hi sine [illegible] modo milit. sempercq; agmen præcedunt prædabundi, quintam prædæ partem regi de-

Turcæ & Sarraceni in unum confluxi.

Militia Turcarū ex quibus constet.

Bassę exercitus Turcarum.

Aconiziæ milites fatales.

bent, manubiarum nomine: sunt hi circiter quadraginta millia. Habet tertium genus Charippos, Spahiglanos, & Soluphtaros, præstantissimi horum Charippi equestris dignitatis illustres, & circa regem frequentes oblumenti numero ex Scythis, Persisq; neq; alio genere hominum lecti in conspectu regis insistunt, quum opus est, dimicant. Spahi & Soluphtari sunt, qui ab initio ad turpem usum, pueri adhuc, apud Regē fuere, mox adulti Regis indulgentia uxorem ducūt, auctiq; dote coniugio & stipendio pluribus ornatorum utuntur officio. Regis latus dextra lœvaq; stipantes mercundum. Ad præfecturas & cæteras dignitates ex hoc ferè ordine leguntur. Mille sunt & trecenti numero. Triplex in pedestribus ordo. Ianizari hi impuberes adhuc ex toto imperio leguntur à conquisitoribus, aliquandiu militari disciplina instituuntur, sub magistro in publicis gymnasijs, mox militiæ ascripti exoticum breuiori veste, & pileo albo, ac sursum uersus erecto: arma, scutum, ensis & arcus. In castra muniunt, urbes oppugnant, sunt q; ad viginti millia, & amplius. Secundi ordinis, ex stipendiorum armaturæ pedites, cassi, lato, & longiore hasta instituuntur, rubro pileo à Ianizaris diuersi. Horum equites in prælio confodiunt: horum numerus ad belli magnitudinem accommodatur, minimum quidem quinque millia, cum rege proficiscuntur: his stipendium cum

Charippi equites illustres.

Spahi & Soluphtari Regis stipatores.

Peditum Turcarū triplex ordo.

cum bello finitur ex hoc instituto. Regius habet exercitus ad ducenta armatorum millia. Cæterum peditum turba sine stipendio voluntariorum, aut euocatorum, sunt q; his Calones nomen. Fixæ fabri lignarij, & qui pugnantibus ne cessent ministrant: sternunt uias, perscindunt & abrumpunt pontes, flumnibus aut fluuijs imponunt, aggeres in hostes erigunt, cæteraq; ad expugnationes urbium utilia expediunt. Comitantur castra Numularij, Trapezitæ instituti, atq; aliorum ad genus hominum regendæ colluuionem quid deest eorum, quæ humanus usus conducunt. Sed nihil est quod in ea gente magis admirari debeas, quam celeritatem in agendis rebus, & constantiam, obseruatio imperij ad minimæ delicta capite plectuntur: transeunda & asperrima tranant flumina, abruptos superant montes, iubi per aqua & inequitant præcipites, non uitæ sed imperij memores, pernoctij, in diesq; tolerantissimi: nulla ibi seditio, nullæ tumultus: hominum non clamor auditur in prælio: in castris noctu tam frequens silentium, ut patiantur captiuos discrimen tumultus excitetur aliquis. Hi ex omni numerorum hodie legumè militant, ut ex hoc numerum uideri possit, quid sit, quod res earum tantum ad hunc diem creuere, quantum incredibile, imo ab hominum memoria alterius gentis: nec q; nere dici esse id genus hominū inuictum, nisi aut luc aut peste aliqua reter-

Regius exercitus ducenta millia.

Turcarū in re militari peritia.

Soli Turcæ ex legumine militant.

rima, aut domestica discordia uincantur. Vestitus quo milites utuntur honestissimus est. nihil indecentia, nihil inhonestatis omnino habens. In sellis ac frenis nulla curiositas aut superfluitas est. Armis indutus eorum nemo incedit, nisi quum pugna inijcet. arma post eos in sarcinis deferuntur. Vexillis non utuntur, sed lanceis, ex quarum summitate quædam diuersicolora fila dependant, per quæ singuli ducum à suis cognosci valeant. Tympano tamen & fistulis ad conuocandum concinendumq; ad pugnam utuntur. Registrario, qui magnatum unus est, defuncto bello præsentari omnis exercitus debet, tum ut, qui, & quot bello amissi sint cognoscatur, quum ut in illorum locum alij scribantur. Pro militibus in omnibus congregationibus & conuiuijs orant, sed multò magis pro communi patriæ causa cæsis: felices beatosq; eos appellantes, quòd non domi inter coniugum, filiorumq; lamentationes obierunt, sed foris inter hostium frequentia hastarumq; fragorem. Maiorum uictorias describunt, descriptas cantant & extollunt: multum enim militum animos per hoc exercitari existimant. Domus & cætera ædificia, sub quibus habitare solent, de lignis & terra uulgo sunt, pauca de lapidibus. Solorum magnatum domus, balnea & Deorum templa ex his uulgo constructa: quamuis & plebeiorũ quidam locupletes adeò sint ut exercit

Vexillis non utuntur Turcæ.

Tympano & fistulis ad conuocandum Turcę utuntur.

Pro militibus & cæsis fusis Turcæ orant.

Maiorum uictorias Turcæ decantant.

Humiliter Turcę ædificant.

exercitum armare expediręq; integrum unus possit: sed quia frugales sint, & omnem sumptum deuitent, humilitatem deligant: uoluntariam hanc paupertatem & rerum situm patienter ferunt. Ob hanc etiam causam picturas aboleunt, imaginum sculpturas sic abhorrent, sic detestantur, ut Christianos, qui eis tantum delectantur idololatras uocitent, & in uerbis esse contendant. Sigillis in literis, siue regiis aut cuiuscunq; alterius fuerint, nullis utuntur, nullis signis obmuniunt: fidem habent fiatim ubi solummodò mittentis nomen audierint aut scribentis stylum inspexerint. Campanam ipsis apud eos nullibi, nec etiam Christianis inter eos habitantes habere ac uti permittunt. Pro pecunia aut aliqua alia re non laudabiliter repertos ignominijs multis et probris afficiunt & prosequuntur. Ad sedendũ scamnum, sedile aut aliud fulcimentum nemo cuiuscunq; dignitatis conditionisue existat requirit, sed decentissima quadam & membrorum & uestium compositione super terram puerorum more recumbit. Mensa supra quam uescuntur ut plurimum è corio bubulo parata est aut cereane non concinnato & adhuc hirsuto rotunditatem habens, quatuor uel quinq; palmarum latitudinis circulos multos per circuitum infixos ferreos, quibus quum corrigia inducta sint, instar bursæ clauditur, expanditur, & portatur. Domum, ecclesiam aut alium

Christiani idololatræ à Turcis habentur. Sigillis literas Turcæ non roborant.

Sedibus & scamnis Turcę nõ utuntur.

Mẽsa Turcarum de corio est.

locum in quo ſedendum eſt, niſi diſcalceatus, nemo intrat, quum inhoneſtum indecorumq; nalde habeatur, ut calceatus quis ſedeat, quare calceamento quodam utuntur, quod facile & deponi poteſt & recipi. Locus in quo uel domi uel in ecclesia ſedetur, ſtratus tegetibus laneis eſt, aut ſcirpeis: habentur quoq; interdum propter locorum humilitatem, & immunditiam tabulata. Veſtimẽta Turcarũ fluxa. *Veſtimentis utuntur tam uiri quam fœminæ ſatis largis & longis, in anteriori parte apertis, quo honeſtius curuata natura opus perficere calareq; poſſint. Multum enim in egeſtione cauetur, ne meridiem uerſus, quò orantes ſe uertere ſolent, faciem conuertant. Multum etiam ne ab homine quopiam conſpecti turpitudinem ſuam oſtendant.* Viri curuati mingunt. *Curuati etiam quemadmodum apud nos mulieres nũcturiunt: nam ſi ſtando quiſpiã mingeret, pro ſtulto aut hæretico ab omnibus haberetur.* Vinũ non bibũt Turcæ. *Vinum, quoniam peccati & omnis immunditiei ſeminarium ſit, ex lege abſtinent, uuas tamen comedunt, & muſtum potant.* Cato ſuilla & omne mortiferum uitatur. *Abſtinent ſe quoq; a carne & ſanguine ſuillo, nec nõ ab omni mortifero, reliquis comeſtibus cunctis ueſcentes.* Dies ueneris Turcis ſacra. *Diem Veneris ab omni labore feriati tanto ſtudio & religione colunt, quanta nos dominicam, aut quanta Iudæi ſabbatum. In ſingulis conuentibus eccleſia una præcipua eſt, in qua eo die poſt meridiem conueniunt omnes, atq; oratione ſolenniter*

uiter peracta, prædicatio fit. Vnum Deum confitentur, qui nullum ſibi uel ſimilem habeat, uel æqualem, cuius propheta fidelis Mahometus ſit. Quinquies in die Turcæ orare tenentur ſe ridié uerſus, loti corpore. *Quinquies in die Sarraceni omnes orare tenentur, faciebus ad meridiem uerſis: & hoc antequam faciant, perfectiſſimam corporis munditiam habere, cuiuſm, ueretrum, manus, brachia, os, aures, nares, oculos, capillos, ad ultimum pedes etiam decentiſſimè lauare, præſertim poſt coitum & egeſtionem, niſi agrotauerint, uel in itinere fuerint. Si uerò aqua eis ad hoc deſit, quod tamen contingere rarò aut uix poteſt, quòd in omnibus ciuitatibus continua balnea ad hoc habeantur) puluere munde & recenti terra perficiunt: ante ablutionem hanc, pollutus quacunq; pollutione loqui ſecum, aut ſe etiam uidere, quantum poſſibile eſt, permittit neminem. In quolibet anno menſem integrum & hebdomadam ſtrictiſſimè ieiunant, interdiu nec comedentes, nec bibentes quicquam: nec etiam ſe mulieribus commiſcentes, poſt Solis autem occaſum ad uſq; ſequentis diei exortum cibis, potibus, ac Veneri ad libitum indulgent. In fine ieiunij & poſtea rerum ſexageſimo die Paſcha celebrant, in memoriam Arietis Abrahæ oſtenſi in ſacrificium filij loco: noctiuq; cuiuſdam in qua Alcoranum de cœlo datum exiſtimant. Semel quotannis etiã ad domũ Dei, quæ in Mecha eſt ire Sarraceni omnes debent, tum pro-*

Quinquies in die orare Turcæ tenentur me ridié uerſus, loti corpore.

Continua in omnib⁹ ciuitatib⁹ balnea.

Ieiunia Turcarũ.

Paſcha Turcarũ.

Dominus Dei in Mecha.

pter professionem suæ recognitionis, tum annuos honores Mahometo persoluendos, cuius festa ibi obseruantur. Religionem seu sectam suam abnegare Sarraceni nemini cogunt, nec istud alicubi persuadere conantur: quamuis Alcoranus præcipiat, ut aduersarios prosternatq; eorundem perdant, & omnibus modis persequantur: unde fit ut in Turcia omnium sectarum gentes habitent, & quæque, ut solet, suo Deo sacra faciat. Sacerdotes præterea eorum à communi populo non multum differunt, nec à priuatis ædibus ecclesiæ. Alcoranum scire sufficit & quæ ad orationem cultumq; legi pertinent: meditationibus, literarumq; studijs minimè uacant. Non enim ecclesiarum aut animarum aliqua cura occupati sunt, sacramenta nulla habent, reliquiarum, sacrorumq; uasorum, & altarium nulla obseruatio, sed uxoribus, liberis, ac cæteræ familiæ intenti, agriculturæ, mercaturæ, uenationi, & similibus studijs, quibus victus quæritur & uita sustentatur, quemadmodum laici cæteriq; incumbunt: nihil ipsis facere illicitum, nihil prohibitum: à seruitute, ab exactionibus immunes sunt. honoris plurimum ab omnibus percipiunt, ut qui legis cæremonias sciant, ecclesijs præsideant, & alios docere possint. Gymnasia multa & magna habent, in quibus eum locum legere à Regibus sua pro regni administratione defensi: plurimi

Sarraceni ad sectam suã cogũt neminẽ.

Sacerdotes Turcarum.

Gymnasia Turcæ multa habent.

plurimi docentur, quorum dein quidam ecclesiasticos, quidam secularibus officijs præficiuntur. Sunt etiam in ea secta multi & nauales ordines, quorum quidam in numeribus & stadiis ædibus uitam ducentes hominum commercia effugiunt, quidam in ciuitatibus habitantes exercentes peregrinos pauperes ad hospitia salutem recipiunt, si non habeant quo reficere possint, ex mendicitate enim & ipsi uiuunt: alij per ciuitates uagantes in urnibus quibusdam bonam atque semper recentem aquam portant, quam cuiq; petenti bibendam ultro offerunt, pro quo pietatis officio, si quid illis porrigitur accipiunt, cupiunt nihil, tantam religionis ostentationem in dictis & factis, in moribus & gestu præseferentes, ut non homines sed Angeli credi possint: signum quoddam quisque gerit per quod cuius conditionis sit internosci habet. Iustitiæ Sarracenorum. Sarraceni seu Turcæ exactores strenuissimi sunt: qui hominis sanguinem fuderit pari pœna semper plectitur. In adulterio deprehensos cum adultera absq; misericordia absq; mora lapidatur. Est etiam fornicarijs sua pœna expressa: octingentos flagelli ictus seu uerbera soluere debet, qui præuentus fuerit. Fur prima & secunda uice deprehensus totidem ictibus flagellatur: tertia, manu truncatur: quarta, pede. Qui damnum alicui infert, prout æstimato satisfacere compellatur. In

Religiosorũ Turcarũ familiæ.

Iustitia Sarracenorum.

Adulterorũ pœna.

Furũ pœna.

possessionibus repetundis ut peritum testibus comproberur, lege sancitum, utq; negator iuramento sese expurget. Testes nullos nisi valdè idoneas probatasq; personas, & quibus sine iuramento credi possit admittunt. Inquisitores per regionem multi etiam constituti sunt, qui orationum ad quas tenentur, negligentes indagatos talibus quidem adficiunt ignominijs: tabulam unam cum pluribus caudis vulpinis illorum collis appendunt, & hinc inde per totam ciuitatem trahentes non dimittunt donec se certa pecunia absoluant. Extra matrimonium nemini, qui ad pronectam etatem iam peruenerit, uitam agere licet. Vxores autem ducere legitimas quatuor possunt, et demptis matribus & sororibus quascunque volunt: nulla sanguinis habita ratione: illegitimas uerò quotquot placuerint, & enutriri valeant. Filij tam ex his, quàm ex illis suscepti hæredes in patris bonis æqualiter habentur. Hoc tamen seruato, quòd duæ filiæ filio uno coæquantur. Coniuges duas aut plures non in una domo, nec etiam in una ciuitate habent, ob ingentes contentiones earum, atque inquietudines sed in singulis ciuitatibus singulas. Libertatem uiri eas tertiò repudiandi habent, tertiò item recipiendi. Repudiatæ uerò à quo uiro suscipiantur, si libet, permanere possunt. Ita in uestitu honestissima sunt. In capite mitris utuntur uelis ipsis superpositis, ita, ut decenter hac inuoluta, una ueli extremitas à dextra aut sinistra capitis parte dependeat, qua, si domum exire, uel in domo in uirorum conspectum prodire debeant, sine mora totam faciem præter oculos uelare possint. Nunquam audet fœmina Sarraceni ubi uirorum congregatio est apparere. Forum adire, uendere aliquid aut emere omnino fœminis illicitum. In ecclesia maiori locum à uiris longè remotum habent, & adeò occlusum, ut nemo introspicere possit, nec aliquo modo intrare. Quem tamen non omnes, sed magnatum solum uxores, & nunquàm aliàs quàm die Veneris ad unicam orationis meridianæ horam, quæ apud eos, ut dictum est, solennis est, intrare debent. Colloquutio uiri & mulieris in publico adeò rara est, adeò præter consuetudinem, ut si inter eos per annum integrum mouerur, semel uix uidere posses. Virum apud mulierem in aperto sedere, aut equitare cum ea, pro monstro duceretur. Coniugati mutuis uidentibus, nunquam luscinium, nunquam rixantur, quorum nec uiri erga mulieres seuitiem unquam remittant, nec mulieres erga uiros reuerentiam. Magni domini, qui apud suas perpetuò esse non possunt, ad earum custodiam deputatos Eunuchos habent, qui tantæ cupiditatis illas obseruant, & tuentur, ut præter maritum impossibile ulli uiro sit eas aliquo posse, impossibile ipsas posse prauaricari.

Vxores Turcæ quatuor ducunt.

Repudiũ apud Turcas.

Mulierũ Sarracenarũ uestitus.

Eunuchi mulieribus deputati.

vicavi. Postremum Mahometo legibusq; ipsius fidei tantum Sarraceni tribunus, ut illos seruantibus æternam beatitudinẽ certissimè promittant: Paradisum uidelicet delitiarum, hortum dulcibus & amœnissimus aquis quaquauersum irriguum sub puro & temperato cœlo constitutum, in quo quæcunq; uelint habituri sint: omnium seculorum genera ad saturitatem serica atq; purpurea indumenta, adolescentulas ad nutum speciosas, cum toreis argenteisq; uasis, Angelos pincernarum more in aureis lacubus, in argenteis uina rubra aberrim propinantes ministrare. Contra non seruantibus infernum comminantur interitumq; sempiternum. Hoc etiam credunt, quòd quamlibet nequissimus criminibus obnoxius, si moriturus tantum deo credat & Mahometo salutis fiat.

De Christianis, eorumq; origine & ritibus.

CAPVT XII.

Causæ natiuitatis Christi.

CHristus Iesus dei patris omnipotentis uerus & æternus filius, secunda in sancta individua æquali perpetua trinitate persona, incomprehensibili & à seculo abscondito consilio, atq; mysterio, anno ab hinc mille simo quingentesimo nonagesimo, ut miseros, & infelices homines in primis parentibus Adam & Æua per inobedientiæ peccatum ebenlapsos, & ob id multis seculis cœlesti patria exclusos erigeret, eoq; reuocaret: ac deiectorum primum uetustiorem ruinam, ad quam splendidam

splendidam præ cæteris creati fueramus, aliquando in cœlum reformaret: Sancti spiritus cooperatione in uentri à uirgine Maria de progenie Dauid homo concretus, & natus est. Tricesimo uitæ suæ anno usque in tricesimum quartum: quo ex Iudæorum inuidia cruce affixus periit, Iudæam omnem percurrens, Iudæos primum, deinde diuis gentes ab antiqua Mosaica lege, ab idolorum profana cultura ad nouam suam institutionem adhortatus est, Sequaces quotquot habere potuit discipulos appellauit: Ex duobus duodecim selectioribus post mortem suam, cùm ut prædixerat) iterum uiuus apparuisset, emmisit: ut apostolorum suæ legationis nomine, in orbem uniuersum irent, & quæcunque ab eo didicissent uidissentq; creaturæ omni prædicarent. Symon Petrus, cui ecclesiæ suæ regimen principatumq; diu antea post se suscipiendum tradiderat, cum à Spiritu sancti præceptionum diu idolatras terra oras, ut sortiti & iussi fuerant, ad prædicandum direxisset, primum Antiochiam uenit, ibiq; ecclesia cathedram primariam constituens, cum alijs discipulis, cui sæpius ad eum uenerant, concilium celebrauit: in quo inter cætera Christianos à Christo deinceps dictos decreuerunt, qui illius dogma orthodoxamq; doctrinam amplexi tuerentur. Cum uero deinde sede primaria translata, ipse maximo ritu, & successores sui similiter habuere

Maria uirgo Christi mater.

Christi sequaces discipuli uocati.

Petrus ecclesiæ christianæq; princeps.

Antiochia prima ecclesiæ sedes.

A Christo christiani appellati.

habuere negotio, rudem & incultam adhuc Christi sui sectam, eamq; professos aliquo bono ordine & gubernatione ex Mosaica lege quam Christus non soluere, sed adimplere uenisset, ex politijs Romanorum, Græcorum, Aegyptiorum, aliarumq; gentium sacris & prophanis ritibus, legibus, moribus: ex saluberrima in primis Christi Iesu doctrina, & sancti spiritus inspiratione cultiores facere. Rem aggressi, quemadmodum non solum apud Hebræos, sed alias etiam gentes, diuisos uiderint homines in sacros & prophanos, & tam his quàm illis pulcherrima ordinatione, suos gradus, suas dignitates. Esse monarcha morbis uniuersi tunc Romanum Imperatorem, esse consules, esse patritios, qui & senatores ad arbitrium quorum omnia ordinarentur, esse per terram reges multos, duces, comites, præsides, præfectos, suffectos, tribunos militum, tribunos plebis, prætores, primipilos, centuriones, decuriones, quaterniones, duumuiros, quæstores, ædiles, ianitores, scribas, lectores, & primatos homines utriusque sexus multos. In deorum uerò templis Regem sacrificulum esse, archiflaminem, prouinciarum flamines, sacerdotes. Vari ordines apud Hebræos in sacris summum Pontificem esse, minores sacerdotes, leuitas, nec non, hemorum extinctores, exorcistas, ianitores siue aditiuos, & cantores. Apud Græcos archiarchos, hecatontarchos, pentacontarchos, decarchos, pentarchos. Esse præter eos quoque tam apud hos, quàm illos diuersos & uirorum & mulierum religiosos conuentus multos, Saducæos, Essæos, Phariseos apud Hebræos: Salios, diales, ædiles apud Romanos. Cõsensere sanctissimi apostoli omnes, ut Petrus & qui ei in Romana sede succederent, in perpetuum Papæ tumquam pater patrum, uniuersalis, apostolicus, sanctissimus, & summus pontifex diceretur. Ecclesia catholica Romæ tanquam monarcha Romanus Imperator, orbi uniuerso præsideret. Consules quorum semper duo erant essent in ecclesia patriarchæ quatuor, Constantinopolitanus, Antiochenus, Alexandrinus, & Hierosolymitanus, senatores Cardinales exprimerent. Reges qui tribus ducibus. Primates tribus archiepiscopis imperantes designarent, archiepiscopi seu Metropolitani ducibus compararentur, quòd uelut illi pluribus Comitibus, sic ipsi episcopis mandarent. Episcopi Comitum similitudinem exprimerent. Archiepiscopi siue episcoporum uicary præsides, præfecti prætoriti. Tribunos militum archipresbyteri redderent. Tribunos plebis cancellary, prætores archidiaconi. Centuriones decani. Decuriones presbyteri parochi, ædituatos sacerdotes alij, ædiles diaconi. Quaterniones subdiaconi. Duumuiros exorcistæ. Quæstores hostiarij, aula ianitores lectores, cantores.

Christiana religio à quibus sumpta.

Romana politia.

Hebræorũ ciuilitas.

Græcorũ administratio.

Ro. pont. Papa uocatus.

Quatuor patriarchæ.

Primates.

Archiepiscopi.

Episcopi.

Coepiscopi.

Archipresbyteri.

Cãcellarii.

Archidiaconi.

Decani.

Presbyteri.

Diaconi.

Subdiaconi.

Exorcistæ.

Hostiarii.

Lectores.

Acolythi.

Clericorũ in ecclesia dignitates.

Quid episcopis cõcellum.

Sacerdotũ qualis uita & habitꝰ.

cantores, siue poëtas. Acolythi scribtores aut cæroferarios præsentarent. Eos omnes communi appellatione clericos, à cleros, id est, sorte quæ ex populo primum in dei sortem eligebantur, uocari uoluere. Septem tamen, quos adhuc Romanus pontifex solenniter sacrificans secum in altari habet, cæteris nominatiores esse. Episcopos scilicet, presbyteros, diaconos, subdiaconos, acolythos, cantores, quibus singulis in ecclesia sua officia, habitum atq; dignitatem attribuere. Episcopis clericos alios ordinare, uirgines uelare & benedicere, pontifices conficere, minus imminere, confirmare, basilicas deo dedicare, deponendos ab officio sacerdotes deponere & regradari, synodos celebrare, chrysma conficere, uestes & uasa sacrare, & alia quæ etiam minoribus sacerdotibus communia, ut cathechizare, baptizare, sacramentum altaris conficere, alys communicare, a peccatis pœnitentes absolucre, contumaces arctius irretire, euangelium annunciare. Caput in area, quatuor digitorum latitudine, in rotundum more Nazæreorum radere, & neq; comas neq; barbam nutrire, perpetuò castos esse, sacerdotibus omnibus præcipere. Vitium his solum ex primitijs, decimis & oblationibus esse, secularibus curis negotijsq; omnino uacare, honestè uestiri, incedere, & conuersari: soli deo & ecclesiæ deseruire, lectioni sacræ sedulò incumbere, ut omnia quæ

Christ

Christianæ religionis sunt, in quibus alios instituere obligantur, ipsi perfectè norint. Religiosi conuentus tam uirorum quàm mulierum sunt Benedictini, Prædicatores, Franciscani, Augustiniani, Bernardini, Antoniani, Ioannitæ, Cruciferi, Præmonstratenses, Carmelitæ, Cisterciences, innumeriq; alij, quibus omnibus ex regula, quam sibi priuatim quiq; præscripsere, tarus habitus, certaq; uiuendi ratio est. continentiam, paupertatem atque obedientiam perpetuam professi, ut plurimum, uitam solitariam agunt, quare monachi, id est, solitarij appellantur: quidam abbates, quidam præpositos uel priores sibi præficiunt. Episcopi autem Romani tantummodo pontifici subsunt. Cucullo quamplurimum unius coloris ferè utuntur omnes, & carnibus abstinent. Episcopi sacrificaturi uarias uestes ex Mosaica lege desumptas ob reuerentiam eorum quindecim numero est. Sandalia, amictum, albam, talarem, cingulum, stolam, manipulum, tunicam, hyacinthinam, dalmaticam, chirotbecas, annulum, cathedram, lariolum, pallium, mitram, pedum, & mensa altare, in quo sederet, cathedra. Et quidem unum quoque minoribus sacerdotibus concessere uoluere, amictum, albam, talarem, cingulum, stolam, manipulum, casulam. Romanum pontifici præter eas ex Constantini magni largitione, omnia Romani Imperatoris insignia permissa, tunica coccinea, pur-

l purea

Christianorũ religiosi conuentus.

Monachi solitarij.

Quindecim sacræ Episcoporũ uestes.

Nouem priuatorũ sacerdotũ uestes.

Romani Pontificis uestes.

purea chlamys, sceptrum, diadema sublimitatum, quibus in magnis festiuitatibus in sacrario ritè indutum rem diuinam facturum ad altare stipatum procedere, presbytero à dextro, diacono à sinistro lateribus: subdiacono cum libro clauso cereoque thuribulo suffumigante præcedentibus: eò peruentum mutuam deponere, atque in imis gradibus peccatorum publicam confessionem cum comitibus dicere, assenso postmodum altari codicem in cornu altaris sinistro incentem aperiri, desalutari, & missa sacrificium suis cæremoniis perficere. Subdiaconum epistolam, Diaconum euangelium legere. Septies per singulos dies Deum laudare, orareq; præscriptis orationibus, tam maioribus quàm minoribus sacerdotibus præcepere, circuire uesperum usperas, sub noctis crepusculo completorium, matutino tempore matutinas, primam, tertiam, sextam, nonam, prima, tertia, sexta, nona diei horis: & hoc, si fieri posset, in ecclesia ante altare humiliter orientem uersus. Oratio dominica, symbolumq; apostolorum, quemadmodum adhuc hodie à uulgo, abinitio tantùm discebantur. Beatus Hieronymus Damasi papæ impulsu, psalmos per ferias digessit, & horis singulis proprios deputauit. Nocturnis diebus sacrorum non sacro, duodecim. Laudibus matutinis quinque, Vesperis quinq; cæteris omnibus tres. Euangelia, epistolas, aliaq; quæ ex

Septies per diem orare facerdotes.

Horæ septem canonicæ.

Orationes quis ordinauit.

ueteri ac nouo instrumento adhuc leguntur, præter cantum, pro maiori parte ordinauit. Damasus antiphonas, quas Ambrosius Mediolanensium episcopus conscripsit, diuiso psallentium choro alternatim cantare instituit & singulis uersum Gloria patri &c. adiecit. Lectiones & hymnos, qui horis singulis præmittuntur, concilia Toletanum & Agathonense approbauere. Orationes, graduale, tractus, alleluia, offertoria, communiones in missa, Antiphonas, uersiculos, tropos, aliaq; quæ tam in nocturno quàm diurno officio cantantur, legunturq; ad decorem & laudem dei, Gregorius, Gelasius, Ambrosius & plerique alij sancti patres non uno, uerùm diuersis temporibus addidere. Missa (sic appellant sacrificium) celebrare primùm, eo simplici apparatu tenoreq; quo adhuc sancto paschæ sabbato fit, cœpere. Cœlestinus papa introitum addidit. Thelesphorus Gloria in excelsis. Hymnum ad introitum Hylarius Pictauiensis composuit. Symbolum cantari instituit. Salutationes, quæ per Dominus nobiscum septies in ea fiunt, ex libro Ruth transumptæ, Clemens & Anacletus interposuere. Gelasius cæteras ad offertorium usque ordine quo peraguntur ordinauit præter conuentus, quas Nicolaus, & symbolum, quod Damasus ex Constantinopolitana synodo immiscuere. Predicatio, quæ ex festis diebus festis à sacerdote aut diacono ad

Alternatim cantare

Missæ officij apparatus.

Sermo quare in missa fiat.

populum sit, Neemiæ aut Esdræ exemplo inquirit magis, quam institutis est. Monebantur in hac ab initio quum omnes in missa præsentes ex præcepto communicarent, ad mutuam concordiam, qui odio infectabantur, ut mundi non polluti uitijs, sacramentum altaris percipierent: ratione cuius publica peccatorum confessione adhuc hodie ea concludi solet, ueteris ac nouæ

De quibus fermo fiat

legis instrumenta, decem dei præcepta, duodecim fidei articuli, septem ecclesiæ sacramenta, sanctorum uitæ & martyria, dies sacri, doctrinæ, uirtutes & uitia: & quæcunque alia quæ Christiano hominum cognitu necessaria sint docentur. Offertorium Gregorius, Sacrificium Leo præfationes. Maiorem & minorem canones Gelasius. Sanctus, beatus Sixtus. Pater noster ex Matthæi euangelio Gregorius. Martialis beati Petri discipulus benedictionem dare episcopos, pacem dari res sacerdotes Innocentius mistum. Agnus dei Sergius adiunxit. Gregorius communionem. Conclusionem per Itemissa, per benedicamus domino, & Deo gratias, Leo admonuit. Duodecim fidei articuli, quos quemlibet nedum constantissime confiteri, uerumetiam credere beati Apostoli mandauere, tales recensentur: Primus unum Deum & trinum esse patrem omnipotentem, cœli terræq; factorem. Secundus, Iesum Christum filium eius unigenitum, dominum nostrum. Tertius, eundem de spiritu sancto conceptum,

offertorij
Præfatio.
Canō uteque.
Oratio dominica.
Agnus dei
duodecim fidei articuli.

ptum, ex Maria uirgine natum. Quartus, sub Pontio Pilato passum, crucifixum, mortuum, atq; sepultum. Quintus, ad inferna descendisse, rursus à mortuis tertia die resurrexisse. Sextus, ad cœlos ascendisse, sedere ad dexteram dei patris omnipotentis. Septimus, uenturum rursus cum gloria, iudicatum uiuos & mortuos. Octauus, Spiritum sanctum esse. Nonus, sanctam ecclesiam catholicam. Decimus, sanctorum communionem, remissionem peccatorum. Undecimus, carnis resurrectionem. Duodecimus, æternam post obitum in alio orbe uitam.

Decē præcepta.

Decem præcepta, quæ Deus digito suo conscripta per Mosen Israelitico populo dederat, & nos obseruare uoluere. Primū est, unum Deum credere. Secundum, ipsius nomen uanè non assumere. Tertium, sabbata sanctificare. Quartum, parentes & natu maiores honorare. Quintum non occidere. Sextum, non mœchari. Septimum, non furari. Octauum, falsum non attestari. Nonum, rei alienæ non inhiare. Decimum, alterius nuptam neque rem concupiscere.

Septem ecclesiæ sacramenta.

Septem ecclesiæ sacramenta, quæ in posteriori-bus quinq; fidei articulis includuntur, & credi antiqui patres præcepere. Primum baptismus est, hoc ex canonica sanctione, nisi maxima necessitas cuius depoposcisset, olim non nisi in fide prius optimè instructis & approbatis catechumenis per examina ac inquisitiones septem, quæ septem certis per quadra-

Baptismus.

Baptizandi olim septies examinabantur.

gesimæ ieiunium diebus fiebant, sacris paschæ & pentecostes sabbatis, quibus conferendi in parochijs omnibus solet, debatur. Quoniam verò præcaueris ad æternam salutem id apprime necessarium est: nequis eo orbatus ex vita hac abscedat: statuere, vt nato mox infante, parentibus huius, tanquam testes, aut fideiussores, rogentur, à quibus ante ecclesiæ fores stantibus, à sacerdote ad hoc accersito priusquam sacro fonte immergatur, quæreretur, an Sathanæ pompis: eius omnibus abrenunciauerit, an fidei Christianæ articulos omnes firmiter credat. Patrinis pro eo affirmantibus, sacerdos ter in faciem illi insufflans, exorcizat, catechizatq; Septem circa baptizandos.

Septem circa baptizandos. seorsum posteà cum eo per ordinem facit: benedictum salutis illius primò immittit. Secundò, oculos, aures, nares, pectora sua sputo madefactis tangit. Tertiò, nomen, quo posteà nocetur imponens, in pectore & dorso eleo sancto in crucis formam consignat. Quartò, baptismo ter sancta trinitatis nomine, patris & filij & spiritus sancti: quo etiam alia sacramenta omnia exhibentur, immergit: aut in crucis formam ter perfundit. Quintò, pectore sacro chrismate intincto frontem ipsius crucinat. Sextò vestem cum candidam induit. Septimò candelam ardentem præbet. Iudex antea quam baptizantur, ex Gangabonensi concilio menses nouem catechumeni in fide instituuntur, diesq; quadragesimæ ieiunare debent. Tam grauatè iudæi cur baptizentur.

diuinis se suis omnibus abdicare, seruos manumittere: filios si quos Mosaica lege circunciderint, a se procul repellere. Nemum ob id mirandum, si tam grauatè gens illa baptismo admoneatur. Confirmatio, secundum sacramentum, ab Episcopo solùm in ecclesia, ante adoleuerit adulus, & si fieri possit, ieiunijs, tali quidem ritu largitur. Confirmandi cum singulis patrinis omnes adsunt. Episcopus dicta super omnes una oratione singulorum frontes humectato chrismate pollice, crucis forma in patris & filij & spiritus sancti nomine consignat, alapamq; maxillæ sinistræ in susceptæ sacramenti memoriam, ne repetatur, incutit. Item, ne vecors unctio desinat, aut per incuriam abstergatur, mox præparata ad hoc festa frontem obligant, quam non nisi septimo die deponere fas ducunt. tantum huic sacramento sancti patres concessere, vt nomen in baptismate impositum, si displiceat, vi huius perceptione ab Episcopo in aliud mutari possit. Tertium sacramentum est sacer ordo similiter ab Episcopo solum in prima ecclesia in Decembri tantum, nunc constitutis sex anni temporibus, puta singulis quatuor ieiuniorum, eam ob causam sic institutorum, sabbatis. Sabbato, quod sitientes dicitur, & sacro sancti paschæ sabbato confertur, maribus solummodo: & quorum vita conducto, corporum habitudo, animorum

Confirmatio, secundò sacramentum.

Tertiũ sacramentũ facit ordo

Septé clerorũ ordines.

qualitas, satis cognita perspectaq; sit. Septem secundum quosdam nouem enumerantur. in quibus singulis characterem spiritalem sui capientis animæ imprimi, & cum hominem sacrum deinceps esse, credi sancti patres uoluere: hi psaltes sunt, hostiarij, lectores, exorcistæ, acolyti, subdiaconi, diaconi, presbyteri, episcopi: unum tamen sacramentum, non plura, ratione finalis officij, quod est dominicum cor-

Ordinatus, consecrare constat. Singulis suam in celebribus officia sic officiata, insignia; ex Toletano concilio cum insignia data.

Hostiarus sacras ades tueri, aperire, & recludere: clauis obid eis in ordinatione datur. Lectoribus ueteris testamenti sacra rumq; historiarum legendi facultas, Codex tribuitur. Exorcistis obsessos malo damone homines adiurare, insignum, quo illud continetur, liber porrigitur. Acolytis candelabra, luminaria, urceolos ad aram disponere, atq; portare: Candelabrum eis cum cereo, urceoliq; uacui præstantur. Subdiaconis oblationes percipere, calicem, patinamq; attrectare, & ad sacrificium deferre. Vinum & aquam in urceolis diaconis administrare. uacuus ea de re ipsis calix cum patina ab episcopo, urceoli uino aquaq; pleni, & mappula ab archidiacono dantur. Diaconis Dei uerbum gentibus prædicare, & sacerdotis in sacris ecclesiæ actibus deseruire committitur. Euangelij liber tribuitur, & stola in modum iugi altero tãummodo

eius

eius humero iniecta. Presbyteris Dominicum corpus consecrare, pro peccatoribus orare, atq; per iniunctam pœnitentiam deo rursus conciliare potestas. Calix cum uino, patina cum hostia, stola super utrunq; humerum, & cassula insignia. Quid episcopo datum supra audiuimus. Dominica hic tantum die, horam circiter tertiam, infra missæ officium priusquam Euangelium legitur, ordinatur, per manus & libri super caput positionem ab alijs episcopis numerato Metropolitano, tribus. Episcopi à presbyteris olim nihil differebant.

Episcopi consecratio

Episcopi à presbyteris olim nihil differebant.

Episcopi in prima ecclesia ab alijs presbyteris parum aut nihil differebant, communi concilio ecclesiæ moderabantur, antequam dissensiones audirentur, quibus unusquisque se, non a Christo, sed à quo baptizatus esset, hic Pauli, ille Apollinis, tertius Cephæ appellaret. pro uniformitate igitur conseruanda, & schismatibus uitandis, necessariò decreuere sancti patres, ut communi appellatione omnes qui baptizantur, Christiani deinceps a Christo dicerentur, utq; singulis prouincijs, prout magna uel parua essent, unus aut plures presbyteri superiores, episcopi nomine, præficerentur, qui non, ut antea, suo nutu, sed ecclesiæ summa sacrorumq; conciliorum statuta ordinat. ubiq; subditum sibi & clerum & populum gubernarent, instituerentq;. Tunc primum eorum principum auxilio permissuj; regiones per totum Christianum orbem in

Christiani à Christo.

Episcopi quomodo primò introducti.

diœceſes, diœceſes in conuentus ſeu capitula, capitula in parochias diuiſa: & pulcherrima illa ordinatio, qualis adhuc cernitur, tam in clero quàm populo facta, ut populus uicanus dato iure ſuo parocho obediat, parochus decano, decanus epiſcopo, epiſcopus archiepiſcopo, archiepiſcopus primati ſiue patriarchæ, primas ſiue patriarcha legato, legatus papæ papa concilio, concilium deo ſolo. Corporis & ſanguinis Chriſti ſalutiferum ſacramentum ſacerdos quiſque ritè ſecundum eccleſiæ claues ordinatus conficeret: intendens obſeruata uerborum forma conficere, ex triticeo pane uerum corpus, ex uino uerum ſanguinem Ieſu Chriſti poteſt. Ipſemet Chriſtus dominus noſter nocte, qua paſſionis ſuæ diem proximè præceſſit, cum diſcipulis celebrauit, & in memoriam ſui ipſius celebrandum, manducandumq; perpetuò inſtituit, & conſecrauit. Magna fide circa id neceſſarium, ut primò tranſmutari panem in corpus, uinum in ſanguinem Chriſti credatur. Secundò, id licet quotidie fiat, Chriſtum tamen non augmentari. Tertiò, manducatum in dies non minui. Quartò, ſacramento in plures partes diuiſo integrum Chriſtum in ſingulis earum minimis particulis permanere. Quintò, ab homine malitioſo manducatum non conquinari. Sextò, ſumentibus malis mortem, bonis uitam æternam conferre. Septimò, manducatum

Corpus & ſanguis Chriſti quartum ſacramentum.

Magna fides opus ut credeatur ſequentia credantur.

non in manducantem, ut alius cibus, ſed manducantem in ipſum conuerti. Octauò, manducatum illeſum in cœlum rapi. Nonò, tam in exigua & modica panis aut uini forma immenſum incomprehenſibilemq; deum & hominem Chriſtum comprehendi. Decimò, unum atq; idem Chriſti corpus uno momento multis in locis, multis ab hominibus, & diuerſa ſub ſpecie percipi. Undecimò, mutata ſubſtantia panis in uerum Chriſti carnem, uini in ſanguinem uerum, naturalia accidentia panis & uini permanere: non carnis aut ſanguinis aſſumere. Duodecimo, dignè manducantibus utilitates duodecim maximas, quæ in his uerſibus enumerantur, ſubminiſtrare: Inflammat, memorat, ſuſtentat, roborat, auget Hoſtia ſpem, purgat, reficit, uitam dat, & unit, Confirmat fidem, minuit fomitemq; remittit. Ultimò, tam uiuis quàm defunctis, pro quibus à ſacerdote ſpecialim in ſacrificio offertur, miro modo ſalutiſera & utile eſſe: Euchariſtiam cõmunionem ueterum dict. conſecrabatur quidem ab exordio chriſtiana religionis, & adhuc, ut aiunt, apud ſchiſmaticos quoſdam, tanta magnitudine unus panis, qui a ſacerdote in ſoutel lam communitus, omnibus qui ſacrificio adeſſent communicari ſatisq; eſſe poſſet. ex præcepto nanq; olim Chriſtiani de eo quotidie communicabant: deinde dominicis tantum diebus. Sed cum nec his etiã dignè obſeruaretur, præcipium

Euchariſtia, communio.

Quo tempore ſumendum.

ptum ut in anno ter uel ad minus semel, sacro uidelicet paschatis tempore, in omnibus uita pe-

Viaticū. riculo pro uiatico, quo etiam nomine appellatur, Christianus homo quilibet sanæ rationis diligentiori qua unquam possit, & animæ & corporis sui ad hoc præparatione percipiat.

Matrimonium tacramentū quintum. Matrimonium, quod est maris & fœminæ legitima coniunctio, iure naturali, diuino, gentium & ciuili inductum sacramentum quintum. Sancti patres in Christiana pietate unum non pauca simul publicum non clandestinum, in ecclesia uel eius foribus solemniter fieri præcepere, ita scilicet, ut sacerdos accersatur qui uirum primo, deinde fœminam inquirat. In

Matrimonij iura. matrimonium contrahendum utriquè ne consentiant: quibus consentientibus, quod maximè in eo necessarium est, ipse comprehensis amborum dextris eos individuæ sanctæq; Trinitatis & unitatis nomine patris & filij & spiritus sancti coniungens, iubet hortaturq; ut unanimis huius & mutui coniugij perpetuò memores, nimentes se mutuò nunquam derelinquant, mutuò diligant, mutuò deseruiant, honorent: procreationi, non libidini studeant: natos ex se pueros honestè & diligenter educent: anulo postea eos subarrhat: & aqua benedicta aspersos, porrecta stola in ecclesiam introducit, supplices ante altare, si prius benedicti non sint, benedicit. Mulier rubea uitta, & supra hanc candido uelamine obuel

obuelatur, sine quo deinceps in publicum prodire, aut uiris assidere haud licitum. Duodecim esse, quibus matrimonium contrahendum impedit, contractum dirimi rursus uoluere. Duodecim matrimonio obstantia.

Persona utpotè errorem, conditionem interpositam, cognationem, crimen apertum, secta disparitatem, uiolentiam, sacrum ordinem, uotum, quo aly alter obstringitur, publicam honestatem, affinitatem, coeundi impotentiam. Sextum ecclesiæ sacramentum Pœnitentia est, a Christo pro altera naufragio tabula datum. Christianus homo quilibet indubiè credere debet in quatuor consistere, Peccatorum uidelicet pœnitudine, canonica confessione, absolutione, satisfactioneq;. Primò, non leui, sed grauissima pœnitudine in animæ penetralibus super perdita, iteruməq; amissa illa per peccatū puritate & innocentia, quam uel baptismo, uel superioris pœnitentiæ beneficio consequutus fuit doleat, & dolore siue pœnitudine ea se reconciliandum rursus deo speret, omnia quibus esse innocentiam amisisse, indignationemq; dei se contraxisse cognoscat. Sacerdoti prudenti, ore proprio humiliter uere loco dei confitea- Confessio.

tur, firmiterq; credat, à Christo illi eius uicario potestatem concessam esse, ut se à peccatis confessis omnibus absoluere possit. Postremum pro satisfactione, & culparum remedio non grauatè, uerùm alacriter obeat, quicquid facere iussus fuerit: indubitata fide Satisfactio. Absolutio.

credat

credat absolutum esse se, quàm mox à sacerdote absolutio debita verborum forma pronunciata fuerit. Vltimum sacramentum Extrema unctio creditur, per oleum, quod ad hunc usum ab episcopo in singulis diœcesibus, annuo ritu, quinta feria, quæ paschæ festum proximè præcedit, quemadmodū chrisma consecratur à sacerdote ex Iacobi apostoli præcepto: & Felicis Papæ in sede beati Petri quarti institutione morituris tantummodo adultis, atque eam poscentibus præstatur. Præscripta verborum forma & crebra sanctorum unctione, ea corporis membra inunguntur, quibus quinque sensus, usus, auditus, gustus, olfactus, tactus maximè vigere & homo deliquisse existimatur, utpotè os, oculi, aures, nares, manus, & pedes, qua concedi, si dignè percipiatur, nedum leuium delictorum omnimodam remissionem, verùm quoq; aut mox prisstinam sanitatem, aut obitum maturiorem lenioremq; sanctis patres credi voluere. Festi dies, quos per annum ab ecclesia obseruari traceperes, initium à Christi domini nostri aduentu, quem in Decembri apostolus Petrus per hebdomadas integras tres, & dimidiam ieunio & oratione ante natiuitatem eiusdem, quæ ultimus Decembris diebus continuis octo ingenti gaudio & solemnitate celebratur, omnes anni ... tur. ... nnum in hebdomadas quinquaginta duas: hebdomadas in menses duodecim,

Vltimum sacramentum unctio extrema.

Quæ corporis mẽbra inunguntur.

Extremæ unctionis effectus.

Qui dies Christianis sacri.

Aduentus domini.

Temporis diuisio.

decim, menses ut plurimum in dies triginta diuisere. Prima Ianuarij die, ut secundum Mosaicam legem Christus præputio circumcisus sit, ecclesia recolit. Tertia postea, ut à Magis tribus, tribus muneribus adoratus, atque à Ioanne in Iordanis flumine baptizatus, nouaq; lucis primordia ieerit. Secunda Februarij die, ut immaculata mater eius partu ritu obediens templo ipsum intulerit, & sese purgari permanserit: in cuius rei memoriam solemnis ab ecclesia eo die processio peragitur, candelaq; cerea benedicuntur. Decimaquinta Martij, ut nascituro Christo virgini Mariæ per angelum annunciato, sancti spiritus obumbratione in utero concepto sit: quo tempore, quadraginta etiam dies, quos nobiscum in terris agens ieiunauit: & nos ieiunare passionemq; ipsius & mortem, quam ut nos à diabolo iugo liberaret, sponte sua sustinuit, recolere iubet: ultima illius ieiunij die, quæ se incidit in Aprilem cadit, maxima omnium ... ut superata morte ad inferna descenderit, diabolo expugnato redyt suis iterum visus, & gloriosus multum apparuit, celebratur. In ... ut spectantibus discipulis ... ...

quandoque ut promissus spiritus sanctus discipulis Christi singulis magnalium linguarum formis deo sum datus apparuit, ac omnium nationum linguas & loqui & intelligere dedit. Octava die sequenti festum sanctæ Trinitati celebre. Deinde quinta ex Urbani sexti institutione: ut in ultima cœna Christus in perennem sui memoriam saluberrimum corporis & sanguinis sui Sacramentum sub panis & uini speciebus perpetuò uisendum, uescendumq; suis post se relinquens instituit, frequenti celebritate recolitur. Decimaquinta Iulii, ut beati apostoli, iuliat. nisi fuerant, duodecimo anno post domini sui in cœlos ascensionem, ad prædicandum gentibus in orbem universum abierunt, nouo festo memoratur. Octauus genitricis Christi decimaquinta Augusti. Nativitas, octaua Septembris. In templo præsentata a trimatu ibi ad nubiles usque annos deo ingeniter seruiendo permanserit, nonamaprima Nouembris peragitur. Octaua Decembris immaculata illius ex diu sterilibus parentibus conceptio uenerantur. Secunda Iuly die, ut montana transcendens Elizabeth cognatam uisit. Constituit etiam duodecim apostolis, quibusdam martyribus, nonnullis confessoribus, & uirginibus, sacri dies. Nonamaquarta siquidem Februarij Matthiæ, Martio euangelistæ nonamaquinta, Aprilis, quo die Letanias maiores Gregorius fieri ordinauit, Philippo & Iacobo maiori prima Maij, Petro & Paulo nonamanona Iunij, & eiusdem mensis dies nonamaquarta Natalis Iohannis Baptistæ sacra est, Vicesimaquinta Iulij Iacobo minori, Bartholomeo nonamaquarta Augusti, Matheo nonamaprima Septembris, Nonagesimaoctaua Octobris Simoni & Iudæ, Vltima Nouembris Andreæ, Vicesimaprima Decembris Thomæ, & eiusdem mensis nonamaseptima euangelistæ Ioanni, protomartyri Stephano præcedens dies dicata, Innocentibus pueris subsequens, Laurentio decimo Augusti, Georgio nonagesimatertia Aprilis, Martino & Nicolao solis ex omnibus confessoribus festa, huic sexta Decembris, illi undecima Nouembris tributa, Catharinæ uirgini nonagesimaquinta Nouembris, Mariæ Magdalenæ nonagesimasecunda Iulij, Esse etiam sub nomine Michaelis nomine omnibus beatis angelis diem nonagesimumnonum Septembris sacrum. Et in commune omnibus sanctis & deis primum Nouembris uoluere. Septimam post resurrectionem quamque diem, quemadmodum Iudæis sabbatum, Dominica appellatione ab omni seruili operatione priuatis Christianis quietem esse: Solum diuinis laudibus, diuinis præceptis in ecclesia operari: Euangelium & sacra a sacerdotibus prædicantibus audire, ac quibuscunque modis cœlestis in nos amantissimi patris dies sex inscrmedijs pro-

Tripitatis festum.

Corporis Christi.

Apostolorum diuisionis.

Assúptionis Mariæ.

Nativitatis Mariæ

Præsentationis in templum.

Cóceptionis Mariæ.

Visitationis.

Dominica dies Christianis ut Iudæis sabbatum sacra.

Quinta quæque dies olim sacra ut dominica hodie.

uocassi timemus, hac die totum deprecari exprauerq. Olim quæq; quinta dies pari celebritate obseruabatur: sed ne idololatris gentibus quæ tota hac die seriabantur nonnihil condonaretur, abrogata. rursus fiebat tam deminutis diebus quam quintis seruandæ mos inceptionem per ecclesiarum circuitum a clero & populo solemnis processio, atque actus benedictæ per sacerdotem aspersio. Agebatur insuper, hinc in memoriam Christi assumptionis, in illa gloriosa resurrectionis quæ de dominica in dominicam, uelut de octaua in octauam perpetuo festo celebratur: Per noctes quæ præcipuos festorum dies precedunt, totæ olim ex præcepto clerus & populus omnis in ecclesia diuinis laudibus inuigilabant: sed ob plura enormia scandala & crimina, quæ tenebris occultantibus à malitiosis interim perperabantur, mos ille publicus, cum cetera die precedenti instituta adhuc uigiliarum nomen retinent. Quinque uero annum ecclesiam recolere statuere: & dominica, qua sexagesimæ à septuagesima diebus, quos includit, ad octauam pascha Christi domum resurrectionem, passionem, mortem, sepulturam, exteraq; hæc primum parentium miserabilem lapsum maximaq; humani generis errores, illis cuibus à ueri numinis cognitione cultuq; abducti, ad idolorum & malorum dæmonum prosternam obseruationem declinauit. Durum item & intol

Processio dominico die quare fiat.

Quinque per annũ ecclesia recolit Christi passionem.

lerabilem illam seruitutem, quam sub Aegyptio Pharaone Israeliticus populus seruiebat, euere in canonicis horis Genesios & Exodi libri leguntur, & tristitiam tam in gestu quam cultu omnem ecclesia ostentat. Ab octaua pascha die ad octauam pentecosten Christi resurrectionem, ascensionem, & sanctum hinc transmissionem: eumq; hoc humanum genus deo patri per filium reconciliationem redemptionemq; ac in qua præfigurata tam plurium Israel in terram promissionis resurrectionem: nouis ob id instrumenti libri leguntur & iucundæ lætæq; omnia repetuntur. Ab octauo demde pentecostes ad Christi aduentum usque per hebdomadas uigintiquinque miracula & conuersationem illius cum mundi celebrare soluere: præterq; hoc longam illam seruitutem, quam a restitutæ salutis gratiam, quam a restituta salute ad nouissimi seculi dies de generatione in generationem longa serie humanum genus facit, nobis ob diuersam fortunæ qua uelut in duobus populis omnis diuiditur, ecclesia neque suis exhibet, neq; tribuitur, uerum ut caute ambulet, undique ex congruentibus præcellentium uarietate ueteris & noui instrumenti libri proponuntur. Ad dominicum interea aduentum ad finem usque temporis meminisse, qui ad a[illegible] ad Antichristorum perduraut, quo omnium dies fiat salute humanum genus ex lege & prophetis illius aduentum futurumq;

Christi resurrectionem.

Christi in mũdo conuersationem.

Christi expectationem.

rumq; regnum ardentissimis desiderijs expectauit: prophetias igitur legi, & ieiuhium obseruari statuere: ut ecclesia ex his & edocta melius & habilitata domini sui Christi natalem, qui in quarta hebdomada semper celebratur, dignè exceptum, læta salutis suæ primordia, ueluti continuo festo ad septuagesimam usque dignè & meritò pertractaret. Oratoria siue templa, quæ Ecclesias appellauere, non nisi Epi copi diœcesani permissu ædificari uoluere, & comportata ad structuram materia fundoq; solidiori reperto: eundem ad hoc accitum lapidem primarium angularem in fundamentis benedicere, signo crucis signare & orientem solem uersus dirigere: tum primum fabris cæmentarijs superædificare fas esse. Sedem in humani corporis seu crucis formam. Chorum in quo summum altare, & psallentium clericorum chorus, a quo appellatur, esset, caput præsentare orienti obiectum, rotundum, posteriori ædificio breuiorem: sed propter oculos, qui in capite sunt, magis luminosum, cancellis è reliquo corpore, ueluti collo, distingui. Turrim huic unam, aut duas (forsitan aptius) aurium loco annecti. Campanas in his suspendi, ad populum ad diurna nocturnaq; officia conuocandum. Posterius ædificium cum quoquo uersum constituit, ut aptè brachia ad dexteram leuamq;, reliquum corpus cum pedibus porrectum in longum ita tumq;

Christi Iesu natalé diem.

Christianorũ oratoria siue templa.

Dispositio templorũ Christianorum.

Posterius ædificiũ.

tumq; significet. Conclaue concameratum, ut plurimum sub turrium una esse: iannam in chorum habens, in quo sacrorum uasa, consecrata uestes, aliaq; ecclesiæ utensilia reponantur. Sacrarium illud dici. Columnas duplici ordine locari, in quarum epistylas tabulatum aut tectum quiescere, basibus inferius altaria appicari, altaria pallis duabus rubeis substrata, Christi cruce, aut sanctorum reliquias conseruare arcula. Candelabris duobus hinc atque hinc dispositis, & libro semper exornata esse. Lauetes intus & extra incrustari, uariaq; picturæ insigniri. In singulis parochijs singulos exercitus & benè munitos lapides haberi, in quibus consecrata baptismatis unda pro baptizandis conseruaretur. Ad dexterum summi altaris parieti aut applicari aut incidi piscem in quo dominici corporis sacramentum ac chrisma pro ægrotis, Chrisma pro baptizandis omni tempore sub clausura haberi uoluere. Suggestum in ecclesia ad hoc medio esse, ex quo certis diebus populus à sacerdote suo, qui eum pascit, edoceretur. Clero soli chorum in ecclesia locum esse, profana multitudini posteriorem partem: diuisum tamen uiris dextrum latus, mulieribus sinistrum: honestò utrinq; & gestu & cultu esse: quicquid contra bonos mores, contra Christianam religionem est, magna diligentia deuitare. Comas in primis ecclesiæ tam uiros quàm mulieres nutrire,

Sacrariũ. Columnę.

Altaria & eorũ adornatio.

Baptisterium.

Sacrũ tirium.

Suggestũ.

Christianorũ honestas in ecclesia.

& corpus nudum ostentare mos fuit. Nihilo: aut parum in corporis cultu differre. Mulieres capitea obnubere, viros comis decurtare: & utrosque in habitu discretos esse beatus Petrus primùm præcepit. Admittiri porrò sacris ædibus omnibus adiacentem agrum, in quo Christianorum hominum cadavera communiter sepeliuntur, Cœmeterium appellatum ab eo quòd conjerari, atq; omnibus quibus eccles: priuilegijs uti. Defunctis non ubiq; æqualiter exequiæ parantur: aliqui enim continuis diebus septem, aliqui nouem, quidam triginta, aut quadraginta, aut quinquaginta, nonnulli centum, reliqui toto anno nigris indumentis obuoluti magis quam mœstiti lugent, & insta quotidie faciunt. Cadauer lotum prius sudatorio; aut cilicio indutum à suæ conditionis uiris, clerici à clericis, laici à laicis cum cantu Tobianum consilium efferre decreuit, à sacerdote thure iusso & benedicta aqua conspersum, cum certis imprecationibus sepulchro impositum pedibus ad orientem capite ad occidentem solem uersis, terra postea obruit. Sepulchrum in signum Christiani ibi sepulti lignea cruce & circum eam hedera, cupresso, aut lauro insigniri. Christiana religionis instituta hæc sunt.

Cœmiterium.

Defunctorum exequiæ, & quàdiu lugentur.

Christianorum sepultura.

DE EVROPEIS MEMORABILIORIBVS GENTIBVS, LIB. III.

*

CAPVT I.

POST Asiam ad Europam tertiam orbis partem stylus nertendus est, appellatam ab Europa Agenoris Phœnicum regis filia, quæ a Ioue rapta, in Cretam aduecta fuit. Ab occidente mari Atlantico clauditur, a septentrione oceano Britannico, ab oriente Tanai, Mæotide palude & Ponto, a meridie Mediterraneo. Terra ubertate, & ad uirorum uirtutem ingenue disciplinæ ciuiumq; & domesticarum ad alios usum accommodissima. Est enim tota habitabilis: in exigua tantummodo parte propter frigoris uim inhabitabilesque tractus Tanaidis & Mæotidis incolis horrifonis busq; in curribus degentibus habitabilis antè regionis id quod aliquibus est, & montanum laboriosè habitatur. Curatores autem probos suscipientis loca etiam prædabilia & per latrocinia mitigantur. Quemadmodū obtinentes Græci mōtes perasq; incolue

Europæ limites.

Europæ laudes.

Græci.

incoluerunt pulchrè ob prouidentiam circa ci-
Romani. uilia artesq; & reliquâ ad unam sensum. Ro-
mani quoque multas gentes accipientes, quæ
natura inhumanæ erant, ex ipsis locis asperis
importuosisq; & frigidis, causâ huc alia mâ
habitatis miserabiles homines inter se, multu
alijs admixtis connexuerunt. Et ciuiliter qui-
dem uiuere agrestiores durioresq; docuerunt.
Quantum autem Europæ ipsius in planicie?
naturalemq; temperiem habet multum adiu-
uât ad ista: quandoquidem id quod est in fe-
lici regione, pacificum omne est: & quod in
tristi, pugnax & uirile: accipiuntq; hæ gentes
aliqua inter se beneficia: alia enim opem armis
ferunt, alia frugibus & uarijs eorumq; do-
ctrina. Manifesta uerò sunt etiam non auxi-
liantium multæ detrimenta. Habet superius
quiddam uis armata tenentium, nisi ea ipsa mul-
titudine superetur: adestq; terra ipsi etiam ul-
tra hoc quoddam naturale bonum, quòd ea
sanè omnis planicie, montibusq; distinguitur.
Ita ut ipsi quaque descriptibile & ciuile pu-
gnaxq; fabricent: placq; esse alterum ad fabri-
cet, quod est pacis familiare: ita ut hoc uin-
cat adiuuantibus etiam ducibus, Græcorum
Europa et ad pacem primis, Macedonum uerò Romanorumq; pa-
& ad bel ferentes. Ex hoc autem & ad pacem & ad
lum idonea bellum facilliment issima est sibi. Et enim multa
fructuosissima. tudinem pugnacè abundè habet, & quæ agros
colat, & quæ urbes quoq; contineat: Excellit
hac

hac & fructus afferens optimos, nitaq; neces-
sarios: & metalla quæcunq; usui sunt. odores
ad sacrificia, necnon multi sumptus lapillos
ipsa è terra sinu petit. Quarum etiam rerum
inopibus nihilo deterior, quàm abundantibus
est uita. Similiterq; pecudum exhibens mitium
multarum copiam: At bestiarum seruarumq;
habet raritatem. Et talis quidem natura est
Europæ in uniuersum, particularis autem pars
prima est omnium ab ortu Gracia.

De Græcia, & legibus à Solone Athenien-sibus Græcorum longè principibus sanctis. CAP. II.

Græcia, Europæ regio est, à quodam Græ- Græcię de-
co, qui latè in ea rerum olim potitus est, scriptio.
appellata. Hac ab Isthmi angustijs incipit, &
à septentrione in meridiem uersa, qua solo ritur
Ægeio, quà occidit Ionijs fluctibus ob-
uersa. Thermopylæ mediam dirimant, ut Ita- Thermo-
liam, Apenninus, iuga montium à Leucade pylæ.
& mari ad occidentem solem uerso, ad alte- Apēnin⁹.
rum mare, quod ad ortum spectat tendentia.
Extremos montes ad occasum Oetham uo-
cant, quorum, quod altissimum est, Callidro- Callidro-
mum appellant, per cuius uallem in Malia- mus.
cum sinum iter est, non latius L. X. passibus.
Hac una uia militaris est, per quam, si nemo
prohiberet, traduci posset exercitus: cætera loca
adeo ardua & perplexa, ut ne expeditissimis
quidem sint pervia: ideo pyla, quasi porta,

dicta: & à calidis aquis inibi nascentibus

Regiones Græciæ. Thermopylæ. Iacent ad mare uersa, Acarnania, Aetolia, Locris, Phocis, Bœotia, Euboia penè terra annexa: Attica & Peloponnesus, longius prædicta in mare excurrunt, diuersa montium specie: & qua ad septentrionem obuersa iacet, includitur Epirus, Perrhebia, Magnesia, Thessalia, Phthiota, & fines Malliacos. Athenæ ciuitas liberalium

Athenę & ciuili institutæ. literarū & philosophorum mater, & quæ nihil habuit tota Græcia clarius atq; nobilius, fuit inter Achaiam & Macedoniam in regione

Athenarū appellatio. quæ Attica appellatur ab Attho filio Athenarum regis, qui Cecropi in regno successit, & Athenas condidit, unde & Cecropia dicta est. & postea à Mopso. Mopsopia: & à Ione Xuti filio, uel, ut Iosephus scribit, à Iano Iaphet filio Ionia: postremò à Minerua Athenæ: Græci enim Mineruam Ἀθήναν nocant. Athenienſibus Draco primam leges

Draconis leges. conſcripſit, deinde Solon Salaminius multis prioribus ob pœnarum magnitudinem abrogatis: omnibus enim ferè legibus quas Draco tulerat pœna erat morte definita, ut otij & deſidiæ comites, capite plecterentur. Quicunq; ſiccus ſine uberiore prædio legiſſet, eodem quo

Ciuitas in ordines distributa. & parricidæ ſupplicio puniretur. Ciuitatem conſeruatis antiquitus Solon in ordines diſtribuit. In primo quidem fuere, quibus quingentorum Medimnum eſſet cenſus. Secundo deinde loco adſcripti,

adſcripti, qui trecentis conſi forent, equosq; alere poſſent. Tertius equorum onere ademptо pari cenſu æſtimatus. Et ex his ferè ordinibus Magiſtratus creari: qui infra fuerunt, Manuarij nuncupati, concionis habendæ, tubarumq; munia, ceteris excluſi magiſtratibus obibant. Quam ciuilem inſtitutionem Roma ſeruius Tullius magna ex parte imitatus creditur. Concilium in Areopago ex annuis magiſtratibus conſtituit, inſtituti huius

Concilij in Areopago. Dionem autorem prodiderunt. Quidam ſenatum hac, qua dixi, ut omnem Solon ciuilem diſcordiæ occaſionem in futurum tolleret, ne temeraria multitudo incerta (ut ſolet) ſtatus ciuicia turbaret: ex quatuor tribubus,

Quatuor tribus. quæ Athenis erant, quadringentos legit uiros, ex ſingulis centum: hos permiſſum, ut quæ in Areopagita decreuiſſent, ſi æqua uiſa ſorte non obtinerent: ſi minus eſſent placita, pari potestate reſcinderent. Atque ita, uelut duabus anchoris nexus, aduerſus omnes fluctus immobilis manſurus ciuitatis ſtatus uideri potuit.

Quadringenti uiri Areopagitis additi. Tyrannidis damnati, ne magiſtratum caperent lege uetuit. Nec hos ſolum ab honorum petitione excluſit, ſed eum qui nec cui orta in ciuitate ſeditione neutram partem ſecutus eſſet, malo ciuis eſſe uetuit, quam in partes in tuto collocarit, nulla communi cura ſolicitudine teneri. Habuit

Lex admiranda pro mulieribus. non minus admirationis illud, ut fœmina, quæ bus uiros

uiros parum ad rem ueneream idoneos sortita essent, unum, quem uellent, ex mariti propinquis impunè admitterent. Pecuniarias dotes è medio sustulit, ut pauca uestimenta, & ut sa quædam paruo empta paterna domo ferret mulier: testatus coniugij societatem, non pretio, sed natorum charitate iungi oportere: ne in defunctos uita maledicta iacerentur. Si quis in sacro aut in iudicio, ciui conuicium fecisset, quinque dragmas multaretur. Legandæ pecuniæ, cæterarumq; rerum facultatem testamentibus permisit, quum prius patrio instituto in familia esse deberent censerentur, quæ amicitia propinquitati prælata est, & grata necessitati, in ex cautum ne dementia uel delendæ persuasione fieret. Ploratus & lamentationes in alieno funere sustulit. Nec pabulata alimenta ue ulla filius patri deberet, a quo non arte esset aliqua ad usum uitæ institutus. Qui illegitimi essent thoro procreati, neu parentes alerent. Enimuerò qui meretricio non abstinet congressu, is perbellè demonstrat, se non liberorum procreationis, sed uoluptati studere, seq; ipsum mercede prinat. Mœchum in adulterio deprehensum impunè necari uoluit. Qui uim ingenuæ uirgini intulisset, decem dragmis multari. Ius uendendæ filiæ sororis ue sustulit, nisi adhuc in stupro deprehensæ. Qui Isthmia uicisset, centum dragmas, qui Olympia, quingentas pramium ferret.

Dotes pecuniariæ sublatæ.

Legandæ pecuniæ facultas permissa.

Luctus in alieno funere inhibitus.

Adulterorū pœna.

Victorū præmia.

Qui

Qui lupum uictum attulisset, quinque dragmas ex publico acciperet. Qui lupam, dragmam unam: hæc pecoris, illud bouis pretium uictus sunt. Athenienses hanc belluam inuisam, quippe quæ æque ac pecuaria rei & agrorum cultui infesta. Eorum liberos qui in prælio occubuissent publicè nutriendos curandosq; præcepit, quo sanè animati singuli fortiter ac strenuè in bello dimicarent. Voluit etiam ut & is qui oculos in bello amisisset, publicè alcretur. Præterea & illud statuit curatorem cum pupillorum matre non inhibuere. Cauit ne is fieret curator, ad quem pupillorum obitum substantia spectaret. Illud item, non licere anulario uenditi anulo, cuius signum. Et qui alteri unum oculum eruerit, ei ambos erui debere. Et qua non posuisti ne tollas, si quis secus facit, capitis [illegible] principem si ebrius deprehensus esset, morte multandum. Athenienses ut dies secundum lunæ cursum agerent, monuit. Ex omni genere frugum mel & caram extra Attica fines asportari permisit. Nullum ciuitate damnauit opificem, qui cum tota domo se exulem constituisset, aut perpetuo exilio natalem solum [illegible] censebat. Has leges Solon legislator, quas Axonas dixere, notatas, in tabulas sanciendas curauit, haud ignarus esse, ut his ciuitas longa temporis intercapedine usura, in perpetuum deinceps sanciret.

Lupus ab Atheniensibus infectatus.

Occisorū in bello liberi ex publico alti.

Curator pupillorū.

Princeps ebrius mortem multandus.

Legū tabulæ Axonæ dictæ.

Herod

Herodotus in decem annos Atticis legibus cautum prodidit. Sed ut sanctiores essent, magusq; obseruarentur, aliorum legumlatorum more, qui latas leges ad numen aliquod referre solent, ipse, quemadmodum Draco ante à Minerua suarum autorem dixi: atq; in uerba sua iurare in foro ad lapidem senatum populumq; induxit. Fuerunt Athenienses non aduenæ, neq; passim collecta populi colluuies originem urbi dedit, sed in eodem nati solo, quod incolunt: & quæ illis sedes, eadem origo est. Terra lautem, & olei, & uini usum docuere, arare quoque & serere frumenta glande uescentibus monstrauerunt: ubera certa, ac facundia, & hic ciuilis ordo disciplinæ uelut templi Athenas habent. Tres leges, quæ in Neptuni placationem à Cecrope in mulieres, à quibus deus ipse suffragio fuerat delatus fuerat. & Minerua pro habitu. Iuta erant, adhuc obseruabantur, uidelicet, ne ulla unquam mulier senatum ingrederetur, ut nulla earum proles maternum nomen acciperet, ne quis eas Athenæas siue Athenienses diceret, sed Attic[illegible] In bello Thucydide autore in hunc modum sepeliunt [illegible] ante triduum tabernacula, mortuos in [illegible] proponuntur, & suorum quisq; reliquos [illegible] quid habeat imponit: quum efferuntur, singulorum tribuum singulas tribus sua quamque tribus ossa continentes uehiculs portant. Vnus item

Minerua Athenien sium legũ autor.

Athenié sũ origo & inuẽta.

Tres leges in Neptu ni placa tionem in mulieres.

Cæsos in bello quo modo A thenienses sepeliant.

item thorus inanis fertur, constratus eorum, qui non extant, qui inter cæsos non fuere reperti. Efferunt autem promiscuè uolentarij quiq; uel cines uel hospites, fœminis propinquantes coniunctis ad sepulchrum cinlantibus, condunturq; in publico monumento, quod est in extremo numerorum Cælisti, apud suburbana, ubi imperes sepelierit, qui in bello cecidere, præter quam, qui in Marathone, quorum singulorum suæ uirtutem existimantes, eodem in loco sepulchrum fecerunt: posteà uerò quam ex hostium cuerunt, aliquis ab ipsa ciuitate delectus haud quaquam pro inconsulto habitus, & cui pro dignitate conueniat, super eos oratione habet, qualem decet de eorum laudibus: qua habita discedituri. hoc quidem more faciunt, quo per omne belli tempus, quoties id accidit legitimè utuntur.

Monimentũ Cælisti.

Marathõ ciuitas nõ procul ab Athenis.

De Laconia, & Laconum, siue Lacedæmonum institutis. CAP. III.

Laconia in Peloponneso prouincia, quæ & Oebalia & Lacedæmonia dicitur, à Lacedæmone Iouis & Thygete filio: à quo etiam clara & potens ciuitas in eadem regione condita est atq; appellata. Hæc quoq; Spartha dicta est, à Spartho Phoronæi filio: Agamemnonis regia fuit. Lycurgus insignis philosophus Eudectus Regis frater quum uiuente adhuc Imperatore tutoris nomine aliquandiu administrasset, ciuitatis statu atq;

Oebalia Lacedæmonia.

Spartha.

Lycurgus philoso phus legif. lator.

atq; regionis optimis institutis, optimis legibus excoluit. Quum antea ex omnibus Græcis soli Lacedæmony pessimè morati essent, tam circa se quàm circa hospites, nullis consuetudinis cõuersationisq; commercio. Lycurgus ergo audacter rem aggressus, omnia vetera, instituta, & prisca uincendi ritus abrogauit, atq; ciuiliora quædam multoq; laudabiliora instituit. Primum omnium seniores de republica electi, qui cum Regibus, qui duo numero creati sunt, consuluarent: is ordo uelut arbiter fuit, inter regiam potestatem, & nimiam multitudinis: ne, aut hæc contumacia sciuiret, aut imperio illi. Octo & uiginti seniores ita enim fuisse Aristoteles scripsit, duobus regibus assidebant, ne nimium Democratiæ inualescerent prouidentes, & rursus, ne qui Regnum tenerent, tyrannicum quippiam molirentur. quæ hic ordo decreuisset, cætera multitudo ut scirent necesse erat. Addita deinceps post multos annos Ephorum potestas, huic paulatim ministrationi, quæ Græco uerbo Oligarchia dicitur, postea quàm nimis uisa est ferocescere: estq; quasi frænum concilio illi iniectum. accidit id tamen centesimo à Licurgi interitu anno, quum Theopompus regnaret. Alterum ab Oligarchia uitium. Agrorum diuisiones persuasit illi multitudini, ut solum omne Laconicum in medios æquum æquis in singulos portionibus diuideretur: oportere ratus ciuem ciui

Reges simul apud Lacedæmones regnabant.

Octo & uiginti senores.

Democratia, id est, principatus populi.

Ephororũ potestas.

Oligarchia.

Agrorum diuisio.

ingenio

ingenio & uirtute, & non luxu, & diuitijs præstare. Abijt igitur uniuersa terra in sortium nouem & triginta milia: in nouem milia uiginti ager. Paganicus & Municipalis in tres & amplius maiorem numerum: portio quibet ea fuit, quæ uiro frumenti medimnos LXX fœminæ XII annuos ferret. Habuit à principio animo & res mobiles diuidere, sed mox deinceps ueritus, qua inde imminebat (plures enim audiebantur id agrè laturi) omnem auri argentiq; usum è medio sustulit, ferreumq; tantummodo induxit, percussitq; decussem, quem uix quinquaginta asses, ac tum demum omnis furandi cupiditas sublata est. Ignitum ferrum ex aceto extinxit, ut ad opus mollem amplius ob molliticm utile redderetur. Omnes ad hoc artes ut inutiles urbe cieit, quarum artifices ipsi sublato auri usu sua sponte transmigrarunt, quum ferrei nummi ad illos in usu non essent. Mox uero ut omnem cupiditatem tolleret luxum, publica conuiuia constituit, ut diuites promiscuè & inopes una omnes conuiuio, unusq; uescerentur quibus ne lautorum quisquam cœnatus in domum ueniret: qui minus cupidè & hilariter uiuebaret, ut parum frugi à proximè accumbentibus obiurgabatur. quo planè sustulit omnem uictus è medio luxuria sublata est. Exempta ex ea re potentiorum ira: imperuq; in ictu, alter est illi oculus baculo excussus: quare

Auri & argenti usus è medio tu blatus.

Artes omnes apud Lacedæmones sublatæ.

Luxus omnis sublatus.

quare cautum, ne Sparziate cum baculo amplius ad conuiuium intrarent. Hunc conuiuandi ritum Philitis dixerunt, haud dubiè publicæ amicitiæ & humanitatis argumento: uel quòd quasi Philitia dicerent, quòd ita conuiuando φειδῶ. id est, parsimoniæ assuescerent. Qui sacrificij aut uenationis causa conuiuio non occurrissent, his domi cænare permissum, cæteris multitudo aderat. conferebant ad hæc conuiuium quotannis singuli farina medimnum, uini cœnos octo, casei quinque minas, ficuum quinque semis minas. Frequentabant id pueri etiam uelut temperantiæ, omniq; ciuilis disciplinæ gymnasium: assuescere ibi urbanis sermonibus, iocariq; comiter discebant, ac sine scurrilitate cauillari. In re uxoria haud tam pudicitiæ quam procreationi ob asperam militiam est consultum, consuq; uxoribus indulsum, ut eas uiri bonas appellarent. Virgines cursu, palæstra, disco, iaculo exercebantur: ut otio & muliebribus delitijs subtilis robustiores ad tolerandos partus fierent: nudæ ut pueri in aperto uersari, saltare & cantare in sacris quibusdam, præsentibus spectantibusq; iuuenibus: nuditatio illa nihil turpe habuit: aderat nanque uerecundia, petulantia omnis aberat. Hinc illa indoles temperiq; in Laconicis fœminis ad omnia promptitudo. Qui cœlebs uixisset, Gymnicis spectaculis arcebatur, nudusq; hyeme forum circuibat, ne ut

φιλίαι, id est, amicitias.

φρατρίαι, id est, sodalitia.

Ad publicum conuiuiũquid singuli cõferebant.

Vxores I rz appellatæ.

virginum studia.

Cœlibes ludibrio habiti.

ne ut ceteri senes in honore apud iuuenes esset. Nubebant uirgines raptu maturæ uiro. Paranymphus in cubiculum abducta catillos ad eorum refectabat: sponsus inde ad eam ingressus cingulum soluebat, noctu tantùm cum ea congrediebatur, nec prius sponsam aspernebat interdiu quam ex illa fœtus esset pater. Filiorum & fœtus, cura dignis hominibus permissa. Licebat seniorum cuique honestum ex iuuentute ac probum aliquem ad uxorem procreationis causa adducere: atq; ubi eam alieno semine impleuisset, suum quod nascereturr effi cere: neque probro dari si quis huic, qui fœcundam pudicamq; haberet uxorem suadere esset ausus, ut cum ea sibi congredi liceret, ceu bona fertilíq; solo operaturus liberorum causa. Ridebant ad hæc quarundam gentium stultitiam, quòd canes & equas nunc precio, nunc gratia optimis eius generis animalibus supponerent: uxores præsidio custodirent: ex illis fœtus si sine amentes essent, siue ægri infirmiq; generare uellent. Ius alendi partus nullum parentibus, natus infans in publicum deferebatur ad locum quem Ieschen dixere, ubi magni effecto puero, uiri pueri formam intuiti, si probassent, ex nouem mulibus fortium in quas urbanus ager diuisus erat, unam illi curabant adscribi. Infirmum & deformem, ad spartheras, locum haud longè a Taygeto præcipitem ac præruptum, exponendum

Raptu nubunt uirgines.

Sponsus spõtaneõ aspicit antequã pater sit factus.

Ius alendi partus parentibus nullum.

Infantes infirmi præcipitio necati.

dabant, utpote Reipublicæ inutilem. Mulieres uino non aqua pueros abluebant, quo liquore admoto constat resolui corpora debilitariq́; , si qua sunt Comitiali morbo obnoxia. Nulla lotis fomenta adhiberi, nulla teneris crepundia, solitudinibus tenebrisq́; assuescere. Ob idq́; externarum gentium quidam Laconicas nutrices liberis alendis adhibuerunt. Pueri à septimo anno in æqualium cœtu exerceri, literasq́; pro necessitate addiscebant : reliqua disciplina rudiori peragebatur. Ad cœtum pueri tondebantur, nudis calcibus ambulare, duodecimo anno tunicam unam patrio instituto sortiri, neque balneas, neque fomenta scire. Thoris ex arundine constructis quietem capiebant : Hyeme eos quos Lycophones dixerunt thoros immiscere. Iren qui cœtui præerat, is creabatur, qui uno anno aut altero cæteros anteibat, grandiores lignari imperabat, minores olera furto quærere. Maiorum conatus ingredi, inde etiam aliquid furari, qui deprehensi erant in furto flagris admonebantur : non quòd nesciss esset furari, sed quòd parum prudenter, & ingeniosè esset id ab eis factum. Iren quosdam canere iubebat, alios argutas quæstiones proponere : breue esse oportebat, subitumq́; responsum. quod si quis negligentius fecisset, huius pollex ab Irene acrius mordebatur. Instituebantur ad hæc graui uti oratione, sed quæ iucunditate non careret, sententijsq́; breui

Puerorum Lacedæmonum educatio.

Exercitia.

Iren puerorũ præceptor.

Furari honestas habita Lacedæmonijs.

breui sermone complexis, ita ut res in prouerbium abierit : facilius philosophari homines posse, quàm Laconicum sermonem imitari. Operæpretium est etiam cognoscere quale ab initio studium fuerit omnium ætatum, quanta ad uirtutem contentio, atque æmulatio. In treis distincta erat choros omnis ætas. Tum in solemnibus sacris somorum cœtus canere exorsus, Fuimus olim robusti & iuuenes, canora uoce pronunciabant. Tum adulta ætatis eum excipens, Nos quidem iuuenes sumus & fortes, respondebant : idq́; si libet experiamini ad eam puerilis chorus, Tam boni erimus, & meliores. Plutarchus autor est ad suа usque tempora perduraſſe Laconicos quosdam modulos, quibus illi ad tibiam in hostem ituri uti consueuissent. Thucydides Laconici huius instituti relator, tibiarum modulos in prælijs usos scripsit reliquit : negat tamen id aliquo religionis ritu, reue diuinæ causa fieri solitum, neque ut uiuaciores animi, excitarentur'ue ad pugnam (quod cornua & litui apud Romanos facitarunt) sed ut æquali modulatoq́; sensim gressu conuenientes pugnam capeſſerent, nec ſuos ordines distrahi sinerent. Extat Laconici uatis carmen, quo apparet non tibia ſolam Spartiatas in procinctu usos, ſed citharæ etiam concentu : qui mos & ipſe a Cretensibus ſumptus uideri poteſt. Herodotus Halyattem Lydorum regem scribit ſiſtulatores & fidicinas.

Prouerbiũ

In choros tres ætas omnis diuiſa.

Cantus tibiarum in bello uſurpatus.

Citharæ cõcentuin proeinctu Lacedæmones uſi

Cornuum & lituorũ concentu clamoreq; romanibel lũ capelle bant. Galli cum tripudio bellum pugnam precedere. Galli cum tripudio bellum inierũt, barbari cum ululatu.

& quod penè indignum relatu sit, conuiuio- rum etiam delicias in acie habuisse, eo bello, quod Milesijs intulit. Romani, præter cor- nuum & lituorum concentum, ardentissimo militum clamore bellum capessebãt: quod longè diuersum ab eo est, quod Homerus de Achæis scripsit, quos tacitos fecit spirantesq; robur in pugnam præcedere. Galli tripudio, ut Poly- bius & Liuius scribunt, sese tq; super capita quatientes. Barbarorum quidam cum ululatu prælium ineunt. Ex qua rituum varietate po- test intelligi, cæteras gentes non id quod Spar- tani in bello concentu secutas. Capillos præ- terea à pubertate ex instituto alebant memo- rabili legumlatoris dicto, comantibus capiti- bus multò pulchriora fieri humana corpora, quæ sese sint alioqui deformia, capillo haud du- bie ferocescant. Prælium initurus rex Masis cæ- ram immolabat. Domi Militiaq; certa ui- uendi lege sunt usi, bellicaq; exercitatione, pa- triæ non sibi natos arbitrantes. Nullas quæ- stuosas tractabant artes, bellicæ tantum exer- citationis studio teneri. Solemnibus epulis re- liquum dabatur tempus, eoq; per hæc uentum est, ut quemadmodum præclarè scribit Plutar- chus, Spartani neque nollent, neque si uellent, scirent amplius priuatim uiuere, essentq; ex

Rex bel- lum initu rus Mufis sacrifica- bat.

Suffragan di ratio ad miranda.

omni parte parum dediti. Suffragandi ratio, ut cætera ab aliis gentibus diuersa: pauci ad hoc ipsum delecti conclaue Comitio propin- quum

quum subibant: unde ipsi neque quempiam ui- derent, neque ab ullo uiderentur. Tum uerò, ut primo, altero'ue loco competitorum nomina sortito edicta essent, quantus uocum assensus ad singula nomina ortus esset, diligenter atten- debant: ac quoto quisque clamor loco maior uerò'ue esset ad ipsorum aures redditus, ta- bellis pernotare, ex qua in publicum missa per- spectabatur, cui competitorum plures essent uo- ces suffragatæ. Primus ad hæc Lycurgus omni superstitione sublata permisit cadauera in urbe ferri, tum etiam circa templa sortiri mo- numenta. Nec uiri nec fœminæ nomen lice- bat unquam sepulchro inferiberc, nisi eorum qui fortiter in bello perissent. Lugendi tem- pus undecim erat diebus finitum. Nec ciui- bus peregrinari permissum, ne alienos mores urbi importarent. Quam & peregrè delati, ni: qui reipublicæ utiles essent, urbe exclu- debantur: ne quid (ut Thucydides habet) Lacænicæ disciplinæ peregrinæ gentes imbi- berent, quod satis inhumanè haud immeritò aliquis dixerit. Vel, ut Plutarchus scribit, ne mutuo congressu noui sermones in urbe ori- rentur, & ex his noua iudicia, dissonæq; uo- luntates, quæ publicæ rei perniciosissimæ esse so- lent. Iuuenibus Lycurgus non amplius una ueste tot annis uti permisit, nec aliquem cultius quàm mediocrem: non splendidius, ut dictum est, quàm ari. Emi singula non pecunia, sed mercium

Cadauera in urbe se pelire per mitium.

Luctus fu- nebris un- decim die- bus.

peregrina ri Lacedę- monibus prohibitũ.

Iuuenum ueſtitus.

compensatione iussit. Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci iussit, ut primos annos non in luxuria sed in omni labore & opere agerent. Nihil eos somni causa substernere, & uitam sine pulmento degere, nec prius in urbem redire, quam uim facti essent statuit. Virgines sine dote nubere iussit, ut uxores non pecuniæ causa eligerentur: seueriusq; matrimonia sua uiri cœrcerent, cum nullis frenis dotis tenerentur. Maximum honorem non diuitum & potentum, sed senum esse uoluit, nec usquam terrarum locum honoratiorem senectute habebat. Regibus potestatem belli, matrimoniorum iudiciorum, & annuas successiones, sacerdotia, cæteraq; cuiusdam legum: populoq; subligendi Senatum, uel creandi quos uellet magistratus, potestatem concessit. Hæ quoniam leges aut nouæ mßlitutæ solutis anteà moribus diuinæ esse uidebantur: eorum autorem Apollinem Delphicum finxit: & inde se eas ex præcepto Numinis detulisse, ut consuescendi tædium metus religionis euincat. Deinde, ut æternitatem suis legibus daret, iureiurando ciuitatem obligauit, nihil eorum quæ sanxisset mutaturam, priusquam reuerteretur: se ad oracultum Delphicum profecturum, consulturum quid mutandum addendumue legibus suis illi uideatur. Profectus autem Cretam, ibiq; perpetuum exilium egit: præcepit etiam moriens ossa sua in mare abyci, ne Lacedæmonem deferrentur.

Pueri in agrum nō in forū deducebantur.

Virgines sine dote nubere.

Senium apud Lacedæmonios honoratissimum.

Apollo autor legum apud Lacedæmones.

Lycurgus uolūtarió exulat.

Spart

Spartani se de non mutandis legibus à iuramento absolutos putarent. Libet hic quoq; assignare quas dignationes Regibus suis Spartiatæ eidem tribuerunt: duo sacerdotia Iouis Lacedæmonij, & Iouis cœlestis: & ius belli in quamcunque libuerit regionem inferendi, ut id nulli Spartiatarum prohibere fas sit, alioqui proditori crimine teneatur, ut in expeditionibus ducendis primi eant reges, in abeunda postremi sint. Centum deleci uiri eis in militia custodes adsint. In egressibus utantur quotcunque pecoribus libuerit, quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiant. Bellica hæc. Sunt quæ pacis tempore eis tribuuntur: quoties in aliqua republica cuiscratio fit, primi in cœna reges discumbant, & ijs primis datum incipiat, utriq; eorum duplex omnium quæ cæteris communis, libamenaq; immolatorum & coria eorum sint. Singulis quoque Calendis instantis mensis singula pecora utrique è publico dentur Apollini immolanda, & farinæ medimnum, id est, sex modia, & uini Lacones ut quantum uelint. In spectaculis singulorum certaminum certis locis præsideant, liceatq; quibus uelint ludentibus inniti, & utrique bina deferre Pythios. Sunt autem Pythij, qui Delphos ad consulenda oracula mittuntur, eaq; publicè cum Regibus pascuntur. Regibus ad cœnam non eunibus bina Chœnices, id est, semimodia prima: & uini singula

Regũ Spartiatarũ dignationes.

Belli tempore.

Pacis tempore.

Pythij qui uocati.

Chœnix.

Cotyla. *Cotyla quod est, fercula: præsentibus dupla dentur omnia. Eadem ratione pupilla utri danda sit, ei ne cui mater, an cui pater desponderat, nec non de alijs publicis, si quis adoptauerit filium facere uelit mutis regibus. Liceat quoque eis pro suo arbitrio assidere in senatu, qui conflata ex duodetriginta senibus: si cò non accesserint eorum maximè propinqui, duo Senatores ius regum obtineant, duos calculos ponendi.*

Honor de functis regibus exhibitus.

tertium pro seipsis. Iuuentibus hæc regibus à republica Spartiatarum tribuuntur, illa defunctis. Equites per uniuersam Laconicam obitum Regis enunciant. Eumuna per urbem circumeuntes ollas pulsant: quumq; hoc fit, necesse est, ex singulis domibus duas ingenuas, marem & fœminam luctu fœdari, magnis pœnis (nisi hoc faxint) impositis. Eadem circa funus regum consuetudo Lacedæmoniis est, quæ Barbaris Asianis. Nam plerisq; Barbarorum eadem ritu in moribus Regum utuntur. Siquidem posteaquam mortem obijt Lacedæmoniorum Rex, oportet eius exequijs adesse ex omni

Exequiæ regum Lacedæmoniorum.

Lacedæmonio regione necessarios quosq; Spartiatarum, qui sunt numero septem milium, quorum & item seruorum atq; ijs forum Spartiatarum posteaquam mulcamulca in unum coacta sunt promiscue cum mulieribus, fœtes faas mæreque plangunt, & ululatu immoderato tum Regem, quem p. Regum decessisse optimum. Qui uero regum in bello perijt,

eius simulachrum, quum expresserunt, in thoro bene strato efferunt: cuius tumulatione decem dies iusticium est, nullusq; magistratuum consessus, sed luctus continuus. In hoc quoq; cum Persis illi conueniunt, quòd defuncto Rege alter, qui succedit, liberat ære alieno, quicunq; Spartiata aliquid aut regi, aut Reipublicæ debebat. Apud Persas, qui rex creatus est, omnibus ciuitatibus tributum, quod debebant remittit. Cum Ægyptijs etiam Lacedæmonij in hoc congruunt, quòd eorum præcones & tibicines & coqui in paterna artificia succedant: & coquus è coquo, & tibicen ex tibicine & præco ex præcone gignitur: neq; ulli præter uocalitatem alij insidiantes seipsos ingerunt, sed in paterno opere perseuerant, atq; hæc quidem ita fiunt.

De Creta insula, & Cretensium celebratis moribus.

CAP. IIII.

Cretæ descriptio.

CReta, qua & Candia dicitur, insula in mediterraneo mari centum urbium famosa dicta: hac ut Strabo scribit à septentrione Ægæo alluitur pelago & Cretico, ab austro Libyco, ad occidentem Egilam & Cytheram spectat, ad orientem Carpathon. habet in longitudine CCLXX. millia passuũ, in latitudine quinquaginta millia. Circuitus eius quingenta octoginta millia passuum complectitur. Insignes in ea urbes sunt Cortina, Cydonea, Gnossum, Minois regia. & Ida mons omniũ qui in

Idæ mons descriptio.

ea sunt celeberrimus, celsissimo is uertice assurgit. Apollodorus longitudinem eius duum millium trecentorumq; stadiorum tradit, circuitum quinque millium & amplius. Arte-

In Creta nullũ animal noxium

midorus mille minus. Nullum in Creta animal noxium est. Serpens ibi nulla: nulla nocitura est inuenitur: si uim moritur. Capris copiosa. Cervus eget. Optimum ferax herbam producit, quæ dictamnos dicitur: & Alunosam, quæ morsa diuturnam famem prohibet. Sfalangos etiam uenenatos gignit, & lapidem qui Idæus dactylus dicitur. Creta olim uocabatur ab Hundredibus Curetibus & per syncopam Creta. Alij dicunt Cretam dictam a Crete quodam Iouis filio Curetum Rege. Alij à Crete Nymphæ Hesperidis filia. Incultum hominum genus à principio habuit: Rhadamanthus ad mansuetiores untas perduxit. sequutus inde Minos qui æquitate & iustitia adhuc magis excelluit. Plato autor est Lacedæmonios & alias uetustissimas Cretæ ciuitates hinc sibi leges & instituta quæ iuissent. Optimum gentis suæ curam primo tyrannidis dominatus,

Mores Cretensium.

mox & Cretam luxuriæ. Fuit gens ab initio libertatis studio ferox, & adeo arbitrati, quæ non essent tyrannorum laudibus exposita. fuit & concordiæ perpetua cura, quæ seditioni diuturnam auctoritatem inimica est: modicè prandere antequam lucraturi, uinum agitare. Frequentabant pueri conuentus quos greges nomẽ

nominabant. Adultæ ætatis uiri publica inter se munera celebrare, arma Reipublicæ causa tractare, ab ineunte ætate corpora laboribus exercere. Maris æstus & frigora perpeti, accliues semitas fabricæq; cursu superare, in gymnasijs pugnis certare cæstibus & fugitus plurimum uti. Armis saltationem, quam pyrrhicen nominant, indigo celebrare flexu corporis. hæc saltatio fiebat, quo plagæ telaq; euitarentur. Singulum & militarem calceum sibi inducere, arma præter fidissimum manus credere: tantum ad hæc rei maritimæ studium, ut in proverbii abierit, si cuis ouæ nosset se nescire dissimularet, ne id diceretur, pelagus nosset. Inter æquales connubia celebrari, ex omniq; iuuenum cœtu uirginibus sibi sponsos optare ius erat, nec prius paterna domo abduci moris erat, quam ad domesticam administrationem essent idoneæ. Dotis magnitudo fuit, si frater adiret, pars unciæ dimidium. Pueri ex legibus literas & emolumenta & musicæ artis modulamina quædam discebant. ad uirorum stirpium perducti ulnis tecti amictu sedebant, illuq; pugnam crentibus ministrare puerorum uallidissimus, maximeq; clarus ducebat gregem. pro uiribus singuli plurimos agregabant æquales, ad natationes egredi, cursu exercebantur corpora, statis diebus puerorum cœtus ad tibias & lyras cantum inter se committi, ut in re bellica consuescere. Huius gentis etiam fuisse

Saltatio pyrrhica.

Matrimonia.

Dos.

Musicæ studium.

Dies lapillo lignare.

quid

quidam memorant latos dies candido notare calculo, tristes atq; molestos atro: etsi plures hunc morem ad Thraces referunt.

De Thracia, Thracumq; feris moribus. CAPVT V.

Romania. THracia, quæ hodie Romania appellatur, Europæ regio est, inter partes Scythiæ computata, Macedoniam sequitur, à septentrione Istrum habet, ab oriente Pontum ac Propontidē, à meridie Aegeū mare. Olim Scython, posteà Thracia, à Thrace Martis filio, siue ab asperitate appellata, Græcis enim θρᾳχὺ asperum dicitur. Regio est, ut Pomponius tradit, nec cœlo, nec solo quam ubertatem amator est) satis fœcunda temperataq;: frigida est & eorum quæ seruntur malignè admodum patiens: rarò usquam pomiferam arborem, uitem frequentius tolerat, sed nec eius quidem fructus maturat ac mutat, nisi ubi frigora obtenebrosa fœnum culeres arcuere. In ea quondam urbes celebriores fuere Apollophania, Enos, Nicopolis, Byzantium, quæ postea Constantino Constantinopolis dicta est, & in maius aucta gloriosissimi Imperij sedes & orientis totius caput delecta, Perinthos, Arsimachia, Callipolis. Amnes Hebrus, Nestos, Strymon. Montes Hæmus, Rhodope, & Orbelos.

Scython.

Thraciæ qualitas.

Celebriores Thraciæ urbes.

Thraciæ quales homines. Homines habet feros asperos & numerosos adeò, ut si, aut unius imperio regerentur, aut idem sentirent, ut historia patet opinatur

Herod

Herodotus, inexpugnabiles forent, & omnium gentium multo validissimi: sed quia arduum hoc illis est, & nulla ratione contingere potest, ideo imbecilles sunt. Habent autem multa nonnulli singularium regionum singula, moribus tamen ac opinionibus consimilibus imbuti, præter Getas & Trausos, & qui supra Crobizos incolunt: ex quibus Getæ se non mori persuasum habuere, sed ad Zamolxim Deum suum post fatum migrare. fuit hic Zamolxis olim Pythagoræ quondam discipulus, cum patriam reuersus, quum animaduerteret Thraces malè uiuere & inscite, ipse edoctus Ionicum uiuendi genus & mores ipsis legesq; dedit, docuitq;, atque persuasit populoribus ea seruantibus post obitum ad se in eum locum ire, ubi superstites omnium bonorū compotes essent. per hoc deitatis opinionem consequutus. è Thracum se conspectu subduxit, atq; cauauit, maximo sui desiderio post se relicto. Ad hanc mittunt assiduè adhuc cum naui quinq; remigum nuncium quempiam ex seipsis sorte delectum, præcipientes ea quibus semper indigent: eumq; ita mittunt: Quibus dum eorum datur negotium, ut tria iacula teneant, alij, ubi comprehensis eius qui ad Zamolxin mittitur, manibus pedibusq;, hominem agitanter in sublime iaciunt ad iacula: qui si in præsentaneum extinguitur, propitium sibi Deum arbitrantur, sin minus ipsum nuncium insimulant

Gethæ se non mori putabant. Zamolxis Gethārū Deus.

Núcius ad Zamolxin mittitur.

mulant asseuerantes malum illum esse virum. Hoc insimulato alium mittunt, dantes adhuc

In cœlum sagittas dú tonuerint Thraces.

viuenti mandata. Idem Thraces dum tonat fulgurátq; , in cœlum sagittas exuttunt. Deo mentiuntes quòd nullum alium præter suum esse arbitrentur. Transi verò in exteris quidem omnibus idem quod Thraces: verùm circa natalitia suorum atque obitus hoc facilitant.

Æditopue ro Trauli lamentan tur.

Homine mortuo Trauli lætantur.

Vxorum charissima cum marito defuncto sepelitur.

Mulieres ingenuæ notis in fronte insignabãtur.

Redito puero propinqui circumsedentes, cum ploratione prosequuntur recensentes quascunque necesse est illi, quòd uitam ingressus sit, perpeti humanas calamitates. Hominem fato functum per lusum, atque lætitiam terra domandant, referentes quot malis liberatus in omni sit modò felicitate. At qui supra Crestonas incolunt, ista agunt: singuli plures uxores habent, quarum ubi quis decessit, disceptatio magna fit inter uxores acri æmulatione circa hanc rem iudicio, quænam dilecta fuerit à marito præcipuè. quæ tales iudicata est, & hunc honorem adepta, ea à uiris & mulieribus exornata, ad tumulum à suo propinquissimo efferatur, unaq; cum uiro humatur, cæteris uxoribus id sibi pro ingenti calamitate ducentibus atque lugentibus: nam id eis summo dedecori datur. Cæteri Thraces filios ueteri instituto palam uenditare, nec uirgines à parentibus & propinquis adeuari, sed quibuslibet cum uiris concumbere sinunt. Vxorum pudicitiam solicitus custodiunt, cuius ma-

gno

gno aureâ parentibus coëmunt fronte notis quibusdam signatas, generosum id indicatur, ignobilitatis argumentum sine his esse. Nuptiæ quæ præ cæteris specie ualeant prius subtrahi uolunt, & licentia taxationis admissa, non minoribus nubunt præmijs. Quas forma decens premit, dotibus emunt quibus conueniuntur. uterque sexus epulantes focos ambiunt herbarum (quas habent) semine ignibus seriatim, cuius nidore perculsi, pro lætitia habent imitari ebrietatem sensibus hebetatis. Otiari, ex rapto uiuere pro re honesta habent: contrà agros colere pro despicatissima. Nec tamen nullo, Liberum, Dianam, & Mercuriam colunt: colere: perq; eum solum iurare, in generis autorem arbitrari. Corporum

Ædificia.

magnitudine Thraces omnes homines antecedunt, cæruleis oculis ac truci uisu, terrifico uocis sono, cum fabricatur. Ædificia in altum elevata, annona eodem semper tenore, uinum copiosum, pomis abundant. In Regis electione nonnunquam nobilitas præualet, sed suffragium uniuersum ualet. enim de quo spectatum moribus & inueterata clementia, etiam annu gratum. Nihil hic in eo quæritur, cuius liberi nulli sint: nam si pater fuerit, etiam si uita spectatur, ad regnandum non admittitur: & si fortè dum regnat, ignus fastulerit potestate exuitur: maximè hic custoditur ne regnum hæreditariũ fiat. Tum si rex etiam maximam præ se ferret aquitatem

Rex eligitur cui nõ liberi sunt

Quadraginta iudices Thraces habuerunt.

Inreges a numaduersioaccerba.

Sepel endi ritus.

tatem, nolunt ei totum licere: quadraginta ergo rectores accepit, ne in causis capitum solus iudicet. Quòd si ipse etiam in peccato deprehendatur, morte multaturnon tamen ut cuiusquam manu attrectetur, sed consensu publico rerum omnium ei potestate interdicta, atque ita demsame pereat. Optimates ita sepeliunt: prolato triduum cadauere, macerato; omnibus hostijs conuiuantur, illudq; defletu prius, deinde combustum sepeliunt. aut aliter humo contegunt, adgesto; desuper tumulo cùm alia omnis generis certamina proponunt, tum præcipuè certa cum ratione Monomachiam, hoc est, singulare certamen. Armatura qualis Heredotus scribit in Darium expeditione vti sunt, tales erant: pelle nudpma cassides gestabant tumeis induti, & misperexcundi et utaxi tegulis, pedibus et tibus indutis caligà è pellibus hinnulorum, iacula, peltas & pugiunculos: arcu nalde pugnaces sunt, & exercitatissimi, quem apud se repertum volunt. unacum Scythis lingua utebantur. Scribit Thucydides totam Thraciam in quinquaginta strategias diuidi solitã. Sed ea Thracia pars quæ Gethica olim dicebatur, ubi Darius Hidaspis filius penè perijt, hodie Valachia appellatur. Flaccis quondam gente. Romani enim Getho superatis & deletis, Flacci cuiusdam ducis cò ea nomen miserunt. unde primum Flaccia, dein corrupta uoce Valachia dicta. Astipulatur huic opinioni

Armatura Thracum.

Thraces arcus inuentores.

Valachia & eius appellatio.

nioni Romanus sermo, qui adhuc in ea gente durat: ceterum adeò ex omni parte corruptus, ut uix Romano homini intelligatur: Romanarum literarum usus, elementorum fortè aliquatenus remansit apud eorum uitus, qui & Graci. Daci possea eam terram occupauerunt, à quibus aliquandiu etiam Dacia dicta fuit, nũc Teutones, Siculi, & Valachi tenent. Teutones fuerunt uiri ex Saxonia illuc à magno Carolo transmissi, à septem urbibus, quas habitant, Seibenburgenses patrio sermone uocantur. Siculi Hungarorum uetustissimi, ex his qui ab imo ex Scythia digressi huc locis consedere. Valachorum factiones duæ, Dragulæ & Dani, ab eius Dani. Nam Getha & Dani seruorum nomine inde olim professa Græcorum quidam prodidere. Dragula Danis impares Turcas nostrorum patrum memoria in eam terram induxerunt, quorum armis Dani ad internecionem deleti sunt. Ioannes Huniades, uir acer, Danis demum auxilio fuit, terramq; adhuc sic receptam sibi uendicauit. Agricultura exercita Valachi ut plurimum ludunt quod reginem gentis arguit. Tributum regi pendunt sed semel tantum: ac id cuiq; regum & confestim ab eius declaratione tum singulæ familiæ dant boeum tributi nomine. sexagenta millia numero & amplius esse traduntur. Iam ad bellũ exire, capita le est nõ parauisse. Est Valachia Transyluania contermina

Valachia Dacia uocata.

Seibẽburgenses.

Dragulæ & Dani.

Ioannes Huniades.

Valachorum exercitia.

Valachiæ quatuor latera.

ab occasu, ad ortum in Euxinum excurrit: ad boream & septentrionem Rusiam attingit: al-

Gentes Istrũ accolentes.

luitur ad meridiem Istro, circa quem quicquid ingrorum gentium occupat perpetua illic hyems, triste cœlum premit. Malignè olim solum sterile sustentabat, imbrem culmo aut fronde defendebant. In cœlo super durata glacie stagno proiiciebant, in alimentum feras capiebant: nulla illis domicilia, nullæq; sedes erant, nisi quas lassitudo in diem posuerat, nisi & hic quærendus erat victus, quòd horrenda iniquitas cœli, intecta capita.

De Rusia siue Ruthenia, & recentibus Rusianorum moribus. CAP. VI.

Rusiæ fines.

RVsia, quæ etiam Ruthenia dicitur & Podolia, tripartito nominatur. Alba, superior, & inferior, pars Sarmatiæ Polonia pretenta, Peuce fluuio ad septentrionem includitur, ad orientem solum Moscus, occidua illi Livonia atque Prussia extremæ Germaniæ partes: patent hodie Ruthenorum siue Rhoxolanorum (nam & hoc nomine appellantur) fines octo dierum itinere, à Tanai ad septentrionalem oceanum, habetq; id spacium nonaginta & amplius dierum iter, rursus a Germanico oceano, quem Balticum uocant, ad ma-

Terra omnium fertilissima.

re Caspium. Regio adeò lœta est, ut agre rudè culto frumentoq; impasto, tredecim per ceteris annis fructum ferat: nec opus est agrum quotannis inuertere, sed inter metendum segete leniter excussa alia in sequentem annum sua sponte crescit. Gramen adeò procerum producit, ut perticam transcendat: unde ibi apum tanta copia, ut mella nedum in aluearijs, aut arboribus, uerùm in rupium & terræ cauernis reponant. Optimus Medo, & hi grandes cerarum orbes, qui ad nos usque aduehuntur, ibi fiunt. Non impiscantur piscinæ & stagna Russorum, sed, ut aiunt, pisces ex cœli influentia succrescunt. Sal quodam in lacu Katzibeio uocato siccis temporibus colligitur, pro quo genti cum Tartaris crebra bella. Mirum est quòd dicitur in solo Chelmensi defectos pini arboris ramos truncosue, duos aut tres annos super terram iacentes in saxa indurari. Est ibi optima cretæ copia, uersus Tanaim & Mæotim calamo aromatico & rupentico abundat, pluribusq; herbis & radicibus alijs, alibi non uisis. Vrbs regia Moscouia est, ad Moscuum amnem sita, quatuordecim millium passuum circuitu. Nullus hic signatis argenti usus. Lapis est in medio foro conchoidata forma, quem si quis ascendit, nec inde ut deturbari possit, principatum urbis obtinet. Ingens de ascensu loci & deiectu dimicatio inter indigenas, sæpiusq; ob eam rem parricidium inter ciues. Gens adeò inualida est, quòd ante annum quodam bellico tumultu in expeditionem castris centum uiginti millia equitum recepta sint, quorum singuli ordinem ducerent

Apum copia.

Sal in lacu nascitur.

Calamus aromaticus in Rusia.

Signati argenti nullus usus.

Rusianorum potentia.

Bellica Ruthenorum arma.

rent. Arcu in bello utuntur, quod gentile & uetus est illis: est & lancea in usu duodenûm pedum: cataphracti equites supra hamatam loricam ferreum thoracem induunt, umbilicis speculorum modo prominentibus: galerum gestant, pro casside, in comum fastigium: equite libentius utuntur in bello quàm pedite: pedites alij scorpione utuntur (ballistam Itali uocant) alij plumbeas pilas sulphureo pulueri ex aneis excutiunt machinis

Regium nomen Ruthenis inusitatum.

Teutonico more. Inusitum gentí Regium nomen: ideirco ducis appellationem libentius usurpant, ut magis popularem: qui tibi rerum potitur, dux dicitur, qui in totam gentem Imperium obtinet: huic pileus paulo elatior quàm cæteris proceribus, cætero nihil ab alijs differens: omnes eo lecto in usu, præter nigrum.

Vestitus Ruthenorum.

Viri fœminæq; lineo amiciuntur indusio, eoq; tenuissimo, & ad crura demisso, auro circa collum rubenti ue serico excolunt id amiculum, laxior uestis, ac nihil ferè à Græcis differens, qualem Turcæ quoq; & totus fere orientrio usurpat: manica tantùm laxiores Ruthenis, auroq; fimbriatæ à pectore & humeris:

Luctus funebris.

Lutrina pellis ambit exterius uestem. Sola uxor luget uirum, obducto capite albo lineo, & ad ulnas deiecto: quibus fortuna amplior est, quadragesimo die à funere conuiuantur in defuncti memoriam: quorum res angustior est, quinquies hec temporis internallo solemni

lemni modo epulantur: obseruantur dies obitus, quem anniuersarijs quoq; celebrant epulis, quando ex ea stirpe supersit aliquis, cui adiunguntur nomina defunctorum monumentis literarum, ut sciri possit, quo cuiquam die parentandum sit: planctu & lamentatione funera ducunt. Patrij moris est mulieres gemmas & uniones ex auribus suspendere, decorum & maribus, sed adhuc pueris: quæ iterum nuptura suis castam ducunt, auersantur ut impudicum tertio nubentem, par in maribus offensa. Puella à tergo capillum promittunt, cæterum matrimonio locata sedulo abscondunt. Viri supra aures tondentur, datur probro huic sexui omnis capillorum cultus. Gens uniuersa in Venerem prona, ac bibacissima: hoc laudis loco ponunt, alterum licere arbitrantur, modò id fieri contingat citra omnem connubij offensam: fœnerant uulgò, nec fraudi cuiquam, nec sacerdotibus quidem. Pars multò maxima Ruthenorum seruitutem seruiunt, nec inuiti, multi quidem & in his nobiles etiam se contagem & liberos uendunt: aut quia sic maiore otio fruuntur, aut quòd maiore uoluptate. Antistites sacrorum Græcanico ritu nigro amiciuntur pallio: horum primores alligant hi bullam ad pectus suspensam, & tabulam præceptis diuinæ legis inscriptam: minores sacerdotes & ipsi Græcè uestiuntur: sacræ uirgines, quod unà genus in ea gente est, ex

Ruthenī ut plurimum seruiunt.

Sacerdotū habitus.

Sermo.

Musica et grāmatica tatum discuntur.

Antonij abbatis instituto nigra stola amiciuntur. Est & suus sermo genti, Scythicus
Causa dubia monachia probatur.
uerò, an alius, parum compertum habeo. Sunt & literæ non inultum a Græcorum figura abhorrentes. Musicen & Grammaticen discunt utranq; Græcè, cæteras artes uulgo aspernantur: de summa fidei cum Græcis sentiunt: par in cultu cæremonia, & in cœlites veneratio. Iudicia exercent duodecim numero uiri: unus aliquis è collegio cognoscit causam, crimen'ue, cognitum ad collegas defert, interdum & ad Regem. Si res maioris est ponderis, quàm ut pro collegio uindicari possit, si rem'ue nequeat conuinci, parum'ue liqueat factum, cum accusatore cogitur de uita dimicare: atq; ita uictor duplici pecunia donatur, qualis fuerit æstimata. Agrorum cultum oppido exercent, equis
Ceruisia totius septentrionis potus.
arant, ager fœcundissimus præterquam uium. Vtuntur potum ex milio, hordeo, atq; humulo decoctum potant, & idem fere in uicinio tritico. Ex canapi, papauere, & nucibus oleum conficiunt: oliuam non fert Rusciana regio, neq; ex ea arbore liquor aliunde inuehitur. Variis alij animalium generis, & in his plaustra pellium æstimatione nobilia, quarum alioqui à ueteribus celebrata: piscium ingens copia, & in his Seldis nobilissimus, ex Fæces lacus lucu, perquam simulus ijs, qui in Benaco canuntur. Lacus in Ruthenia illustres septem, fluminia insigni nouem: & in his quem Borysthe-

nem ex se pueri liber, ob ea, quæ de ipsius magnitudine & natura prædicant.

De Lithuania, & Lichuanorum uita.

CAPVT VII.

Lithuania est Poloniæ ad ortum connexa trecentorum millium passuum circuitu magna sui parte paludibus plurimumq; nemorosa: & ob eam rem difficilis aditu, ac quodammodo inaccessa, aquis paludibus cum
Lithuania tota palustris.
ijs: tum etiam ferarum hyeme commercia cum Lithuanis habentibus, paludibus & stagnis alta glacie concretis undiq; superinstratis, fiunt omnia mansuetioribus pernia: ut uelut alto mari, quàdo nulla sit certa uia aut semita, sydera signentur. Rara in Lithuania oppida, uillarum incultus infrequens. Accolarum diuitiæ pecora pelliq; multigenum ferarum. ut Zobellinæ sunt, atq; Hermelinæ: quibus regio insigniter
Regio hyeme tantũ accedẽda.
fœta. Cerea ac mellis abundantia: usus pecuniæ genere nullo: inter se matrona palàm concubinos habent uirorum permissu, quos connubij uocant salutores, contra pellicatus uiris probra dicere. Quamuis facilè matrimonia mutuo
Diuitiæ Lithuanorũ feratũ pelles.
Pecuniæ nullus usus.
consentientes mutant, uteriam nubant. adeò
hic

hic enim sermo quàm latissimè patet, ac plurimis quidem gentibus communis est: ex quibus quædam Romanæ vrbis Ecclesiæ sequuntur, vt Poloni sunt, Dalmatæ, Croatij, Campiq;: alia Græco ritu sacra peragunt, vt Bulgari, Ruthenι, & ex Lithuanis pleriq;. Nonnulla ab his diuersa, proprias hæreses habent, vt Bœmi sunt, Moraui, & Bosnienses, Hussitarum quædam obseruant delirium: pars multo maxima Manichæum: quadam adhuc etiam gentili cæcitate tenentur, idola colunt, quemadmodum multi ex Lithuanis. Hieronymus Pragensis, qui Eugenij quarti pontificatu in ea terra euangelium prædicauit, quiq; gentis illius ritus & mores ad id tempus minus notos nostris hominibus demonstrauit, dicebat Lithuanorum quosdam ad quos primum peruenisset domesticum serpentes habuisse: qui-

Serpentes domestica tum uenerati.

bus per se quisque ut deis penatibus sacrificabat: cæterum tenuisse se, vt præter vnum, qui cremari non potuit, à suis cultoribus interficerentur ab ignem colunt, captantq; ex eo augurια.

Sol sub malleι specie ueneratus.

Solem vnum malleι ferrei specie immani magnitudine, præpotentem deum habent, quem Magnum vocant: perpaucι tamen regij Polonorum subditi. Caput regionis Vilna est. Episcopalis ecclesia tanta magnitudinis, est quanta Cracouia cum suburbijs omnibus: domus contiguæ in ea non sunt, sed vicluti in rure horti intermediant, & pomaria. Duo fortissima castra

stra habet, vnum in monte situm, inferius in plano alterum. Distat hæc ciuitas à Cracouia CXX. miliaribus. Tartari quidem circa Vilnam in assignatis pagis habitant, qui agros nostro more colentes laborant, & merces ueh unt: Tartarica lingua loquuntur, Mahometum & sectam Saracenorum profitentur.

De Liuonia, Prusia, & militibus Marianis.

CAPVT VIII.

Liuonia uera fidei cultrix, Ruthenia ad septentrionem protenta & ipsa Sarmaticis gentibus: Tartari Scythicum hominum genus crebrius incursant. Liuonianos ad Christi cultum milites nostri traxere, quum anteà nullam nisi dirum dæmonum nouere. Se-

Milites Mariani.

ptus tamen auentu de regni possessione in ea terra bellatum. Sarmaticum mare ab occasu, sinuq; non parua magnitudinis, cuius hostium ab occidente est, non procul à Cymbrica

Cymbrica Chersonesus hodie Dacia.

chersonneso quam Daciam hodie uocant. Circa finem ad littora eius semiferæ gentes sunt, cum quibus nullum est linguæ commercium, nauis & ligna permutant merces. Prusia, unde

Prusia.

Prutenι, terra hodie Germania & Sarmatiæ pars est, mari deinde illi occurrit. Eam terram, ſi Ptolemæo uera autor est, Vistula perluit à

Vistula.

*Transeunt Ecclesiam ... quæ in loco ... ...

sonitæ sunt, & Poloni accolunt: ad occidentem Saxones Prussia solum ferax est, maximeq; frugiferum, irriguum, frequens cultus: Regio amœna, & pecoris abundans, piscatus uenatioq; multa. Vlmerigi eam terram tenuere,

Vlmerigi. Gothi ex Scandinauia.

quum Gothi ex Scandinauia insula egressi sunt in continentem, ut Iornandes scripsit. Ptolomæus Amaxobios, Adamos, Venedes, & Githones penes Vistulam habitasse autor est. Adamum & hæc cultrix fuit dæmonum usq;

Deiparini milites.

ad secundi Federici tempora. Deiparini multi tes, qui & Mariani dicuntur, post Ptolomaidem in Syria amissam in Germaniam reuersi, uiri uidelicet nobiles & rei militaris periti, ne per otium marcerent, eundem accedentes.

Prussia quomodo ab ordine Teutonico acquisita.

Prussiam Germaniæ conterminam Christi cultum spernere dixerunt: sæpe illius gentis homines in Saxones, cæterosq; uicinos excurrere, ingentem uim pecorum abigere, esse in animo sibi compescere barbaram gentem, annuu tantum Imperator, proum. tamq; pr. uincias perpetuo iure possidendam tradat, si eam armis acquirant. Iam enim Massouiæ duces, qui cius

Massouiæ duces.

se terræ dominos affirmabant, eam suam tribus concesserant. Grata oblato Federico fuit, qui collaudato proposito, quas uoluere fratres sub aurea bulla literas conscribit. Illi sumptis armis breui tempore quicquid Prutenici iuris citra et ultra Vistulam fuit subegere: subactam ui bello quæsitam ius diuinum fecere.

Vicla

Vicla gens Christi fidem complexa est, & cum fide Teutonicam linguam. Fuit ad Vistulam amnem quercus, ubi uictrix gens à principio cultum erexit. mox, ut sunt res hominum, cuncta à principio in maius augentur, oppidum frequenti cultu adoleuit, Mariæburgum

Mariæburgum.

dixerunt. Caput gentis est, atq; sedes eius, qui omnem ordinis magisterio fungitur. Sacra huius militiæ origo Teutonica est, nec quisquam nisi Teutonicus his sacris initiatur: atq;

Ordo militū Teutonicorū.

idem clari ortus natalibus, & cui proponitur, ut aduersus sacratissimæ crucis hostes paratus sit omni tempore dimicare: albo pallio amicuntur, nigra cruce insuta: omnes alunt barbam, uestem eorum sacris operantur, & sacerdotes sunt: Dominicam orationem militem omnibus horis usurpare: neq; literas

Vestitus militū Teutonicorum.

discere, ingenuis abundant: nec minor quàm regnicolarum. Sæpe cum Polonis de regni finibus ferro ac illuris cladibus cõtendere, nec

Potētia ordinis Teutonicorū.

bella pertinaci experiri recusauerūt.

Ad Lituaniam Lithuania conterminam regionem, cui Samogithia dicitur, Sylua & paludes circumiacent, quamquam ita multam hominum manum alat, eius gentes procera & pulchra corpora, agrestes tamen, moribusq; rudes. Matrem nauale celebrant. & absq; sacerdote, patre mortuo filius nouercam ducit uxorem, gloriam in uxorem accipiunt. Reges nullum habent, humiliter adficiunt, ex

De Samogithia & gentis moribus.

lino

linis culmoq; tuguria in carinarum aut gallearum formam, in quorum culminibus fenestram unam faciunt tam patentem, ut toti ædificio lucem supernè prabeat. Focus perpetuo igne in singulis unus, circa quem familia universa sedens, non solùm ut cibos coquat, verumetiam ut vehemens frigus, quo pro maiori anni parte terra hæc congelata conspicitur, arceat, propellat. Vaporaria seu stubas habent nullas. Gens ad diuinationem & augaria inclinata, præcipuum ei numen ignis, quem sacrè sanctum perpetuumq; esse pertinaciam habuere, quòd in edito colle ad Thurum Nauy tertia assidua lignorum suggestione per sacerdotem alcretur. Vladislaus Poloniæ rex, qui eam ad Christi fidem compulit, illum ánà cum turri, in qua conservabatur, extinxit, dejecit, & sylvas quas non minori religione quam ignem sanctas, proq; deorum habitaculis Sarmatæ iuxta poeticum illud: habitavant dij quorum sylvas colebant, & medium sylvas, verum quoq; quicquid eas subiisset, sanctum munmeq; ut laudandum censebant, ut auctores sunt & fere. Malorum dæmonum præstigio violentes eas fluctus in montibus & pedibus contrahebantur. Erant in his sylvis gingalo sanctæ sacræ domus consitutæ, in quibus deiectorum suorum corpora cum equis, sellis & meliori eorum vestimento comburere mos fuit. Conuenire eos noctu credebant, indeq;

Diuinationi uacant Samogithæ.

Ignis sacrolanctè?

Superstitiosa gentis admiranda.

Festiuitas.

sedilia ibi ex subere contexta disposita, in quibus optimus medo, esca; ex pasta in casei forma omni tempore largè subministrabatur, ut ijs uescerentur. Prima Octobris die in his sylvis maximum festum peragebant, ex omni regione universus populus congregatus, quæq; familia in sua casula cibo & potu, ut melius posset, patrio instituto indulgebat, tum ad sacros dijs in primis quem Perkunno, id est, tonitrum dicebant, libabant. Cum Lithuanis Sermo. & Polonis linguam unam habent, nam & Lithuano sermone sacerdotes ea in ecclesijs prædicant. Romanæ ecclesiæ morem observant, licet Ruteni alij ad meridiem & Moscouita ad septentrionem habitantes Græcorum ritum teneant, obedientiamq; non Romano, verùm Constantinopolitano pontifici promittant. Ad septentrionem his Moscouia protenditur terra quadamtenus arenosa, multarum paludum patens: arcento duces, tam validos ubiq; præsidio concludit, ut medium a luna, verùm indigena, etiam alijs intra eos duces exire atque intrare non possint. Plana omnino regio est, non montosa, nemorosa tamen, & ut plurimum paludosa, plurimis maximis fluminibus Occa, Volha, Dzuina, Boristhenes & Dniepr irriguas possessoribus ubiq; aquas, & feris abundat, quemadmodum Lithuania, à qua non multum discrepat, nisi quòd frigidior est, quia septentrionalior. Vnde pecora parua habet, & communiter

Moscouia.

Flumina Moscouiæ.

Moscua ciuitas maxima.

niter mutila. *Moscua metropolis regionis duplo maior quàm Tragea Buemes. ligneis tantùm ædificiis ciuitates, ædificia habet, multas plateas, sed dispersas, latissimi campi interiacent.*

Mosca amnis.

Mosca amnis ipsam intersecat. arx in medio urbis in plano sita, septendecim turribus & tribus propugnaculis adeò pulchris & utilibus, ut similia vix reperiantur. Sedecim in ea arce ecclesiæ, quarum tres sanctæ Mariæ, sancti Michaëlis, & sancti Nicolai muratæ, cæteræ

Arx amplissima.

omnes ligneæ: Tres quoq; in ea amplissimæ curiæ, in quibus nobiles aulici morantur: palatium in quo dux est Italico more constructum pulcherrimum, sed non amplum. Multos nobilissimos ducatus habet, ex quibus ingruente bello plusquàm ducenta millia hominũ duobus

Potus Moscouitarũ.

aut tribus diebus conuocabantur. Potus gentis potus & medo huic simillimus, quẽ quassetz uocant, arant ligneo aratro: frondibus arborum aut spinis arpicant: segetes propter

Frigoris curatio.

longum frigus, rarò maturescunt: ideoq; in stabulis desiccant, tritumq; in molendinis & sublimibus calfactoriis cõtra frigus uarijs utuntur. De auena & melle aquam ardentem siue sublimatum faciunt. & lacte etiam, adeò forte ut sapius ab eo inebrientur. Vino &

Ebrietas.

oleo carent. Ne inebrientur inebriantem pocarum [illegible] cum unum terra princeps capitis pœna pœna multat. habuit: bis aut ter tamen in anno conceditur. Monetam habent argenteam maiorem & minorem, non rotundam, sed quadrangularem

oblongam. De quinquis hanc dicunt. Sclauonica

Lingua.

lingua loquuntur. Sclauis & religionem cum

Religio.

Græcis unam obseruant. Episcopi eorum patriarcha Constantinopolitano subsunt, & ab eo confirmationem postulant. Christum adorant, præter Kosanenses, qui cum Sarracenis Machometum uenerantur. & Scythas quosdam alios, ad septentrionem, qui linguis proprijs loquuntur, & idola colunt. Imprimis

Scythę idolatræ.

unum, quod Zlota baba dicunt, id est, auream

Zlota baba idolũ.

uetulam, tanta ueneratione, ut nemo id pertransiret, cum fullem pilo ex uestis tracto, si aliud nihil habeat, coram eo prostratus pro oblatione præstet. His populis quamuis sermo sit unus, Sclauonicus uidelicet, est tamen adeò impar, & externus lingua hic & alibi confusa, ut

Sclauonica lingua alijs linguis uitiata & confusa.

materna forma plenè intelligãt. Idololatriæ tempore primum cum maxima unum habebant, quem Crine nominabant: in ciuitate Romone (Romuua alia) habitabat. Communis gentibus illis mos est, ut non solùm seruos ut pecora, sed etiam filios & semetipsos uendant, & abducere eos in longissimè patiantur, ob uictus tantummodo [illegible] cientiam, quamuis grossissimo [illegible] utantur.

De [illegible] olonorumq; recentibus motibus. CAP. IX.

Sarmatia Europæa.

Pars Europæ regio, uasta & plana, unde & hoc nomen accepit. Significat enim

Sclauonica lingua qua & ipſe utitur: Pole planum: Sarmatia alio nomine uocata. Hac Sleſiæ ad occidentem contermina eſt, Prutenis & Maſſouitis à ſeptentrione, ab oriente Ruthenis, à meridie Hungaris, Carpato monte, quem Crapak accolæ uocant interiacente, hæc in partes duas diuiditur, quarum quæ Sarmatis Prutenisq; uicina eſt, maior Polonia dicitur: altera Hungariæ ac Ruſſiæ obiecta minor uocatur. Regnum uniuerſum in quatuor uelut regiones diuiſum quas in orbem Rex quotannis inuiſit, ſingulæ ternis menſibus alunt Regem, regiumq; comitatum: caterùm ſi caſu conſilioue is in una regni parte diutius eſſe perſeueraucrit, nihil debetur ipſi amplius. In Cracouia celebri & ampliſſima urbe regia eſt, totiusq; regni gaza, cæteræ ciuitates parum nitidæ ſunt: ex macerie domus ferè omnes compoſitæ, pleræque luto collinitæ, pliga regionis nemoroſa. Gens in uniuerſum prudens, multaq; comitate in hoſpites: bibaciſſimum genus hominum, ut totis ſeptentrio, ſed rarius uini uſus: ignotuq; genti omnis uinearum cultus: facilitia ex tritico, aliſq; generibus ſeminum potio in uſu eſt: ſolum ferax, triticiq; abundans. Eſt & paſcuis idoneum, armenta lætè paſcuntur: uenatio multiplex: equus ſylueſter ceruino cornu, bos ferus, Vrum Romani uocant. Plumbum damaxat ex omnibus metallis fodiunt Poloni, & ſalem ſaxorum durum: nullum

Termini Poloniæ. Poloniadu plex, maior & minor.

Cracouia Polonorũ regia.

Gens Polonica prudens & comis.

Potus cerui ſia.

Salis fodinæ.

nullumq; toto regno uberius uectigal: mellis copia tum ingens, ut non ſatis illis aq; Ruthenis loci ſuperſit: quibus illa recondant: arbores namq; omnes & ſylua alueariibus mellificantium nigricant. Literarum figuratio ex gentili & græcanico mixta: pronuſcuus & fideiritus inter Romanum & Græcum: uirorum & mulierum ueſtitus Græcanico ſimilis.

Mellis uectigal.

Literæ. Fideiritus. Veſtitus.

De Hungaria, Hungarorumq; uiuendi inſtitutis. CAP. X.

HUngaria nunc ſanè ea regio eſt quæ olim Pannonia fuit, licet hæc hodie illius fines in totum non impleas, nec tam latè quondam patuit, quàm hodie Hungaria. Enimuerò à Zaytha flumine inferiorem tantùm Pannoniam uſque ad Sauum amnem complexa, ultra Danubium Poloniam attingit, terramq; complectitur, quam Gepidæ & Daci tenuerunt: patetq; imperium gentis multò latius quàm terra nunc. Erat hæc terra, ut priſci rerum ſcriptores habent, nouem circulis, quos hagas Germanica lingua dicimus, circundata, quorum ſingulis ita ſtipitibus quernis ſine ſagineis ad obiegnis extructis erant, ut de margine ad marginem uiginti pedum ſpacium tenderetur in latum, totidem erigeretur in altum: ciuitas autem uniuerſa aut durißimis lapidibus aut tenaciſſima creta repleretur: porrò ſuperficies aduersum eorundem integerrimis ciſpitibus tegeretur. Inter quorum confinia arbuſcula

Hungariæ fines.

Gepidæ & Daci.

plantatæ erant, quæ abscisæ protectáq; ut plurimum herbas & frondes proferebant. De primo autem circulo ad secundum viginti milliaria Teutonica protendebantur, & inde totidem ad tertium, & ita usq; ad nonum, quamuis alius alio semper contractior erat. Intra hos aggeres, vici, milleq; ita constituta, ut ab una ad aliam vox hominis audiretur. Aedificia validissimis muris præmunita: porta non satis lata propter hanc causam ut per eas latrocinandi gratia quaquaversum exire ingrediq; facilè possent. Tubarum clangore unus circulus alteri cuiusque rei certa signa dabat. Pannones ab initio eam terram tenuerunt. Paones olim dicti, unde Pannonia regens Scythica. Mox Gothi ex insulis Germanici oceani profecti, post Gothos Longobardi ex Scadinauia etiam oceani insula: nouissimè Hungari ex alia Hungaria Scythica egressi, quæ non longè a Tanais ortu extat, & Iubra hodie dicitur: misera adhuc regio, nuditè [illegible] cælo iacens. duces Moscouiæ tributaria. Non tamen aurum argentum'ue, quibus omnino carent, sed pretiosas animalium pelles Sabellorum sciſmorumq; pendunt homines. Non arant, non seminant, neque panes habent, sed carnibus & piscibus uescuntur. Aquarum plurimi sub iugurus ex virgultis contextis inter densas syluas humiliter habitant. unde fit, ut homines syluestribus feris commorantes, uestimentis

Pannones.
Paones.
Huni.
Gothi.
Longobardi.
Hungari.
Hungaria Scythica.

mentis se non laneis neque lineis induant, sed pellibus nuper aut lupo aut cerno ursóue detractis. Solem, lunam, astraq; alia alij adorant, & quicquid eis primum occurrit. Propriam linguam habent. Corallia piscantur & balenas, ex quarum costarebadas bursasq; faciunt: axungiam pro impinguatione seruatam exteris nationibus uendunt. Mediocris tumor mons ad eam partem quà oceano incumbit, habet, quos pisces quidam Mors uocati dentibus se promouendo scandentes, dum superiora nacti ulterius nituntur, præcipites decidunt & moriuntur, eos illi colligunt eduntq;: dentes quos latos & albos ualde habent, reseruant, & mercatoribus pro mercibus alijs permutant: Manubria cultellorum ex illis optima parantur. Habet Hungaria nostra ad occasum, Austriam & Boëmiam, ad meridiem Illyrici partem, quæ Adriatico est pelago obuersa: ad orientem solem Seruiam, quam Triballi & Mysij tenuerunt, nunc à quibusdam Sagaria uocatam: ad arctum & boream Poloni, Moschiq; finitimi. Vrbs regia est Buda, à Buda Athila fratre appellata. Ager regionis quatenus colitur tritico fertilis est, auro atque argento dives. Mirum est, quod indigenæ narrant esse in Pannonia riuum, in quo si sepius ferrum mergatur, Cuprum fieri. Viri uestes supernè excauant, circa interscapilium, linea subtus tunica, circa collum

Fines Hungariæ.

Buda urbs regia.

collum & humeros quodamtenus apparent, quam partem serico, & auro ferè omnes exornant, indifferenter in caliga, cothurno fue crudelio: capillos mungunt, concinnantq; : lineo galericulo contegunt, rarò; nec nisi in otio re-

Mulierum Hungarorũ habitus

soluunt, quum & aplerisque Germanis observatur. Mulebris uestitus strictior, & ad collum subductus, ut omnia tegantur, tantum lineo tumido ora eminent pretiosissimè ornata: uestibus togam superinducunt, serico caput aut lineo componunt uelamine, ac præter oculos & nasum cætera ferè abscondunt: gemmis & margaritis uulgò utuntur. Cothurno calcentur uiri fœminæq;, ad media crura inducto. annum lugent defunctos, & quosdam biennio. Barbam rasitant, præterquam superiore labro. Orthodoxæ fidei cultus ex lege iudicant. Est & alia iudicij ratio, si causa acceptus sit, nec aliter liquere possit, lis ferro decernitur, reus & actor dimicant. Rex aut qui regis uicem gerit, spectat iudicatq; secundum eum qui superior fuerit. satis uicisse credunt,

Certamine singulari cõtroueriæ diriuntur

Hungarorum pugnandi ratio.

cuius aduersarius aut pugnam cunctatus inhibuit, aut cui pugnæ locus circumscribitur, excederit. Qui ex æquo dimicant, lanceæ primo, dein gladio utuntur. Pedites præter uexilla, cætera nudi pugnant. Sunt gens sermocisi: Boemo non multum absimilis. Habent & primitus literas, sed Romanis libentius utuntur. Ferox hominum genus & in bello

Sermo. Literæ. Ferocitas Hungarorum.

uallum, equestri prælio magis quam pedestri idoneum. Regis imperio parent, aut regijs ducibus. Cataphracto equite in bello utuntur, & leui armatura, sed parcius omnino, turmatim congregant, non tamen toto agmine. Nulla gens Christiani nominis Turcarum arma magis exercent. Nulla ab his rursus magis exercita est. adeò paribus animis uarioq; euentu est semper utrinque bellatum. Alia Hungaria quæ Danubius mater est, linguaq; & moribus penè adhuc illi similis, ritu Barbarico uiuit, idolis seruit.

De Boëmia, & moribus Boëmorum.

CAP. XI.

Boëmiæ limites.

Boëmia Regio, Germaniæ limitibus inclusa, aquilonis flatibus obiacet: Hungaria illi orientalis est, australis Bauaria, Norcus agri occiduus. Polonia borealis. Latitudo eius longitudini ferè par: trium fortè dierum iter.

Hercinia sylua.

Sylua Hercinia tanquam natiuo muro undiq; cingitur.

Albis.

Albi fluuio media irrigatur, atque quodam alio Multauia nomine, ad cuius ripam fraga fit est amplissima urbs & totius regni caput.

Multauia. Braga urbs regia.

Solum hordei & tritici ferax, pabuli, pecoris, auiq; fœcundum abundat. olei sterilis est, quemadmodum Germania ipsa: uino non omnino caret, cerusiam optimam facit, qua Viennam usq; Austria uehitur. Boëmi Germanis licet undiq; circunsepti sint, Germanica

Ceruisia Boëmica commendatur.

Sermo.

tamen lingua non loquuntur, Dalmatarum aduentu Teutonica illinc pulsa. Etenim in eorum annalibus reperitur, fratres duos ex Croatia populis egressos, alterum in Boëmia, alterum in Polonia consedisse, mutasseq; & gentibus prioribus linguam & terris nomina. Vocaterrano autore. Mos uetus & Germana lingua à plerisque in hanc usque diem obseruantur. In templis enim plebes sermone Teutonico docentur, in cœmeteriis Boëmico. Solis mendicantibus olim libertas fuit, qua uellent lingua populos instruere. Nulla genti leges sunt, nulla sanctiora instituta, quod libet licet: quippe Christiana fidei non solùm non cultus, ut qui Vualdensium sectam amplexi tuentur, tum aliorum nostrorum memoria Hussitarum ueneno infecti, Orthodoxæ fidei cultum parum hodie integrè custodiunt. Romanum pontificem in ordinem redigunt negantq; ceteris Antistitibus augustiorem esse ac uenerabiliorem, inter sacerdotes nullum discrimen ducentes. Presbyterum non dignitatem, sed unà meritum efficere potiorem. Animas corporibus excedentes aut in aeternas euestigio pœnas demergi, aut perpetua consequi gaudia, purgatorium ignem non inuenire, quo aliquando expientur. Stultum arbitrantur defunctis parentare, auaritiæ sacerdotalis inuentum esse: Dei optimi maximi diuorumq; simulachra e medio tollunt. Aquarum, palmarumq; ac ceterarum rerum

Lingua Germanica in Boëmia.

Vualdēses

Errores Boëmorū.

Sacerdotes æquāt Boëmi.

Boëmi nō parentāt.

Benedictiones rerum irridēt.

rerum benedictiones irridēt. Mendicantium religiones malos dæmones inuenisse. Sacerdotes pauperes esse debere, sola eleemosyna contentos: non opes, non pecuniam possidere. Liberam cuique uerbi Dei prædicationem patere. Nullam capitale peccatum, quantumuis materiam habituandi gratia tolerandum. Qui mortale culpa reus sit, eum iudicant neque debere sæculari, neque ecclesiastica dignitate potiri, nec etiam parendum esse ei. Confirmationem & extremam unctionem inter ecclesiæ sacramenta minimè teneri. Auriculārem confessionem nugacem, & superuacuum esse: sufficere in cubili aut alio secreto loco sua quenque Deo peccata confiteri. Baptismā fluuialis undæ nulla interiecta sacri olei mixtura recipiendum. Cœmiteriorum inanem usum, quæstus tantummodo causa repertum: quacunque tegantur tellure humana corpora, nihil distare. Templum dei latè patentis ipsum mundum esse: coniare maiestatem eius, qui ecclesias, monasteria, oratoriaq; construunt, Sacerdotales uestes altarium ornamenta, pallas, corporalia, calices, patenas, uasa huiusmodi nil habere momenti: sacerdotem quocunque loco, quocunque tempore sacrum Christi corpus conficere posse, parentibus minister uoce: sufficere sinerba sacramentalia tantum dicat: suffragia sanctorum in cœlis cum Christo regnantium imperari, in Canonicis horis cantandis dicendisq; frustra

Peccatum mortale tolerandum non esse.

Sacramentū cucharistiæ.

tempus teri. Nullo die ab opere cessandum esse existimant: quàm quæ dominica nunc appellatur. Celebritates sanctorum reijciendas. Ieiunus quoq; ab ecclesia institutis nihil messe meriti. Fama est etiam Boemarum sacerdotes infantibus ipsis & cunctis atq; indifferenter sub utraq; specie corpus Christi monstrare hostia quàm qua nos utimur aliquantum grandiori. Georgius Poggebratius huius instituti autor fuisse dicitur. Ricardus quidam ex Gallia, gentem alio delirio infecit: is non paruam utrorum mulierumq; plebem contractam nudam incedere iussit, Adamitas vocauit autor omnis licentiæ Venus publica & mixta, reliqua horrenda auditu crimina hoc duce cœperant, & in quibusdam locis adhuc durare, sed occultè, à multis dicitur. Nam subterraneos Boëmorum quidam (qui ex hoc Gruebenhaimer appellantur, sacra operaturi subeunt, inter quæ cùm a sacerdote pro more illud Geneſis pronunciatur, Crescite & multiplicamini, ac replete terram, lumina quæ ibi habentur continuò omnia extinguuntur, & tunc neque status ulla, neque sanguinis attenta reuerentia promiscuè uiri & in quam per tenebras quisq; incidit mulieres cognoscunt. peracto scelere quum in locum suum se quisq; receperit, luminaria rursus incenduntur, & sacrum peragitur. Est execrandus hic damnatæ gentis ritus non multum diuersus a bacchanalibus illis quæ in Hetruria

Celebritates sanctorum.

Infantes Boëmi cõmunicãt.

Nefandus Boëmorũ ritus.

Bacchanalia olim in Italia celebrata.

truria primò, mox Romæ etiam noctu, multa uim & epularum crapula mulieres maribus mixtæ in abdito celebrauere, nullo neque sexus, neque ætatis respectu habito ad promiscua puerorum & matronarum stupra, atque aliorum flagitiorum, quæ ex ipsis tenquam ex officina quidam prodibant, quorum sacrorum capita Qu. Martio Philippo & Postlhumio Albino Consulibus Romæ capitali sunt supplicio affecta, ut scribit Sabellicus Enneade quinta libro septimo. Hanc Boemorum impietatem, nefandam hæresim quatuor reges Venceslaus, Sigismundus, Albertus & Vladislaus extirpare non potuerunt, quamuis sapius totis uiribus attentarunt.

Hæresis Boëmorũ inuicta.

De Germania, & institutis eorum plurimis.

CAP. XII.

GErmania Regio Europæ amplissima tota Septentrionalis, à Gallis olim Rheno fluuio diuisa fuit, à Rhetis & Pannonibus Danubio, à Sarmatis Daciisq; mutuo metu & montibus separata, cætera oceano ambiente. hodie extra hos fines Rhetiam, Vindeliciam, Noricam, & superiorem Pannoniam, Alpes, pontemq; Iburis & usque ad Tridentina claustra Germania obtinet: Belgarum quoq; fere totam tota Gallici quondam iuris, omniscq; Rhenus in Germania nomen linguamq; concessit, ut iam se Gallos dici nesciant: si audiant, indignentur. Heluecij quoq; in Germania nomen

Germaniæ ueteres limites.

Quid Germaniæ ac celsit.

nomen & linguam tempore labente transiere. Itaq; magnam Galliæ Transalpinæ partem ipsa Germania sibi uendicauit. Prutenos ferocissimam gentem & idolis deditam intra trecentesimum annum ex infidelium manibus milites Teutonici ui & armis rapuerunt, ubi & lingua Teutonica introducta est, & Christi cultus genti imperatus. unde habita ad primæuos illius terminos consideratione, uidebitur certè illa sibi ferè plus soli extra usurpasse, quam intus prius continebat. In duas uelut partes ab initio tota Germaniæ diuisa fuit, ut quæ Alpibus propinquior est, superior sit Germania appellata: altera ad septentrionem atq; occanum uersa, inferior. Durat hæc partitio sub Alemaniæ appellatione (quæ à Lemanno, ut quidam autumant, lacu est, in hunc usque diem. Prouincias tam hæc quam illa multas habent: superior à Mogano flumine, quod Franconiam perlabitur, ascendendo, Bauariam habet, Austriam, Styriam, Athesim, Rhetiam, Heluetiam, Sueuiam, Alsatiam, prouinciam Rhenensem, Moguntiacum adusque. Inferior, Franconiam, cuius magna pars meridiem uersus etiam in superiorem protenditur, habet, Hassiam, Lotharingiam, Brabantiam, Geldriam, Selandiam, Holandiam, Phrisiam, Flandriam, Vuestphaliam, Saxoniam, Daciam, Peninsulam, Pomeraniam, Liuoniam, Prussiam, Selesiam, Moraniam,

Prusiam Germania uendicauit.

Germania duplex.

Alemania. Prouinciæ Germaniæ multæ.

Superior Germania uulgariter Hochteutschland: inferior niderteutschland.

Boem

Boëmiam, Mysiam, Marchiam, Thuringiam. Fuit Germania terra ab initio, ut Cornelius Tacitus scribit, etsi aliquando specie differebat, in uniuersum aut syluis horrida aut paludibus infœcunda, humilior quà Gallias, uentosior quà Noricum ac Pannoniam aspicit. fruges ferarum arborum & omnis cultura impatiens tellus, pecorum tamen fœcunda, sed plerunq; improcerorum. auro, atque argento immunis, & propterea nulis desyderiaq; ab omnibus. Hodie regio adeò amœna est, adeò pulcherrimis nitidissimisq; urbibus, castris & pagis passim exornata, excultaq; ut non Italiæ, non Galliæ, non Hispaniæ ipsa cedat. Cœlum satis clemens habet, Campi fertilitatem optandam. Sunt colles aprici, nemora opaca, frumentorum abundantia, uitiferi montes, clarissimi amnes, Rhenus, Danubius, Moganus, Albis, Necharus, Sala, Odera, & multi alij fluuij, & rivi lymphidissimi totam terram rigantes. Sunt fontes dulcis aquæ, sunt thermæ calidæ, sunt mineræ salis plurimæ: metallorum item fertilitate nullis terris cedit. Vniuersa & Italia, Gallia, Hispania argentum ex Germaniæ negotiatoribus fere omne habent, metallaq; non parum multa, nec auro est priuata. Quòd si hodie priscorum quispiam ab inferis resurgeret, ac oculis ista regionis contemplaretur, nunquid non multum is miraretur? aut quid diceret tandem, si

Terra Germaniæ olim horrida & infœcunda.

Germaniæ laudes.

Flumina Germaniæ.

Diuitiæ Germaniæ.

Metalla.

nider

Germania quantum exculta.

uideret quanta nunc esset locorum salubritas, cœli humanæ temperies, uberitas soli, uinumentiq; quanta copia, arborũ consitiones quæ, splendor urbium, templorum sacra, & erga Deum religio, urbanitas ciuium, uestitus hominum, uel militaris peritia, apparatus bellicus cæteraq; ornamenta Germanorum, nobilitasq; quàm syncera. profectò, ut reor, non diceret terram informem, asperam cœlo, tristem cultu. uideret sanè quam uerum sit illud, quod dicitur, Sæpius bonam materiam cessare sine artifice.

Temperata Germania.

Nam cæteris regionibus mitior hyems sit, fructusq; nobiliores, minus tamen æstate temperatus est, unde & frugum corruptio: adde animalia uenenosa, et cætera ad humanæ generis perniciem intentissima. difficile satis erit iudicatu, quæ cuiq; prouincia comparanda sit, quæ anteferenda. Dicta autem est Germania recentiori

Germania unde appellata.

appellatione quòd eius populi ferè omnes inter se perinde ac fratres, pares existerent tum corporum dispositione, tum moribus atq; ingenio. priscis temporibus Teutonia à Tuisone. Nec filio, & Alemania à Manno eius filio, qui

Autor gentis.

gentis autores conditoresq; memorantur, nocitata fuit. Quamuis plerique gentem indigenam, id est, unde genitam, nec aliunde profectam arbitrentur. & eius opinionis hic est, qui ita uersificatus est:

Germani indigenæ.

Gens inuicta manet toto notissima mundo,
Terra ubi se deuexa globo demittit in arctos.

Solis

Solis & algoris patiens, duriq; laboris,
Impatiens: nauam uitæ tolerare quietem:
Inclyta laudabilia ducens primordia gentis,
Sed cui progenitrix deducta suo Demogorgonis aluus
Inuidit: patulas ubi cũcta creata sub auras,
Germanos uocitãt Itali, Græi sed Adelphos,
Quod fratrum soleant inter se uiuere more:
Nomen nobilibus quod adhuc uenerabile nostris
Floribus, similes ingentes corporis artus
Prodiga cui natura dedit, per lactea colla
Candentis proceris tollentes corpora membris.
Flaua coma est, flauentq; oculi, flauoq; colore:
Temperie tectam retinent sua membra statura,
Nec habitũ mẽtis cũ gestu & pectora prodit,
Nec quæ nil muliebre sonat, sed tota uirilis
Martia crassiloquo testatur corda palato.
Commune his studiũ uenari, equitare, uagari,
Atq; suum uarius uictum quæsisse per artes:
Vel boues uiduis crescentem iungere palis,
Aruaq; quadrijugo proscindere pinguia aratro,
Nec patrio tepuisse solo inuenilibus annis,
Sed mox doctiloquæ præcepta adusse Minerua
Vellatæ uelíferas duxisse per æquora naues,
Atq; suis terris uarias adducere merces,
Nec cessare nefas animum intendisse rapinis,
Dũ finis bellí meditatur prælia Martis,
Atq; illam æquum celsas quæsisse per aulas,
Quæ uim ad fines quas Teutonis ora coercet:
Sunt per Hercynia nemorosa cacumina sylua
Dentato prosternere apros, fuluosq; iubantes

Aper

Aeripedes cervos, ursosq; agitare feroces.
Vnguibus accipures truculentaq; rubere rapinas
Tollere, et cunctas dispergere æthera plumas.
Hinc animus dubijs audens se credere rebus,
Nec segnis timiduscq; mori, roseumq; cruorem
Pro patria & charis certans effundere amicis:
Atq; avidus cadis, si qua iniuria læsit,
Quæq; fidem sancto & constanti reddere servet
Religionis amas, superumq; & cultor honesti,
Et pueri iusti q; tenax mens consona libris,
Ficta colorata fugiens mendacia lingua.

Hercules in Germania fuit.

Prælium inituri Germani sacrum hymnum Herculi canebant, quem nolebant aliquando in eam terram venisse, graui & terribili sonitu, non dissono, cæterum ad terrorem quæsito pugnam capessebant. Truces oculi pluribus ac cærulei, rutila coma, procera corpora, ad primos impetus subita & præceps natura. Cæterum laborum operumq; impatiens. Sitim

Auri & argẽti Germanis nullus.

& æstum, ut Galli, non ferunt: frigorum patientissimi. Auri & argenti his olim usus nullus. Argentea vasa eorum legatis data, aut principibus muneri missa, non minori contemptu quàm fictilia tractabant. Commerciorum usu aurum & argentum ab his primò receptum. Credita & à quibusdam tellus ipsa talium metallorum expers, quin & ferri inops: quo accidit, ut olim vari uterentur gladijs in prælio, sed longiori hasta, quam arsi framcam vocant: & in ea breui ferro, habili

ictu

telo, siue cominus siue eminus dimicarent. Equites scuto & hasta instructabatur. Pedites missilia largiebant, plura singuli. Nudi in pugnam, aut breui sagulo utebantur, nulla cultus occultatione, fucata tantùm coloribus, hasq; levissimis distinguebant, paucis lorica usos, vix uni alteri ue cassis, aut galea. Equi nec forma nec velocitate conspicui: nec in gyrum ut Italici, sed recto tantum conatu aguntur. Scutum in pugna amittere, præcipuum flagitium, ut sacris & publico concilio excludantur, quibusdam clade adjecta. Multi tali infamia superstites vitam laqueo finierunt. Reges nobilitate legebantur, nec his libera infinita potestas fuit. Exercitus is ductabat, qui præcipua virtute præstaret, quiq; exemplo magis, quàm imperio polleret. vincere, verberare, animaduertere in quenquam nullius ius esse præterquàm sacerdotum, ut non Imperio, sed diuinitus flagitia vindicari crederentur. Signa quædam Deorum lucis detracta in prælium gestari præcipuum in pugna incitamentum. Omnes suas necessitudines in proximo stantebant, ut in suorum conspectu, aut gloriose vincerent, aut cum laude caderent: liberi, comites, vicinantes sanctissimi pugna testes adhibebantur. Ad matres & uxores accepta vulnera deferebant: nec illa & numerare & exigere plagas formidabant. Eadem cibos, hortationesq; pugnantibus suggerebant. Pro-

Nudi pugnauerũt Germani.

Scuti in pugna amissio flagitium ingens.

Deorũ simulachra in prælio gestabantur.

Matres & liberi in bello.

ditum memoriæ est inclinatam aciem aliquando illarum hortatu restituram. Credantur ad hæc arbitrari aliquid sanctæ, prouidæ q; in fœminis esse, earumq; consilia propterea non aspernari, responsa q; ue neglegere. Mercurio certis diebus humanas hostias immolabant: Herculi & Marti ex ceteris animalibus. Sortes et auguria in usu. De minoribus rebus principes ciuitatis consultabant, de maioribus uniuersa ciuitas. In inchoandis rebus nouæ lunæ aut plenæ obseruabatur. Nec illum non dierum numerus supputabatur in ea gente. In consilium armati conuenitabant: Sententiam approbauri frameas concutiebant, id honoratissimi assentiendi genus: contra aspernati fremitu significabant. Transfuga & prediteres ex arboribus pendentes, ignaui & imbecilles atq; infami corpore cœno obruti, aut a palude aliqua superiecta crate necabantur: tanquam fœdera in aperto ponenda essent, uitia contegenda. nihil publicè, aut priuatim magistratus agere, nisi armis instructi. In commeatu & assectatione mercedibus conductus: qui maiores inuenum globos stipatus in pulcherrimum procedit, præcipuat celebritate apud suos & finitimos esse. Turpe & in omni uita infame suo duci superstitem in prælio esse, nisi uictor is ex acie decessisset. Principes pro uictoria concinnos proprincipibus dimicabant. Bella ultrò aspernere, utpote quibus omnis a re bellica esset quies, ingrata

Magistratus semper armati.

Mo-

ta. Inertiæ & ignauiæ dabatur sudore aliquid quærere, quod posset cruore parari. Bellorum cura desuetus somno & cibo uel fortissimi cuiusque indulgebant, domo & agrorum cura fœminis & senibus delegata, ut mirum uidere est, duo tam diuersa eidem genti adfuisse, & inertiæ amorem, & odium quietis. Nec cum plurimum discretis q; domicilys habitabant. Tegumen pars sagum, fibula, aut si ea deficiat, spina consertum: locupletissimi uestis dissimulantur, non fluxa, sed stricta, ac pro singula membra exprimente: idem fœminis habitus, qui & uiris. Atq; Germani ipsi omnium fere quæ ad Septentrionem & Oriens habitant, soli unica uxore contenti ab initio fuere: quanquam & in his nonnulli plura ceteri conubia. Non uxor uiro, sed uir uxori dotem comparabat. Nec ad delicias quæ laudatur cultus, sed iugati boues dabantur, frenatus equus, & scutum cum framea & gladio. Mira in fœminis pudicitia, nulla spectandi fuit ridicula, nulla conuiuiorum rara, paucam tam numerosa gente adulteria: cuius cœcidi mulier resecta capillo, nudatam coram propinquis maritus domo exactam toto uico uerberibus agebat: prostigatæ pudicitia nulla uenia: non ætas, non forma, non opes conubium coruum concedare poterat. Nemo tamen uitia ridere, ad enim seculum corrumpere & corrumpi rarbitrabantur. Sic unum

Vestitus.

Matrimonia.

Adulterij pœna.

mulieres maritum acceipere, ut unum corpus & unam uitam, nec ulla cogitatio ultra, nec longior cupiditas, tanquam matrimonium amarent, non maritum. plus apud illos boni mores ualuerunt, quàm alibi bona leges. Serus in iuuenibus usus Veneris, atque eo minus exhausta pubertas: nec connubia uirginum properabantur, ut ualidior esset procreatio. Homicidii multatio. Homicidium certo pecorum numero luebatur, atque uniuersa domus satisfactionem capiebat. Conuiuiis & hospitali mensa sua modum studebant. Nefas habebatur quenquam domo aut epulis arcuisse. Gaudebant muneribus, nec data imputare, aut obligari acceptis. Diem, noctemq; potando continuare. Temulentia nulli probro data est. Crebra post crapulam rixa, rarò conuitijs, cæde sæpius transigebantur: de pace & bello in conuiuijs consultare, quasi nullo alio tempore simplicius paterent hominum cure, aut ad res magnas magis incalescerent. Gens minimè astuta, simpliciter omnia arcana detegere: postridie acta retractabant, ut de summa rerum deliberarent, dum fingere nescirent: decretum verò ferrent, dum errare non possent. Potus ex hordeo in similitudinem uini corruptus: proximi fluuiorum accole aduectitia uina in usu habebant. Cibus simplex, agrestia poma, recens farina, & lac concretum. potus immoderatior. Vno spectaculorum genere ui: ut nudi

nudi iuuenes inter gladios & frameas sese celeriter expedirent. Exercitatio artem parabat, ars decorem. Alea adeò studiosi, ut ceteris amissis nouissimo iactu de libertate contenderent: uictus uoluntariam seruitutem adibat: & quanquàm iuuenis & robustus, ligari se & uendi patiebatur. Annum in hyemem, uer, & æstatem diuisum habebant, autumnum uini & ceterarum frugum inopia nescientes. In funere lamenta & lacrymas citò abiiciebant, in dolore & tristitia permanebant diutius: fœminis tantùm lugere permissum, uiris meminisse solum. Et hi olim fuerunt Germanorum mores, talis uiuendi ritus. Sed qua mutatio longo temporum interuallo, ut in cæteris gentibus, sic facta, ex præsenti rerum statu deprehendi potest. Omnis hodie Germanorum conditio sine status quadruplex est. Primus clericorum tam secularium quàm religiosorum, utriq; magnis & largis redditibus, censibusq; promiss. ab aliis plurimum honoris percipiunt, non solùm, quòd Deo optimo maximo sacrificent, sanctorum laudes canant, ac animarum curam habeant, sed etiam quòd scripturas intelligant, & ipsas interpretentur, uitamq; cœlibem agant. Nam qui in his minus probantur, facile ab omni fere uulgo aspernari solent. Vestitu religiosi quinq; suo, & satis decenti utuntur. Seculares tunicas portãt sui uasis, pallio ut plurimum colore, caput mitra. Linea

Funebris Germanorũ luctus.

Recentia Germanorum instituta.

tegunt nō multum fastigiata, sed capite aureteno satis adhærenti. Ex collo quū in publicum procedunt fasciam dependunt, quidam fericā, quidam lancam, honestatis tantummodo causa. Superducunt & calceos crepidas siue sandalia, quæ domum reuersi deponunt. Octo maior pars ætatis literis pauci intendunt, pomeridianas horas ludendo optandoq; deducentes. Iniurias suas minores sacerdotes ad Episcopum deferunt, & aliquando ad Romanam curiam: unde graui damno eos, qui nocuere aliquando afficiunt, & sibi securitatem parant.

Clericorum Germanorū studia.

Secundus status nobiliū est.

Secundus status nobilium est, hic gradus multos habet: sunt enim principes, sunt Comites atque Barones, atque inferioris gradus milites. Principes non solùm dignitate & generis claritudine, sed & potentia cæteris antecedunt, terras habent & dominia latissima: Comites & Barones, cæteriq; nobiles per regionem dispersi florum ad instar interlucent. Sed illud in nobilium ordine nouum uideri potest, quòd principes ipsi, atque comites Cæsari, quoties imperij necessitas exigit, obsequia tanquam subsecīi præstent: milites exemptes se dicant, & nisi ad stipendium nemini seruiant. nec subditos suos seruire sinant: & tamen Romanorum Imperatorem dominum suum ac principem esse dicant & recognoscant. Prophanari & non parum minui generis sui splendorem existimant, si mercaturam, artem'ue aliquam

quam mechanicam exerceant, Si plebeiam aut sibi inferiorem uxorem ducant, Si aliena urbe ciuium more habitent. Ipsi urbanorum consortia, commercia omnia perosi, arces & robustiora splendidioraq; ædificia in montibus, siluis & rure collocata cum familia sua liberè habitant. Quidam principum aut regum curias frequentant, & bella sequuntur: alij de studia. reditibus suis & patrimonio uiuentes domi manent, munitor tamen uenantur, quod solis nobis licere longo usu & concessa libertate contendunt: priuatis leporum præsertim, caprearum, hinnulorum, cernorumq; uenatio Venatio priuatis interdicta. in paruis locis oculorum effossione, in quibusdam transactione capitis interdicta: noxias tamen feras capere cuiq; licet. Lautè insuper uiuere ipsi epulantur, uestiuntur splendidè, auro & argento, diuersicoloreq; serico tam uiri quam mulieres domi & foris exornantur: multi Consularium extra modum ædificia ædificant, & incessu maturo & præmeditato, ut a plebis mox ut urbe mutur internoscī possint. Æquis si longius eundum sit, & non pedibus uadunt: dedecorosum enim hoc ualdè ducunt, & merum equitatis indicium. Sed prædari, ubi necessaria desint, non uerentur. Iniurias illatas uerò inter se sæpius congregato ex locis equitatu, ferro, flammis, & rapinis ulciscuntur: cogunticq; per hoc eos, qui intulerunt, ad satisfactionem. Gens superba, inquieta, auara, ecclesiæ præla-

Nobilium

Incessus nobilium.

latis & eorum bonis insidias semper, subditos rusticos irremissa uirtute exercet, incredibile dictu, quantum miseros & infelices homines uexet, quantum exugat. Esset Germania nobilibus felix, quaterq; felix, si Centauri isti Dynasti & Thalarides, aut ejicerentur, aut saltem ipsorum tyrannide refrenata & potestate diminuta privatim, qi nadmodum in Helvetia, nobiles uincere cogerentur. Sequens status oppidanorum est, quorum quidam Cæsari tantum subiecti sunt, quidam principibus aut ecclesiæ prælatis. Qui Cæsari parent libertates multas habent, merces etiam & mšnuta quibus in communi fermè utuntur. Singulis annis ex civibus magistratus suffragio creatur, apud quem summa potestas cum Imperii sum caput animadvertere cuiusque habet, hoc ordine: Si de criminibus agitur, assidens in concilio hic, quos sibi civitas delegit, rei ipsi legati adducuntur, accusatoribus & reorum defensoribus dicendi copia datur, quibus auditis, eunt in sententiam, non ut leges censent, quas non noverunt, sed prout ratio eis dictat atque iudiciorum consuetudo habet, quod & in similibus causis observatur: excepto quod Cæsar in his appellari potest, in illa verò non. In omni fere Imperiali civitate duplices cives sunt, ingenui & plebei. Mercantys & officiosa plebei incumbunt, ingenui (qui & patricij dicuntur) patrimonys tantum

Germania abiq; nobilibus felix.

Tertius Germanorũ status oppidanorum est.

Iudiciorũ forma.

Civium Germanorũ cõdatio duplex.

reditibusq; suis contenti equestrem ordinem imitantur. Si plebeiorum quispiam ditior fit, se illis commercio aut consuetudine commiscere contenderit, repellitur. unde longo iam tempore uterque status in suo nalore perdurat. Respublica administratio tamen ferè communis est, & utriusque permissa: nec eis plebs seruire aut subiecta esse uidetur, sua cuique substantia tuta est, & libertas, salvis legibus, ut uiuere uelint: in communi, iustitia per totam regionem ab illiteratis administratur. In singulis oppidis & nonnullis pagis etiam uiri duodecim, uita integritate ac honestate præcipui eliguntur in iudices, nullo habito respectu sciantne literas uel non. illi iudicandi munus necessariò subeunt: licet remunerationem seu mercedem inde nullam expectent, præter honorem, pro communi tantummodo bono, suis negotijs postpositis, iudicijs statuto tempore intendunt, iurantq; singuli se uniuersique iudicaturos secundum quod eis uisum fuerit iustius atque melius. Nec à sententijs eorum maiores nostri appellabant, indignum fore putantes, tantorum uirorum gratiis iudicantium decretis contraire. Exodie verò passim ab eis appellari cœpit: quod ferendum esset, si iudices, ad quos appellatum fuerit, in iudicando consuetudinem priorum iudicum seruarent: sed hoc à paucis attenditur, imo plerunque priorum iudicum sententia, alioquin nullam iniquitatem

Illiterati iudicãtuiduodecim.

quitatem continentes, ob id solùm quia contrà leges scriptas prolata inueniantur, retractantur, in quo sine eorum demeritis & iudices primæ instantiæ imperitiæ fugillantur, & ultrix pars grauatur. hoc quam iustum sit, uiderint ipsi. Ciues insuper honestissimè inter se & amicissimè uiuunt: in locis publicis & priuatis frequenter conuenientes mercantur, conuiuantur, colludunt, colloquuntur, ubi alterum decipiunt, ubi contendunt: quocunque tempore, quocunq; etiam loco, tam uiri quàm mulieres obuiantes inuicem honorant & salutant. Victu, uestitu; priuatis diebus fermè omnes Germani admodum frugali & simplici utuntur, lectus parum splendidè sti. Operantes in die quater comedunt, ociosi bis.

Ciuiũ concordia & consuetudo.

Victus.

Habitus Germanorũ diuersus.

Habitus quo uiri induuntur, communiter lineus est: quo mulieres, lineus: sed adeò uterq; diuersus & colore et forma ut ubi ubi unus sicut alius uestitus appareat. Aduentitijs & nouis uestimentorum formis iam plurimum gaudent, Italicis, Gallicisq; præsertim, à quibus antè paucos annos obtusa calceamẽta uiri, cum fluxu & discissu manicis tunicas, & texta pilea, quæ pyretia uocant, receperunt. gestabantur mea adhuc memoria rostrati calcei, uestes curtæ atq; strictæ, caudata capitia. Sed ista antiqua uirorum frugalitas hodie ad mulieres uenit, muliebribus commissa est. hæ depositis multæ lucibus peplis, quibus grandia olim capita

capita faciebant, unico tantùm hodie uelantur, modestius incedunt. Aurum, argentum, & uniones, conjecta item uestimentorum fimbria ex uarijs & preciosis animalium pelliculis aut fericis ferè omnino abiecerunt. Quid dicam de uestium Syrmatis, quæ nisi apud nobilitatem uix magis conspiciuntur. Satis honestus hodie fœminarum uestitus est, satis decorus, nihil haberet quod meritò reprehendere quis posset, si à quibusdam supernè nimium non excauarentur. In funeribus & parentationibus nigris amictuntur, defunctos dies triginta lugent, ac ijs interim ter iusta persoluunt. primo uidelicet die, septimo atq; tricesimo. Ad Dei cultum deditissimi sunt: nullus artificum est, qui mane, antequàm laborare incipiat, ades sacras non intret, & diuino officio intersit. serui atq; ancilla ad hoc à dominis quasi compelluntur, turpe putant eiũ; non modicum exprobrandum quis ex pigritia, aliâ ne mani causa sacra negligunt. Eleemosynas multas tribuunt. Nulla fere ciuitas est in qua non fratrum mendicantium cœnobia sunt, peregrinorum in opum publica hospitia: Aluntur etiam inuenes ephebia, qui studiorum causa paterna domo digressi uoluntariè hinc inde exulant, tam multi interdum in una ciuitate, ut uiuari possis unde nutriantur, illi a ciuibus ex pietate hospitantur, uocalem domesticatim cantatis mendicant, cum tamen largè accipiunt: propter hoc quòd adibus

Luctus funebris.

Germani ad cultum Dei propensi.

Misericordes fũ Germani.

Pueri studiorũ causa exulantes.

ædibus sacris, & sacerdotibus deputati diuina officia canens, ad clericatuḿq; instituantur. Domus publica iuxta singulas parochias, una est, in qua artium & disciplinarum studio tam hi quàm ciuium filij quotidie conueniunt. qui ipsis præsunt, docentq;, uiri non minus uirtute, quàm doctrina spectati sunt: delinquentes & literarum negligentes ferulis percutiunt, aut uerbis duriusculis castigant. Priuatæ ædes penè omnes contiguæ sunt, atq; pro ciuium facultate uicorum dispositione constructæ. Diuites lapidibus camentoq; superbè ædificant: pauperes luto & ligno tantum humilius: tegulis tamen laterciis aut scissili lapide ædificia sua utriq; tegunt, ob decorem ne aut aduersus incendium affirmare nõ possum.

Vrbanorũ ædificiorũ forma.

In Saxonia & alijs pleriſq; locis delubra asseruli operiunt. quare oppida parum uenusta usurpant, & igni magis obnoxia sunt. platea ut plurimum silicibus stratæ sunt. Portæ seu exitus urbium celsis turribus insignitis, in quibus diurni custodes aduentantes equites tuba significare solent, ut hi qui portas inferius obseruant præmoneantur, & eas in maiori tutela habeant. Vrbes communiter natura & arte munitæ, aut iuxta uorticosa flumina uel in montes sita sunt: quæ in plano residunt, muris, fossatis, uallis insuperabilibus circumsepta turribus & propugnaculis innumeris, uelut ex terra, promuncnt. Est etiam mul-

Domorũ tecta in Saxonia.

Vrbiũ situs.

multarum ciuitatum circumiacens ager fossis adeò profundis & amplis conclusus, ut ab externa populatione & is tutus sit. Eorũ postremum, qui in rure pagatim, uillatiḿq; habitant, quique illud colunt, & propter hoc rustici uel rurales appellantur, si credere uelint, satis misera & dura conditio est: seorsum ab alijs quisque cum familia & pecore suo humiliter uiuit. Casa luto, lignoq; è terra paululum eduacta, & stramine contecta domus. Panis cibarius, puls auenacea, aut edoctum lumen, cibus. Aqua seruḿue potus: Toga linea, perones duo & pileus fucatus, uestitus. Gens omni tempore inquieta, laboriosa, immunda.

Quartus Germanorũ status agricolarũ est.

In uicinas ciuitates ad uendendũ portas quicquid tam ex agro, quàm ex pecore fructus percipit: sibiq; ibi edimenso comparat, quorum cum quo agit. Artifices enim secum habitantes nullos ut pæne nullos habet. In sacra ade, quæ in singulis uicis communiter una est, festo die ante meridiem omnes conueniunt & a sacerdote suo Dei uerbum & sacra audiunt: post meridiẽ uerò sub tilia aut alio publico loco, de suis rebus tractant. Iuniores postea modulante tibicine choreas ducunt, senes potunt cauponam, & uina bibunt. Absq; armis in apertum eorum nullus uadit, gladys ad omnem tempus [illegible] præcinctis. Viros singuli [illegible] ligũ duos aut quatuor quos rusticorum magistros appellant, contentionum illi

Agricolarũ misera conditio.

Quid diebus festis rustici agunt.

Rusticorũ magistri.

contract

contra, tellumq; sequestres sunt, & reipublicæ distensatores: administrare tamen non habent, sed domini, aut qui ab his eis præficiuntur barbaro nomine Sculteti. Dominis ordinario annum seruiunt, rus colunt, & semine conspargunt, fructus metunt, & horrea imperant, ligna secant, domos ædificant, fossas effodiunt. Nihil est quod seruilis & misera gens ipsis debere non dicatur. Nihil etiam quod ipsa facere absq; periculo recusare audeat: delinquens graviter multatur. Sed nihil est genti durius, quàm quòd prædiorum quæ possidet, maior pars non sua sit, sed illorum, à quibus certa frugum parte quotannis redimere debet. Et tales hodie in universum Germanorum mores sunt, hi nimirum ritus.

Sculteti parogorum præfecti.

De Saxonia, Saxonumq; & priscis & recentibus moribus. CAP. XIII.

Saxonię limites.

SAxonia Germaniæ particularis regio, ab occasu Visera fluuio, aut, ut alij volunt, Rheno terminata, ad Aquilonem Dacos habet, & mare Balteum: Francones ad Meridiem, quibus Boiorarij & Boëmi obtenduntur: ad ortum Pruteni: intra quos terminos quàm multæ gentes diuersis nominibus hodie includantur, ex supradicta Germaniæ descriptione intelligi potest, quas omnes Saxonici iuris esse uoluit. Terra à Saxonibus populis nomen accepit, quos quidá reliquias Macedonici exercitus, qui Scytas magnum Alexandrum immaturâ

Saxones unde Germaniam peruenere.

maturâ ipsius morte per totum orbem sit dispersus, esse dixerunt. Quidam eos à Britannia quærendarum sedium causa nauigys digressos Germaniæ adnauigasse & propulsatis Thuringis eorum terram occupasse. Erat enim Saxonica gens ab initio inquieta nimis, finitimorum sedibus infesta, domi tamen pacata, & cunctum utilitatibus placida benignitate consulens. Generis quoq; ac nobilitatis suæ prouidentissimam curam habẽs, nec facilè ullis aliarum gentium uel sibi inferiorum connubijs infecta, proprium, sincerum & tantum sui similem populum facere conata. Vnde habitus quoq; ac corporum magnitudo, comarum color tanquam in tanto numero hominum idem penè omnibus. Quatuor in genere differentias habuit, nobilium, liberorum, libertorum, atq; seruorum. Et id legibus cautum erat, ne ulla pars sua sortis oblita terminos in copulandis coniugijs transgrediatur. Sed nobilis nobilem ducat uxorem, & liber liberam, libertus coniungatur libertæ, & seruus ancillæ. quicunq; uero contrà faciat, cum uita sua id damno luat. Legibus ad malefactorum uindictam optimis utebatur. Multa quoq; utilia & secundum naturæ legem honesta in morum probitate habere studuit, quæ ei ad ueram beatitudinem promerendam suffecissent, si aliquale creatoris sui Dei optimi maximi notitiam habuisset. Frondosis arboribus, somnibusq; uenera-

Differẽtię Saxonum quatuor.

Leges quædá Saxonũ.

Idololatrię Saxones dediti.

uenerationem exhibuit, & trunco ligneo non
parua magnitudinis sub diuo erecto, quem
patria lingua Irminsaul, Latinè universalem
columnam dixit, quasi omnia sustinentem.

Mercurius à Saxonibus obseruatus.

Colunt etiam Mercurium, cui certis diebus
humanis hostijs litabat. Deos suos neque
templis includere, neque humanæ speciei as-
similare pro diuinitatis magnitudine & di-
gnitate licitum arbitrata est. Lucos &
nemora consecrauit, ab illorumq; nominibus
dixit. secreta non nisi cum maxima veneratione

Auspicia & sortes.

contemplabatur. Auspicia & sortes gens illa
quam maximè obseruabat. Virgam frugifera
arbori decisam in surculos amputabat, eosq;
notis quibusdam discretos super candidam ue-
stem temerè, ac fortuitò spargebat. Mox si pu-
blica consultatio fuit, sacerdos populi, si priua-
ta, ipse paterfamilias precatus deos, cœlumq;
suspiciens, ter singulos tulit, sublatiq; secun-
dum impressam anteà notam interpretatus est:
& si prohibuerunt, nulla de eadem re ipsa
die consultatio erat. Si permissum est, euen-
tuum adhuc fides exigebatur. Auium uoces,
uolatusq; interrogare proprium gentis erat.

Equorum præsagia ac monitus experiebantur Saxones.

Equorum quoque præsagia ac monitus expe-
riri, publicè alebantur ijsdem in nemoribus ac
lucis candidi & nullo mortali opere contacti,
quos pressos sacro curru sacerdotes, uel Rex,
princeps ue ciuitatis comitabantur, atque hin-
nitus ac fremitus obseruabant: nec ulli auspicio

maius fidei adhibebatur, non solùm apud ple-
bem, sed apud proceres etiam atque sacerdo-
tes, existimantes ipsos deorum esse, & diui-
norum sacrorum conscios credebant. Erat
& alia auguriorum obseruatio genti in usu,
qua præsagium bellorum euentus explorabat:
comminus hostem gens quæ bellandum sibi
esset, capto undecunque interceptum compellendo
ex ipsius populi gentisque illius uictoria uel

Alia auspiciorum captatio.

illius pro præiudicio accipiebat. Carolus Magnus diutino bello gentem
[illegible] abiecta Christianam fidem assum-
[illegible] quam & hodie cum cæteris Ger-
[illegible] retinent. Regio multis an-
[illegible] & sumptu fabricatis basilicis, tem-
plo [illegible] clara: quod Albersladio

Templũ in Albersladio. Mirandus ritus.

[illegible] virginum sacrum, prophanis non patet,
[illegible] mutati subeunt. Inducitur tamen unus
[illegible] populo cinerutio die, hominum opi-
[illegible] nouissimus: hunc uelato capite, pulla
[illegible] adducunt. quibus ritè peractis,
[illegible] templo toto ieiuniorum tem-
[illegible] urbem pererrat, diuorum
[illegible] Sacerdotes illi uictum
[illegible] minica cœna iterum tem-
[illegible] lei consecrationem ab uni-
[illegible] cipatus dimittitur eleemosyna
[illegible] quam piè offert templo. hunc
[illegible] cant, quia ut protoplastus ille
[illegible] per cuncq; ciuitas creditur

expiata. Est ager Saxonicus verum omnium praterquàm uini ferax, argenti atque aeris fossiones multas habet. Ad Goslariam & plerisque aliis locis salem ex fontium quorundam aquis albissimum coquunt, & uicini ad ingens percipiunt. Hordeum & triticum serunt, ex quibus non solùm candidissimum panem effi-

Sal saxonicum.

Cerusia Saxonibus potus.

cunt, sed etiam ob uini caritatem potum Cerusiam, quæ adeò sitienter & immodestè ab ipsis bibitur, ut ubi in symposijs, conuiuijq; poculatores nec hyalus nec cantharis sat misandere possint, repletum mulctrale apponant, & scutellæ mecta horiantur quemq; pro libito potare. dictu incredibile est, quantum huius liquoris in se immodestissima gens capiat, quantum metuò ad bibendum cogunt & hortentur: non sus, non taurus tantum ingurgitaret. Non ad ebrietatem atque uomitum potasse sufficit, sed rursus ad sobrietatem, dies noctibus, noctes diebus continuantes. Qui cunctos potando superat, is non solùm laudem & gloriam deportat, uerumetiam, pro quo contenderunt, ex benè olentibus herbis aut rosis seruum aut quid aliud in præmium. Serpit ab illis ehcu perditus mos ferè in totam Germaniam, ut eo modo etiam iam sortissima uina bibantur.

Saxonum potãdi immodestia.

Hospites excipiuntur potu.

Hospitem uel aduenæ cum ingressum, in quo bibitur, salutant, potum quæ habent, offerunt. & teneclo poculo ad combibendum officiosissimè hortãtur. Inimicus arbitr

arbitratur qui sapius inuitatus non pretenta causa compotare recusat: cæde nonnunquam & multo sanguine hoc dedecus expiatur. Cibatu Saxones duro & inconcinno utuntur, lardum, arida hila, cepe cruda, butyrum salsum & nondum adhuc liquatum peculiaris genti cibus. Dominicis diebus in plerisque locis coquunt quo per hebdomadam uescantur. Infantes non ut apud nos pultes, quæ farina & lacte conficiuntur, nutriuntur, uerùm solidiori cibo quidam masticatus à nutricibus ad deglutiendum tenello ori immittitur: unde Saxones tali cibo in tenera ætate assueti, & tolerantiores uidentur & ualidiores. Linguam peculiarem habent. Vestitum & cætera cum alijs Germanis consanguinis indiscreta.

Saxonum cibus.

Infantum nutrimentum.

Lingua Saxonum.

De Vuestualia, & iudicio Vuestualis à Carolo commisso. CAP. XIIII.

Vuestualia Saxoniæ limitibus inclusa, Rhenum ab Occidente habet: Visurgum, qui eam Viseram dicitur ab Oriente: à Septentrione Phrisiam, & Hollandiam: meridiem Hassiæ montes occupant, quos Obnobios Ptolomæus appellare uidetur: ex quibus Amasis fluuius oritur, qui Padeburnam, & Monasterium nobiles ciuitates, mediam fermè prouinciam intersecat: & per Phrisiam defluens, fertur in mare. Sala quoque Drusi, qui Augusti priguus fuit, clade celebris. Hæc regio olim, ut Strabo scribit, à Bructeris

Vuestualiæ fines.

Obnobij montes.

Amasis fluuius.

Sala fluuius.

inhabitata est. Alij à Sycambris dicunt. Hoc populos Carolus Francorum Rex, qui Magni cognomen tulit, bello victos, primùm ad Christianam fidem compulit. caterùm quum sæpius rebellarent, repetitoq; idolorum cultu Christi religionem spernerent, nec iusiurandum quouis modo aduerterent, ut metu pœnæ gentis temeritatem Carolus compesceret, occultos iudices instituit, quibus potestatem dedit, ut quamprimum deprehendissent aliquem commisisse, aut fregisse fidem, aut aliquod aliud scelus perpetrasse, mox illum, ubi primum comprehendi potest, pro arbitrio necarent, nulla cognitione, aut expurgandi ne prouocandi: uiros graues ac iustos elegit, qui plectere innocentes haudquaquam possent. Tenuit caues Vuestualos, ac demum in fide continuit, quum sæpe in nemoribus & procere & mediocres uiros laqueo suspensi inuenirentur, nulla accusatione prius audita: quærentibus tamen causam, constabat fidem fregisse, aut magnum aliquod scelus commisisse. Id iudicium ad nostram usque ætatem perdurat, uocaturq; Vetitum. Qui ei præsunt, Scabini appellantur, quibus tanta est fides tributa, ut eam per totam Germaniam uim habeant, & arcana quædam instituta, quibus malefactores indicant: ea nondum quisquam reperire est, qui uel pretio uel metu reuelauerit. Ipsorum quoq; Scabinorum maior pars occulta est, qui per prouincias discurrentes, criminosos notant, & inferentes indicio accusant, probantq; ut eis mos est: damnati libri inscribuntur, & iunioribus Scabinis committur executio. Rei ignari suæ damnationis ubicunque reperiuntur supplicio afficiuntur. Degenerant autem hodie iudicium: nam & ad eum personæ admittuntur, & ciuilem potius tractare audent, quibus erat solum de criminalibus permissa potestas. Regio etiam edictum frigida, uini & fumenti impatiens uocatur nigro, cerauiæ potus est. Panem quod libenter adhibetur magno emitur precio, ex tritico, & panis quidem, & uarò tamen utuntur: bellicosi indigenæ atque inconstantes: unde indolem prouidentium: Vocabulum uitiosos ac fallaces homines potius gignere quam fidem. Frequia Colonensis parens.

Occulti iudices à Carolo instituti.

Iudicium occultum.

Regionis Vuestualiæ conditio.

De Francomia, & Francorum multis ritibus. CAP. XV.

Francomia, siue Francia orientalis, Germaniæ pars & ferè meditullium, à Sycambris, quibus Valentiniani Cæsaris tempore ob traditos deuictæ Francorum nomen contigit, excolitur. Vocatum & Rauariam à merida habet, Rhenum illi occidens est, ab ortu Thuringi accolunt, Hassi & Thuringi Saxoniæ pauluin feruentione, Regio latis ac densissimis syluis, aberoq; montibus clausa. difficulter adiri potest: intus plana est innumeris turribus

Franconiæ extensiones.

oppidis, castris & pagis exculta. Sylua quæ Hercynia dicatur adhuc amplissimis ingressibus per circuitum obfirmans eam ueluti naturo muro ambit. Maganus nauigabile flumen, Sala & Thuberus, Neccharus etiam perlabuntur. Valles in quibus decurrunt ample & profundæ sunt, earumq; utraq; latera uniuersa consita: unde producunt, quod ob suæ præstantiam ad remotissimas gentes transportatur. Terra præterquam ea pars quæ Noricæ hodie uocatur atq; ubi flumenibus uicinior est, arenosa nimium non est, ut Æneas Sylanus scripsit: cum reliquitates nimium etiam siluosa. Frugis omnis est, hordeum, triticum, & omne frumentum legumenq; satum multo cum fœnore reddit. Nulla Germaniæ prouincia plures & maiores capas gignit, nulla grandiora rapa, & caules capita. Adde Glycyrrhyzam radicem mellitam, quæ in Babemburgensi agro tanta copia effoditur, ut ingētes currus ea onerari uideas. Est etiã undecunq; terra cultissimis pomarijs & pratis amœna. Hominibus omnigenisq; pecoribus abundãs. Est piscatio propter fluuiorum copiam multa. Maior tamen uenatio: fera in nemoribus à principibus fouentur: aperta stabula hæ plurima habent in quibus hyemis tempore pabulum & interdum salem capiunt, secq; à cœli inclementia tutantur: cæsa per aut saltem persequi primatorum nemini licet. Principes quibus Francorum subiecta est, quinque sunt, Burggrauius Norubergensis,

Hercynia syluæ Franconiã claudit.

Vinũ Franconicum.

Fertilitas Franconiæ

Liquiritia Glycyrrhyza.

Francorũ principes.

gensis, Comes Palatinus Rheni, duo seculares: Babemburgensis, Herbipolensis, Maguntinẽsis, tres ecclesiastici. Herbipolensis terræ ducatũ habet: pater dum seruis operatur, in altari denudatum gladium habet atq; uexillũ. is die quo Metropolim primùm cathedramq; episcopalem possidere intendit, pro more ciuitatẽ ipsam ingenti ac exquisitissimo equitatu accedit, in quam admissus mox aportas de equo descendit, & paludamento omni abiecto griseã & nihil nisi tunicam induit, funeq; præcingit, atque in ea palmis & capite nudus humiliter in basilicam ad patres cõmensales ascendit, quibus fidelitate promissa in cathedrã sublimatur: ducitur tamen prius ad Episcopi cuiusdam statuam, ibiq; serio admonetur, ut taliter agere uelit, qualis ille fuerit, qui ex humili & abiecto scholasticulo per discordiam contemptumq; electus ecclesiæ statuum optimè administrauit. Huius cathedræ nullus ex Ducibus aut etiam Comitibus prægentius præficitur, sed aut ex inferiorum bilium ordine sint. Non quod primatem non sustinere non possit, quem opulentia & potens satis existat, uerum ut Episcopatus apud eos permaneat ex quibus maior electorum pars constet. Est etiam Herbipolensis ecclesiæ præpositura insignis: quamquo- Præpositura Herbipolẽsis. tres annuas possessor intrat, debet ille in multis per regionum pagis, ob decimam, quam in his habet, referta uino ingentia dolia in publicum statuere, & scutellas aliquot imponere.

Episcopus Herbipolensis Frãconiæ dux

Episcopatum Herbipolensem quis administret.

Francones ex quibus quicunque uelit bibere possit. Francorum gens à cæteris Germanis nihil differunt.

cæteris gens à cæteris Germanis corpore nihil differt: laboris patientissima est: in uenatu colendis tam uiri quam mulieres exercentur: nemini otium datur. Vinum quod inde percipit ob domesticam egestatem ulgò uendit, ipsa aquam bibit. Cerusiam contemnit, nec facile ad sẽ deferri permittit. In Herbipoli tamen interdum tantummodo tempore, & extra ciuitatem in naualibus hac uenditur, ut hi, qui tum se à uino abstinent, eam aquæ loco habeant. Insolens gens est, fastu erbaq; : multum sibi arrogans, multum præsumens, alias nationes contemnit: cauillisq; adeò plerunq; prosequitur, ut qui cum ea morantur, nisi lingua prodat patriam suam non dicant. Eos qui hæc patienter ferunt facilè secum commorari patitur, & ueluti per hoc approbatos coniugijs admittit: unde multi Sueui, multi Bauari, Hassiq; in Frãconia habitant. Sed Deo iusto cultum pro-

Cerusia contemnitur a Francis.

In Francoma multi aduenæ

pensa est: duo tamen non mediocria uitia sunt, quibus plus satis hodie gens illa indulget, blasphemia uidelicet & lætocinium, illud decorum, hoc honestum reputans, & sibi ex longo usu licitum. Multos mirandos ritus obseruat

Duobusuitijs Francones obnoxii.

Mos in quinquatribus apud Francones.

quos ideo referre nolo, ne quæ de externis feruntur manes fabula alimentur. In trium quinquatruum festum cum noctibus, quæ proxime Dominicum diem eundem præcedunt, uirum, quæ sexus puerile maiestatem cum ramis palmatis, cantantesq;

tantesq; futurum saluatoris exortum, annunciat & salubrem annum: unde ab his qui in adibus sunt pyra, poma, nuces, & nummos iactantur. Quo Christi Iesu natalem gaudium non clerus solùm sed omnis populus celebrat: ex hoc attendi potest, quòd puerulo diuinitus in altare collocata, qua nuper adorem representet, iuuenes cum puellis per ecclesiam circumdantes choreas agant, seniores cum eis haud multum ab eo quidem diuersa. Corybantes olim in Idæ montis antro

Mos in Christi natali.

Corybantes circa Iouem.

Iouem infantem exultasse fabulantur. Circa Ianuarij, quo tempore & annus & mensium computatio nostra inchoatur, cognatus cognatum, amicus amicum accedunt, & consuetis muneribus inuicem in nouum annum precantur, diemq; illum festiua conuiuandi & compotationi deducunt. Hæc etiam ex uetusta consuetudine ultro citroq; mittuntur, quæ à Saturnalibus, quæ eo tempore celebrabantur à Romanis Saturnalitia, à Græcis apophoreta dicta sunt. Hunc morem iam superiori ego ita uersificani. Christe puer nostrum &c.

Natalemq; eum celebrantes octo diebus
Omnimus laudem, perpetuumq; decus.
Mittimus & calulis aurea mala decem,
Mittimus aut calulis aurea mala decem,

Aurea mala decem, buxo crista ta virenti,
Et variis caris rebus aromaticis.

In Epiphania domesticatim rex eligitur.

In Epiphania domini singulæ familiæ ex melle, farina addito zinzibere, & pipere, libum conficiunt, & regem sibi legunt, hoc modo: Libum materfamilias facit, cuius in consideratione inter subigendum denarium unum immittit, postea amoto igne supra calidum eum illud torret, tostum in tot partes secat, quot homines familia habet: domum distribuit, cuique partem unam tribuens. Addimantur enim Christo, beatæq; virgini & tribus Magis suæ partes, quæ loco eleemosynæ elargiuntur. In cuius autem portione denarius repertus fuerit, hic rex ab omnibus salutatus, in sedem locatur, & ter in altum cum iubilo eleuatur, ipse in dextra cretam habet, quoties signum Crucis suprà in triclinij laquearibus delinit, quæ Cruces quòd obstare plurimis malis credantur, in multa obseruatione habentur. Duodecim illu noctibus, qua Christi natalem Epiphaniamq; intercurrunt, nulli ferè per Franconiam domus est quæ saliem non habeatur, qua thure aut aliqua alia redolente materia aduersus dæmonum incantatrices insidias non subfumigetur. Quo item modo tres precedentes quadragesimale ieiuniu[m] dies peragat, dicere opus non erit, si cogitetur, qua populari, qua spontanea insania cætera Germania, à qua & Franconia nimiùm dege-

Qnomodo rex eligatur.

Ædes subfumigantur.

nerit, desciscit, tunc uinat. Comedit enim & bibit, fesq; ludo iocoq; omnimodo adeò dedit, quasi usui nunquam ueniant, quasi crastina moritura hodie prius omnium rerum satietatem capere uelit. Noui aliquid spectaculi quisq; excogitat, quo mentes & oculos omnium delectet, admirationeq; detineat. Atque ne pudor obstet, qui se ludicro illi committunt, facies laruis obducunt, sexuum & ætatem mentientes, uiri mulierum uestimenta, mulieres uirorum induunt. Quidam satyras aut malos dæmones potius representare uolentes, minio se, aut atramento tingunt, habituq; nefando deturpant: aly nudi discurrentes Lupercos agunt, à quibus ego annuum istũ delirandi morem ad nos defluxisse existimo. Non enim multum diuersus est à Lupercalibus sacris, quæ Lycaonijs in mense Februario olim à nobilissimis Romanorum iuuenibus celebrabantur: qui nudi, faciesq; sanguine fœdati, per urbem uagantes, obuios loris cædebant, quos nostri saccis cinere refertis percutiunt. In die cinerum mirum est quod in plerisq; locis agitur. Virgines quotquot per annum choream frequentauerunt, à iuuenibus congreganturr, & aratro pro equis aduectæ, cum tibicine, qui super illud modulans sedet, in fluuium aut lacum trahuntur. Id quare fiat, non planè uideò, nisi cogitem eas per hoc expiare uelle, quòd festis diebus contra ecclesiæ præceptum à lanitate sua non abs-

Carnisprilegium dies.

Germani annuatim insaniunt.

Lupercalia.

Mos in cinerũ die.

Mos in medio quadragesimæ.

abstinuerint. In medio quadragesimæ, quo quidem tempore ad lætitiam nos ecclesia adhortatur, Inuentus in patria mea ex stramine magnem contexit, quæ mortem ipsam (quemadmodum depingitur) imitetur: inde hastis suspensam in uicinos pagos uociferans portat. Ab aliquibus perhumanè susceptus, & lactariis, siccatisq; pyris, (quibus tum uulgò uti solemus) refecta, domum remittitur: a causa quia mala rei (ut puta mortis) præmunitæ, humanitatis nihil percipit: sed armis, & tympania etiam adsecta, à finibus repellitur. Eodem tempore & talis mos obseruatur: Inuehitur stramine uectus una ligneæ rotæ, atq; amigno iuuenum cœtu in aditiorem montem gestata, post uarios lusus, quos in illius uectatione illi toto die, nisi frigus impediat, celebrant, circiter uesperam incenditur, & ita flamma in subiectam uallem ab alto rotatur: stupendum certè spectaculum præbet, ut plerique, qui eius non uiderint, Solem putant, aut lunam de cœlo decidere. In Paschate uulgò placentæ coquuntur, quarum una interdum duæ, ad conuiuantes una, puellis altera, à ditiori aliquo præmununtur: pro quibus in prato, ubi ante noctem ingens hominum concursus fit, quique agues pedestres currant... ædificandam templi dedicationes, quæ Christiano in uicto quotannis festiuo gaudio, & commessationibus totis pagis peraguntur, adolescentes ex alto de-

In Paschate ritus.

In ecclesiarū dedicationib⁹ ritus.

cis non templa, sed choreas uisitaturi, cum armis & tympano, ueluti ad pugnam, quam & sæpius aut inueniunt, aut suscitant, turmatim eunt, redeuntq;, capitibus ob id multoties cruentatis. Tribus illis diebus, quibus apud Ilios mirifice mares lætantur passim per totum orbem peraguntur, in plurimis Franconiæ locis multæ cruces (sic enim dicunt parochianos cœtus, quibus tum sanctæ crucis uexillum præferri solet) conueniunt. In sacris adibus non simul & unam melodiam, sed singula singulam per choros separatim canunt: & puellæ & adolescentes mundiori quiq; habitu amicti frondentibus sertis caput coronati omnes, & scipionibus salignis instructi. Stant sacrarum ædium sacerdotes diligenter singularum cantus attendentes, & quancunq; suauius cantare cognoscunt, illi ex ueteri more aliquot uini conchos dari adiudicant. Pentecostes tempore ubiq; ferè hoc agitur: Conueniunt quicunq; equos habent aut mari re possunt, & cum dominico corpore, quo sacerdotum unus, etiam equo insidens, collo in burse suspensum defert, totius agri sui limites obequitant, cantantes, supplicantesq; ut segetes deus ab omni cœli iniuria & calamitate conseruet. Inde [illegible] ædificandi templi dedicationes in [illegible] ædificandi templi dedicationem, [illegible] ædificandi templi dedicationes, [illegible] ædificandi templi dedicationes, desuper statunculam beati pontificis stat

Pius in nonnullis supplicationibus.

Pentecostes tēporis ritus.

Pius in Vrbani.

statuentes: quam, si dies serena est, largo uino coronant, & omni honore prosequuntur: si uerò pluuialis, id non solùm non faciunt, sed luto proijciunt, & aqua immodica persundũt. Persuasum enim habent illius diei tempestate auspicioq; uinum tunc floresceus & augmentari & diminui. In nocte sancti Ioannis baptistæ in omnibus ferè per Germaniam uicis & oppidis publici ignes parantur, ad quem utrisque sexus iuuenes, & senes conuenientes, choreas cum cantu agunt: multas etiam superstitiones obseruant. Artemesia & uerbena coronati in manibus flores, qui à similitudine calcaria militaria calcaria dicuntur, gestantes, ignem, nisi per eos, non aspiciunt: oculos id per totum annum à languoribus conseruare credunt. Qui abire intendit, ille herbas, quibus, ut dixi, præcinctus fuit, igni iniecit, dicens, Abeat, & comburatur cum his omne infortunium meum. Ante arcem in monte, qui urbi Herbipoli supereminet, ab episcopi aulicis, etiam ignis fit, cui orbiculi quidam ligneo perforati imponuntur, qui cum inflammantur, flexilibus uirgis præfixi, arte & ui in aerem supra Mœnum amnem exeuntiuntur. Draconem igneum uolare putant, qui prius non uiderunt. Fiunt eodem tempore figulino opere olla quædam, ita multis foraminibus dense perforataq;, ut partes uix sibi cohæreant: puellæ illas emunt, & purpureorum rosarum folia eò

In uigilia sancti Ioãnis ritus uarij.

Ollę cum luminibus suspendun tur.

oblatas impositio lumine ex domorum culminibus pro lucerna suspendunt. Tunc temporis adolescentes pagos totos primos inferunt: quarum inferioribus ramis abscisis, superiores speculis, uitris, sertis, bracteolisq; splendicantibus exornant, arborem terræ infixam per totam æstatem ita stare sinunt. Autumni tempore cum uua iam matura sunt, non anteà uindemiare cuiquam concessum, quàm domini, quibus decima debetur, hoc permiserint: non enim ille hodie, cras alter legit, sed quotquot in uno colle uina habent, uno uel duobus diebus omnes omnia absumpunt: indicitur hodie in illo, cras in altero legendum: decimæ in uallibus sub uinetis excipiuntur. qui tardius, quàm iussum est, uindemiare uolunt, non solùm cum licentia facere debent, sed etiam sua expensis decimam in domini torcular inferre. Herbipoli cuiq; uindemianti ob exhibitam credo in decimando infidelitatem iuuenis addicitur, qui diligenter notet, & iubeat etiã, ut quod p; decimum uas lectum absque fraude domino suo tribuatur. Finita uindemia hi pueri omnes in campo conuenientes singuli se de stramine, quod ad hoc adductum est, una aut duabus ciconijs armant, quibus sub noctem incensis cuncti eiusdem ingrediuntur. Hoc more autumnum se exspirare aiunt, nec exarere dicunt. Martini & Nicolai sanctorum præsulum uterumq; dies nuptiis, gaudio, mutuæ fœlicitati

Arbores frondẽtes pagis inuehuntur.

Vindemiandi ritus

In festis sã torum Martini & Nicolai ri tus.

uitate Franconiæ gens colit, diuersimodi ru-
men, in sacris ædibus & altari hac, illac man-
sa & popinis. Nemo per totam regionem tan-
ta paupertate premitur, nemo tanta tenuitate
In festo sancti Martini. *tenetur, qui in festo sancti Martini non saltem*
aliquo, uel saltem suillo uitulinoue uesci
sato uescatur: qui uino nō remissius indul-
get. Quilibet enim tunc nouæ uinæ suæ, cuius
adhuc usq; absinuit, degustat & dulcissimo
flare, omnia. Erogantur in Herbipolitanis
risque locis hac etiam die pauperibus cibi
uina. Spectacula publica celebrantur, dum
res frendentes apri circo includuntur, ut
se exertis dentibus uisceratim dissecent. Ve-
rum carnes ubi uulnerati conciderint, ple-
In die sancti Nicolai. *bi, partim potestatibus diuiduntur. Pue-*
ri uerò sancti Nicolai adolescentes qui do-
narum gratia scholas frequentant, inter se
eligunt. unum, qui episcopum: duos qui ar-
chidiaconos agant: us ipsa die in sacram ædem
inter a scolastico cœtu introducti, duorum
eius infulatus præsidet: quibus omnibus
electis domestic atim cantando mane-
tes, eleemosinam non petunt, sed ex
Pueri ieiunant. *dium. Vpidem dies nouem ante natalem*
re eo modo instituunt, qui ad ecclesiam
beant, ex munu cibi quicquam sumant.
sui monitu id habent cautos imitandi
gissimo præsule Nicolao percipere
desiderio pleriq; ieiunant, ut quia eorum

tati timeatur, ad cibum compellendi sint. Et ta-
les hodie Franconum famosi mores sunt, tales
annui ritus.

De Sueuia, Sueuorumq; moribus & priscis & recentibus. CAP. XVI.

Sueuiæ fines.

Sveuia Germaniæ prouincia ætate nostra
certis finibus describitur, ab oriente Baua-
rys, ab occasu Alsatensibus & Rheno iun-
gitur, Alpium iuga à meridie habet, à sep-
tentrione Franconiam, A Sueuis Populus
Sueui unde in Germaniā uenerunt. *dicta, qui ex ea Scythiæ parte quæ hodie Li-*
uonia & Prussia est, digressi, ibi consederūt, au-
tore Antonio Sabellico, & confirmare illud
Lucanus uidetur inquiens:
Fundit ab extremo flauos aquilone Sueuos.

Sueuia olim Alemannia. *Alemannia prius nominata fuit à lacu Le-*
manno, qui & Lausanensis uocatur. Suprema
portio totius Germaniæ Sueuia est: duobus
clarissimis fluminibus Rheno & Danubio ir-
rigatur: quorum alter modico fluxu in occi-
dentem oceano miscetur. Hic ediuerso in orien-
tem per innumeras gentes uolutatus pontum
Sueuię cōditio. *influit. Terra partim plana, partim montosa.*
Ager fertilis, cuius nulla pars inculta iacet,
præter quam aut lacus, aut montes uel syluæ oc-
cupant. Nemora in ea multa, & ob id uenti
non nullis hiemibus, aucupium pecudi, ad men-
tem abundantia, piscium magna uis. Con-
Laudes Sueuiæ. *ualles plurimæ perennibus riuis clarissimæ un-*
diq; amnes procurrent, qui se omnes in Rhe-

num & Danubium exonerant. Tota insuper prouincia salubritate gaudens, celebratissima urbibus, uicis, & castellis referta. Arces excelsa natura & arte munitæ, & quod ad Christianam religionem pertinet pulcherrimis auditissimis templis, collegijs, monasterijsq; utriusq; ordinum sexus utriusq;, basilicis, parochialibusq; ecclesijs est exornata. Circumfertur ferrum, argentum, & metalla procul. Ceterum populosa, fortis, audax, et bellicosa, procera corpore, flauo crine, uenusta facie, & decorata ingenio singulari prædita: præstantissima ceteris Germanorum à Plutarcho dicta. Cuius gloriam adeò creuisse memoratur, ut uirtute & armis imperium orbis meruerit, illudq; ultra unius ætatis spacium magnificentissimè tenuit. Sed mutatis postea suis principibus, nescio qua fortunæ iniquitate dicam aut ignauia mox subsistere quæ non extet, quo famam suam extenderet, aut quod minus est tueri posset. Caius Iulius Cæsar in quarto Commentariorum de hac ita scribit: Suenorum gens longè maxima ac bellicosissima. Germanorum omnium centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis singula armatorum bellandi causa è finibus educantur: reliqui, qui domi remanserunt, se atque illos alunt. Hi rursus inuicem anno post in armis sunt, illi domi remanent: sic neque agriculturæ, neq; ratio, atq; usus belli intermittitur. Sed priuati ac separati agri apud eos nul-

Præstantissimi germanorú Sueui.

Centum Sueuorũ pagi.

Antiqui Sueuorũ mores.

Neq; longius anno remanere uno in loco incolendi causa licet. Non frumento solùm, sed uel maxime lacte & pecore uiuunt, multumq; sunt in uenatione, quæ res & cibi genere & quotidiana exercitatione & libertate uitæ (quòd à pueris nullo officio aut disciplina consuefacti nihil omnino contra uoluntatem faciant) & uires alit & immani corpore homines efficit: atq; in eam se consuetudinem adduxerunt, ut sub cœlo frigidissimo habitantes neq; uestem ullam præter pelles habeant, quarum propter exiguitatem, maior corporis pars nuda & aperta est, lauantur in fluminibus. Mercatoribus est ad eos aditus magis, eo quòd quæ bello ceperunt uendant, quàm ut aliquam rem ad se deferri desiderent: quinetiam iumentis, quibus Galli maximè delectantur, quæq; impenso parant pretio, Germani non utuntur: sed quæ apud eos sunt & natura prava, & deformia, hac quotidiana exercitatione summi ut sint laboris efficiunt. Equestribus præliis sæpe de equis desiliunt, ac pedites præliantur: & eos eodem uestigio remanere edoctos, ubi usus est, celeriter repetunt. Neque moribus suis quicquam inhonestius aut inertius putant, quàm ephippios uti. Itaque ad quamuis ephippiatorum equitum numerum (quamuis pauci) adire audent. Vinum ad se importari omnino non sinunt, quòd ea res ad laborem ferendum remolli atque effœminari

Vict⁹ Sueuorum ex pecore.

Vestitus Sueuorũ pelles erãt.

Ephippiis non sunt usi Germani.

Vinum ad se importari non patiebantur Sueui.

nari arbitrentur. Publicae esse Ludis partim quam latissimè a suis finibus uacare agro: hoc re significari magnum ciuitatum numerum suam iam sustinere non posse propter eas una parte a Sueuis circiter mille sexcentum passuum agri uacare dicuntur. Cornelius Tacitus, ubi de Germaniae situ & gentis moribus scribit, de Sueuis ita refert: Maiorem quem Germani partem proprijs adhuc nominibus nominibusq; discreti sunt, quamuis communi Sueui uocentur. Insigne gentis est obliquare crinium nodo: sic Sueuos a ceteris Germanis, sic ipsum ingenuos a seruis separatur: apud quae ad comitem horrentem capillum retro quantum, ac sere in ipso uertice religant: principes ornatiorem habent. Statuto tempore sedatam augurio, priuata & priscae omnes sacrorum omnes eiusdem simulacrorum tribus edunt, eademq; precibus hominibus bant, barbaro sere ritu horrendis. Nemus ipsum ab humano corpore uacat, ut nemo [illegible] ne, ac ne [illegible] ipsum [illegible] ne, ac ne [illegible] habent, [illegible] ne, ac ne [illegible] habent, [illegible] ne, ac ne [illegible] habent,

operatione, cui adeò incumbunt, adeò dediti sunt, ut in quibusdam Sueuiæ locis nedum mulieres & puellæ, sed adolescentes & uiri hyemis tempore colo admoueantur. Panni genus faciunt cuius tela linea est, intextum bombycinum, Pargath illud uocantes: faciunt & totum lineum, quod Golsch appellant. Compertum habeo, apud Vlmenses solùm quotannis utriusq; generis pannos parari centum milia, ex quo quisq; coniecturare potest quàm incomprehensibilis incredibilisq; summa in tota regione elaboretur. Ad remotissimas nationes illi panni transuehuntur, & maximè bis in anno ad Emporium Francofordense: ubi quàm ingens uecligal Sueuica nationi accedat. Præterea quoniam bonis mala commixta semper sunt: & nulla ex omni parte perfecta: sunt Sueui in Venerem supra modum proni: fœmineus sexus uerò ad malum facile consentiens immaturè uterq; prauaricatur, serò resipiscit. Ego huic uitio maximè suffragari existimo quòd, quemadmodum in alijs Germaniæ prouincijs, ecclesiastica censura, publici illi formarij, adulteri, raptores minus infrequentur. Prouerbium ortum, unam Sueuiam laxe Germaniæ satis meretricum transfundere: quemadmodum Franconiam copiam dare raptorum & mendicantium, Boëmiam Hæreticorum, Baioariam furum, Heluetiam carnificum & lenonum, Saxoniam potatorum, Frisiam atq; Vuest-

Sueuiis Venerem proni.

Prouerbiũ quo Germanorũ molestiæ tantur.

phalia periurorum, Rhenum gulonum.

De Bauaria & Charinthia, & earum priscis Legibus, moribusq; quibus hodie uiuunt.

CAPVT XVII.

BAuaria Germaniæ prouincia ab Auaribus Hunorum reliquijs: qui Noricis expulsis in ea terra consedere adiecta B litera appellatur. Baioaria etiam à Boijs Cisalpinæ Galliæ populis huc loci aliquando migratis dicitur. Noricum olim fuit. Hungaria ab oriente habet, ab occidente Sueuiam, à meridie Italiam, & septentrione Franconiã atq; Boëmiam. Danubio insigni fluuio ex Sueuia profluente irrigatur, Austriam, Stiriam, & Charinthiam in se comprehendit: quòd ijdem ferè homines, ijsdem moribus & lingua utantur. Noricis præterea finibus quondam contenti erant. Beatus Lucius Britannia rex primùm, deinde sanctus Rupertus, ultimò Bonifacius Moguntinus Archiepiscopus Christianam pietatem edocuit. In quatuor Episcopatus Bauaria diuiditur, Salizburgensem, Patauiensem, Frisingensem, Ratisponensem. Nulla Germania prouincia pluribus cultoribus urbibus illustratur. Salizburga, quæ Iuuauia fuisse creditur Metropolis est, Monachium ducalis sedes hodie, olim Schiren fuit. Hac terra priusquam in prouinciam redigeretur, a proprio rege ad Arnolphi Imperatoris usq; tempora administrata est: eum ut Parthia suũ Arsacem

Noricum

Bauariæ limites.

Bauariæ laus ab urbibus.

Cacannus Bauarotū rex.

& Aegyptus Ptolemæum, ipsa Cacannum nominauit, deinde duces habere cœpit: hodieq; tenet. Qui ex una illustri Agilolfingorum familia diu eligebantur omnes. Gentis mores uiuendiq; instituta ex legibus, quas orthodoxæ fidei recèns susceptæ habuere, cognosci possunt: tales fuere, ut liberæ conditionis homo chirographo & sex testibus, quorum nomina & manus suas imponat, confirmet, si uillam, terram, mancipia, pecuniam, aut quid aliud ecclesiæ donauerit, schedam præsente sacerdote alteri superponat. Nec ipsi nec posteris eius potestas eius rei sit ulterius, nisi ecclesia permutet.

Ecclesiæ libertas.

Apud Episcopum defendatur quicquid ecclesiæ Dei datum fuerit. Dei iudicium & sanctæ ecclesiæ offensam incurrat, restituereq; cogatur aut à rege aut principe, quicquid ecclesiæ, aut eius rebus iniurius fuerit, unius auri tres pro multa persoluat. Negans uel altare populo sacerdoteq; præsentibus sacramentum pecuniæ summam iuret. Qui seruum ancillam'ue ad fugiendum persuaserit, reddat & alium interea pignoris loco sistat, soluat quindecim componat. Seruo occultè ecclesiæ res concremanti manus amputetur ac occidi eruantur, ne tale quid de cætero perpetrare audeat: dominus uerò eius restituat, quicquid incendio consumptum fuerit. Liber homo ex integro omnia restauret, & ob temeritatem solidis LX. componat: negans XXIIII. sacramentalib

mentalibus nominatis ante altare coram ecclesiæ defensore digitis super Euangely librum positis iuret. Reo ad ecclesiam confugienti secundum ritum cleri: nec dominus pharetram, seruum inde abstrahere, aut quouis modo ledere: qui contra fecerit, iudice cogente componat ecclesiæ XL. solidis. Qui in minoribus ordinibus constituto noxius fuerit, dupliciter componat, quo parentes componuntur. In maioribus constituto tripliciter. Presbyterum si quis autem occiderit CCC. auro appreciatis solidis: Diaconum CC. ecclesiæ in qua ministrauere exoluat: & si pecuniam habuerint nullam, seipsum, uxorem, liberos seruitio eo usq; mancipabit, donec statuta pecunia redimat. In Episcopum sæuiat nemo, etiam si cui molestus fuerit sed coram rege, duce, aut plebe conuentatur super homicidio, fornicatione, conspiratione hostili. Si inimicos prouincia introduxerit, si perdere, quos saluare debuerat, uoluerit, deponatur, aut in exilium relegetur. Qui sanctimonialem ex monasterio eductam contra ecclesiasticam legem sibi matrimonio coniunxerit, restituat. Episcopus ducis auxilio eam uelit nolit monasterio rursum intrudat. Ipsum uerò aut se emendare compellant aut prouincia eijciant. Presbyteris & diaconibus extraneam apud se in domo mulierem habere non liceat, ne consuetudine deceptus polluatur, indignè Deo offerens, & populus ob id plagam sustineat. Sacerdotum ac

Ad ecclesiam q cõfugerit.

De clericorũ perculsoribꝰ.

Episcopi cautiæ.

De incendiariis ecclesiarũ.

aliorum clericorum causa ab Episcopis solim secundum canones indicentur. Coloni & serui ecclesiæ secundum quod quisque habet, tributa decim. ssq; persoluant. de modus decem unum, de particis decem unam, de decem fasciculis unum, de decem apium uasis unum, pullos quatuor, oua quindecim tribuant. Ligna, lapides, calcem ad sacrarum aduum structuram aduchant: ultra uires tamen degranetur nemo.

Decimæ quomodo dandæ.

De duce & ei° causis. Qui regionis duci insidias struet, aut hostes prouincie inuitauerit, aut ciuitatem aliquam prodiderit, tribus testibus conuictus, in ducis potestate sit, bona eius confiscentur. Verum per inuidiam ne quisquam pereat: cum uno de se testante duello confligens, si uicerit, absolutus abscedat. Si ducem aliquis suum interfecerit, interficiatur & ipse, ac res eius confiscentur in publico in sempiternum. Seditionem aduersus ducem mouens, duci sexcentos, cæteri factiosi C. C. solidis componunt.

Seditiosorũ pœna.

Leges castrenses. In hosticum cum educitur exercitus, propter fœnum aut casus non rixetur, nec etiam propter pabula uel ligna, tollat quisque quantus indigeat, tollentem nemo prohibeat. secus faciens uel disciplinæ hostili subiaceat, uel coram Comite suo uerbera quinquaginta sumat. Comiti in Comitatu suo, ne hostibus absq; ducis iussione damna inferantur cura sit: ipse persoluat, si sua negligentia peccatum fuerit. Liber si damnum intulerit quadraginta solidis multetur, æqualiaq;

æqualiaq; omnia restituat. Seruus capite plectetur, dominus illius ne talia perpetraret, quia non prohibuit, pro ipso restituat. Aliquid ex exercitu furripiens criminis conuictus seruus, manibus mutiletur, nihilo scius dominus eius restituere compellatur. Liber ad rei restitutionem solidis X L. componat. Si quisquam aut à rege aut duce iussus aliquem interfecerit, defendat eum & liberos eius rex siue dux cui obedierit. Et si is morietur, alius, qui succedet tutelam iussus assumat. Si dux contumax & rebellis decreta regis contempserit, ducatu priuetur, seq; æterne salutis spe omni frustratum sciat. Si ducis stultus & arrogans filius patrem adhuc iudicio præsidere, exercitum ducere, equum ascendere, arma gestare potentem: qui necdum surdus, neque cæcus est, qui regis mandatum strenuè exequi ualet: malignorum consilio principatu deturbare nititur, exheredetur, aut, si libet, in exilium perpetuum ablegetur, quia contra legem in patrem peccauerit. Qui temeritate aut ebrietate in ducis aula scandalum fuscitauerit, quicquid mali sequetur, lege componat, solidis X L. plectetur. seruus manum perdat. In ducis aula qui temere aliquid facere conspexerit, furtiuus, ubi nolle una celauit, furti alligetur, in publico solidis quindecim componat, quòd domus ducis domus publica censeatur. Imperium ducis detrectans quindecim solidis mulc

Ducis cautæ.

Filius patrem insidiatus.

Ducalis aulæ libertas.

multetur: & quicquid facere iussus fuerat ad-huc perficiat, ut placita omni quindecim dies in Comitatibus regionis omnibus peragantur. Liberi omnes conueniant: qui neglexerit, solidis quindecim multetur. Iudex ut iustè iudicet librum penes se legis habeat, ex eo causa omnis componatur. Neq; personam neque munera respectet iudex, sed de compositione, dum rectè iudicauit, partem nonã accipiat. Sin perperam, duplo, quicquid lata sententia abstulerit exoluat insuper solidis quadraginta multetur. Ducis cædes parentibus aut regi solidis DCCCCLX. componitur. Parentes ducis sexcentis, obseruato, ut ducis compositio parentum suorum compositionem triplo excedat. Agilolfingi, de quorum progenie dux perpetuò eligitur, compositionem quadruplam habeant. Huosi, Trozzi, Sagaui. Habilinge, Aennoni, primi post Agilolfingos duplam.

Quo tẽpore placitandum.

Iudex qualis esse debeat.

Liberi quomodo componãt.

Liberum quispiam interfecerit, parentibus aut duci bis octuaginta solidos exoluat. Si oculum, manum, uel pedem amputauerit, quadraginta: si claudum fecerit, duodecim: si mancum, uiginti. Simplex uulnus tribus solidis, dentem molarẽ duodecim, alios omnes sex componat. Peregrinos homines inquietare aut lædere summè prohibemus: contrafaciens duplicitèr componat, & fisco CLX. solidos exoluat. Si occiderit, solidis auro appreciatis centum multetur. Seruus liberum aut molestans aut uenund

uenundans, præsentatus iudici aut manum aut oculum amittat, absq; ullius inde notæ nequaquam damnetur. Liberti dimidio componantur minus quam liberi. Nuptias incestuas prohibemus inde sexum utrum, priuignam, nouercam, socrum, fratris aut sororis filiam, fratris uxorem uxoris sororem uiro ducere liceat nulli, fratrum aut sororum ex matrimonio nequaquam sese coniungant: facultates eorum a iudice confiscentur, qui contrà fecerint. Qui dominicam diem festum agere profanauerit, nec semel & iterum monitus cessauerit, L. uerberibus dorsum illius fœdentur: si nec adhuc cessauerit, tertia ipsi libertatis pars auferatur: tertia si attentauerit illatenus mercedi, seruus sit, qui dies sanctificandus est labori. Seruus uagabit, & si non emendauerit, deuexa perdat: Peregrinos monachos nisi susceperit, XII. solidis multetur. Quod liberum uetere consuetudine seruitute detenerit, aut liberæ hereditatẽ contra uoluntatem abstulerit XII. solidis componat, restituatq; eam occupatam. Si quis cum alterius coniuge liberam coniugem matrimonio CXII. solidis componat. Si dominus ipsius interfecerit, absq; uindicta [illegible] Cum libera contenerit [illegible] in coniugem duxerit [illegible] Dominus seruum qui [illegible] ad [illegible] si habet. Si quis uineam liberam prauerit ac parent

Liberti. De nuptiis.

De feriis & pœna non cultoribus.

Mulierũ cautæ.

parentum voluntatem rapuerit solidis XL. libertam VIII. ancillam IIII. componat. Liber liberam uxorem absq; culpa dimittens parentibus solidis XL. componat. Mulieri dotem & quicquid asportauerit secundum familiæ, ex qua nata est, stemma legitimè persoluat. Si liberam liber post desponsationem repudiauerit, aliamq; superduxerit, XXIIII. solidis puella parentibus componat. Sacramentalibus XII. iuret, eam, neq; ob crimen aliquod, neq; ob parentum inuidiam dimittere, uerùm ob solum amorem, quo alteri teneatur. Qui alterius sponsam sibi rapuerit, restituat eam, & bis LXXX. solidis marito componat. Mulier quæ alteri potionem, ut aborsum faciat, cõmiscet, si ancilla est CC. uerbera accipiat, Ingenua libertate uiduata seruitio deputetur. Si prægnans mulier icta aborsum fecerit, ipsa si moriatur, qui icerit tanquàm homicida teneatur, si fœtus tantùm, nondum uiuens XX. solidis uiuens L. wergeldum persoluat, solidosq; tres & tremissem. Si in duces curtis, in ædibus fueris, in fabrica, aut molendino, quæ domus publicæ sunt, liber homo quid furatus fuerit, nouuplum componat, secundum rei ualorem iuret, siue campionibus depugnet. fur nocturno in furto deprehensus, si occidatur, non uindicetur. Qui alterius seruum ad furtum uel aliud nefas in domini dispendium perpetrauerit, fraude detecta, tanquàm fur damnetur, nouuplum exoluat.

Domus publicæ.

Furta quo modo cõponantur.

Seruus

Seruus quod tulit restituat, & insuper flagellorum ictus CC. extensus publicè accipiat, dominus incommodi nihil patiatur. Fur quæcunq; res subtraxerit iudici præsentatus secundum legem uindictæ subiaceat. Verùm morti non prius damnetur, quàm nonnulla illi, qui damnum pertulit, compositio de furis facultatibus fiat. Qui aliquid in prouincia emerit, diligenter prius interroget, furtiuum sit, nec'ne. Furtiuum si emerit restituere cogatur, atq; in fiscum pro fredo solidos XII. persoluat: qua lege in eum etiam animaduertitur qui furtiuum commendatum susceperit. Compositionem à fure, nisi coram iudice, suscipiat nemo. Laurosinij culpis subiaceat qui iudicem suum rem celat. Quoties de agrorum finibus contenditur, constituta olim signa ab inspectoribus quarantur, nec aduersus ea longa possessionis tempus patrocinetur, uenditor ostendat, si nulla apparuerint: & si contentio tanta sit ut sedari non possit, campionibus depugnetur. Nemo nouum terminum aut signum sine alterius partis consensu, sine inspectore constituat. Liber si contra id fecerit, lege solidis VI. multetur: seruus CC. flagellorum ictus extensus publicè sustineat. Si liber liberi parietem aut sepem dissipauerit uel irruperit, tribus solidis componat, & damnum restituat. Columnas, trabes, spangas tribus solidis ad restitutionem componat. Asseres, lateres, & alind quicquid ædificio

Furtiua emptio lege coercita.

Agrariæ leges.

Pignorare dux permittat.

ædificio continetur singulis solidis. Pignorare alíque ducis permissu licebit nemini: contrarium faciens, pignus euestigio illæsum reddat, duci XL. solidos pro fredo exoluat, læsum ad arbitrium iudicis componat. Qui messem iam maturam alterius demessuerit, solidis sex componat. Negans sacramentalibus secundum legem suam sex iuret. Qui segetes alterius incantando uitiarit, conuictus XII. solidis componat, familiam illius anno toto alimentis prouideat, æquale reddat, si quid perdiderit. Negans sacramentalibus XII. iuret, aut campione se defenset. Si quis alieno seruo uel ancillæ ad fugam aut auxilio aut consilio adfuerit: XII. ipsum, eam sex solidis componat, reducatq; : si negare uelit, XII. sacramentalibus

Damnorũ illatorum cõpositio.

iuret, aut campionum se pugna expurget. Ne modicum animal etiam in damno deprehensum quouis modo lædat occidatue. Sed pones se eousq; retineat, donec domino aut uicinis damnum acceptum indicabit, qui locum læsum cum æquali illæso signent, in messis collectione quòd læsus non laso minus protulerit, ut cuius animal damnũ intulit rependat. Qui uerò cõtra legem hãc animal occiderit, cadauer sibi habeat, domino aliud æquale reddat. Si oculum excusserit, quanti animal æstimabitur, tertia

Decõmodatis & cõmodatus.

precij parte componat. Si caudam uel aurem, uno solido. Si cornu truncauerit: duplentur, si hoc in domini contemptum odiumue perpetrarit.

Qui

Qui pacta mercede equum aut bouem custodiendum susceperit, sua culpa periclitatum ab eo persoluat, & mercedem nullam requirat, nisi iuramento se absoluerit, coriũ reddat. Qui aurum, argentum, uestes, aut alias quascunq; res uendendas siue custodiendas in domo receperit, si fortuito incendio unà cum rebus suis consumpta fuerint, quòd sibi non perierint iuramento dato, nihil persoluere co-

Ex incẽdio quid furtiuum perierit.

gatur. Qui auxiliatoris specie ex incendio aliquid deperierit, prodigus, quadruplum exoluat secundum legiúq; statuta componat. Rem in commendatione locatam nec ulli donare nec uendere licebit. Mulier in uiduitate post mariti obitum permanens æqualem ut filiorum unus usufructuariam portionem possideat. Si uerò ad alias nuptias transierit, eo die cum dote & rebus suis domo egrediatur: filij inter se portionem, quam consequuta fuerat, ut reliquam diuidant. Patris bona filij de diuersis etiam contubernijs susceptí æqualiter hæreditabunt: Matris uerò pro rata tantum sua. Ancillæ filius cum libera filius hæres non esto. Si quis sine liberis mortuus fuerit, nisi testamento caueatur, uxor, quoad uiduitatem obseruauerit, bonorum medietatem omnium retineat, propinqui reliquam accipiant. Si uerò & ipsa morietur, aut alteri nupserit, cum bonis suis, & quæ lege debentur, ad eos, propinquis & hæc pars cedat. Viro aut mulieri de incẽdio, si usq; ad septimum gradum

Res in cõtentione posita.

De hæreditate leges.

propinqui nulli reperiantur, nisi testamento uel donatione caueatur, res eorum omnes, fiscus indipiscatur. Qui rem aliquam uendiderit, pretio accepto, emptionem aut charta aut testibus rem faciat, duo, tres, uel plures testes adhibeantur. Venditio nisi uoluntaria & libera, firma non sit. Qui rem alienam domino ignorante uendiderit, ipsam lege restituat, & aliam æqualem addat. Si reperiri nusquā poterit, duas similes pro ea reddat. Qui arram in quacunque re dederit, nisi placitum mutatum fuerit, stare cōtractui debet, aut hanc ipsam perdat, & precium quod debuit exoluat. Si quis rem uicinam uendiderit, infra dies tres recipiat, uel sacramentali uno unum ignorasse iuret, & fiet emptio. Seruus suo non domini peculio redēptus, fraude cognita domino restituatur, quia non precium, sed res serui ignorans acceperit. Commutatio tantum roboris habeat, quantum emptio. Qui agrum aut pratum alterius suum dicens mutauerit, sex solidis propter temeritatem componat & exeat. Testem iure tractum nisi super mortuum testari uelit, repelli nec debet nec potest. In mortui causa hic duello probetur: si uicerit uiderius, non impugnetur, sed credatur ei. Ex pluribus testibus unus tantum forte eductus iuret, ita dicens: Testis sortitus sum, testem me exhibeo, sic me Deus iuuet & illum, cuius manum teneo, testis aure tractus sum, ueritatem præsenti in causa dicere. Dein deinde ad sacrandum

De emptione & uēditione.

Arrę traditionis uis.

Mancipio tum redēptio.

Testes & eorū causæ.

Iurandi modus.

sacrandum armis, solus alterā manu uerbum ipsum cum uno sacramentali iuret. Mendaciter iurasse conuictus causam restituat, X II. solidis componat, aut innocentiam suam campione defendat. Si campionum unus ab altero interficiatur, si ingenuus, ab eo, qui iniustè cum inuitauit, X II. solidis nec amplius componatur. Qui liberum mortuum monumēto spoliauerit, parentibus illius solidis X L. componat, & ipsum etiam furtiuum quod tulit. Si quis occultè liberum occiderit, cadauer in profluentem aut alio abiectum condigna sepultura & exequijs priuet, X L. primum solidis, deinde Vueregeldo componat. Qui uerò liberi hominis cadauer ad litus deuolutū aquis iterum immiserit, solidis X X. componat. Seruus eo modo occisus atq; absconsus nonuplo, id est, C L X X X. solidis componatur. Qui neptitu à se iniectum spoliauerit, dupliciter componat. Cadauer hominis mutilans singula membra singulis X II. solidis componat. Si repertum nec à parentibus aut domino illius solidum accipiat. Qui alterius nauem loco submouerit, illesam & æqualem reddat. Extra aquam uerò protractam si celauerit, interrogatus negauerit, ut furtiuum componat. Qui canem uenaticum occiderit, ipsum aut similem reddat, & sex solidis componat: pastoralem tribus. Illis legibus Bauari ante aliquot secula paruere: nonnullisq;

Periurij animaduersio.

Campionū causæ.

De mortuis & eorū cautis.

De nauigijs.

De canibus.

nullisq; adhuc. siquidem qui Christiane pietatis obseruantissimi sunt, ad externa augustiora templa sturnatim peregrinantur. Aquisgranum præcipuè, duo etiam prouinciæ loca miraculis sanctorum & peregrinorum frequentia clara, Virgo Maria Otinga, & beatus Vuolfgangus. Regio uitibus, præterquam ubi australior est, non seritur. Nemorosa multum est & montuosa. Sues glandibus syluestribusue pomis credo tanta copia nutrit, ut uicluti Hungaria boues, ita hæc sues cæteris Europæ nationibus largè suppeditet. Est gens adeò suillis & ipsa moribus famosa, ut cæteris Germaniæ comparata Barbari (Barbari dico) nomen

Duobus uitijs obnoxij Bauari

ipsi optimè conuenire nemo non uideat. Duobus uitijs plurimis insignes, inhospitalitate uidelicet, & furto. Vestitu in plurimum laneo colore amicitur, cercis libentius quàm caligis calciatur. Baioariæ, siue Bauariæ ad Au-

Chatinticæ limites.

striam contigua est pars Charintia pars Styria. Est Charintia montana regio Carnis ad ortum, Styriæ ad occasum ac meridiem iuncta, Alpes Italas & forum Iulij contingit: multa in ea ualles colles; feraces tritici, multi

Drauus amnis.

lacus, multi amnes, quorum præcipuus Drauus, qui per Styriam ac Pannoniam in Danubium

Sauus amnis.

fertur haud inferior Sauo. Imperium Austriæ principes ducatum, & archiducem appellant, cui ea regio paret. quotics nouus princeps reipublicæ gubernationem init, solennitatem

nusq

nusquam alibi auditam obseruant. Non longè aboppido S. Viti in ualle spatiosa dirutæ ciuitatis uestigia usurpantur. nomen loci uetustas perdidit: nec procul hinc in patentibus pratis uetustus lapis marmoreus est, quem, cùm dux creandus est, rusticus quidam cui per stirpis suæ successionem hæreditariò id officium debetur, ascendit, ad dexteram bouem habens fœtam, nigri coloris: ad leuam equa illi sistitur

Festiuitas in nouorum ducis acceptione mirranda.

stragula, amictu; insigni, frequens circa populus, agrestiumq; turba ingens: dux inde futurus exadueso monet purpuratorum multitudine septus: præcedunt principatus signa, omnesq; in toto comitatu egregiè culti prater futurum ducem. Is agrestis habitu, pileo tectus, calceos & pastoralem baculum gerens, pastoremagis quàm principem. Hunc uenientem in-

Princeps in agretti habitu.

tuetur qui lapidem obtinet: Illyrica uoce (sunt enim Charinthij Illirij hoc est Sclauoni) quis est hic, exclamat, qui tam superbè incedit? Respondet circunfusa multitudo principem regnum adeamare. Tum ille, iustus'ne iudex? sanctam patriæ quærens? libere conditionis? dignus'ne honore est? Christiana pietatis cultor? ac defensor? clamatur: est quidem & erit. Rursus idem, quero quo me iure hac à sede dimouebit? Respondet ducalis aulæ magister, Sexaginta denarijs hic abs te locus emitur: iumenta hæc tua erunt, ad bouem & equam manum intendens, Vestimenta quæ dux

Carinthiorũ lingua.

exuet habebis, eriq; tu cum domo tua tota liber à tributo. Quibus dictis, Rusticus malam principis percutit, alapa leniter incussa, inbetq; æquum iudicem esse, præmioq; abducto, loco cedit. Tum lapidem dux occupat, nudum gladium uibrans ad omnem se partem uertit. populum affatur, pollicenturq; se æquum iudicem futurum: ferunt & aquam agresti pileo oblatam potare in futuræ sobrietatis argumentum.

Solemnes sis eccleſia

Demde ad Solemnensem ecclesiam, quæ in proximo tumulo semèl. Mariæ uocabulum & nomen habet, perductus, sacrificijs interest. Quibus peractis, humili ueste, qua adhuc induta est depositâ, paludamentum induit, splendideq; cum proceribus suis conuiuatur. Postremò in pratum reuertitur pro tribunali sedens, ius dicit & funda conjert. Hic honos principis inuecti

Honor principi inuecti rusticis datus.

di rusticis datus est, quòd illi primi in ea terra Christi fidem accipere, nobilibus & principibus in errore adhuc Caroli magni temporibus permanentibus, quando & ipsi baptismate admoti sunt. Fuit Charintæ dux uenator Imperij, unde ad eum lites & contentiones uenatorum omnium deferebantur: uocatus in iudicio coram Imperatore querulantibus non nisi Sclauonica lingua respondebat. Est & alia huius prouincia consuetudo in oppido Klagen furibus durissima: si quis in furti suspicionem uenerit, euestigio suspenditur: postridie de suspitione iudicant, si fortem inuenunt: pendere

Charintiq dux imperij uenator.

Consuetudo furibus grauis.

sinunt

sinunt donec per partes ad terram defluat cadauer. Inuentus repertus sepelitur, exequiaq; ex publico persoluuntur. Penulis natiui uelleris haud secus Charintij teguntur uulgoq; capita pileo obnuntur, sermone loquuntur Sclauonico. Stirij uerò agrestes uulgo populi sunt & strumosi, adeo quidem ingenti struma, ut ipsis loquelam impediat: & mulier lactans illam post tergum perinde atque saccum reijciat, si fama uera est) ne infanti impedimento sit. Struma causam aquæ aëriq;, quibus uescuntur incolæ tribuunt. Styriani ipsi cultu & sermone Germani sunt, præter Draui accolas, qui Illyrica utuntur lingua. Sal ibi coquitur quod ad finitimas gentes defertur. Regio ferri & argenti ferax, sed principum mœuria parcius foditur. Valeria olim dicta fuit, montana plurimum præterquam ad ortum, quà Pannonia finitima est, ea parte uastam effundit planitiem.

Stirij uulgò strumosi.

Strumæ causa.

Sal styriacum.

Stiria olim Valeria dicta.

De Italia, Italorumq; moribus. Item de Romulo & eius ciuilibus institutis.

CAP. XVIII.

Iidem Europæ regio, prius Hesperia ab Hespero Atlantis fratre, qui à fratre pulsus, & Hispania, & Italia dedit nomen: siue, ut Macrobius inquit, ab Hespero stella quòd illius occasui subiecta sit. Oenotria etiam dicitur, uel à bonitate uini quod in Italia nascitur,

Hesperia.

Oenotria.

Italiæ appellatio.

nam Græci Oenon unum dicunt: uel ab Oenotrio Sabinorum rege postea Italia ab Italo Siculorum rege, qui agriculturam Italos docuit, & leges posuit: nam ad eam partem uenit in qua postea Turnus regnauit, & à suo nomine appellauit, ut Virgilius probat:

Est locus, Hesperiam Graij cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis, atq; ubere gleba:
Oenotrij coluere uiri, nunc fama minores
Italiam dixisse ducis de nomine gentem.

Latium.

Timæus autem & Varro à bobus uocatam putant, quoniam Tauri Græca ueteri lingua ita appellati sunt, à quorum multitudine pulchritudineq; Italiam dixerunt. Latium pars illa ubi hostia Tyberina sunt dicitur, quemadmodum Ausonia. Ausoniam ait Aristoteles inquit, pars ad Thyrrhenū uersa. Crucis forma inter Adriaticum & Thuscum mare iacens, ab Alpium iugis & Apennini porrecta se paulatim tamen ad Rheginum usq; attollens uerticem, & littora Brutiorum. In ultimo sui in duo cornua scinditur, quorum alterum Ionium spectat mare, alterum Siculum: in extremitate Rhegium oppidum habens. Eius longitudo ab Augusta Prætoria per Romam Capuamq; porrecta usq; ad oppidum Rhegium, Solino testedecies centena & uiginti milia passuum colligitur. Latitudo autē quadringenta decem, ubi

Forma Italiæ.

Longitudo Italiæ.

Latitudo Italiæ.

latior: ubi brevior, centum triginta sex: habetq; umbilicum in agro Rhetino, qui dudum ex

ex latere maris superi Rubiconem fluuium pro finibus habuit. Diuiditur Italia in multas regiones, à Varo fluuio ad macram Liguria terminatur, ubi Genua illustris ciuitas. inde ad Tyberinum amnem Hetruria, ubi Pisæ. à Tyberi ad Lyrim Latium, ubi Roma, intus Antium mons. a Lyri ad Sarnum Campania, ubi Neapolis. Inde ad Silarim Picentinorum regio, ubi Surrentum et Salernum. à Silari ad Laium Lucania, ubi Pæstum & Buxentum. à Lacio ad Lencopetram Brutium in quibus regium Iulium. a Leucopetra ad Iapygium promontorium, quod & Salentinum magnæ Græciæ ora est, ubi Croton & Tarentum. ab Iapygio ad Brundusium Calabria, ubi Lydiæ tumulus. a Brundusio ad Garganum Apulia, ubi Barium & Salapia. Gargano ad Sari fluuij hostia Frentinorum regio, ubi Iscomium. a Saro ad Aternum amnem Marrucinorum ora, ubi Ortona. ab Aterno ad Æsim Picenum antiquissimum Italiæ terminum Piceni, quorum Ancona. ab Æsi sine Æsim aut quidam scribunt, ad Rubiconem recentius Italiæ confinium Senones, quorum Phanum fortunæ, Pisaurum & Arimonum. a Rubicone ad Padi hostia Veneti, quorum Rauenna. à Pado ad Tiliauemptum Veneti, ubi nunc Venetia. à Tiliauempto ad Natisonē Carni sive Foroiulienses, ubi Aquileia. a Natisone ad Arsiam Iapiges & Histri, quorum Tergestum & Formio amnis. &

Italiæ regiones.

Liguria.

Hetruria.

Latium.

Campania.

Picentinorum regio.

Lucania.

Brutium.

Magna Græcia.

Calabria.

Apulia.

Frentinorum regio.

Marrucinorum ora.

Picenorum ora.

Senonum regio.

Boij.

Veneti.

Apennitus mons Italiã diſcernens.

ipſe aliquando Italiæ finis. Apenninus mons totam terram uelut in duas diuidit plagas, hanc ad occaſum & meridiem, illam ad ſeptentrionem & ortum obuerſam ab Alpibus primo in Ligu riam excurrens, mox inde Ciſalpinam Galliam & Picenum ab Hetruria & Sabinia dirimit, Anconemq; progreditur, unde aduerſus in Apuliam & Garganum montem extenditur, Marrucinorum, Pelignorum, Frentinorum terram à Latio Campania ſeparans: Vltimus eius conatus ex Gargano eſt ad Leucopetram, hinc Apuliam habens, Calabriam, & magnæ Græciæ oram Picentes inde

Laus Italiæ.

Lucanos & Brutios. Eſt Italia metallis grauida, ubiq; uitalis & perennis ſalubritas, eximia cœli temperies, campi fertiles, aprici colles, innoxij ſaltus, opaca nemora, munifica ſyluarum genera, mira frugum, uitium, & olearum fertilitas, nobilia pecori uellera, opima tauris colla, perſpicui & profoſi lacus, flumina, fontesq; ſaluberrimi, portus plurimi, ipſa auidè ad mortales iuuandos in maria procurrens, & uelut gremium omnium gentium commercio pandens, ut uerè dicta ſit à quibuſdam terrarum omnium alumna, atq; eadem parens, cæleſtium prouidentia electa, quæ ſparſa congregaret imperia, mollireti; efferatarum gentium uitus: diſcordes ad colloquia linguas munere literarum, Latinoq; ſermone congregaret. Cæterùm ut gentes ſileam (nam longum eſſet numerare)

Italia terrarum omnium alumna & parens.

quas Itali Romani lingua & armis uicere, tantum una Quiritum ciuitas uirtutum omnium uidit exemplis, quantum omnis Græcorum eloquentia præceptis, qui quaſi ita futurum diuinaſſent, ut hæc una terra omnibus eſſet gentibus imperatura, quotam ipſius partem magnam Graciam dixere: & ut breuiter dicam, non ſine prouidentia accidit, ut quum Deus optimus terras inuiſit, tum ibi cunctarum gentium arx eſſet & Imperium, ubi mox Chriſtiani nominis futurum erat caput. Color Italis & ſtatura penè diuerſa eſt. In Ciſalpina Gallia, Venetoq; receſſu color uulgò candidus, cultus & ſermo accuratior: contra in Hetruria tractu Latio Campania, Lucania & Brutijs aquilus, capillus niger, breuior ſtatura, & macilenta, ſermo & cultus ſimplex. omnia ſimilia in Piceno & his qui ſuperi maris oram accolùt in magnam Graciam uſq; niſi quòd in Apulis, Calabris & ijs qui extremam tenent Italiam uictus & ſermo cum Græcis promiſcuus durat. Tota Italia ut omnis ferè Europa uno matrimonio ſemper contenta fuit. Repudium ex urbe Roma translaticium. Hic Spurius Carbillius ſterilitatem coniugis cauſatus, primus uxorem repudiauit. Triplex olim in regionis ciuitatibus cõditio fuit, Seruilis, Libertina, & Ingenua. Ingenuorum triplex ordo, Plebeius, Equeſter & Patricius. Sacrorũ tutò penes põtifices & flamines, et alia quadã

Quiritum ciuitas. Romæ laus.

Hominũ color cultus & ſtatura.

Ciuium triplex cõditio.

Ingenuorũ triplex ordo.

collegia esse, alia alijs dæmonibus sacra facere.

Dictatoris dignitas. Summus honos & potestas in dictatore, à quo nulla fuit prouocatio. Ea dignitas semestris fuit, & ad eam per gradus fiebat à quæstura accessus, per ædilitatem, prætoram, Consulatum, & Censuram: non quòd semper per hos gradus veteres, explendusq; esset numerus, sed in dignitate, potestateq; hic ordo erat, ut in re bellica ceteri militiæ gradus: miles centurioni parebat, Centurio Tribuno, Tribunus Legato, Legatus Consuli seu alteri cuius esset auspicia, Magister equitum dictatori.

Dignitatum ordo.

Militiæ gradus.

Legitima militia decennalis. Legitima militia decennium habebat, si non prius debellari cum hoste contigisset, aut missio aliqua intercidisset, quæ nomine & re non una fuit. Præter legitimam illam cuius nunc mentio facta est, fuit & Causaria: hac ut priore illa minus pulchra, ita reliqua honestior, quo ab re ignominiosa dicta est. Militaris ætas ex Servij Tullij præscripto à septendecimo anno in octauum & quadragesimum decurrebat. Pacati in toga agebant, bellantes in sago, & paludamento: bella feciali iure inferebantur, illataq; soluebantur non nisi legitimè. Ciuitates aut socia, aut coloniæ, aut municipia habebantur. Municipibus alys ciuitas cum suffragio data, alys sine suffragio. Coloni ut membrum ciuitatis erant, & Romanis uebantur legibus, municipes suis. In his Decuriones erant, quod Romæ Senatores. Purpura patriæ

Causaria militia ignominiosa.

Municipes

Coloni.

Decuriones.

patricium distinguebat ordinem ab equestri. Patricij.
Earum equestres a plebeio. Manifesta iudicia totius populi erant: rerum capitalium, iudicum, qui ad id sorte lecti essent, ex ea decuria, quæ eo anno iudicaret: ciuilium rerum, prætoris centumuiralis hastæ, aliaq; aliorum. Et hi olim Italicarum ciuitatum & gentium in uniuersum mores erant, institutionem hanc à Romulo trahentes. Romulus enim postquam ciuitatis Romanæ muros, fossas, munitiones & necessarias extructiones perfecisset omneis, ad ciuium statum se conuertens ita ordinauit. Diuisa imprimis tripartiam omnis populi multitudine singulis partibus singulos præfecit duces clarissimos: deinde trium rursus earum partium unam quanq; diuidens in denas partes æquales, harum quoque duces designauit uiros fortissimos, uocauit partes maiores tribus, minores curias. homines tribuum ducatus habentes tribunos: qui uerò curijs præsiderent, curiones dici poterant. Erant autem & in decurijs diuisæ curiæ, ducesq; earum decuriones appellati. Omnibus itaq; in tribus & curias diuisis, agrum in triginta partes diuidens, suam cuique curiæ partem tribuit, tantum ipse agri accipiens, quantum quidem ad sacrificium, templa satis esset: partem quoq; agri publicam reliquam fecit; una diuisio regionis & hominum communem contimens & nobilitatem fuit. Altera item hominum ipsorumq; fuit commoda,

Equestres.

Plebeij.

Romanæ ciuitatis ordinatio.

Hominũ multitudo diuisa.

Agri in singulos diuisio.

Altera multitudinis hominum segregatio.

moda, & honores pro dignitate cuiusq; partiens. Illustres enim genere & spectatæ uirtutis uiros tum diuites, & quibus erant filij ab ignobilibus discreuit, humilibus & egenis, uocauitq; scnioris fortunæ homines plebeios, & qui melioris erant conditionis patres: his de causis progenitos eorum deinceps patricios uocabant. Romulus ubi maiores à minoribus discreuerat, leges dehinc posuit, statuitq; quid utrosq; agere opus esset. Sacra quidem patricios perficere, magistratus gerere, ius dicere, ac secum quoq; publica administrare. urbanis ipsos maximè negotijs intentos esse. Plebeios autem his muneribus solutos, cùm inexperti essent, & ob inopiam negotiosi, agricolari simul, & pascere pecora, quæstuariisq; exercere artes. Ne uerò dissiderent, aut iniurijs locupletum in humiles, aut leuium, egenorumq; hominum in excellentiores inuidia: commendauit ipse patricijs plebeios, unumquemq; eorum permissit, quem uellet sibi patronum eligere, patrocinium nocans, susceptum pauperum, humiliumq; patrocinium, & officia instituës utrisque commoda, beniuolus ciuilesq; eorum coniunctiones fecit: ut illi tuerentur clientes, tanquam patres filios: clientes contrà parentis obsequiosi essent, communiter autem utrisq; neque pium, neq; phas erat accusare se inuicem, nec aduersus se testimonium dicere, nec cum inimicis numerari, sicq; firmior erat Rom. uorum

Patriciorũ officia.

Plebeiorũ officia.

Patronus. Patronatum.

Clientes.

rum concordia. Consilarios post hæc instituit, centum uiros ex patricijs eligens, fecitq; delectum eorum hoc modo. Ipse unum ex omnibus optimum designauit, cui committenda essent urbana negotia: cùm ipse exercitum extra fines duceret, tribunum unicuiq; edixit, ut tres uiros ex se deligeret, qui ætate & generis splendore, sensuq; excellerent: post hos autem nouem uiros, etiam curijs singulis imperauit tres maximè idoneos ex patricijs eligere, posteaquam nouem istos primis à tribubus electis addens nonaginta, quos curia suffragijs prætulerant, eo quoq; quem ipse elegerat duce addito, centum consiliariorum numerum expleuit, & à Romanis Senatus dicti cœpit esse, qui ob auctoritatem Patres, ob ætatem Senatores dicti sunt. Deinde trecentos uiros ex generosissimis familijs eligens robustissimis corporibus, quos Curie renuncuarant, eodem modo quo anteà Senatores, singulæ denos iuuenes, eos semper circum se Romulus habuit. Nomen commune omnes habebant, Celeres uocati, ab exequendi ministerij celeritate, custodes regis erant. Regis autem hæc officia, primùm quidem templorum, sacrificiorumq; principatum tenere, agereq; cum omnia in honorem, cælumq; Deorum [illegible]. Deinde legum, moriq; patrum custodem ipsum esse, curiasq; simul omnis Senatum cogere, populum conuocare, potestatemq; habet in bello Imperatoriam esse. Senatorio ordini

Centum uiri consiliarii delecti.

Senatus. Patres.

Senatores.

Trecenti robustissimi electi.

Celeres.

Regis officia.

Dignitas Senatui concessa.

ordini honorem & potestatem talem attribuit, omni de re, de qua referret regno, cognoscere atque suffragium ferre, & quod usum maiori parti esset id vincere. Plebi deinde tria hæc dedit, magistratus creare, leges scisciere, & de bello decernere, cum rex vellet, neq; tamen potestatem horum absolutam, nisi & senatus ea probasset. Ferebat populus suffragium non viritim, sed per curias connocatus, & quod pluribus visum esset curiis, ad senatum referebatur. Nunc autem mos iste suffragiorum in pleriſq; locis conversus est, neq; enim de plebiscitis senatus iudicat, sed eorum quæ senatus cognouit populus est dominus. Ex hac autem diuisione Romuli non exulta modò neq; otiosa, sed bellica quoq; Celeres isti exequebantur. Quandocunque enim rei visum esset exercitum educere, nec tribunos tunc per tribus, nec per curias centuriones, neq; præfectos equitum creari oportebat, sed rex tribunis mandare, illiq; curionibus, è quibus deinde decuriones edocti statutos sibi quisque milites educebat. Vna enim decemer instructi aderant. Mille etiam pugnatores elegit, ut quidam, eiusmodi quos numerum milites nominauit. Cum ipse ab reliquis insignibus, & cætero habitu & duodecim lictoribus cum fascibus præcedentibus augustiorem populo redderet: in quo ipsum numero duodecim vultures, qui ei augurium fecerunt, videri potest Romulus secutus, nisi ab

Plebi concessit Romulus.

Suffragandi ritus.

Celerum officia.

Mille pugnatores delecti Milites.

Celeres cum talaribus.

ab Hetruscis morem ipsum aliquis potius sumptum dixerit, quibus cum duodecim populi essent, magistratumq; unum communi nomine creabant, singuli suum illi apparitorem dare decreverunt. Sella curulis Trabea & aliorum regnorum insignia omnia indè ad hunc dubiè fuerunt. Romulus etiam ciuitatis opes augere volens, causam honestam commentus, & rem in honorem Dei referens, tumulum loco in umbroso erigit, confugientibus ad illud sponsor sactus est per speciem asylum ab ira deos, nihil eos mali ab inimicis accersuros: ac si permanere apud se vellent, omnium etiam participes faciebat, tradebatq; agri portionem, quam bello quæsierat. Fuit item & aliud institutum, ut ne capeas bello urbes funditus everterent, aut in seruitutem redigerent: verùm missis in eas colonijs pro parte ne aliqua regionis colonias Romanorum facerent urbes victas & Reipublicæ participes. Cæterùm post Titi Tacij cædem, cum quo & Sabinum & Romanum populum in unum confluxum quinq; annis gubernarat, Romulus ad sacra conversus publica & priuata omnia instituit. Legem de matrimonijs tulit, ut mulier viro socia esset pecuniarum, & cæterarum rerum, sacrorum etiam, & ut uiueret ad mariti sui morem, domusq; ut ille dominus, ita & hæc domina. Morienti viro sine liberis succederet: si cum prole, æqua sit illi pars

Apparitores.

Lex in bello obseruanda.

Leges à Romulo latæ.

Mulier uiro æqualis.

pars sua. Adulterij conuictam uir & cognati ut uellent necarent. Si unum bibisset domi, ut adulteram punirent. quo instituto uideri potest apud Romanos morem inualuisse, ut quoties uiri domum se reciperent, filias & uxorem exciperent osculo: an, ut Portius Cato prodidit, olerent temetum. ut enim corruptionem insaniæ principium arbitrati sunt, ita corruptionis ebrietatem. Parentum in liberos ut omne ius sit statuit, sine uellet coërcere, fustuerberare, sine uinctum rustico operi detinere, uendere quoque permisit & occidere. Si quis à patre uenditus se in libertatem uindicarit, ut iterum ac tertiò patri ius uendendi sit. Fuit id legis caput, CCC. deinceps anno in duodecim tabulis relatum. Mitigauit tamen nonnihil austerum carmen Numa Pompilius, qui tulit nullum patri amplius ius in filium oportere esse, ubi illius iussu duxerit uxorem. Sequuta & alia instituta. Ne quis libera fortuna sedentariam exerceret artem. Militaris disciplina & agriculturæ ciuibus permissa: unde laudationis mos ille manauit ad posteros, Bonus miles, bonusq; colonus. Imperfectum putabat rex utranque uitam alteram ab altera separari, necesse esse & humum exerceri, & belli obiri munera, ut lex Lacedæmoniorum habet. Operi omnes pacis tempore macarè rustico præcepit, permisit tamen mercari etiam, quando res aliqua desiderabatur. Nec religionis immemor,

Vinũ mulieribꝰ Romanis prohibitum.

Ius parentibus in liberos concessum.

mor, templa, aras, deorumq; simulachra constituit. Adiecit & dies fastos, sacrificia, ferias, nundinas, & alia pleraq; ad deorum cultum pertinentia: peregrina sacra; & ea in primis, quæ Græcanico fierent ritu urbe exclusit, præter Herculea iam inde ab Euandri temporibus instituta. Halicarnassæus Dionysius Varronem secutus L. X. ait sacerdotes, qui publica sacra facerent tributim, curiatimq; ab eo institutos, additos & his Aruspices diuinationum magistros: Curiarum singulis genius suus cum sacrorum ministris datus, communisq; omnibus Vesta, & annus in decem menses digestus: quibus nemo non potest intelligere fuisse Romulum diuinarum, humanarumq; rerum non imperitum, nec ante Numæ regnum populum Romanum sine moribus & religione, ut plerique autumant, mansisse. Has ciuiles disciplinas Romulus dedit. Numa Pompilius qui post eum regnum accepit, plures alias adiecit: annum ad cursum Lunæ in duodecim digessit menses. Eum Romulus ex decem antea constituisse, mutatoq; mensium ordine, Martium, qui primus tum fuit, ac ineuntem inchoabat annũ, duobus Ianuario & Februario prælatis, tertius in ordine est factus. Fastos quoq; dies fecit & nefastos, quibus nihil cum populo agi posset. Flaminem unum Ioui creauit, qui Dialis est dictus, cum insigni uestis, curruliq; sella exercitu. Adiecit & alios duos, Martii unum,

Peregrina sacra urbe exclusa.

Herculea sacra.

Vesta dea tributim uenerata.

Annus in mẽses duo decim.

Fasti & nefasti dies.

Quirino alterum, ab insigni quod capite gestabant, quasi Filamines dictos. Vestæ virgines
Virgines Vestales. legit. Hæ decem primos annos sacrorum ritum perdiscebant: eodem deinde opere tenebantur sacris, tertio decennio rudes, & nuper captas instituebant: postea uerò, si quæ nubere uellet, fas erat alterum mallet sequi. Salerium his ex publico constituit: perpetua uirginitate interim alijsq; cærimonijs uenerabiles fecit. Si qua incesti conuicta esset, ante ora ciuium mœsto silentio efferebatur, uiuaq; circa Collinam portam in subterraneum specum demissa, tellureq; superingesta necari. Gradiuo
Duodecim Salii. Marti duodecim sacrauit Salios: hi mense quo ab eo nomen traxit, plures dies celebribus locis urbis solenne ducebant tripudium: tunica uersicolori tegmine puniceo distincto amicti, æneo baltheo, & gladio succincti: dextera lanceam uirgamq; gestabant, læua thraceam ex ære peltam, altioribus pileis, & in conum exeuntibus capita insigniebant. Nihil ab his diuersos fuisse, Dionysius opinatus est, quos Graci Curetas dixere, Romani à solenni saltatione Salios. Pontifex est deinceps ab eo creatus, cuncta potestati omnia sacrorum una subiecit, quibus hostijs, quibus diebus, ad quæ templa sacra fieri oporteret formula edocuit. Interiecti etiam sunt tot sacris ordinibus Feciales, his ea cura tradita, ut Romani nullum iniustè bellum inferrent cuiquam. Hi si qua per iniu-
Pontifex creatur.

riam Romanis adempta essent, res ablatas ab hoste repetebant: quæ si non reddita essent, Bellum composito ad id carmine indicebant. Tari potestate sontes, res iustè repetentibus ad supplicium dabant, legatorum injurias uindicabant: hi quæ pia in fœderibus essent tueri, sancire pacem: eandem si minus legitimè pacta esset, irritam habere: si quid Imperator, aut exercitus contra publicum iusiurandum deliquisset, scelus expiare. Puerum trimo minorem lugeri uetuit, neque natu grandiorem plures menses lugendum censuit quam uixisset annos. Tempus longissimi luctus in decem menses extendit. Populum in diuersa distribuit collegia Tibicinum, artificum, architectorum uiolorum, sutorum, coriariorum, fabrorum, singulorum, & ex uariarum artium opificibus contractus unum omnium nouissimum, in singulis sacra uenerationesq; dijs reddendas distribuit. Seruius Tullius in classis & centurias omnium ciuium multitudinem diuisit. Quorum ordinum ratio hæc fuit, ut hi, quorum res centum millibus censerentur, in prima classe essent, quæ centurias habuit octoginta. Tari numero iuniorum seniorumq;, ut hi ad urbis custodiam præsto essent. Iuuenes foris bellagerent: arma utriusq; imperata, galea, clypeus, lorica, ocrea, & hæc quæ corpus tegerent, in hostes hasta & gladius. Addita huic classi duæ fabrorum centuriæ, qui in bellum machinas
Lugendi ratio.
Populi in collegia distributio.
Populi in classes distributio.
Prima classis.

Secunda classis.

ferrent, & ob id inermes. Altera classis ex nigintì facta est centuriis, quarum census ab quinque & septuaginta millibus ad centum millia extendebantur: arma illis scutum, galea, ocreæ, lorica duntaxat ademptæ: tela in hostes eadem: idem ætatis discrimen.

Tertia classis.

Tertiæ classis census in quinquaginta milia descendit, totidem centuriæ, nec in armis quicquam præter ocreas uariatum, par centuriarum numerus.

Quarta classis.

Quartæ classis census adhuc minor, quippe qui a quinquaginta millibus in summum dimidio minorem contraheretur, nihil his datum præter uerutum.

Quinta classis.

Quintam classem triginta centuriæ expleuere, funditum his & lapides missiles ferre in pugnam commissum.

Ciuitatis census.

Cornicines, tibicines, cum ipsis censi, in tres centurias dyistributi, quadraginta millibus æstimata est hæc classis. Minor deinceps census reliquam habuit multitudinem, cui ob inopiam militia munus tributumq; Tullus remisit. Ciues iuramento adegit, ut singuli bona sua æstimarent, quibus parentibus orti essent, quos filios haberent, cuius ipsi ætatis, cuius uxores, liberiq;, quæ illorum nomina, quo urbis loco, aut quo regionis pago domicilium haberent. proposita his, qui fallerent, pœna, ut ademptis bonis, ipsi uerberibus cæsi, uenderentur.

Equitũ ordo.

Peditum numero distributo, ex primoribus ciuitatis nouos scripsit equitum ordines, ut cum ijs quæ fuerant sub Romulo inauguratæ: quas; illis

illis postea à Tarquinio additæ duodeuiginti [illegible] centuriæ: denæ millia æris singulis ad emendos equos data ex publico, & ad eos alendos duo millia in annum constituta: uiduæ equitibus attributæ, quæ annuam pecuniam penderent: fuerunt equitum peditumq; omnia centum nonaginta tres, quibus in [illegible] ordinibus, sua omnibus ordinibus seruata dignitas, ut qui plurimi censi essent, maiora bellorum onera sustinerent (nam ita [illegible] uariatum à Seruio erat, ut non uiritim, ut anteà, sed pro census æstimatione singuli tributa penderent) hi primo loco suffragia inirent. Caterum habuit prima classis octoginta peditum centurias, inibantq; cum his equites suffragia, quod Dionysius demonstrat, ut octo & nonaginta centuriæ primo loco in suffragium uocarentur. Excedebat hic numerus dimidium suffragiorum, quo sactum, ut quod his suffragantibus conuenisset, pro decreto haberetur, quicquid id esset, quapropter missus esset populus in suffragia. Si hic, quod rarò accidere solebat, uariatum esset, secunda classis centuriæ uocabantur: atque alia deinceps eodem ordine, ita, ut ferè nunquàm sit ad extremum classem peruentum. Tulli regis prudentia comparatum, ut ordines in eo pares facerent, ut ijs qui maiora sustinerent onera, id commodi suffragijs reponeretur: quibus licet nemo excluſus uideretur, ijs tamen omnis

Tributi pensio.

Suffragãdi ratio.

Equitũ dignatio.

penes equites & primæ classis centuriones esset constituta: in quorum potestate fuit creare quos uellent magistratus, sancire leges, bella indicere: quorum trium potestas ab initio fuit à Romulo populo data. Deinde Tarquinio ex urbe ejecto iterum mutata regiminis forma

Consules inducti.

est, pro regibus Consules habere coepium, quibus omnia insignia permissa quæ fuerant & regum, præter coronæ togæq; palmatæ usum, cum Brutus cum Collatino libertatis uindex hanc dignitatem centuriatis comitijs consequutus Cives sacramento adegit, ne mortalium quenquam amplius Romæ regnare paterentur.

Senatores trecenti.

Senatorum numerũ in trecentorum summam explenit.

Rex sacrificulus.

Regem sacrificulum creauit, qui ea sacra perpetrauit, quæ reges facere consuessent.

Leges Valerius tertius consul tulit, quibus prouocatio à consulibus ad populum est permissum: capitale esset, huic, qui inussu populi magistratum caperet. Ciuium uectigalia tollerentur, quo contigit, ut uulgò promptiores ad quæstus et opificia sint homines facti. Addidit & alio capite, ut qui tyrannidem affectaret, impunè occideretur.

Aerarium constituũ.

Aerarium in quod publica pecunia reponeretur, Saturni templum constituit populo, ut duos quoq; quæstores crearet, permisit.

Quæstores creati.

Creatus tamen non longè post magistratus, ab cuius Imperio nulla esset

Dictator in urbe.

prouocatio. Dictatoris ei nomen inditum, à dictandi qua uellet potestate, siue à dicendo potius,

tius, quia non populi suffragio creari contigisset, sed ab uno esset dictus, qui tum summum in urbe Imperiũ haberet. Hunc creandi dictatoris morem uideri possunt Romani à Græcis accepisse: quibus, ut Theophrastus tradidit in libris quos de regno scripsit, in certum tempus tyranni, quos Æsymnetas dixerunt, legere mos erat. Semestris illius dignitas apud Romanos fuit, nec alio pacto creari solebat, quàm cùm uis aliqua maior repente exorta ingentem urbi cladem minitari uideretur: huic cæteros magistratus cedere licebat, ut magistrum equitum, qui secundum post eum dignitatem gerebat, præsertim in equites & accensos: iungebatur dictatori, sicuti regibus tribunus. Spurio Cassio & Posthumio Cominio consulibus plebi datum est ut & suum haberet magistratum, qui sacrosanctus esset, qui inuiolabilis, cui auxilium aduersus consules esset: diserte expressum, ne patrum cuiquam eum magistratum capere liceret, huic Tribuni plebis nomine dicebatur. tanta fuit ipsorum posteà insolentia, ut, nisi eis placerent, decreta consulum & senatorũ cassarent: comitijs creabantur, siue auspicijs, siue religione primũ duo numero, deinde tres additi ad ultimum adhuc quinq;. Tria Comitiorum genera Romæ olim usurpata sunt: Curiatum, cum ex generibus hominum suffragia ferrentur, nominaq; ideò rei datũ, quod curiatim per lictorẽ calarentur. Centuriata, quum ex censu,

Magister equitum.

Magistratus sacrosanctus.

Tribuni plebis.

Tria comitiorum genera.

& ætate fieret, quorum ratio abundè relata est: cæterum, ut illa per lictorem, ita hæc per cornicinem calari solita. Tributa reliquum genus appellatum, ex regionibus & locis conflata.

Decéuiri creati. Ex patribus centuriatis Comitijs Decemuiri sine prouocatione creati. Et in eos publica administrationis ratio omnis à Consulibus translata est, ut olim à regibus ad consules, hi condere leges iussi, decimo die eius singuli in orbem dicebant, quo in decem tabulas complexo, quod faustum felixq; esset, leges decem tabularum populo promulgauere: duodecim fasces præcedebant eum, cuius erat iurisdictio, externi singuli accensi. Sed diu non duravit magistratus ille, quippe qui ut Tribunitia potestas ab eo ex urbe in perpetuum tolleretur à patribus excogitatus fuerat, re cognita, ab ipsis tribunis ipse sublatus est. Tum lege cautum ut quod plebs uellet, totus populus teneret. Et alia: ut qui Tribunis plebis, Aedilibus iudicibus nocuerit, eius caput Ioui esset sacrum, facultasq; ad eadem Cereris liberi liberaq; uenderentur. Item, ut alter ex plebe consul deinceps crearetur: atque ut inter patritios & plebeios connubia promiscua essent. Censores præterea creati duo, quibus scribarum ministerium, tabularum cura censendi formula commissa. Res parua ab initio, sed quæ procedente tempore multo maiora quàm ab initio credibile fuerit, habuit incrementa. Tanta illis dignatio,

Leges decé tabularum promulgatæ.

Censores duo creati.

nio, tanta autoritas, ut omnis morum ciuilisq; disciplinæ ratio ipsorum esset. Regimen adhæc senatus, equitum Centuriarum, omne decoris ignominiæq; discrimen, horum priuata & publica loca recognoscere: ucctigalia populo Romano locare, censum agere, lustrum condere, Senatores è senatu mouere, notare infamia, quinto quoque anno creabantur. Magistratus & alius superaddidus, qui ius diceret. Praterem hunc uocare placuit, huic omnis publici priuatiq; iuris potestatem permissi, nouum ius condere, & uetera abrogare facultas: erat unus ab initio, qui urbanus dicebatur, quo non sufficiente (quòd multi peregrini in ciuitatem uenirent) alius creatus est, peregrinusq; uocatus, quòd plerunque inter peregrinos ius diceret: honorarium ius illud appellabatur à magistratus honore, regalibus insignia, & apparatus consulibus penè æqualis. Permansit hic ciuitatis status ad Iulij Cæsaris usque tempora, qui monarchiam, quæ longa posteà Imperatorum serie retenta est, rerum induxit. Ludus Romæ celebrabatur, qui magnus Circensis etiam & plebeius dicebatur, eius pompa ex Capitolio per forum in circum maximum mittebatur tali apparatu: Equitum filij, quibus ætas apta esset pompæ, equis sedentes, quiq; pedibus stipendia facturi erant, suis alis centurijq; discreti præcedebant, ut exteris gentibus

Prætores duo urbanus & peregrinus.

Ius honorarium.

Ludus circensis siue plebeius.

tibus ostenderetur qualecunque aut aj; iuuentutis indoles, in spem cuncteris interim subolescerent: hos auriga sequebatur, e quadrigæ, bigæq; & equi desultorij. Mox athletæ laterum grauiumq; certaminum pudenda tamen mulsti, cæterum corpus nudi, iursu, palæstra, cæstibus certauere. Saltatorum deinceps chori, virorum primus, alter puberescere incipientium, postremus puerorum. Ordine deinde tibicines subsequebantur, & tibiolas inflantes, citharæ diq; lyras septichordes eburneas, & quæ barbita nuncupata sunt, habentes. Saltatorum cultus tunica punicea cingulis aureis strictæ, enses lateribus pendentes, tecta breuiora auris, galeæ aureæ crista insignes, pennisq; exultæ. Trahebant chorus uiri singuli saltationis & tripudij modum præmonstrantes, bellicos motus, atq; uehementer proceleumaticis et rithmis imitantes. Enoplia saltatio in hos usurpata, quæ & Pyrrhica nuncupata est, a Pallada, ut creditur, reperta. Hi chorei eius saltationis autores arbitrati sunt. Enoplios choros Satyrisceorum cœtus uestigio sequebatur: erant hi in Syllenos & Satyros figurati, cauillabundo motu ridicula in magnis imitantes. Atque hunc demum ordinem tibicines aly, & citharœdi uario sequebantur concentu. Ibant inde qui pasim ibant & aromata thuribulis adolebant, multaq; odorum fragrantia deorum simulachra auro argentoq; calata uirorum humeris ferebantur.

Athletæ.

Saltatores.

Tibicines.

Enoplia siue Pyrrhica saltatio.

Satyrisci.

Tum

Tandemum ab ipsam summi urbis magistratum qui cæteris ordinum cæteris præsidebant, uerendi circenses in uastissimo & ab hominum consentu tecto & domicilium in longitudinem ædificabant, duorum pluriumue iugerum: id Circi Maximi inter Palatium & Auentinum iacens, tribus lateribus porticus pedibus recipiendis circumdabant, cui L. multorum scalarum capaces, ædificatæ arcam cæmento cingebant, in qua sedentes spectabant. Scænæ ludi in eo etiam agebantur, tali primum ratione. Ludiones ex Hetruria accersebantur, bi adhibitis modulis saltantes, haud indecoros motus ipso reddebant motus. Imitari hos primo mox iuuenes, incomptis inter se carminibus et cadentia fundentes, nec motus intermixtos a uoce, mox diligenti usurpatione ipsorum in usus, ut uernaculi eius rei artifices, quia nihil usum a Tuscis ludionibus distarent, Histriones appellati sunt, quia Hetrusca uoce Hister ludio uocaretur. Illi deinceps non incondituum & rude carmen, alterni q; ut a priscis fescinnia usurpatum, quod Fescinnio post simile, sed modulatas saturas, descripto ad tibicinem cantu, decoroq; motu peragebant. Postquam uersus ab saturis digressus fabulam argumento fecit, factamq; eam sæpius egisset, obtusi demum sequenti usu uoce, suorum qui canerent ante tibicinem statuit, inde ut ad tibicinis latus histriones canerent receptum. ubi

Circi magnitudo.

Ludi scænici.

Histriones.

igitur

igitur res à risu & soluto ioco auocari exꝑta est, ludoq; in artem paulatim uertente, iuuentus fabularum actu histrionibus relictis ueteri instituto ridicula uersibus intexta inter se iactabant: unde exordia fabulis potissimum Atellanicis coinserta extiterunt. Id Ludionum genus ab Oscis acceptum, iuuentus tenuit, nec Histrionibus attingere permittit. Hinc quæ ratione Senatus populusq; Romanus suos uita defunctos imperatores consecrare, cæloq; inferre solebat, referendum duco. Ipsi namque, ut Herodianus scribit, iacebant in regia uestibulo super eburneum lectum auro stratum imaginem, defuncto principi perquàm similem: recumbebatq; pallida effigies in modum agrotantis: circa lectum, magnam diei partem assidebat senatus omnis, ad lenam pullis uestibus amictus: ad dexteram lecta ex omni nobilitate matrona, in albis uestibus: Is enim color lugubris fuit in mulieribus olim: omni alio cultu ornatu deiecto, id ꝓprium diebus defuncto datur: Medicis uidelicet adhuc sperantem inter nisentibus, deuentiantibusque in dies morbum ingraueſcere. Quod postremum, quasi tum demum uita defunctum, equestris senatoriiq; ordinis iuuenes per uicum sacram in forum deferunt, lecto in uestris deposito, pueri puellæq; patricij generis composito ab utraque parte cœtu hymnos in defunctum

Cõsecrandi ratio.

Albus color lugubris in fœminis, niger lugubris in uiris.

ctum canunt, flebili carmine modulatos. Dein eburneo lecto cum effigie ex foro in campum Martium translato, ingens ibi ſuggeſtus quadrata forma, lignea tantum materia conexitur, multis gradibus in phari ſpeciem faſtigio aſſurgentibus. Singuli auro & purpura micant, ſignis ex ebore factis, uariisq; picturis inſigniter excoluntur: ac quò altiores illi minusq; patentes, eò minores his imagines prominebant: interius erat moles aridis referta fomitibus. Effigie ſecundò gradu collocata, omnibusq; odoramentorum generibus omniſariam admotis, quæ certatim à tota ciuitate eò congerebantur: nobiliſſimi iuuenes equeſtris ordinis trabeati tabernaculo obequitabant motu quodam Pyrrhichio ſolenniq; decurſu. Circumagebantur & currus, quibus inſidebant rectores perſonas illuſtrium principum gerentes: ac tum demum ab imperij ſucceſſore face admota circunfuſa multitudo ab imis partibus molem incendi: ac ſimul ignis cœpit inualeſcere, ex adificij faſtigio aquila emittitur, quæ principis animam in cœlum ferre putabatur. Qui per hæc Romanorum princeps conſecratus eſſet, nana ſuperſtitione inter deos colebatur. & hæc de urbis Romanæ ſtatu. Hodie Italia omnis Chriſtianam pietatem religioſiſſimè obſeruat, ſacrorum cæremonias ex Romana eccleſia inſtituto: niſi forte in ultima eius terræ parte pauci

Recentes Italiæ mores.

Græcum

Gracum ſeruent ritum, & ipſi quidem Graci generis. unum connubium ut Italis olim, ſed extra repudium: neq; id permittitur niſi magna de cauſa, Romaniq; pontificis permiſſu. Regum nobiliumq; principum primogeniti ueteri inſtituto regnum obtinent: in priuata fortuna uirilis ſtirpis liberi ex æquo ſunt hæredes, ſed legitimo thoro nati. Triplici iure utitur Italia, Pontificio, Cæſareo, & Municipali: conſtat hoc ex legibus quas alia ciuitates alia ſibi de cauſa condunt: ad bonum æquumq; ſpectant Iudicia rerum ciuiliumq; negotiorum: hic iudicum ordines exercent, illic magiſtratus: nam non una ubiq; eſt regiminis forma. Prima nobilitas militia, ſi felix ſit, Sequens rei literaria, Sacerdotium magis uenerabile facit, quàm nobile. In claritudine literarum Theologi primas ſibi partes uendicant, ſecundas ab his Iuris ſcientiæ periti: ſunt & Medici admiratione, ſed maiore quæſtu, Mathematici, Dialectici, Aſtronomi, & Poëtæ magis inter ſe clari, quàm uulgò conſpicui. Grammatici extremi omnium: ut qui inter pueros conſeneſcant. Eſt & ſacris oratoribus grande nomen, ſed maior uenératio: ob pietatis ſtudium frequentiore agunt theatro, quàm forenſes. His maior quæſtus, quàm nomen. Eſt & Mercatura in magna celebritate, nam precium hodie, ut ſemper in precio eſt. Pictores, Statuarij, Fuſores in maiori admiratione, quã agricolæ: ex his ut auditum

eſt prima laus apud maiores his debebatur. Romani propemodum ſoli Italorum pecuaria exercent, ſed mercenaria externorum hominum opera. Veſtitus alius alij, ſed Venetis laxitate inſignis ac prolixitate: & in his urbicus mundus impuoſior. Secundum Venetos ciuilis & nitidus Florentia, & cætera Hetruria. Mediolanenſibus ac toti Æmilia, Liguriaq; fere idem, ſed paulo contractior. Roma Aulicus prolixitate uarietateq; colorum omnes alios antecellit. Romanus multo frugalior, ſed cui ſuus quidam decor nitor, præſertim in fœminis. Neapolis magis nitido utitur quàm ſumptuoſo, & extremo gratior Italico. Cætera Italia ſimplicius ueſtitur, nec unus habitus omnibus: quippè quem noſtra memoria ſæpius uariari contigit. Nec in Æmilia & tota Gallia Ciſalpina gaudent principes fœmina in Hiſpanico habitu uideri, uiri in Gallico malunt. Iam & Roma muliebris ſexus Tuſcum nuper affectabat: Venetarum matronæ his paucis annis ulnas pectus & humeros nudabant: nunc omnia contegunt, ac laxioribus utuntur manicis, & in Hiſpanicum degenerant. Veteres Romanorum ſtatuæ, & numiſmata arguunt nullum apud maiores fuiſſe tegendi capitis uſum, nec caligæ militaris, eſt hodie utrunque uulgatiſſimum, ſed tegere caput translaticium in Italia, ut credere eſt: quod nomen etiam declarat. Nec lanei aut linei thoracis adeò frequens

Veſtitus Italorũ diuerſus.

Romanorũ ueſtitus

Principũ fœminarũ ueſtitus

Tegẽdi capitis apud Italosolim nullꝰ uſus.

usus olim : quod ex ueteri statuarum figuratione potest intelligi : nunc omnis iuuenum cultus huc sese propemodum effert. Italicus sermo neque ille est, qui olim fuit, nec omnino ab eo diuersus : sed barbaris uocibus plus minus ue adulteratus, ut haec aut illa regio fuit externis gentibus magis obnoxia. Littoralis Illyria ora

Veneta lingua.

Veneta plurimum utitur lingua, quae compta est, & grauis, plurimúmq; linguarum flore conflata : quod facilè contigit in frequentissimo Italicarum gentium commercio : olim multo simplicior fuit, ac minus auribus grata.

Carnicus sermo.

Carnicus sermo plures sonat linguas, ac nescio quid ab Italico diuersum, dulcior auditu, quo Tarnisium, Patauium, Verona, Vincentia, Mantua, Ferraria utuntur : sed in his urbibus grator agresti. Cisalpina Gallia externum quendam & à nostro alienum sonat.

Cisalpinæ galliæ sermo.

Laus cisalpinæ galliæ.

Nulla alioquin gens cultior aut urbium apparatu, aut uitæ frugalitate. Rauenna, Arimino, Pisauro, Fauentia, Bononia, & uniuersa Aemulia, Flaminia uernaculus sermo.

Tuscus sermo laconicus breuis.

Tuscis breuis, & uelut Laconicus, in alium quam suo ore, gratior. quod Romae nuper confundebat commercio gentium in dies magis excolitur. Picenis & Sabinis & Marsis crassior castigatiorq; Vmbris, Apulis, Lucanis, Bruttijs, Samnitibus & caeteris Italiae rudior lingua ac minus peregrinis imbuta, praeter Neapolim, ubi pleriq; Hispanicum affectant, quòd si quis

si quis alius spectet, atque in uniuersum iudicet, nulla est ciuitas, nullus populus, qui non aliquid à finitimis differat. autor Antonius Sabellicus Enneade 11. lib. 1.

De Liguria, Ligurumq; prisco uiuendi more. CAP. XIX.

Ligures Italiae regio pro maiori parte montuosa, inter amnes Varum & Macram, ab altero latere Apenninum habens, ab altero Padum Tusciam attingens : cuius caput nunc est Genua. A Ligysto Phaëtontis filio dicta, conuersione y in u, ut Pictor Fabius prodidit : horum gens Siculi fuere, ut Thucydides arbitratur. Magna pars Italiae est ab his olim possessa. Siculi ab Oenotrijs Italiae electi Siciliam tenuerunt. Ligures labore plurimo continuo uitam duram agunt : nam multis arboribus oppleta regione materia est ad naualem fabricam praecipua : arbores tanta crassitudine, ut diametri obstantes pateant pedes. Vnde quidem cadendae materiei, quidam subigendo agro à lapidum asperitate cultu difficili nacant : ita enim terra lapidosa est, ut gleba absque saxo nequeat effodi, ob quod uita arumnosa natura assueti : licet multo in labore uersentur, parum tamen percipiunt emolumenti : continuum uerò exercitium, & uictus parcitas corpora eorum macilenta efficit ac robusta. Mulieres quoque uirorum labores perferunt, assuetae una cum uiris opus facere.

Ligures finis.

Siculi ex Italia in Siciliam cõpulsi.

Ligurum studia.

Mulieres in labore uiros adiuuant.

*Venationibus continuò vacant, captisq; feris fructuum inopiam sustentant. Nimibus insuper montanisq; asperitatibus assueti agiles corpore ac validi reddunturVictus Ligurum.. Nonnulli messis varietate carnes partim domesticas edunt, partim fermas, aqua in potum sumpta. Oleribus utuntur, prout fert regio eorum, ad quos neq; Ceres uenit, neque Dionysius, pra cateris diis hominibus utiles. In terra cubant ut plurimum, rari sub tecto aut in tuguriis vacent. Plures ad concaua saxa, speluncasq; ab natura factas, ubi tegantur corpora, diuertunt. Hoc pacto prisco more absque apparatu aliquo viuunt. Denique mulieres uirorum, uiri ferarum robur & uires habent. Asserunt in bello sæpius uigentem Gallum ab gracili macilentoq; Ligure ex prouocatione singulari certamine uinci. Arma habent leuiora, quàm Romani. Operiuntur corpora femo longo ad formam galaticorum sæclo, tunicaq; succincta. Armantur etiam ferarum pellibus, ac ense mediocri. Quidam Romanorum consuetudine, quos in ea re imitati sunt, arma immutarunt: feroces sunt. Et acuto ingenio, non in bello solùm, sed in communi uita. Mercaturam exercent, nauigantes per Sardinium Lilyceumq; pelagus, sæpius gratuitos maris periculis obiectantes, sed enim haud satis caterarum nauium more paratis nauigant: quo fit ut imminente tempestate grauia subeant uitæ discrimina. Gens hæc ut Anton. Sabellicus primo libro VII. enu-*Habitacula.
Roburcorporum.
Arma.
Ferocitas.
Nauigantes mercaturã exercent.
Recentes mores.

meadis habet, adhuc ferox est, & ad rebellandum nata, ut quæ diu Romana exercuit arma: plurimum pecore uictitat, lacte, hordeaceaq; potione.

De Tuscia & gentis eius antiquis motibus.

CAPVT XX.

Tuscia Italiæ regio celebris, à sacrificijs. ut quidam arbitrantur, dicta: nam Græci θυειν sacrificare dicunt, uel à thure, quo maximè in sacrificijs utimur, uel à Tusculo Herculis filio, quod uterer probant. Olim Tyrrhenia dicta fuit. Dubium à Tyrrheno Atys, an Hercule & Omphale, an (ut alij scribunt) Telephi filio, qui in eam terram duxerit colonos. Dionysius à Tyrsibus adificiorum genere: quibus Tusci uterentur, id nomen factum suspicatur. Romani eius terræ populos nunc Tuscos nunc Etruscos dixere. Græci uerò Tyrrhenos. Veterem illorum opulentiam, tum pelagi nomen demonstrat magna ex parte Italiæ fuisse, tum fines terræ, ab infero ad superum mare, & ad Alpes propemodum promoti. Satis constat quod quicquid terræ intra Alpes iacet & Apenninum Vmbrorum olim fuisse, qui inde à Tyrrhenis sint eiecti, Tyrrheni à Gallis, Galli à Romanis, Romani à Longobardis, qui postremo nomen ipsi terræ indiderunt. & quod ad celebritatem nominis attinet, Latini, Vmbri, et Ausones à Græcis Tyrrheni

Tirrhenia unde Tuscia appellata.
Tusci etiã Hetrusci appellant.
Vmbrorũ terra.
Longobardia.

sunt olim uno nomine appellati. quidam etiam Romam ipsam Tyrrhenam urbem opinati sunt. Fuit Tyrrhena gens fortitudine egregia, magno potita imperio, ciuitates condidit plures atque opulentas. Classe quoque potens, cùm diutius mari imperitasset, Italum pelagus ab se Tyrrhenum denominauit. Pedestri quoq; exercitu præualida, tubam primo adinuenit, & bello admodum utilem, & ab illa Tyrrhenum appellatam. Duces exercitus plures insignibus decorauit. Lictores, currulem sellam, prætextam uestem, fasces, sceptrum eburneam, alia multa dedit: domibus porticus addidit, in quas seruorum concurrentium turba diuerteret: quæ imitati postmodum Romani, inij: melius aucta ad suam rempublicam transtulere, literis quoque & rerum naturalium inuestigationi ac theologiæ plurimo tempore impenso. Ira cæteris in fulgurum interpretatione & arte augurandi uersata est, adeò ut nostra etiam ætate uniuersus fermè orbis, tum admoneatur uiros, tum auspicibus utatur. In scientia faciendorum sacrorum ita etiam floruit, ut Romani qui non seruanda tantùm, sed & amplificanda religionis cupiditate incendebantur, decem principum filios senatus consulto singulis Tuscæ populis percipiendæ sacrorum disciplinæ gratia traderent: hinc ludibrium illud malorum dæmonum ad Romanos defluxit. Hinc Bacchanalia, quæ ut fœda & pernicio-

Tuba à Tyrrhenis inuenta.

Inuenta Tyrrhenorum plurima.

In augurandi arte uersabantur Hetrusci.

Religiosissimi Hetrusci erãt

Bacchanalia ex Thuscia ad Romanos.

sa, magno sunt bonorum consensu, auctorum suorum supplicio uindicata, ex totaq; Italia sublata. Patriam Tyrrheni uberem incolunt, quam studio curaq; efficiunt fertiliorem. Mensabus in die sumptuosè præparata, omnia quæ ad epularum delicias pertinent abundè subministrant. Stragulas insuper uestes floribus distinctas, poculaq; aurea uarij generis, ac ministrorum seruorumq; numerum permagnum in usu habent: multiplices ubi non solùm serui famulantur, sed etiam liberi plures. Gens in uniuersum magis adhuc superstitiosa est, quam pugnax.

De Galatia Europea, & Galatarum priscis moribus. CAP. XXI.

Galatiæ fines.

Galatia magna Europæ regio fuit, ultra Celticam ad notum oceanumq; uersus pertinentesq; oras, & Hercinium montem (scribit Diodorus Siculus) & à terminis Istri ad Scythiam usque protensa. Sic appellata à Galate Hercule & Celtica cuiusdam mulieris filio. Hæc à pluribus nationibus incolebatur, regioq; ut plurimum ad arctos sita, frigidaq; adeò, ut quæ hyemis tempore pro aqua manibus obtenta existat: glacies quoque immensa adeò patriam occupet, ut flumina congelata sint peruia transeuntibus, non solùm paucis, sed exercitibus quoque cum curribus atque impedimentis. Complures magni fluuij uario fluxu per Galatiam fluunt, quorum hi

Galatia hyemis tẽpore glacie occupata.

ex profundis stagnis, hi ex montibus, partim in Oceanum ut Rhenus, partim in Pontum ut Danubius, alij in Hadriaticum mare decurrunt ut Eridanus, qui & Padus. Sed hi omnes ferè hyemis tempore congelati securum transitum iniectis desuper (ne labantur) paleis euntibus præbent. Vinum & oleum propter eam frigiditatem regio non producit, quare coacti homines potum sibi ex hordeo comparant, quem zitum appellant: aqua etiam in qua lauent pisum mellis utuntur. Vino præter modum adeò delectantur, ut à mercatoribus importatum parum bibant, nunimoq; potu ebrij, aut somnum inducant, aut insaniam: quo fit ut mercatores Italici plures quæstu ducti unum, tam nauibus, tum per terram curribus deferantes pincernam puerum mercentur pro uini amphora. Vniuersa Galatia argento caret, auro abundat, illud naturæ ipsa præbente. Nam cum fluminum decursus, difficiles fluxus habeat, puerans ripas à montibus fluens aqua, arenam auream passim per campos ejicit, qua conflata, auroq; puro eductio ad ornatum corporis mulieres utriq; utuntur: etenim & manuum articulos, & brachia armillis aureis exornant. Circa collum grandes torques gestant ex solido auro, & in digitis anulos. Thoraces etiam auro exornant. Vnum quid ac mirabile in deorum templis potentiores obseruant, plurimum auri ipsis dys oblati per pauimentum spargentes, neq; id quis-

Zitum ex hordeo potus.

Vini appetentissimi.

Argento caret, Auro abúdat Galatia.

Corpus auroexornãt Galatæ. Aurum in tẽplis pas sum.

quisquam incolarum, quamuis gens auri sit auida, propter religionem contingere audet. Sunt Galatæ molles atque albi, corpore oblongo, comas quamplurimas habeant naturâ rufas, studio tamen augent naturæ colorem. Calamistro capillos nectunt, fronte illos ad ceruicem reijcientes, ut Satyris aspectu puerisq; appareant persimiles: capillos arte efficiunt crassiores, ut nihil differant ab equorum iubis. Barbam quidam radunt, nonnulli nutriunt. Parcè nobiles quidam genas radunt: barbam adeò fouent ut corpora operiat. Quo accidit, ut cum edant, repleatur cibo: cum bibant, ueluti per cannale potus uideatur infera. Canant sedendo omnes, non tamen in sedibus, sed in solo super luporum aut canum instratis pellibus. Ministrant eis pueri iuniores ætate tenera: iuxta eos ignes sunt, in quibus ollæ sunt & uerua plena carnibus, uiros bonos melioribus carnibus honorant, quemadmodum Poëta Asiaci scribit, Impensum ab optimatibus honorem, quando singulari Hectoreum certamine uicissent. Hospites ad epulas, qui sint, qua causa uenerint rogantes. Consueuerunt quoque sumpto cibo ad uerberum, prout casus tulit, concertationem suscipientes ex prouocatione certare inuicem, nullo habitu uitæ cura: meruerunt enim apud eos Pythagoræ sententia, qua dixit, animas hominum esse immortales, uersuq; eas defunctis corporibus post certum tempus in alia cor-

Corporũ Galatarum dupolitio.

Barbam nobiliores nutriunt.

Sedentes in solo cœnant Galatæ.

Ex prouocatione certare solent Galatæ.

Attmorem.

pora reuersuras: ob hanc causam in desunctorum pyram epistolas scriptas quidam coniciunt, tanquam eas mortui sint lecturi. In itinere ac pugna bigis utuntur, quas rhedarius ac assessor ducunt. In bellis obuium hostem iaculo ex curru primum appetunt, tum relicto curru pedites ensibus certant: quidam adeò mortem contemnunt, ut pugnent nudi. Custodes corporis ex liberis hominibus pauperes eligunt, qui & pro auriga in pugna seruiant, & ferant scutum. instructam aciem prius consueuerunt, & ad singulare certamen fortissimos hostium prouocare, arma ut hostem terreant quatientes. Quum quis strenuè in acie pugnauit, tum maiorum, tum suas laudes ac uirtutes decantant: res hostium deprimunt, tanquam uituperatione dignas. denique omnes in bello audaces extollunt uerbis. Capita hostium in acie cadentium abscisa equorum collis gant collis. Hostium spolia sanguine perfusa familis tradunt in foribus domorum cum cantu atque hymnis affigenda, quemadmodum feras solent uenatu captas. Hostium nobiliorum capita aromatibus uncta in thecis condunt summa diligentia, ea hospitibus ostendentes, nulloq; pro precio ea uel parentibus uel liberis uendunt. Vestes ad terrorem intorsas ac uarij coloris ferunt, quas illi uocant braccas. Sagula ferunt uirgata, hyeme quidem crassiora, æstate subtilia. Fictilia in usu habent densa

Corporis custodes ex hominibus liberis.

Strenuorũ militũ dignationes.

Hostium spolia domorum foribus affiguntur.

Vestitus Galatarũ.

densa ac floribus distincta. Arma ferunt, scutum ad staturam hominis longum, proq; libito cuiusque ornatum. Quidam in scutis animalium formas aereas paulum eminentes gestant, & ad ornatum, & ad corporis tutelam fabricatas. Aerea galea caput munitum paulum eminentiore, in qua aut cornua impressa sunt, aut auium uel quadrupedum effigies scalpta. Tubas habent suo more barbaras, atque asperum sonum & turbulentum reddunt. Thorace ferreo utuntur quidam, alij arma nuda natura datis nudi pugnant, pro ensibus ferreas spatas gerunt oblongas, area cathena à dextero latere pendentes. Nonnulli tunicis aureis aut argenteis zonis cinguntur, iaculis insuper bellantur, qua illi lanceas uocant, ferro cuiusq; aut amplius longitudinis paulominus duobus palmis lato: enses haud minores sunt, quàm apud cæteros ucnabula, habentq; tum rectos tum curuos non solùm ad corporis cædendũ, sed etiam ad perforandum aptos. Aspectu sunt terribiles, uoce graui atq; aspera. Sermone utuntur breui ac subobscuro, multaq; ex animo dubia loquuntur: plurima ad iactantiam in eorum laudem dicunt, & ad cæterorum contemptum. Minaces sunt ac detractores, opinioneq; inflati, acuti ingenio, & à doctrina non nimis alieni. Sunt & apud eos melodiarum poetæ, quos ipsi Bardos dicunt, hi cum organis uelutis cum lyra cantant, hos laudantes, alios

Arma bellica.

Enses maximi.

Bardi melodiarum poetæ.

uitup

uituperantes. Philosophi quoq; ac Theologi, quos uocant Saronidas, præcipuè ab illis colũtur. Fiuntur insuper diuinatoribus, qui apud eos cum augurijs & sacrificijs futura prædicent, maximè existimantur, omni eis obtemperante plebe: de rebus magnis consulturi mirabilem ac incredibilem obseruant ritum: cõfe hominem iugulant, quo labente, tum ex eius, tum ex membrorum laceratione, tum etiam ex sanguinis effluxu futura diuidicant. Est apud eos mortis nullum absq; Philosopho sacrificium facere, existimantes per diuinã naturã cõfcios sacra fieri oportere, tanquam deus propinquiores. Horum intercessione bona à dijs censent petenda, quorum consilio, & pace, & bello fruantur. Poëtæ uerò apud eos tanti habentur, ut cum extructa acie exercitus eductis ensibus iactisq; iaculis propinquant, non solùm amici sed hostes eorum quoque interuentu à pugna absti neant, ita apud agrestiores barbaros ira cedit sapientiæ, & Mars uereretur Musas. Galatarum fœmenæ non tantùm corporis magnitudine sunt uiris similes, sed robore etiam. Pueri ut plurimum cani sunt, atq; te prouecti colorem paternum assumunt. Eorum qui subtus arctos habitant Galatæ, quiq; Scythiæ sunt propinqui, utpotè cæteris agrestiores, nõnullos aiunt humanis carnibus uescentes, quemadmodum & hi quos cam Erit antiq; inhabitãt.

Saronidæ philosophi & theologi.

Mirabilis atq; horrẽdus ritus

Nullum absq; Philosopho sacrificium.

Poëtæ in maxima uenera-tione.

Fœminæ Galatarũ uiris similes.

Humanis carnibus uescuntur qui Irim inhabitãt.

partem, quæ Iris dicitur habitant: horum fortiu-

tudine feritateq; diuulgata tradunt eos, qui priscis temporibus omnẽ fermè Asiam discurrentes Cimerij dicebantur, ipsos esse, qui paulò pòst corrupto nomine pro Cimerijs Cimbri sunt appellati: iam prisco more dant latrocinijs operam, rapientes aliena, suis omnibus contemptis. Fiunt qui Roma capta, cum Delphici Apollinis templum spoliassent, magnam Europæ partem, non parnam Asiæ tributariam fecerunt, ex regis eorum quos subegerant possessis. Nam qui in Graciam peruenerunt Galatæ, de se partim occupatam Gallograciam dixerunt, & Galatiam minoris Asiæ regionem, quæ ab oriente Cappadociam & Halym fluuium habet, ab occidente Bithyniam & Asiam, à meridie Pamphiliam, à septentrione pontum Euxinum. Cæterùm Cimbri de quibus iam nobis sermo est, Gens diræ supra modum feritatis, impietatisq; in deorum sacrificijs inauditæ: sequebantur exercitum mulieres Sacerdotes diuinationis peritæ, quarum canus capillus erat, alba uestis, lutea è carbaso subiter tunicæ fibulis annexa ahenis, incincta zonis, pedes nudæ, capitis per castra strictis occurrebant ensibus, quos sternentes humi ad æreum protrahebant craterem uiginti capacem amphorarum. Hallebant & pulpitum quo agiliter ascenso, tollentes in sublime captiuum super lebete ingulabant: tum profuso in craterem sanguine inde iam stillaret uaticinium cædebant: aly uerò sciisso uentre

Sacerdotes fœminæ.

Crudelis uaticinandi ritus.

uentre intestina speculabantur suis uictoriam clamitantes. Noxios quo|q; quinquennio seruatos affixos fudibus sacrificabant, & animi|ex hostibus capta unà cum hominibus interfecta, aut supra ingentem pyram posita combu-

Noxios sacrificabãt Cimbri.

rebant, aut alijs afflictebant pœnis. Et quanmates cupidiores.

uis Cimbri mulieres habeam speciosas, ad mores tamen præter modum sunt cupidiores. In seruarum pellibus humi dormientes, ex utroq; latere excubitores habent. In ipsis certaminibus extentas ad carrorum uelamina pelles tantis pulsant ictibus, ut ingenti cum horrore fragor

Impudentia Cimbrorũ admiranda.

efficiatur. Sed illa admiranda eorum impudentia, quòd speciem corporis facilè alijs offerunt in propatulo, neq; hoc turpe ducunt, quin potius ignauum abnuere gratiam oblatam. Fertur à Valerio Maximo Cimbros & Celtiberos in acie gaudio exultare consueuisse, tanquàm gloriosè & feliciter uita essent excessuri. Lanceari uerò in morbo, quasi turpiter perituri.

De Gallia, Gallorumq; ueteribus & recentibus moribus. CAP. XVII.

Galliæ quatuor termini.

Gallia lata Europæ regio, inter Gallicum internum mare oceanumq; Britannicum, Rhenum, Alpes, & montes Pyreneos iacens: Pyreneus iugis ad occasum includitur: ad septentrionem & Boream Gallico, Britannicoq; oceano: ad orientem solem Rhenus illi paribus penè spatijs ex alpibus in oceanum, quibus Pyrenæum iugum ex interno mari ad ext

eternum procurrit: quà meridiem spectat, Narbonense illi præcenditur pelagus. Gallia appellata à candore populi, Galli enim lac dicitur. Triplex est, Tonsa siue togata, quæ & Cisalpina dicitur, sed Italiæ finibus includitur. Comata eo nomine dicitur omnis Transalpina Gallia, quam in tres prouincias à tribus populorum generibus historici diuiserunt. Belgicam uidelicet, Celticam, & Aquitanicam, terminos illarum ita statuentes, ut à Scalde ad Sequanã Belgica sit dicta: mox Celtica ab eo ad Garumnam, quæ eadem est & Lugdunensis: inde ad Pyrenei excursum Aquitanica olim Armonica uocata. Augustus quadrifariã diuisse addita Lugdunensi prouincia. Antoninus in multinas prouincias diuidit, utpotè, qui primam & secundã Lugdunensem, & primã & secundã Aquitanicã faciat. Braccata, quæ et Narbonensis dicitur, à Bracceis uestium genere sic uocata. Belgica, quæ Rheno adiacet, pro maiori parte lingua Teutonica utitur, prouincias habet, Helueticã, Alsatica, Lotharingiam, Lucelburgam, Burgundiã, Brabantiã, Gelriã, Hollandiam, Selandiã: quæ omnes, nisi Rhenus antiquus terrarum limes abscinderet, Germaniæ nostræ potius annumerandæ essent, ex quo hodie & consequenter etiã non montes, nõ fluminis uero regionum terminis habentur, sed singulæ lingua & imperia, & consq; unaquæq; regionem extendi dicant, quousq; gentis illius sermo

Gallia unde appellata.

Diuisio Galliæ.

Braccata siue Narbonensis.

Galliæ regiones.

Galli à Græcis olim omnes Celtæ uocati.

sermo uersatur. Gallia populos Græci communi appellatione olim ab eorum Regis nomine Celtas dixere, & ab illius matris nomine Galatas. Franci hodie uocantur, & Gallia Francia. à Francis Germania populis, a quibus olim ferè tota subacta est, ut Baptista Mantuanus in Dionysio suo: & M. Antonius Sabellicus lib. III. X. enneadis habent. Cæsar dictator Gallicas gentes lingua, legibus & institutis inter se differre dixit, multa tamen multis communia esse, ut factiones exercere, quæ non solùm in ciuitatibus & pagis, sed in singulis pene familijs uulgò reperiantur, ut qui ingenio & opibus polleant, inter se de principatu contendant, ut cuncta suo potius quàm alterius arbitrio fiant, quod ut gentile, ita uetus esse, nec temerè institutum uideri, ut tuta plebs esset à potentiorum iniuria, nusquàm gentium plebs alioqui contemptior: quippe qua olim seruitij pene loco haberetur, omnis publici consilij expers, pleriq; tributorum, aut alieni æris magnitudine grauati, uulgò soliti se nobilioribus addicere, ut à cæterorum iniuria tutiores essent, omnia in eos iura, ut in seruos, habituris. Duo hominum genera in precipuo honore esse, Equites & Druides. alij Bardos & Vates Druidibus adyciunt, quorum hi naturalium rerum causis dediti essent, illi laudationibus & Poeticis rebus. Cæsar uno nomine omnes Druidas uocat, hi sacrorum curare

Factiones amabant Galli.

Druidum offitia & dignitates.

rare publica & priuata, religiones interpretari, adolescentes disciplinis instituere. quorum cœtibus precipuè uenerari: ijdem de cadibus, de finibus, caterisq; controuersijs cognoscere, pœnas constituere: si quis siue publicam, siue priuatam personam gerens decreto non stetisset, sacrificijs interdicere, quæ pœna apud eos inter grauissima animaduersio. Druides ubi uolunt hominum congressum & sermonem dilimunt, ne contagione pollucrentur: his petentibus neque ius dici cuiquam potuit, neque honos ullus publicus communicari: unus omnibus præesse, cui in uniuersum ordinem summa eorum potestas. In huius defuncti uelut antiquioris locum alius suffragio surrogabatur: eo gebantur horum cœcilium certo anni tempore in Carnutum finibus. Est is locus Galliarum ferè mediterraneus, controuersiasq; ex uniuersa gente eò deferebantur suo componebant decreto. uulgò postea receptum, id institutum, sed ex Britannia translatum, Parlamentumq; uocatum, de quo posteà. Druides à bellicis rebus aberant, neq; ad tributum cogebantur. Multa millia uersuum edisce re necesse erat, qui tali se disciplinæ tradidisset: ut plerique uiginti annos in ea comparanda morarentur: neque fas erat quippiam ad eam cognitionem pertinens literis commendare, quod ad memoriæ cultum, & scientiæ autoritatem putaretur pertinere. Cæteris Gallis tempestate ea Græca litera in

Concilium annuum in Carnutum finibus.

Opiniones Druidum uariæ.

usu fuere. Credidere Druides animas nõ interire, sed in alia trãsire corpora, atq; metu mortis sublato audaciores in periculis fieri. Multa de syderibus disputabant, de mundi & terrarum magnitudine, de rerum natura, & Deorum potestate. Mundum ipsum æternum, ignem & aquam uicissim prævalere. Alterum genus equites, hi cæterorum ordinum religiosissimi, ueriam graui morbo affecti aut in periculis constituti, pro salute humanâ hostiam mactabant. Druidum ministerio adiuti: Alij simulachra habebant immani magnitudine, uiminibus contexta, eaq; uiuis corporibus plena circumiecto igni absumebantur. Supplicia eorum, qui latrocinij alterius ue noxæ conuicti essent dijs gratissima arbitrati. Mercurium in precipua ueneratione habebãt, quem omnium artiũ inuentorem prædicabant, Harum & uiarum ducem, & ad quæstum faciendum plurimum prodesse. Marti in pugnam ituri quicquid cepissent pro uictoria uouebant, uiuebanturq; ob eam in pleriscq; urbibus ingentes tumuli, bellicis spolijs constructi. Si quis ex præda aliquid fraudasset, graui supplicio id uindicabant. Se ex Dite procreatos persuasum habuere, ob idq; mitium sectorum dierum ab ea nocte capere, quæ sit lucem præcessisset, nati noctem illi sacram esse. Liberos ad conspectum suum non prius uenire patiebantur, quam per ætatem adolescissent, ut militaria

Mercurij in ueneratione Gallis erat.

Galli ex Dite se natos dixere.

iam obire munia possent, turpissimum arbitrantes filium adhuc puerum patri assistere. Viri quantas ab uxore pecunias dotis nomine accepissent, tantundem domesticarum fortunarum æqua æstimatione cum dote conferre: quicquid horum fructuum perciperetur, id diligenter asseruari, eiusq; esse, qui superstes alterius fuisset. Viri in uxores, sicut in liberos, uitæ & necis potestatem habuere. Si qua uenefica conuicta esset, à propinquis mariti igne sanuq; cruciatibus necari. In funere omnia, præter uilia clarissima fuissent, cremare cum defuncto, animalia etiam ipsa: nec multum antequam C. Cæsar eam terram debellasset, clientes & familiæ funebri rogo inferebantur. In ciuitatibus quæ optimè instituæ erant primores multi gubernabant: Ducem unum primoribus temporibus ad annum eligentes, sicut & in bello unus à multitudine designabatur Imperator. Si quis de Republica aliquid à finitimis fama compertum haberet, id ad Magistratus deferebat, quædam suo arbitrio occultare, cætera pro concione palàm facere. De republica nisi in publicis loqui nemini licebat. Qui in consilium ultimus uenerat necabatur. Qui tumultuabatur, ad eum ministeri strictò circurrebat ense, & minitabundus silentium imperabat: qui si non desistebat, secundo ac tertio idem facitabat, denique eorum illi abscindebat è fagulo, ut quod residuum esset.

Viris ius in uxores & liberos.

Ciuitatũ administratio. Aristocratia.

In consilio tumultuans.

redderetur inutile. Magistratibus aurea sunt gestamina, collo torques, manibus & lacertis armillæ. Vestitus Gallorũ. Vulgus sagis uestitur, sessoq; pro tunica amictu, qui nix nates integeret dimidias, lana quidem aspera, cæterum oblongis uillis, unde & sagula hirsuta texunt, quæ lenæ uocantur. Comas studio nutriebant, corpora genti proceriora, & uulgò candida. Arma bellica Gallorum. & secundum ea armaturæ æquales, gladius longus à dextero latere dependens, clipeus etiam longus, hastæ ad proportionem. & Meris peltæ genus est: arcubus plerique utuntur, cum telo certiorem infligunt ictum, quo in aucupio potissimum utuntur, paucissimi bellum sumunt. Alimenta. dis & fusile meant. Humi cubant cœnitantes in stramentis assident: plurima cum lacte illa esca: carnibusq; multisfariam præsertim fusilis & recentibus & salitis. Sues in agris nutriuntur, & proceritate, robore, & celeritate præstantes adeò, ut insueto cuipiam accedenti non minus quàm à lupo periculum immineat. Tam copiosi illis & ouium & porcorũ greges sunt, ut hinc sagimarum & salsamentorum abundantia, non solam Romæ, sed & pluribus Italiæ partibus suppeditetur. Domicilia Gallorum. Domicilia ex pluteis & crudis in tectudinis speciem faciebant: & quidem permagnis multis impositis lacunaribus. Ferox omnibus ingenium, ingenita simplicitas, plus uirium quàm consilij in bella afferunt, maius bellorum quàm agrorum stud

studium. Mira fœminarum fœcunditas ut tercentum & amplius armatorum nulla gens una Belgica ad bellum olim mitteret: uictoria supra quam dici possit, uincentibus læta, uictis super. E prælio decedentes ceruicibus teneorum hostium capita suspendunt, eaq; donum delata, ut fine spectaculo postibus affigant. Illustrium uirorum capita cedrinis condientes odoribus peregrinis ostentant, nec tantidem auri redimi dignabantur. Gentile & uetus aureos torques ex collo suspendere, manibus & lacertis armillas inducere, uestes auro picta gestare. Hominem diuinationi destinatum in tergo ferientes, ex ipso impatientia affectandiq; modo uaticinium capiebant. Tunduntur & alia humanorum sacrificiorum genera, quosdam sagittis configebant, & intra sacras ædes patibulo suffigebant, magnamq; è fœnochorto statuam apparantes, eiq; lignum mictantes pecoraq; & uarias immittentes bestias, atque homines, holocaustum faciebant. Fœminarum Gallorum mira fœcunditas. Hostium capita postibus affiguntur.

Erant Galli ex assiduo labore & exercitio feroces omnes olim macilenti corpore, uentresq; minimè propendebant: nam saginam adeò detestabant, ut adolescentes, qui zonæ mensuram uentre excederent publicè multarentur. Caterum, Romanorum commercio multa mutari contigit, tempus inde omnia in melius uertit. Ciuiliissimi itaque hodie uera pietatis sunt, regni imperium latè omnia tenet. Matrimonia Galli olim omnes macilenti. Recentes Gallorum mores.

monia Italico ritu celebrant, liberales artes multis curæ existunt, & in primis diuinarum

Artibus liberalibus Franci student.

artium studia. Gymnasium, quod Parisijs est, id demonstrat, omnium quæ hodie sunt in terris celeberrimum. Sunt & Romanarum literarum appetentissimi, ac latinarum etiam, in eo studiorum genere, nec Græca aspernantur. Penes magistratus iudicia sunt, regum est hos legere. In bellis cataphracto equite utuntur, pediteq; leuiter armato: utuntur & sagittarijs, qui longiores intendunt arcus: nec corneos, ut Scythæ & totus ferè oriens, sed ex

Bellica Gallorum uirtus.

Taxo, aliue duriore materia, comitantur bellica tormenta exercitum, curribus uehuntur: magis ordine quam agminibus dimicant, maiore ferocia quam arte, quanquam hanc quoq; in administrando bello haud negligant. Vocant

Francorũ religio.

eos uocant caduceatores. Hi belli pacisq; nuncij colunt regem incredibili affectu. Multa religio in templis, in religione sanctitas, sacrorum antistitum maiestas, in clero dignitas & ueneratio multa, frequens in cæremonia cantus:

Musicæ studium Gallis peculiare.

& ob eam rem Musicæ studium hic propemodum peculiare in uestitu & calceatu, uel nostra memoria uetustissimæ pueri (inquit Sabellicus) Gallæ gentis cultui omnes curæ dederam amictu utebantur manicato sagulo, uix dimidias nates tegente, in multas scrupulos ab imo ad summum complicatio pulmatoq; circa humeros. Calcei anteriore parte in tenue corium

Vestitus Francorũ.

prot

protenti semipedalis longitudinis, qualis nunc spectes in gentilibus aulis: tegmen capitis, id Birretum dicunt, oblongum, ac uelut in conum exiens. At nunc omnia mutata. Calcei à fronte uehementer expansi in modum ursini pedis, retro castigatior forma, ac uix calcanei capax. Laxior uestitus ac multo demissior quam antea, ad media ferè crura descendens, laxis manicis ab una parte desectis, tenuis uersiculoribus tectis & ex obliquo cancellatim fugæ assutis. Laxus pileus ac plurimum puniceo coloris, sed Birretum multo laxius, malè capiti cohærens, ut nihil sit alioqui ipsa gentis cultius. Cepit his paucis annis nostrorum hominum animos incredibile studium eius cultus mundi, atq; adeò mos inualuit, ut tota ferè Italia Gallico spectaretur habitu, manifesto præsagio eorum quæ postea secuta sunt. Mulierum habitus nihil ferè mutatus. Et Gallum Baptista Mantuanus in Dionysio suo libro secundo mercicè sic describit:

Italia in Gallico habitu delectata.

Gallia terreni pars est non infima mundi,
Sed longè lateq; patens, Hispanica tangit
Oppida ab occasu, sese coniungit ac ortu
Ad hunc nostro hinc pelago qua respicit austrum.
Claudunt Oceano, gemmas qua respicit Vrsas,
Vnde nouis Boreas hybernaq; frigora surgũt,
Et nuda Teutonici tangit nasißima Rheni.
Terra hominũ, frugũq; ferax, armenta, gregesq;
Vberibus pascens glebis, non languida cœlo

Tabifico, non mortiferis infesta venenis,
Vt Libyæ: non perpetuis adoperta pruinis,
Sicut hyperboreos montes: non torrida ab æstu,
Qui faciat steriles, ut decolor India, campos.
Non etiam noctis pallens simestribus umbris,
Quale sub arcturo positum mare, et ultima Thyle:
Sed nec ut Aegyptj, qua fusa palustrib⁹ undis,
Sed cœlo & tenera fœcunda uligine terra.

Et paulò post.

Ignea mens Gallis, & lactea corpora: nomen
Ad candore datum populis: muliebria pingit
Ora color Tyrius: Paphium meditata decorem
Ex geminis fecit natura coloribus unum:
Lati, alacres, lusu, choreis, & carmine gaudet:
In Venerem proni, proni in conuiuia, prono
Ante dapes ad sacra Deum: seruire, iugumq;
Ferre negant: fugiunt figmenta & hypocrisin, ore
Liberi, ut ingenuus mos est, tetricosq; per ipsi
Venatu, aucupio, campos, montana, lacusq;
Sollicitant: bellandi usu lœtantur, equorum
Terga fatigantes: loricæ hastilia & arcus.
Delicia genti: sub dio ad sydera somnum
Carpere, fuscari sole & ferrugine, pulchrũ est:
Pluuere conspergi, grauibus sudare sub armis,
Pro patria, pro cognatis, pro regibus ire
In pugnã et gladios, et morti occũbere dulce est.

Aegoceros, id est, capricornus Thaeis dominat'.

Aegoceros gẽit: dominans: si credimus astris,
Si damus hoc cœlo arbitriũ: citò mobile pectus
Cordaq; largitus, rerum fiuibunda nouarum.
Non inconuenies alienumq; ab instituto
uidetur

uidetur hoc præcipuum regiæ Francorum ornamentum Parlamentum ponere. quis illud à principio instituerit, aut unde originem habeat, à scriptoribus aliud non traditur, quàm ut supra significaui à Druidibus receptum, aut longo tempore ad nostram usque ætatem obseruatum credere est. Nam & illud, quemadmodum Druidum concilium, carnuto quotannis tempore & loco, quem rex designasset, habebatur, hoc modo: Conueniebant ex cunctis prouincie ciuitatibus uiri consuetudinum & iudiciorum periti, ad idq; anteà munus delecti, qui ius cuiq; per prouocationem disceptanti dicerent. Sed quia naga esset incertaq; institutio decreta Parisius curia et sedes est: suntq; ad eam iudices designati qui ibi consistentes perpetui prouocationum definitores essent: Illorum electorum numero sunt, annua stipendia ex fisco regio percipiunt. In curias quatuor diuisi sunt, seorsumq; singuli sedent, & suos præsidentes habent. In prima, quam ipsi Cameram uocant, præsidentes quatuor sedent, consiliarij triginta: hi contentiones & causas odiunt, dilationes & quæ ad iuris cognitionem attinent constituunt, leuiora quædam & temporanea definientes. In secunda verò & tertia cameris æquati sedent tam in hac quam in illa XVIII. Hi Enquestrarum, id est, inquisitionum consiliarij dicuntur, quòd inquisitionibus præsint, ex claro & lucis constituti:

Parlamẽti initium.

Druidum conciliũ.

Curia Parlamenti Parisius decreta.

Curiæ parlamẽti 4.

stituit: Præsidentes utriq; quatuor habent, sententias dicunt, quas constitutis diebus præsidentium unius primæ curiæ pronunciat: idq; arrestum, id est, ratum & fixum uocant: quòd ab eo pronocari nemini liceat: qui ibi reus iudicatus fuerit, L. X. librarum Turonensium pretium persolucre curijs debet, & quandoq; magis: nam si causam suam non satis intellectã aut discussam existimaret, & ob hoc sibi iniuriam factam, reuocanda in iudicium causa sua ipse potestatẽ habet: uerùm nõ prius auditur, quam duplicatam dictæ pecuniæ summam deposuerit. Quarta curia eorum est, quos Requestarum, id est, supplicationum & palatij magistros appellant: ab illis eorum causa tantum agitur qui regijs obsequijs deputati sunt, aut priuilegio donati: ne ab alijs curijs infestentur: huius curiæ iudices sex tantùm sunt: & ab eis pronocare ad Parlamentum licet. In decidendis causis cùm nodus aliquis, hoc est, magna difficultas offertur, hæc omnium curiarum consiliarijs congregatis discutitur: quod etiam fit in his quæ Rex de republica statuit, huius enim senatus decreto omnia aduntur. Habet & Parlamentum coniudices, dum adsunt Franciæ pares, & alij supplicationum magistri familiares regis comites, qui post primæ curiæ præsides primi sedent. Illis enim cum Franciæ paribus regalium & pariũ causæ diffuniendæ committuntur. Sunt autem Franciæ

Franciæ Pares ex omni nobilitate duodecim selecti, Remensis, Laudunensis, Lingonensis, Episcopi Duces: Bellouacensis, Nouiomensis, Catalaunensis, Episcopi Comites uocati: Ex secularibus etiam sex, Burgundus, Normandus, Aquitanicus, principes Duces, Flandrensis, Tholosanus, & Campanus, principes Comites. Illos duodecim, ut refert Robertus, Carolus magnus primùm instituit, & secum in mutuam ductos Pares appellauit, quia æquali inter se dignitate regi astarent, nec cuiusquam quam senatus Parlamenti iudicio obtemperarent, coronandoq; regi adessent. Et hi fuerunt & sunt hodie Gallorum siue Francorum mores, talesq; eorum decantati uirtus.

Franciæ pares xij. numero.

Parium Franciæ dignitas.

De Hispania & moribus Hispanorum.

CAPVT XXIII.

HIspania maxima Europæ regio, inter Africam & Galliam iacens, oceani freto & Pyreneis montibus clauditur, terris optimis comparanda: nullis posthabenda frugum copia, siue solì ubertatem, siue uinearum prouentus respicere, siue arborarios uctus: omni materia affluit, quacunq; aut precio cara esse possunt aut usu necessaria, adeò, ut non ipsis incolis tantum, uerumetiam Italiæ urbibus Romæ quoq; rerum abundantiam sufficiat. Argentum, gemmas, et aurũ, si requiras, habet: ferarum, nauigũ deficit, nec cedit uitibus, uineis oleis:

Hispaniæ laudes.

Diuitiæ Hispaniæ.

oleis: nihil otiosum in ea, nihil sterile: non coquunt ibi sales, sed effodiunt. Non violento sole torretur, ut Aphrica, neque assiduis uentis, ut Gallia fatigatur: salubritas cœli per omnes regionem aqualis, nulla paludum graui nebula inficitur, sed marina aura perflatur: lini spartiq; in ea uis ingens: minij certè nulla feracior terra. Cursus amnium non torrentes, rapidiq;, ut noceant, sed lenes & uineis campisq; irrigui æstuariisq; oceani affatim piscosi. In nulla tamen re magis olim commendata est, quam equorum permixtate, quos ibi à uento concipi memoriæ prodituum est. A montibus Pyreneis incipit, & per columnas Herculis circuiens usque in Borealem oceanum protenditur, ita ut omnia in eo circuitu ad Hispaniam spectent. decem millibus stadiorum, ut Apianus scribit, eius latitudo commensuratur: longitudo prorsus eadem esse uidetur: ab una tantum parte scilicet Pyrenei montis dorso Gallia adhæret, à reliquis omnibus mari cingitur. Tribus distincta nominibus est: nam pars Tarraconensis dicitur, pars Bethica, & pars Lusitanica. Tarraconensis in qua ciuitates clarissimæ Pallantia, Numantia, quæ hodie Soria dicitur, fuere: altero capite Gallias, altero Bethicam Lusitaniamq; contingens nostri latera obijcit. mediterraneo quâ meridiem, quâ septentrionem spectat oceano. Alias uerò Bethica. duas fluuius Anas separat, ita quòd Bethica in qua

Cœli salubritas.

Amnium cursus.

Ab equorũ permixtate Hispania commẽdatur.

Hispaniæ dimensio.

Diuisio Hispaniæ. Tarraconentis & eius fines.

in qua urbes claræ Ispalis & Corduba fuere, maria utraq; prospiciat: ad occidentem Atlanticum, ad meridiem Mediterraneum. Lusitania oceano tantummodo obiecta est, latere ad septentriones, fronte ad occasum uersa. in ea ciuitas Emerita quondam clarissima fuit. Hæc regio primò Iberia ab Ibero fluuio, posteà ab Hespero Atlantis fratre Hesperia dicta est, ultimo ab Hispali quæ hodie Sibilia uocatur Hispania. Corpus hominum ad medium laborem animis ad mortem paratis, dura omnibus & stricta parsimonia, bellum quàm ocium malunt: si extraneus deest, domi hostem quærunt. Sæpe tormenta pro silentio rerum creditarum immoreui, adeò illis fortior taciturnitatis cura, quàm uitæ: velocitas genti pernix: inquies animus plurimis: militares equi, & arma sanguine ipsorum chariora: nullus nisi festis diebus epularum apparatus: aqua calida lauari post secundum Punicum bellum à Romanis didicere. In tanta seculorum serie nullas illis duces magnus præter Viriatum, qui annos decem Romanos uaria uictoria fatigauit. Fœminæ res domesticas agrorumq; culturas administrant: ipsi arma & rapinis insuetum: breui utuntur uelle ac nigra lanam habente similem caprarum pilis. Peltas in bello paruas ex nerui cruribus, quibus tegatur corpus, habent: his in bello ea agilitate utuntur, ut & ictus & sagittas euitent: iaculis ferreis hamatisq; utuntur.

Lusitania.

Iberia. Hesperia. Hispania unde appellata.

Gentis cõditio.

Fœminæ agros & rẽ domesticam curant.

Vestitus Hispanorum.

Armatura Hispanorum.

uuntur, galeas ferunt æreas crista tis palmili gladios ex ferro puro ad palmi mensuram, quibus in conserta utuntur pugna. Ferrum suo more ad confician da arma præparant. Nam ferreas laminas in terram absondentes, ibi tandiu esse sinunt, quoad debiliori parte ferrugine absumpta, validior supersit: ex eo tum enses fortissimos, tum cætera ad belli usum arma necessaria componunt. hoc pacto fabricata, adeò cadunt omnia, ut neque scutum, neque galea, neque aliud quid eis obsistat: duobus gladijs sulti, cùm equestri certamine superiores euaserint, ex equis desiliunt, & pedestrem adiuuant pugnam. Iaculis longè iaciunt & summa arte: in acie diutius perseuerant: mobili corpore leuiq; , ut facilè fugiant hostem & insequantur. Bella ad numerum aggrediuntur, hosti obuiam cantando. In pace choreas leui saltu exercent, cum quadam cruum agilitate. Erga nec barbaros homines, atq; hostes crudeles sunt, cæteri humani atq; hospitales. Aduenientes enim externos hospitio benignè recipiunt, adeò ut æmulatione quadam inuicem pro illorum honore certent. Quos adcenæ sequuntur, hos laudant, amicosq; Decorè puant. Mulieres ferreæ monilia collo gestant supra uerticem cornuos incuruos habentia, & ante frontem longius incumbentes, ad quos, cùm uelint uelum attrahunt, ut extentù faciat umbraculum præbeat, idq; ipsæ pro maximo ducunt ornamento.

Ferrũ gladiis conficiẽdis utilissimum.

Hispanorũ bellica uirtus.

Cantantes pugnã ingrediũtur Hispani.

Hospitales sunt Hispani.

mento. Quadam item in parte tympanulum circunducitur, ad posteriores q; in occipite neruos capiti usq; ad auriculas adstrictum in altum latumq; paulatim supinatur. Alia sinciput expilatum exudans, adeò ut amplius quàm frons ipsa pateat. Atque impositum ad pedis mensuram in sublime stylis erigitur, cui cæsariem circumtexunt, deindeq; pileo nigranti exornant. Carnibus uarijs affluenter uescuntur. Potum ex melle conficiunt, eius copiam præbente affatim patria. Vinum emptum bibunt, mercatorum opera aductum. Mirabile apud eos hac obseruatur cõsuetudo: quòd licet in uictus munditia elegantes existant, una in re tamen ipsa immundi uidentur, & spurcitie pleni: nam uniuersum corpus lauant urina, dentesq; fricant, hanc optimam corporis curam existimantes. Fuit olim tota Hispaniæ terra, ut nihil obmittatur quod ad regionis cognitionem attinere cognoscitur) diuisa in ulteriorem & citeriorem Hispanias. Citerior eadem quæ Tarraconensis ad Pyrenea usq; iuga protenditur. Vterior in duas per longitudinem prouincias diuiditur, in Bæticam & Lusitaniam. Superioribus annis Hispania in regna quinq; diuisa est, in Castella Regnum, Aragonum, Portugalense, Nauarra, & Granata.

Nota morem admirandum.

Victus.

Lotio Hispani corpus curãt.

Hispania bifariã diuisa.

Regna Hispaniæ quinque.

De Lusitania, & ueustis Lusitanorum moribus. CAP. XXIIII.

Lusitan

Lusitania. Portugallia.

LVsitania ulteriorisHispaniæ pars, quæ hodie Portugallia appellatur, Berbicam à meridie, Tarraconensem ab ortu, ab occasu & septentrione oceanum habens: dicta, ut Plinius scribit, à Luso Liberi patris ac Lysa cum eo bacchante. Sunt Lusitani Hispanorum fortissimi, scrutatores insidiosi, veloces, agiles, atq; uersatiles. Scutis duûm pedum latitudine utuntur cornis ad anteriora prospectantibus, quibus neq; fibula, neq; ansa multa est, hos in bello ea agilitate utuntur, ut & ictus & sagittas eniitent. Gladiolus aut pugio lateri adhæret. Plurimi lineos Thoraces habent, perpauci loricis utuntur, aut cristatis cassidibus, nonnulli nernatis galeis. Iaculũ longè iaciunt, & summa arte: in acie diutius perseverant, mobili corpore leuiq;, ut facilè & fugiant hostem, & insequantur. Peditibus ocreæ adsunt, unusquisq; plura fert iacula, quidã utuntur & hastilibus, cuspides sunt arcæ. Aliquos Durio anni uicinos Spartano ritu degere tradunt, duobus utuntur unguentis, ad calefaciendumq; ignitis utuntur lapidibus, & frigida leuantur. Vnicus illis est cibus mundus quidem & simplex. Sacrificijs deditiexta prospiciunt, nihilq; concidunt, inspectant & lateris fibras & contrectantes uentura coniectant. Ex interdiuarãs tistimis quoque hominum maximè captum diuinationes capiunt, sagis uelantes. Inde ubi plaga infigitur ab intestinis sub auspice primi ad hom

Bellica Lusitanorũ uirtus.

Spartano ritu Lusitani uiuũt.

Vaticinãdi uarius titus.

ad hominis casum uaticinantur, abscissas captiuorum dextras dijs offerunt. Omnes montium habitatores uictu simplici utuntur; aquarum potores, humi cubitores. Longas ut fœminæ inferius diffundunt comas. mitratis frontibus pugnas ineunt. Hirco maximè uescuntur, quem & Martii immolant, sicut & captiuos & equos. Faciunt etiam Hecatombas, id est, centenario numero sacrificia quolibet ex genere uictimarum Græcanico: &, ut inquit Pindarus, omnia centena immolant. Gymnica etiam conficiunt certamina. Armis exercent ludos, & equis, & cæstibus, & cursibus, & tumultuariis signa, & instructo per cohortes prælio. Montani homines duabus anni partibus querna nucum glande, quam cum siccauerint torrent, molunt, panes conficiunt, & ad tempus reponunt. Hordeaceo utuntur uino, nam uitis copia summa laborant. idq; ita consilium eustigio absumunt. Conuiuia inter consanguineos celebrantes, pro oleo butyrum ungunt, sedentes cœnitant: ædificatos in patio, hemicyclos habentes. Primus sedendi locus cœnantibus in orbem ætati præstatur & honori. Inter potandum ducto ad tibiam uel tibiam choro saltant inflexis exultantes pollicibus. In Basteranis mulieres inuicem manibus nectuntur. Omnes fere pullis amictu sunt, & sagis, in quibus innouentes frumenta cubant. Terrea illis ut Gallis

Omnia cẽtena immolãt Lusitani.

Glande uescũtur mõtani Lusitaniæ.

Inter potandũ choreas ducũt Lusitani.

in usu sunt uasa. Mulieres in roseis degunt ornamentis. Nummorum loco grani admodum sarcinarum permutatione utuntur: uel extensi argenti lamnæ frustum absissum exhibent. Destinatos nec lapidibus obruunt. Parricidas extra montium confinia uel ultra flumina electos saxis opprimunt. Coniugia de more Gracorum contrahunt. Aegrotos uetustate, Aegyptiorum in plateis deponunt, ut qui eo morbi genere tentati sunt, commonefacere eos ualeant. Hæc est montanis uiuendi ritus quem commemorani, eis inquam, qui boreale Hispaniæ latus terminant. Memoriæ proditum est, Cantabros, qui extrema Lusitania seruant, cum in hostium potestatem peruenirent & deinde cruci affixi, lætitia pæna caruere. Viros uxoribus dotes tradere, & filias hæredes designari, à quibus fratres earum uxoribus exhibentur, tantaq; seritate esse, ut mares filios, nec in hostium manus peruenirant, trucidare, & illud etiam filios parentibus facere. Cuidam deo sacra faciunt, cuius nomen non extat. Rotunda luna tempore nocturno ante fores per omnes domos pernoctant choreas agitantes. uirorum & mulierum communis est utilitas. Rem ipsa rusticam exercent. Puer perquam uiris ministerium exhibent. Hispanum & illud est, ut de more toxicum apponatur, ex elere quo confimili conficiant, nullum offerens dolorem, ut si quid offeratur inuiti, in promptu illud habeant.

Paricidarũ pœnæ.

Curandi ægrotos mos Ægyptiacus.

Cantabrorũ mores.

Cantabrorum ferocitas.

Religio.

Toxicum semper in promptu.

habeant. Eorundem & illud est, ut sese pro iis, quibus concilientur immolent, & pro eis morti se deuouent.

De Anglia, Scotia, Hybernia, alijsq; multis insulis, & insulanorum moribus.

CAP. XXV.

ANglia, quæ & Britannia ab eruditis dicitur, insignis in Occano insula triangulari forma Sicilia similis. Hæc undique à circunfuso mari complexa est nusquam iuncta continenti, sed ab omni orbe nostro diuisa, quæ & quondam ab albis rupibus, qui ad eam nauigantibus primò apparent, Albion dicebatur. Troes eam quandoque incoluerunt, qui Troia à Græcis uastata Palladis oraculo digressi classe in hanc insulam uenerunt, atq; Gigantes tunc eam incolentes multis prælijs uictos expulerunt. Hos uerum & ipsos post multos annos Saxones siluirus Germania populus Anglo regina auspicijs expulerunt, & agros opesq; Insulanorum inter se partientes, ut linguæ, pariter & gentis memoria in deuicta insula sempiterna foret ab Anglo ductrice sua terram illam Angliam dixerunt: quamuis plerique Scotiam uocitarint, quasi nostri orbis extrema. Gallia & Hispania septentrionem uersus opponuntur. Ambitus quadragesies octies centum stadia quinque milibus passuum constat. dies longissimus XVII. horarum deprehenditur, & æstate lucida sunt noctes. Sunt

Anglia quondam Britannia.

Albion.

Troes in Anglia.

Saxones in Anglia.

Anglia un de appellata.

Ambitus Angliæ.

Noctes æstiuales in Anglia.

Venusti sunt Angli corpore.

Angli cæruleis oculis, facie adeò venusta & statura procera, ut beatissimus Gregorius cum fortè Anglorum pueros Romæ uideret, Bene, inquit, benè Angli dicuntur, quia & nullu nitent ut angeli, oportet illis ministrari iter salutis æternæ. In bello sunt intrepidi, optimiq; sagittarij. Fœmina candore & forma insigni. Vulgus ignobile, ferum & inhospitale: mitior nobilitas ac magis obuia ad omne humanitatis officium: aperto capite, alteroq; genu flexo hospites salutant: osculantur etiam si uxorem sit, atque in cauponam ducunt, potantq; una, quod facere minimè probro est, modò omnis lasciuia absit. In bello non agri uiolantur, non urbes, sed ad internecionem alterius partis dimicatur. Omnia uictorem sequuntur. Prouinciarum omnium prima Christianam pietatem complexa est, pecoris & lanificij abundantia.

Hospitalitas Anglorum.

Lupos non gignit Anglia.

Lupos non gignit, nec illatos nutrit. Ideirco ouium pecus & sine custode securum. Est & Anglia etiam metallis diues: & aurum habet & argentum, plumbum, & cuprum. Insunt & Margaritæ: & Gagates lapis, qui ardet in aqua, & oleo extinguitur. Vinum non gignit tellus, sed pro eo Cerusia in usu est. Sic & exotica uina. Vici & uilla in Anglia plurima sunt, & urbes numero multæ. Londonia gentis caput regiaq; sedes, quæ nunc Londres, copia negotiatorum celebris. & mores infra paucos annos Anglorum mores

Diuitiæ Angliæ.

Vina exotica, id est, abunde ad uecta.

Lundonia urbs regia

Antiqui Anglorũ mores.

Cæsaris uerò tempore alios uocabant. Nefas tunc erat leporem, gallinam, aut anserem gustare, alere tamen uoluptatis gratia. Mediterranei plerique lacte & carnibus sine frumenti usu uiuebant, amiciebanturq; pellibus. Glastum inficiebant, qui color est cæruleus, ut in pugna horridiores essent, capillo promisso, præterquam capite ceterum corpus rasitare. Mulieres uno tempore denis & amplius uiris matrimonium habent, habereq; eas fratres cum fratribus communes, parentes cum liberis: ac si qui ex his nati erunt, liberi habebantur. Strabo autor est, Anglos proceras homines supra Gallorum staturam esse, capillo breuiore, in quo tamen cum Cæsare dissentit. nemora undiq; obsepta, uicos illis fuisse & in his tuguria, sub quibus & domum & armenta stabulabantur: plurimum ibi cœlum esse magis quam uinale, cùm densiores tenebras, latè nebulam obtinere terram, ut quatuor circiter horas meridianum solem non ostendat. Scotia suprema Angliæ pars est, Scotia. ad septentrionem tenui freto siue fluuio ab insula dissentiens: nec procul inde Hybernia. Hyrlandiam uulgus uocat. Indifferens insularum habitus, indiscreta ferè omnia, eadem lingua, eadem mores, subita ingenia, & in ultionem prona, ferociaq; in bello insignis, sobrij, & media patientissimi, eleganti forma sed cultu negligentiores. Scoti a pictura corporis nuncupati ut quidam arbitrantur. uetus & uulgare

Glastum.

Connubia uno tempore multa.

Mãsiones.

Cœlum in Anglia.

Hybernia.

Hyrlandia

Scoti unde

fuit pectus, brachia, manus, encaustō figurare, quod in paucis hodie seruatur, atque ijsdem syluestribus, ueteres scriptores, Britannorum fuisse aiunt, quum in pugnam ituri essent, corpora sibi tingere, ad terrorem ut credere par est. Inuidi natura, ac caterorum mortalium contemptores. Oblectant plus nimio nobilitatem suam, ut in summa etiam egestate suum genus referant ad regiam stirpem. Gaudent mendacio, nec pacem colunt, ut cæteri Anglo-

Quarecor pora tinxe runt Britanni.

Dies Brumales trium horarū in Scotia.

Scribit Pius pontifex dies ibi brumales, trium fermè horarum esse cæterum & illud mirabile in ea gente obseruasse, Mendicantes circa diuorum templa lapides in electosynam, à prætereuntibus congerere, quibus ad usum ignis uterentur. Caret lignis ea regio: lapis qui datur sulphurea est materia aut cereo pinguis. Scribit quoque Aeneas inuestigatam a se ibi arborem esse, sed non repertam, cuius caduca folia in subiectum amnem prolapsa in uolucres uerti dicerentur, adjecit audiuisse postea à locorum

Insulę quędam mirabilia.

incolis id miraculi in Orcadum una spectari. Hyberma Insula inter septentrionem & occidentem solem dimidio minor quam Britannia.

De Hyberma & gēs moribus.

Insulæ tenuia, cui propinqua est, ab hyberno tempore, ut quidam putant, appellata, adeò fœcunda est ut ibi pecuaria cuiusuis status a pestilentibus arceantur, in periculum agat sitientes.

Fœcunditas.

Nullū noxium animal in Hyberma.

Nullum noxium animal gignit, non aranearum, non ranam, nec alit alunde inuectum: omnia

noxia animalia alio asportata solę pulueris iniectu necat. Apes in ea non reperiuntur, mira cœli temperies, fertilitas insignis. Gens tamen inhospita, inculta, crudelis. Sanguine interemptorum hausto prius uictores ultus deturpant. Fœs atque nefas eodem animo ducunt. Puerpera si quando marem edidit, primos cibos gladio imponit mariti, inq; os paruuli summo mucrone auspicio alimentorum leniter infert, & gentilibus uotis optat, non aliter, quam si in bello & inter arma mortem obeat. Qui cultui student, dentibus marinarum beluarum insignium ensium capulos exornant, candicant enim ad eburneam claritatem. Viris præcipua gloria in armis est. Montium incolæ carne, lacte & pomis uictitant, magis uenatui & ludis, quam agrestibus operibus diditi. Mare quod inter Hyberniam & Angliam interluit, undosum, & inquietum toto anno: non nisi æstiuis paucis diebus est nauigabile, nauigant autem uimineis alueis, quos circundant ambitione tergorum bubalorum. quantocunque tempore cursus tenebit, nauigantes scis abstinent: freti latitudinem in centum uigintí millia passuum diffandi, qui fidem ad uerum ratiocinati sunt æstimarunt.

Hybernorum barbari mores.

Hybernis præcipua in armis gloria.

Qui Sylluram insulam tenent homines etiam nunc uetustum morem custodiunt. Nundinas ac nummum rusticant, dant res & accipiunt, mutationibus necessaria potius quam pretijs parant.

Syllurainsula.

parant. Deos percolunt, scientiam futurorum pariter uiri & fœminæ ostentant. Ebudam insularum quarum quinque sunt, incolæ fruges nesciunt, piscibus tantùm & lacte uiuunt. Rex unus est uniuersis: nam quotquot sunt, omnes angusta interluuie diuiduntur. Rex nihil suum habet, omnia uniuersorum: ad aquisitionem certis legibus stygmatur, ne auaritia à uero diuertatur, desint paupertate iustitiam, utpote cui nihil sit rei familiaris: è publico aliur. Nulla ei datur fœmina propria, sed per uicissitudines in quamcunque commotus fit ulla rum sumit. unde et nec notum nec spes conciditur liberorum. Thyle insularum ultima, quæ circum Britanni incolens est, in qua æstiuo solstitio sole in Cancri signo faciente transitum, nox fere nulla. Brumali solstitio perinde nullus dies. Pomorum copia est. Qui illic habitant, principio ueris inter pecudes pabulis uiuunt, deinde lacte, in hyeme conspergunt arborum fructus. Vtuntur fœminis uulgo, earum matrimonium nullus. Alia quoque existunt in isle in Mediterraneo occidentem uersus, quæ à Græcis Gymnesia ab incolarum nuditate, qui æstatis tempore absque uestibus incedunt: ab accolis uerò ac Romanis Baleares, à fundæ iactu, quòd reliquas quam reliquarum lapides iaciant, appellati. Harum media reliquis maior est, dempsis septem, Sicilia, Sardinia, Creta, Euboea, Cypro, Cymo, Lesbo. Abest ab Iberia, qua

Ebudes insulæ.

Omnia uniuersorum apud Ebudes.

Thyle insularú ultima.

Nox nulla Dies nullus.

Communia matrimonia.

Gymnesiæ insulæ.

Baleares insulæ.

Iberia Hispania.

Hispania est, dici unius nauigatione. Minor ad orientem spectat, nutriens plurima omnis generis armenta, sed mulos præcipuè, qui & magni sunt, & sonora uoce. Vtraq; insula fertilis & fructifera est, referta est habitatoribus, ut qui triginta hominum millia excedant. Ad unum totum, quod rarò apud eos est, sunt promptuaria. Oleo omnino carent: ideò ex Lentisco & Pinacidpo uinacis ungunt corpora. Mulieres adeò præ cæteris appetunt, ut mulieretur à paucioribus captam tribus aut quatuor redimant uiris. Habitant in saxis concauis, inxtaq; præcipites petras. Effossis cuniculis ad corporum tegumenta utuntur, & uita securitatem. Nullo nummo aut argenteo non utuntur, quæ afferri ad insulam prohibent: existimant enim eo pacto, cùm auro atque argento carent, sese facile omnes uitæ insidias euasuros. Hanc ob rem cùm olim cum Carthaginiensibus miniassent, ex stipendio impenso mulieres denum emptum secum tulere. Mirandum uerò quod in nuptijs de more seruant: in epulis enim quæ cum domesticis amicisq; in nuptijs fiunt, primo secundoq; & deinceps secundum ætatem reliqui nuptam cognoscunt: ultimus sponso locus ad uxorem datur. Priuatim quid etiam, & a cæterorum moribus alienum in defunctorum sepulchris obseruant. Ligni enim membra corporis incisa in unas coniungunt, supraq; saxa accumulant. Arma ea

Durus habitandi ritus.

Pecuniæ nullus usus.

Nuptiæ cóiuiq; per ordiné cognoscunt.

Sepulchra

Arma in sulanorũ

Fúdarum usus.

sient fundæ tres, una caput cingunt, altera ventrem, tertia in manibus gestatur. In præliis lapides multo maiores quam veliqui ita robustè iaciant, ut ab aliquo tormento lapis missus videatur. In urbium expugnatione lapidum iactu eos quidem qui supra ex propugnaculis moenia tuentur vulnerant. In pugna verò scuta, galeas, omneq; armorum genus confringunt: ita autem rectè lapides propellunt, ut raro effugiat ictum appetitus locus, quod eis continuus à puericia usus præbet, a maribus ad id certamen coactis. Imponunt enim supra erectum lignum panem, signum quod iactu petant, neque antè cibum capiant, quam panem lapide ictum pro cibo sumunt permissa maiuris. Nunc de insula in occano versus meridiem reperta, & quæ in ea præter fidem narrantur, deq; inventionis causa paucis sunt explicanda. Iambolus à puericia eruditus post patris, qui mercator fuit, obitum, & ipse mercaturæ operam dedit, per Arabiam transiens ad aromata emenda, cum socijs itineris a latronibus captus primo cum uno ex conservis pastor deputatus est, deinde una cum eo a quibusdam Aethiopibus comprehensus, utrag; maritimã, Aethiopiam ductus. Hi cùm essent externi, in expiationem eius regionis capti sunt. Mos erat his qui in ea loca incolebant Aethiopibus a priscis temporibus ex deorum responso traditus, periq; progenies viginti, annos verò sexcentos (progenies enim triginta perficitur annis) observatus duobus hominibus expiationem facere. Habebant præparatum nauigiolum ad ferendas maris tempestates aptum & quod duo viri facilè regere possent. In id sex mensium victu, quod satis esset ambobus imposito, viros inducentes mandabant, ut secundum oraculi responsa naviculam versus meridiem dirigerent, venturos eos ad insulam esse felicem & humanos homines, qui beatè viverent. Eodem modo & eorum patriam, si ipsi in insulam salui pervenissent, sexcentis annis in pace felicitateq; futuram. Sin verò longitudine maris territi cursum retro verterent, tanquam impios ac scelestos omni eorum genti magnarum calamitatum causam præbituros. Aethiopes verò aiunt dies agere iuxta mare festos, sacraq; facere, optantes, quo soluta fiat expiatio, prosperum navigantium cursum. Isi post quatuor mensium navigationem multis actí tempestatibus ad insulam deferuntur figura rotundam ambitu quinq; millium. Insula appropinquantibus, accolæ quidam obuia scapham dedúcunt, alij accurrentes mirantur alienigenarum aduentum, eos humaniter benigneq; suscipiunt, quæque apud se erant illis communicantes. Sant eius insulæ homines corpore ac moribus haud nostris simules, eadem tamen corporis forma, sed quæ magnitudine quatuor cubitos exced

De insula à Iambolo reperta.

Iaboli fortuna.

Aethiopũ maritimorũ expiatio.

Insulæ descriptio.

Hominũ naturalium descriptio.

excedat, horum ossa ueluti nerui quo uelis flectuntur reflectunturq;. Corpore sunt plusquàm nostris agili ac robusto. Nam si quid manibus ceperint, nemo eripere ex digitis potest: pilus corporis adeò perpolita, ut ne parua quidem lanugo appareat. Pulchri sunt, decori, & corpore compositi. Aurium foramina multo nostris patentiora, quemadmodum & lingua à nobis differunt. Habet enim eorum lingua priuatim quid, tum à naturâ, tum ab ingenio datum: diuisam enim linguam natura dedit, qua scinditur in inferiori parte, ut ab radice duplex esse uideatur. Ita uaria utuntur loquela, ut non solùm uoce hominum loquantur, sed auium diuersarum imitantur cantus. Et quod mirabilius uidetur unà cum duobus hominibus perfectè simul respondendo, tum disputando loquuntur: una enim lingua parte tum loquitur, reliqua altera. Purum ibi esse integro anno aërem constat, quemadmodú poëta scribit, Pyrá supra pyrum, mala supra mala, uuam supra uuam senescere: esse insuper uidunt continuò diem parem nocti. Circa meridiem nullam fieri rei alicuius umbram ciem supra uerticem sol existlæ. Viuunt autem secundum cognationes ac cœtus, qui tamen quadringentos non excedant. Habitant in pratis ferme absque cultura sponte sua uberes fructus terra. Nam insulæ uirtus aeriúq; temperies terram sua sponte frugiferam, ultra quam

Lingua duplex à natura hominibus.

Insulæ ubertas.

Terra absque cultura frugifera.

satis

satis est, reddit. Nascuntur apud eos arundines plurimæ ferentes uberem fructum albo cruo persimilem: hos collectos spargunt aqua calida, quoad auctus ouis columbæ magnitudinem aquæ, ex his postmodum contritis panem conficiunt dulcedine præstantem. Sunt etiam in ea aquarum fontes permagni, ex quibus partim aqua calida ad usum balneorum, ad curandosq; morbos manant. Partim summa dulcedine frigida, quo ad naleudinem conferunt. Est quoque omnium doctrinarum maximeq; astrologiæ apud eos cura. Vtuntur literis quas habent uiginti & octo secundum uirtutem significandi, characteres uerò septem, quarum quelibet quatuor interpretatur modis. Longissimæ sunt ætatis, ut qui annis centum quinquaginta uitam agant, & absque aliquo (ut plurimum) morbo. Si quis febricitat, aut corpore æger fuerit, mori summa lege compellunt. Non scribunt per latus, ut nos, sed à superiori parte recta linea ad inferiorem. Mos est eis ad certam usque ætatem uiuere, quam perfecta, uitam sibi mortem sponte constituunt. Gemina est apud eos herba, supra quam si quis iacet in suauem deductus somnum moritur. Mulieres minimè nubunt, sed omnibus sunt communes. Simili modo & filij educantur, communiq; amore sunt omnibus. Abducunt sæpius a matrimonijs infantes nec mares filium re-

Fontes salubres.

Doctrinarum natura. Literæ.

Æger morti lege cõpellitur.

Viuendi certa meta.

Herbæ morté inducentes.

Matrimonia communia.

gnosc

gnoscant. Quo fit, ut cùm nulla sit apud eos ambitio, aut præcipua affectio, concordes absque seditione uiuant. Esse insuper eas in insula animalia magnitudine quidem parua, sed natura & sanguinis uirtute admirabilia, corpore sint rotundo ac testudinibus simili, duabus lineis inuicem per medium transuersis, in quarum cuiuslibet extremo sit auris & oculus, ut quatuor oculi uideant, totidemq; audiant auribus. Vnicis uentre atq; intestinis, in quæ commesta confluunt. Pedes circum habent plures, quibus in utranque partem ambulant. Huius belluæ sanguis mirabili afficitur uirtute. Omne enim corpus concisum dum spirat hoc tinctum sanguine cohæret. Quisque cœtus nutrit magnas diuersæ naturæ aues, quibus experiuntur quales filij sint futuri. Impositis enim supra aues infantibus, si uolatores per aëra immoti non expauescant, educant. Si uerò timore, ignauiaq; deficiunt, proijciuntur, ut neque diutius uicturi & animi exercitio inutiles. Cuiuslibet cœtus senior alys tanquam rex cui parent omnes, imperat. Omnes centum quinquagintæ actis seipsum uitæ ex lege priuat, post cum senior accipit principatum. Mare quo insula circundatur fluctuosum, & quod motus ingentes facit, dulcis est aquæ gustus. Arctus & plerasque stellas quæ nobis apparent minimè abitus conspiciuntur. Sunt & alia septem insulæ pari magnitudine, paribus

Animalia admirabilia.

Sanguis mollicmæ utilissimo.

Senior cuiuslibet cœtus rex.

Aliæ insulæ septæ.

paribusq; ferè interuallis distantes, quæ eiusdem generis, legisq; existunt. Omnes eas incolentes, quamuis terra sua sponte abundè uictum ferat, his tamen modestè utuntur. Simplices enim cibos appetunt, nutrimentum quod satis est quærentes. Carnibus tum assis tum elixis uescuntur. Coquorum artem uarijsq; saporibus condita ut inutilia reijciunt. Deos & eũ, qui omnia continet, solemq;, & reliqua cœlestia colunt. Pisces, aues q; uarij generis capiunt. Nascuntur ibi sua sponte arbores fructiferæ. Oleæ, & uites ex quibus oleũ & uinum copiam educunt. Serpentes magnos sed innocuos insula producit, quorum carnes minè dulcedinis edunt. Vestes parant ex lanugine molli ac splendida ex medio arundinum sumpta, qua maritimis tinctæ ostreis uestimenta purpurea conficiuntur. Varia existunt animantia, ut quia propter opinionem haud facile credita. Certum uiuendi ordinem seruãt, unico cibo dietim contenti. Nam certo die pisces, alio aues, quandoq; terrestria animalia edunt, oleo aliquando simpliciq; mollientur. Diuersis sunt exercitij dediti, quidam inuicem ministrant, alij piscantur, alij exercent artes, nonnulli circa alias res usui commodas occupantur. quidam acceptis senibus partitis inuicem operis seruitio uacant. In sacra ac diebus festis hymnos in deorum, & maximè Solis, laudes canunt, cui se & insulas dicarunt. Montuos in littore sepelunt, cadauer eum

Victus insulanorũ.

Religio.

Serpentes innocui & esui apti.

Exercitia & studia.

Sepulchra

cum mare fluit arena obruentes, ut aquæ fluxu, inundationeq; exaggeretur locus. Calamos ex quibus fructum decerpunt augeri aiunt, minuiq; ad Lunæ modum. Fontium aqua dulcis ac fama caliditatem seruat, nisi frigida aqua aut vinum immisceatur. Iambolus & qui cum eo accesserat cum septem annis in insula mansissent, tandem inuiti electi sunt, tanquàm mali, malisq; moribus assueti. Igitur præparata rursus scapha, cibisq; impositis, abscedere coacti mensibus quatuor ad regem Indiæ peruenere, à quo postea salvo conductu per Persidem in Græciam dimissi sunt.

Aquæ mirabilis natura.

De Taprobana insula, & gentis eius moribus.

CAPVT XXVI.

Taprobanam insulam antèquam temeritas humana exquisito penitus mari fidem panderet, diu orbem alterum putauerunt, & quidem eum, quem habitare Antipodes crederentur. Verùm Alexandri Magni uirtus ignorantiam publici erroris non tulit ulterius permanere, sed in hac usq; secreta propagauit nominis sui gloriam. Missus igitur Onesicritus præfectus classis Macedonicæ, terram istam quanta esset, quid gigneret, quo modo haberetur exploratam notitiæ nostræ dedit: patet in longitudine stadiorum septem milia, in latitudine quinq; milia, scinditur amne interfluo. Nam pars eius bestiis & Elephantis repleta est, maioribus multò, quàm quos India: partem homin

Alexandri magni uirtus.

Insula ab Onesicrito repetta

homines tenent. Margaritis scatet, & gemmis omnibus: sita est inter Ortum & Occasum, ab eo mari incipit quod fretum Indiæ est. A Prasia Indorum gente dierum uiginti quinq; primò in eam fuit cursus: sed cùm papyraceis & Nili nauibus illò pergeretur, mox cursu nauium nostrarum septem dierum iter factum est. Mare tamen adeò non interiacet altitudinis non amplius senûm passuum. Certis autem canalibus adeò altum, adeoq; depressum, ut nullæ unquàm anchoræ ad profundi illius ima potuerint peruenire. Nulla in nauigando syderum obseruatio, utpotè ubi septentriones nequaquam aspiciuntur, Vergiliæ nunquam apparent: Lunam ab octaua in sextamdecimam tantùm supra terram uident. Lucet ibi Canopos sydus clarum & amplissimum: Solem orientem à dextra habent, occidentem à sinistra habent. Sub Claudij adhuc principatu as signatum ignorabant. Pecunia maximè stupuisse traduntur, quòd signata disparibus foret uultibus, parem tamen haberet modum ponderis. Excedunt homines corporum magnitudine alios omnes, Crines fusco imbuunt. Cæruleis oculis, atrocissimi, terrifico sono uocis, quibus immatura mors est. In annos centum annum trahunt. Alijs omnibus annosa ætas, & penè ultra humanam extenta fragilitatem. Nulli aut per diem, aut ante diem somnus. Noctis partem quieti destinant, lucis ortum uigilia antecurrunt.

Taprobanæ ambitus.

Mare uadosum.

Canopos sydus.

Taprobanæ homines.

tunt. Aedificia modicè ab humo tollùt. Annona semper eodem tenore est, uites nesciunt, pomis abundant. Colunt Herculem. In regis electione non nobilitas præualet, sed suffragium uniuersorum: populus enim eligit spectatum moribus & inueterata clementia, & iam annis grauem. Sed hoc in eo quæritur cui liberi nulli sint. Nam qui pater fuerit, etiam si uitæ spectatus est, non admittitur ad regendum & si fortè dum regnat pignus sustulit, exuitur potestate. Idq; eo maximè custoditur, ne regnum hæreditarium fiat: deinde etiam si rex maximam præferat aquitatem, nolunt ei totum licere. Quadraginta rectores accipit, ne in causis capitum solus iudicet, & sic quoque si displicuerit, Iudicium ad populum prouocatur. A quo datis Iudicibus septuaginta, fertur sententia, cui necessariò adquiescitur. Cultu rex dissimili à cæteris nescitur. Quòd si eti am ipsi in aliquo peccato arguatus sit, ac conuictus, morte multatur. Non tamen ut cuiusq; attrectetur manu, sed consensu publico rerum omnium interdicta ei facultate etiam colloquio potestas punito denegatur. Cultura studiosè uniuersi, uenatibus indulgent, nec pleriq; agunt prædas, cùm Tygrides & Elephanti tantùm requirantur. Maria quoq; piscationibus inquietant, marinasq; testudines capere gaudent, quarum tanta est magnitudo ut superficies earum domum faciat, & unum sanè

Rex suffragio creatur.

Rex liberis carere debet.

Iudicium pulchra institutio.

Rex peccans morte multatur.

Gentis studia.

Testudinū marinarū magnitudo.

familiam non arctè receptet. Maior pars Insulæ huius calore ambusta est, & in uastas deseu solitudines, latus eius mare alluit perniridi colore, fructicosium adeò, ut iuba arborum plerunq; gubernaculis atterantur. Mirantur aurum, & ad gratiam poculorum omnium gemmarum adhibent apparatum. Secant marmora testudinea uarietate, Magaricas legunt plurimas maximasq;. Et hæ sunt gentes, hæ nationes, quarum mores ritus & instituta ab historiographis ipsis passim celebrata sunt, & potissimum quæ potuerunt aliqua sui excellentia & dignitate ad cognitionem nostram peruenire. permultas adhuc esse fateor, quæ à me aut prætergressæ sunt, aut parcius attrectatæ, cùm de illis scribere non plura potui quàm inueni, ut qui apud eas non fui, nec cognoui, neque qui omnium conscius esset (præter immortalem deum) dicere satis posse existimaui. Ipse enim solus est, qui nouit omnia, & solus qui potest. Ipse est, qui prima ipsius orbis fundamenta in orbem coniecit, & immensi maris aditum & semitam mortalibus patefecit, quiq; uitæ huius commoditates omnes, diuitias, dignitates, honores præstitit: qui'ue sydera discernens unicuiq; quam uoluit, fortè tradidit: quibus dam enim ut terram colerent, atq; inde sibi diuitias & opes compararent, alijs autem ut pelago acti, aut piscarentur sibi uictum, aut mercimonia commutarent. Alijs ut scientiæ et

Conclusio libri.

Excusatio autoris.

Deus solus omnia nouit & potest.

A deo cuique Sors sua concellà.

philosophiæ studijs se dederent, atque inde hos
nores aucuparentur & laudes. Multis etenim
ut cæteris honores tuberent & inberent. nt.

Vnde mo rum diuersitas. Ideò non mirandum, si homines ut etiam inter se, non solùm fortunam, sed etiam naturam, mores, & vtendi ritus sint consecuti: quum videmus regiones & loca eam quoq; varietatē adepta, posse quam una quidem lucteos homines parere, alia fabalbidos, alia fuscos, alia prorsus adustos, aut similes multis floribus, quales, Assyria generat. Sic enim statuit Deus, ut homines varij quoq; ingenij, & multiformis animi ac industriæ, quemadmodum & cætera, nascerentur, atq; ut unusquisq; sua contentaretur sorte.

AND

ANDREAS PALEOSPHYRA GVNDELFINGIVS LECTORI S.

*

AMARONE licet Ithacus Vlysses scelerum inuentor, ab Homero Polytropos, ab alijs technarum architectus, & versutiæ omnis conclabulum appelletur: attamen sapientissimus, peritissimus, atque patientissimus heroum omnium & prædicatur, & habetur, quòd peregrè profectus, externorum hominum mores multorum cognouit, & urbes, ab aduersante numine sibi fortuna per Scyllam atq; Charybdim actus, Syrtium, Cyclopis, Syrenum, & Circes molestias tulit. Quis ergo non videat, quis non intelligat quàm decorum, quamq; utile sit ad tanti principis vestigia quam remotissimè peregrinari, alienas terras inuisere, unde peculiaria gentium aliarum studia, mores, exercitia, lingua, leges, dogmata sacra & profana omnia, ejus, vestitus, ædificandi ratio, locorum situs, cultusq;, & denique rerum natura omnium edisceantur. Quoniam verò propter impedimenta pleraq; ætate maximè nostra omnibus hoc non conceditur, ut non minus illa hac in patrio sinu quiescendo cognoscerentur, elaborauit Boëmus hic meus,

Literarum humanarum scientissimus, ex innumeris elaßicis scriptoribus conscriptum præsens opus. In quo tres terræ partes, partium regiones, & loca, locorum homines, hominum mores & ritus memorabiliores explicantur omnes, tantâ diligentia, tanta arte, quanta à nemine ante eum unquam prius pertractati dinoscuntur: ex racematione diligenti mindemiam, ex spicilegio messem fecit, succosum non minus, quàm iucundum, nec iucundum minus, quàm utilem atq; perneccssarium librum, adeò, ut nisi quæ in ipso de homine prædicătur, ille, qui humanitati studet, cognouerit, magis instituto aberret suo, quàm materiarius, quem materiæ, in qua Leborat, natura siue conditio fugerit. Quare humanarum rerum humane Lector, eas hominum res

[illegible] tas, quanta humanæ uitæ institutio sit, experieris, gratius Boemo nostro age [illegible] les.

CAPITVM HVIVS OPERIS INDEX.

LIBRO I.

CAP. I. De Origine hominis opinio Theologorum uera 17

II De Origine hominis opinio Ethnicorum falsa 20

III De terræ situ & partitione 23

IIII De Æthiopia & gentis eius priscis moribus 26

V De Ægypto & ritu gentis uetusto 38

VI De Pœnis et cæteris Aphricæ populis 52

LIBRO II.

I De Asia & celebrioribus eius gentibus 67

II De Panchaia & moribus Panchaiorum 72

III De [illegible] uiuendi moribus 75

IIII De Iudæa & Iudæorum uiuendi ritibus, legibus, ac institutis 80

V De Media, Medorumq; moribus 92

VI De Parthia & Parthorum uiuendi moribus ibidem

VII De Persia & Persarum moribus ritibus & institutis 95

VIII De India & Indorum prodigiosis ritibus, moribusq; uiuendi 99

IX De Scythia, Scytharumq; feris moribus 113
X De Tartaria, gentisq; Tartarorum moribus & potentia 123
XI De Turcia, Turcarumq; moribus, legibus & institutis omnibus 141
XII De Christianis, eorumq; origine & ritibus 156

LIBRO III.

I De Europeis memorabilioribus gentibus 181
De Europa ibidem
II De Græcia, et legibus à Solone Athenienſibus Græcorum longè principibus ſancitis 185
III De Laconia, & Laconum ſiue Lacedæmonium inſtitutis 191
IIII De Creta inſula, & Cretenſium celebratis moribus 201
V De Thracia Thracumq; feris moribus 206
VI De Ruſſia ſiue Ruthenia, & recentibus Ruſſianorum moribus 212
VII De Lithuania, Lithuanorumq; uita 217
VIII De Liuonia, Pruſſis, et militibus Marianis 219
IX De Polonia, Polonorumq; recentibus moribus 225

De

X De Hungaria, Hungarorumq; uiuendi inſtitutis 227
XI De Boëmia & moribus Boëmorum 231
XII De Germania, & inſtitutis eorum plurimis 235
XIII De Saxonia, Saxonumq; & priſcis & recentibus moribus 254
XIIII De Weſtualia & iudicio Weſtualia à magno Carolo commiſſo 259
XV De Franconia, & Francorum multis ritibus 261
XVI De Suenia, Suenorumq; moribus & priſcis & recentibus 273
XVII De Bauaria & Carinthia, & earum priſcis legibus & moribus quibus hodie uiuunt 279
XVIII De Italia, Italorum moribus. Item de Romulo & eius ciuilibus inſtitutis 295
XIX De Liguria Ligurumq; priſco uiuendi more 323
XX De Tuſcia & gentis eius antiquis moribus 325
XXI De Galatia Europea, & Galatarum priſcis moribus 327
XXII De Gallia, Gallorumq; ueteribus & recentibus moribus 234
XXIII De Hiſpania, & moribus Hiſpanorum

XXIIII De Lusitania & uetustis Lusitanorum moribus 355
XXV De Anglia, Scotia, Hybernia, aliysq; multis insulis & insulanorum moribus 355
XXVI De Taprobana insula, & gentis eius moribus 368

INDEX

INDEX ALPHABETICVS RERVM IN HOC OPERE CONTENTARVM.

*

Absque sceptro in publicum nemo prodit 76
Absolutio peccatorum 173
Abstemij ex lege sunt Turcæ omnes 150
Acridophagi 60
Acerba lex 82
Adam singulis annis expiatur 257
Adoratio mutua in nijs 35
Adrimachida 52
Ad uirtutem quid efficacius impellat 92
Adulterij pœna 44.68.84.153.188.143
Adulteri deprehensi occiduntur 134
Aegypti fœcunditas 21
Aegyptus delta 33
Aegyptij ab Aethiopibus ibidem
Aegrotantes interimuntur & comeduntur 106
Aerarium publicum constitutum 318
Aes nullum in usu 223
Aetas in choros tres diuisa 197
Aetatis mira reuerentia 358
Aethiopes omnium mortalium primi 27
Aethiopia duplex 26

Aethiopia quæda hodie India appellatur ibi.
Agathirsi excultißimi Scytharum 121
Agilolfingi Bauarorum duces 284
Ager circa templum Dijs sacer 74
Agraria lex 82
Agricolarum misera conditio 253
Agrariæ leges 287
Agrorum in singulos diuisio 192.302
Albion 355
Albus color lugubris fœminis, niger lugubris in uiris 328
Alemania 236.273
Alea studioſi germani 245
Alternatim cantatur in templis 263
Amazones bellicosa mulieres 65
Amasis fluuius 259
Amictus ex papyro 108
Anglia 355
Animantium naturalis creatio 21
Animalium uariorum portentosus cultus 47
Animas in alia copora migrare, de anima opiniones Essenorum 88
Anulorum usus 75
Annus in menses duodecim 307
Animalia multa ut sacrosancta nutriuntur in templis 48
Anthropophagi 221.332
Antiochia prima ecclesiæ sedes 257
Animalia mirabilia 364

[illegible] lgiosissimè colitur 96
[illegible] de melle & auena sublimatur 224
[illegible] nia olim Armenonica 335
[illegible] ttonis abusio 249
[illegible] 48
[illegible] Iadytæ filios denominant 56
[illegible] nnimus uisus 298
[illegible] phricæ situs, gentes, & qualitas 24
[illegible] bum & mellis mira copia 213
[illegible] rabia triplex 28
Arabum mores ibidem
Astra quatuor Mercurij 79
[illegible] gypti natura calui 322
[illegible] topagitæ 28
[illegible] ristocratia administratio optimatum 339
[illegible] ccendiendis uirtus 290
[illegible] ex necessitate 68
[illegible] sublatæ 193
[illegible] rum reges 91
[illegible] bices 307
[illegible] e denominatio 67
[illegible] e quatuor confinia & magnitudo ibid.
[illegible] t ab Europa diuiditur 24
[illegible] yria 74
[illegible] um 305
[illegible] tantes anonymi 54
[illegible] Gallorum caduceatores 342
[illegible] 316
[illegible] lius ciuilia instituta 186

Auaritiæ exemplum de Taribum 71
Aurum ære vilius 28
Auri & argenti nullus vſus 214
Auri & argenti vſus lege ſublatus 193
Auxilium in Deorum templo petitum 118
Auſpitia & ſortes 196
Auſtriæ [illegible] mons [illegible]
Auxumis regnum 189
Axomis ciuitas 86

B

Bacchanalia 234
Baleares inſulæ 245
[illegible] ibidem
[illegible] mulierum 124
Barcea fœmina 54
Barbari [illegible] bellum parelant 108
Basilices Gallicanæ 271
Bastarnæ [illegible] 155
Bauaria, ſive Baioaria 279
Belgica 338
[illegible] 111
Belligerandi ritus 56
[illegible] Germanis 1[illegible]
Bethica Hiſpaniæ 343
Blaſphemiæ pœna 81
Bocchorides legislator 44
Boemia & confinia 232
Boues fœmina non immolabantur 34
[illegible] 124
Braccatus Gallia 215

Britannia 265
Budini 122
Burdi Thracum regnum 219

B

Cadmus Thebarum rex 104
Cæſar [illegible] 142
Cæſar [illegible] poenituit 109
Cæſorum in bello ſepultura 190
Canguiſta primus Tartarorum rex 125
Calamus aromaticus 111
[illegible] 19
[illegible] 18
Canones miſſæ 164
[illegible] 160
Cantabrorum in bello 197
Cantemi [illegible] 350
Cantabri 254
Canarea terra lacte & melle fluens 80
[illegible] 14
Capillorum cultus probro 215
[illegible] 267
Capitalis [illegible] 44
Cataclyſmus 15
Catthuni & mores 112
Celeres & officia eorum 201
Celtæ Galli 188
[illegible] 267

Censores Romani duo 314
Certamina fœminæ dirimunt 57
Ceruisia totius septentrionis potus 216
Ceruisiam contemnunt soli Francones 264
Chaam rex Dei filius 128
Chaldæi 89
Charinthia 191
Christiani idololatræ 149
Christiani à Christo 157
Cimbri 14
Circumcidere virilia 34
Circi magnitudo 17
Ciuitas quiritum 200
Ciuitates Ægypti 11
Ciuitates Thraciæ 10
Ciuitates Hispaniæ 148
Cytharæ in procinctu usus 107
Clericorum in ecclesia dignitates 160
Clerici ob quid honorandi 228
Clientes 201
Classes Romanorum 310
Cœmiterium 181
Coitus Indorum in propatulo 107
Concharum cruda caro cibus 61
Concilium Areopagitarum 280
Cœlibes ludibrio habentur 104
Comata Gallia 16
Communis Libycarum gentium uita 66
Compotando certant Saxones 263
Comitat

Comitiorum tria genera 313
Confirmationis sacramentum 167
Confessio peccatorum 173
Consuetudo furibus acerba 294
Consules Romani duo 312
Consecrandi Imperatores Romanorum ratio 238
Cornua in procinctu usus 119
Comites 265
Coronia Polonorum regia 226
Creta quæ etiam Candia 203
Crudelitas Tartarorum insignis 129
Cupiditas ferocissima pestis 108
Curatores funerum 49
Curatores pupillorum 189
Culices leonibus infesti 58
Curia & curiones Rom. 300
Cynamyni 61
Cymbrica Chersonesus hodie Dacia 219
Cynici 59
Cynocephali in India 111
Cyprus insula 54

D

Daci 217
Debæ diuites auri 72
Decalogus in monte Sina datus 81
Decem Dei præcepta 165
Decemuiri 314
Dos quomodo, & de quibus danda 282

Defunctorum Christianorum exequiæ 181
Democratia 191
Deorum cultus ab Aethiopibus institutus 17
Deorum simulachra in prælium gestata 241
Dies Veneris Turcis ut sabbatum Iudæis sacra 150
Dies lapillo signare 206
Dies trium tantum horarum in Scotia 358
Dies nulli & noctes nullæ 360
Dies qui Christianis sacri 174
Dignitatum ordo 300
Dignitas Senatus 305
Dignationes strenuorum militum 310
Dii Scytharum 116
Diluuium quandiu duraue, & quare immissum 18
Dictator, & eius dignitas 312
Dicendi constans ratio [illegible]
Ditissimi mortalium Arabes [illegible]
Diuitiæ Indiæ admiranda [illegible]
[illegible] 117
Diuitiæ Angliæ [illegible]
[illegible]
[illegible] 177
[illegible] *Gallorum* 340
Domuum publicarum priuilegia 286
Donationes ecclesiarum 337
Dragulæ & Dani 111

Drauus amnis 292
[illegible] *sacerdotes Gallorum* 318
[illegible] *aulæ immunitas* 283
[illegible] *ibidem*
[illegible] *dei articuli* 194
[illegible] *im matrimonium dirimentia* 173
[illegible] *decim Franciæ pares* 247
Durus habitandi mos 361

E

E[illegible] *rietas capitis pœna mulctatur* 224
[illegible] *tas non vitiosa* 244
[illegible] *insula* 360
[illegible] *ia Christianorum* 179
[illegible] 116
[illegible] 102
[illegible] 169
[illegible] 158
[illegible] *pi quomodo primum introducti* 169
[illegible] *nia obtant Parthi* 94
[illegible] 69
Equi Hispanorum præstantissimi 148
[illegible] *exploratæ* 256
[illegible] 119
[illegible] 218
[illegible] 90
[illegible] 171
[illegible] *machia tentatus* 257
[illegible] *ius limites laudesq;* 183
[illegible] *ab Aphrica diuiditur* 24

Exercitia puerorum 97
Expiationes Iudæorum 84
Ex prouocatione certare 329

F

Faba immundum legumen 34
Fabulus non amant Bracmani 109
Falsariorum pœna 44
Famuli regum Scytharum omnes ingenui 117
Factiosi semper Galli 336
Fasti & nefasti dies 307
Ferarum astuta uenatio 60
Ferarum pelles gentis diuitiæ 217
Ferias non obseruantes quomodo puniendi 285
Ferri & argenti usus nullus 19
Fertilitas terræ quare cohibita 18
Fidei dandæ ritus 69
Filius parentibus iniurius suspenditur 81
Filiarum publica prostitutio 69
Fimbria Veneris pretium 61
Fœderum ineundi forma 91
Fœnus 151
Francia, quæ etiam Gallia 330
Fricatio corporis probatur 101
Frigoris mira curatio 214
Frugalissimi mortalium Tartari 11
Fundæ studium 111
Funerandi multæ rationes 28
Funebris Christianorum luctus 111

Furti admiranda lex 41
Furto nihil sceleratius creditum 114
Furti pœna 111
Furari pro honesto habitum 196
Furtorum compositio 185
Furtiua emptio 287
Futura ex astris uaticinati Chaldæi 79

G

Ganges, Indus, Hispanis 100
Gallatia Europea 327
Gallatia Asiana 333
Gallia 316
Galli tripudiantes belligerant 298
Garamantes 53
Garrei opulenti 71
Geloni 100
Gentium diuersitas 22
Gentes quæ Turciam inhabitant 141
Georgiani 139
Germani annuatim insaniunt 267
Germani olim uno nomine Sueui, sicut hodie France 276
Gepidæ 227
Getha 207
Glande uescebantur Lusitani 353
Glasto tingebantur belligerantes Angli 117
Glycirhyza liquiritia 262
Gnidanes 53

Gothi ex Scandinauia 219
Graeci ob fabulas derisi 91
Graecorum admiratio 168
G[illegible] 181
Gregorius initiabatur [illegible] 31
Grubenhagenses haeretici 214
Gymnosophistae Indorum philosophi 177
Gymnasium Parisianum 111
Gymnasia mul[illegible] 360

H

Hereditatis [illegible] 280
[illegible] 80
Hebraeorum [illegible] 105
Hera[illegible] 104
Heremitae [illegible] ferentes 161
[illegible] eorum inuicta 177
[illegible] ues in Germania 247
[illegible] 107
Hiberni 47
Homicidij poena 41
Hominum à brutis bestijs diuersi 10
[illegible] 84
Homines terrenae carentes [illegible]
[illegible] 181
[illegible] [illegible]
Homines cernicibus [illegible] 111
Homines natura imberbes *ibidem*

Homines opinione sacri 229
Hominum mirabilium descriptio 363
Hominum ingenia secundum terram in qua habitant 284
[illegible] 85
Hominicidio Scythae gaudent 215
[illegible] issimus ueslitus Graecae 148
[illegible] iunctis regibus exhibitus 202
[illegible] christianis septem canonica 262
[illegible] orum excipiuntur 258
[illegible] um spolia domorum foribus affiguntur [illegible]
[illegible] eorum capita postibus affiguntur 280
[illegible]
[illegible] coria pro amiculo 218
[illegible] ia 217
Hibernia & Hyrlandia 357
[illegible] etheus mensis 386

I

[illegible] magna peritia 262
[illegible] *ibidem*
[illegible] 260
[illegible]
[illegible] igi 61
[illegible] celsissimus 203
[illegible] Turcarum 151
[illegible] mentiorum 129
[illegible] ma Christianorum 176

Ignem religiosissimè colunt Tartari 134
Ignis sacrosanctus & perpetuus 221
Iophagi 59
Illiterati iudices 249
Immunitas ecclesiarum 281
Inaures mulieres gestant 215
In Aegypto nunquam pluere 33
Indorum ordines septem 103
India & gentis mores 99
Infantes non nutriunt Saxones pulte 259
Infantes inualidi precipitio necantur 195
Infantes communicant Boëmi 234
Infantes communicant Armeni 140
Infernus à Turcis creditus 156
Ingenuorum Romanorum ordo 299
In hominis arbitrio quæ posita 89
In propatulo coëuntes 51
Inter pocula consultant Persæ 98
Inuenta Tyrrhenorum 316
Iobeleus 84
Iren puerorum præceptor 196
Issedones parentes defunctos comedunt 113
Isis apud Suenos culta 276
Iudicio defunctorum uita discutitur 50
Iudicia Aegyptiorum 41
Iudicum electio *ibidem*
Iudictorum Germanorum ratio 248
Iudicium occultum Vuestualha 260
Iudex qualis esse debeat 284

Iudæorum ritus cæterorum contrarij 88
Iurare per regis solium 218
Iurandi forma Banarorum 290
Ius in uxores & liberos 319
Ius municipale 320
Iustitia Sarracenorum 153
Ius honorarium 315

L

Lanearum uestium contemptus 35
Latium & Ausonia 296
Laus Aegyptiorum 36
Lacedæmonia, siue Laconia 191
Lacumentinum 210
Laus Europæ 183
Laudes Sueuiæ 273
Laus Italiæ 298
Laus Galliæ 343
Laus Hispaniæ 349
Lauandi mirabilis ritus 118
Legenda pecuniæ potestas 188
Leges nullæ Aethiopibus 31
Leges multæ Aegyptiorum 42
Leges quæ optimæ censenda 52
Leges à Mose Iudæis datæ 80
Leges à Mahomethe Sarracenis latæ 143
Leges à Draconе sancitæ 186
Leges à Solone datæ 187
Leges à Lycurgo perlatæ 192
Leges quædam Saxonum 215

Leges in Neptuni placationem mulieribus gra
ues 190
Leges multæ Bauarorum 280 *& seq.*
Leges à Romulo latæ 305
Legitima militia decennalis 300
Leprosi & gonorrhœi ex urbibus pellendi
E.
Lesania Christianorum duplices 275
Lex in muchos crudelis 44
Lex Sisatea 45
Lex circa infirmos utilissima 77
Liberi diuersi matrimonio suscepti 254
Likycarum gentium mores 84
Lictores cum fascibus 304
Liguria 323
Lingua hominibus natura duplex 364
Lineis uestimentis usi sacerdotes 94
Lucrarum apud Indos nullus usus 201
Lithuania palustris regio 217
Luonia 219
Lituorum usus in procinctu 298
Longissima Indis uita 200
Longobardia 325
Lotio corpus curare 351
Luctus in regis morte publicus 32.102
Luctus funebris undecim dierum apud Lace-
demones 199
Luctus funebris apud Assyrios 77
Luctus funebris Christianorum 282

Luctus funebris apud Russianos 214
Luctus funebris Tartarorum 136
Luctus funebris Germanorum 251
Ludus Circensis siue plebeius 315
Ludi scenici 217
Lugendi defunctos mirandus ritus 34. 309
Lugdunensis Gallia 335
Lundonia Anglorum regia 356
Luperci & Lupercalia 267
Lupi nulli in Anglia 356
Lusitania 351
Luxus omnis è medio sublatus 293
Lycurgus legislator 19
Lyrce 322

M

Macilenti omnes Galli 341
Mace 53
Magnitudo Asia 672
Magi & eorum officia 78
Mahometes in Libya 32
Mahometis parentes & dogma 141. *Eius*
domus in Mecha 151
Magistratus Iudæorum 81
Maria Christi mater 157
Magna in humanis rebus mutatio facta
31
Marneburgum 221
Marubon 191
Magister equitum 316

Magistratus semper armatus 242
Magistratus sacrosanctus 260
Masculis brachia franguntur 64
Matrimonij sacramentum 172
Matrimoniorum repudium 299
Mares & liberi bello adhibiti 241
Massagethæ 119
Massoniæ duces 220
Mauri in Ægypto 32
Maxies 55
Medo potus dulcissimus 213
Media, & fines eius 92
Medici ex præscripto curant, non arbitrio 47
Mel & uinum ex palmis 75
Melanchleni 181
Mellis uelligal ingens 227
Mensæ de corio 149
Meroë Æthiopum regia 28
Militiæ Tartarorum ordinatio 125
Militia Turcarum ex quibus constet 145
Milites Teutonici Mariani 219
Militiæ Romanæ gradus 300
Militaris Turcarum peritia 147
Mira Æthiopum obedientia 27
Mira patientia hominum 64
Mirabilis mos 51
Mirabilis nubendi mos 76
Missæ apparatus 183

Molestissimi mortalium Tartari 219
Monachi 161
Monumentum Calisti 191
Monomachiæ controuersiæ componuntur 216
Monomachiæ causa dubiæ desciuuntur ibid.
Monomachiæ euentus belli explorantur 217
Monopedes 111
Monoculi homines eodem
Moneta papyracea 213
Mors miseranda 61
Mortis commonefactio in conuiuijs 35
Morbos uomitu curant aut ieiunio 47
Mortuorum publica laudatio 50
Moriendi ritus 107
Morbis non infestantur Bracmani 109
Moscouia, & Moscouitæ 123
Mulieres cum hospitibus coëuntes 77
Mulieres multos uiros habentes 92
Mulieres semel tantùm parientes 228
Mulieres quinquennes parturientes eodem
Mulieres ad bellum edoctæ 239
Mulieres ingenuæ notis quibusdam insigniuntur 209
Mulierum causæ 285
Mulieres uiros strenuè iuuant 323
Mulieres agros & rem domesticam curantes 149
Mundus æternus creditus 78
Musica damnata ab Ægyptijs 46

Musica in conuiuijs 69
Musicani 100

N

Nabathæi omnium continentissimi 72
Narbonensis Gallia 335
Nasamones 52
Nauigia ex corio 75
Nauigia ex arundinum internodijs 206
Neuri 221
Nihil priuati Panchaæ 73
Nobilium Germanorum studia 247
Noctes æstatis in Anglia lucidæ 356
Noë propagatio 28
Noë filios ac nepotes habitarum transmisisse ibidem
Nomades 70
Noricum 279
Nouem sacerdotum sacra uestes 161
Noxios sacrificabant Cymbri 334
Nubendi mirabilis mos 210
Nudi qui pugnabant 230
Nullum noxium animal in Zeylonia 368
Nuptiæ deuirginandæ regi exhibentur 52
Nuptiam comuna per ordinem cognoscunt 361

O

Obnobij montes 259
Ociari, & ex raptu uiuere honestum 209

Occulti iudices Vrbis Romæ 260
Odor & mira rerum fragrantia in Sabæis 70
Ocdalia 191
Ometeca 295
Officium regis Aegyptij 36
Oleum è seminibus & nucibus 216
Oligarchia 392
Omnia centenaria immolantur 353
Omnia uniuersorum 360
Opiniones de hominis origine 26. 29
Opinio de Dijs 29
Opiniones Druidum uariæ 338
Opthophagi 70
Orbis Indiæ quinq; milia 100
Orbium medicina totum 352
Oratio dominica 164
Ordines gentis Aethiopiæ 30
Ordines Athenienſium 186
Ordines Christianorum 161
Ordinis sacramentum 167

P

Pada pecuarij Indi 106
Panchaia 72
Palestina & fines 80
Pannones 218
Panis ex tostis amygdalis 91
Parthia 17
Patriarchæ Aegyptiorum 18

Parlamentum iudicum Francorum 345
Parricidarum pœna 43. 354
Papa Romanus pontifex 159
Parsimonia morborum omnium curatrix 109
Parentationes Rusianorum 214
Pascha Iudæorum 86
Pascha Turcarum 151
Pascha Christianorum 175
Passio & uita Christi recolitur ibid.
Pastorieij Aphri nihil uaccinum gustant 54
Parthia & eius tetrea 92
Patroni 302
Patritij 301
Pecunia nullus usus 217. 361
Pentecoste Iudæorum 87
Pentecoste Christianorum 171
Peones 221
Periurus digitis decurtatur 201
Persia 95
Periurium capitale apud Aegyptios 42
Periurij grauis animaduersio 291
Peregrinari Lacedæmonibus prohibitum 199
Perpetuum frigus 282
Peregrina sacra urbe excluſa 307
Petrus ecclesiæ Christianæ princeps 157
Pharisæorum mores 89
Philia, sive Iudicia 194
Philosophorum de mundo opiniones 20
Philosophi quanta uita humana prosint 104

Pthiriasi moriuntur acridophagi 61
Piacula Iudæorum 86
Piscium ingeniosa captio 61
Pitacia in frontibus 89
Planetarum observatio 78
Plebei 301
Pocula ex capitis testa 115
Policia Aegyptiorum 39
Policia Panchaiorum 72
Policia Indorum 103
Policia Romanorum 158
Policia Athenienſium [illegible]
Policia Thracum 209
Policia Germanorum 245
Pompa in regio funere 116
Polonia duplex 226
Potentia sacræ militiæ Teutonicæ 221
Pontifex 308
Populus in classes diuisus 309
Portugallia 252
Pœnitentiæ sacramentum 173
Prodigium 169
Præcipua in armis gloria Hybernis 365
Prætores Romani semper duo 315
Primorum parentum creatio 17
Promiscuè cum mulieribus habitantes 54
Protoplastorum uita 18
Prouncia Germaniæ 236
Prussia, sive Prythenia 219

Publica conuiuia lege instituta 294
Pueros leges addiscere debere 81
Pueri expositi ex publico nutriuntur 76
Puerorum Lacedæmonum educatio & exercitium 196
Pueri in agrum non in forum ducebãtur 200
Pueri studiorum gratia exulantes 251
Puerorum educatio & impensa leuis 46
Pugnandi Parthorum ratio 93
Pugnandi Hungarorum ratio 230
Pugnam cantantes ineunt Hispani 350
Purgandi per ignem ratio 234
Pueri in hypodromo exerciti 98
Pythij 201

Q

Quare uerí Dei cultus apud tam paucos permansit 20
Quatuor Aphricæ latera 25
Quatuor astra Mercurij dicta 79
Quæ animalia in Aphrica nascantur 26
Qui primum Deos commenti æras, & simulachra 33
Qui philosophi ad Aegyptios studiorum gratia iuere 35
Quid coëgerit Aegypti reges bene uiuere 39
Quid mortuorum corpora à putredine diu conseruat 49
Quid festis diebus rustici agant 271
Quindecim sacra episcoporum uestes 251

Quinquies in die orant Turcæ 151
Quinta olim feria ut dies dominicæ festiua 178
Quinq; per annum Christi ecclesia recolit ibidem
Quæstores Romani duo 318

R

Raptu nubunt uirgines 195
Regis officium diurnum, pariterq; nocturnum 42
Regibus non omnia agere licitum 38.142
Regis Indorum uita mulieribus curæ 102
Reges ex una tantùm familia 96
Regij Scythæ 117
Regia potestas 137
Reges semper duo apud Lacedæmones 192
Regum Spartiatarum dignationes 201
Regum Persarum uxores 182
Regio hyeme tantùm adeunda 217
Regiones Italiæ 297
Regiones Germaniæ 235
Regiminis pulchra forma 325
Regiones Galliæ 315
Regiones Hispaniæ 348
Regna Hispaniæ quinq; 291
Religio Indæorum 88
Religio Persarum 95
Religio Tartarorum 227
Religio Turcarum 150
Religio Cantalrorum 374

Religiosi valdè Hetrusci 928
Religio Scytharum 116
Repudium apud Turcas 154
Rex phanaticus apud Aethiopes 27
Rex domesticatim singulis annis eligitur 266
Rex sacrificulus 312
Rex eligitur cui nulli liberi 209
Requæstarum iudices Gallorum 346
Roma Quiritum civitas 299
Romana civitatis politia 158. 201
Rusia sive Ruthenia 212

S

Sabei 70
Sabbatum Iudæis sacrum [redacted]
Sacerdotes in summo honore apud Aethiopes 30
Idemidem apud Pancheos 71
Sacerdotum utilitas & autoritas 19
Sacrificandi ritus 55
Sacerdotes delicijs vacant 73
Sacerdotibus sacrum locum exire non licet 74
Sacerdotum Christianorum vita, mores, & habitus 160
Sacerdotes Turcarum à plebeis parum differunt 152
Sacramenta ecclesiæ septem 165
Sacerdotum Rusianorum habitus 215
Sacerdotum dignitas apud Germanos 241
Sacerdotes fœmina 313

Sanctiß

Sanctissimi mortalium Seres [redacted]
Sacerdotes Armeniorum uxores ducebãt 140
Saduceï 89
Salus Regis omnibus cura [redacted]
Saltatio pyrrhica 205
Sal ex lacu foditur 213
Sal Syrtanum 295
Salitores 316
Salis fodina 227
Salij sacerdotes Martis 308
Salisburga olim Iuuania 279
Sanguibia 221
Sanguine Iudæi abstinent [redacted]
Sarmatia Europea 225
Saraceni & Turcæ de Christo quid 142
Secunda philosophi Galatarum 332
Satisfactio pro admissis 174
Sagacissimi mortalium Cathaini 112
Sagittæ 116
Sauus amnis 292
Scythæ 337
Scythæ, & gens eius 213
Scuti in bello amissio dedecorosum 241
Scultetus pagorum præfecti 254
Semi & Iapheti progenies 80
Sepeliendi ritus apud Thraces 210
Senectus in honore 15
Senex quilibet cæcus rex 366
Sedentaria ars ingenuis prohibita 306

cc 3 *Senio*

Senio aut morbo adfecti mori compelluntur 120.165
Senibus nisi prudentes sint nullus honor datur 101
Senectus apud Lacedæmones honoratissima 100
Sepelendi ritus apud Aphros 55
Sepeliendi ritus apud Tartaros 136
Sepulchra in melle 77
Sepulchra regum Scythorum 117
Sepulandi Christianorum ritus 182
Sepulchra nihili curant Troglodyta 56
Senes Massagethæ immolant suos & carnes edunt 219
Septem ecclesiæ sacramenta 165
Septies erant in die Christiani 161
Septem circa baptizandos 266
Septem clericorum ordines 167
Seres sanctissimi omnium & quietissimi mortalium 120
Sermo in missa qualis 264
Seruilis conditionis apud Indos nemo 100
Serpentes innocui & esui apti 213
Serpentes pro dijs venerati ibid.
Serpentes domesticatim exculti ibid.
Senatus 303
Simplex mortalium vita 65
Siculi ex Italia in insulam expulsi 121
Sigillum imperatoris Chami 138
Sigilla Turcæ literas nihil obsirmant 149
Slauo

Slauonica lingua omnium maxima 218
Slauonica lingua aliis uiciata 225
Sodomitæ, Tartari, & Saracæni 123
Sol & Luna diuinos honores consecuti 20
Solennis suspectarum fœminarum expurgatio 84
Soli Turcæ legitimè militant 147
Somnia 191
Sodalicium 244
Spermatophagi 59
Stratagema Tartarorum 32
Stricta olim Valerius 295
Styry vulgò strumosi ibid.
Struma causa ibid.
Studia quibus Persarum pueri utuntur 97
Studiorum publicus in urbibus locus 252
Sues non alunt Scythæ 216
Suecia regio 273
Sufferendi ritus admirandi 198
Sufflagandi alius ritus 253
Supputatio temporis more Christianorum 174
Superstitio gentis famosa 222
Superstitiosæ observationes Tartarorum 134
Superstitiones nouæ mirandæ 244
Symbolum apostolorum 163
Sylua sacrosancta 222
Sylua Heremita 161
Syllura insula 359

T

Taprobane insula descriptio 368
Tarraconensis Hispania 348
Tartaria & gentes eius 113 & seq.
Taurus mons 67
Tauroscytha 120
Temulentia nulli probro data 244
Temulentia morte uindicatur 224
Templum ultra fidem ingens 74
Templa Christianorum 180
Temporum supputatio per Chaldaos 79
Tempus omne aequatur à Tartaris 118
Tempus ut supputatur à Christianis 174
Terra diuisio 23 & seq.
Terra Aphrica qualitas 24
Terrarum omnium parens Italia 298
Terrarum omnium fertilissima Rusia 212
Terra absq; cultura frugifera 364
Testes & eorum causa 290
Testudinum marinarum magnitudo 370
Tegendi capitis olim nullus usus 321
Thermopylæ montes Graciæ 285
Thracia & gentes 206
Thomæ apostoli summa ueneratio 30
Thuris copia in Panchaia 72
Thyle insularum extrema 360
Tibiarum usus in procinctu 198
Totius orientis dominus Imperator Cham 115
Toxicum semper in promptu 314

Tributi

Tributi pensio 311
Tributa Persarum 96
Tribus Romanorum 301
Tribus Athenienſium quatuor 187
Trieterica sacra 122
Tres testimonium ferant 81
Transfi 208
Tritonia palus 66
Troglodytæ 56
Transfugarum pœna 242
Tumulantur serui quinquaginta cum mortuo rege 117
Turca & Sarraceni in unam gentem coaliti 145
Turcia & eius gens 241
Tuscia 325
Tyrrhenia eodem
Tympanis & tybijs in procinctu etiam Turcæ utuntur 148

V

Valachia quæ olim Dacia 210
Varij Francorum annui ritus 264
Varia animalia portentosè colunter 47
Vaticinandi uarij ritus 272
Venandi Tartarorum ritus 117
Vendendi & emendi nullus usus 98
Vendere homines solitum 225
Venatio priuatis prohibita 247
Veritas insigne principis indicium 41

~~2.6.44.2~~
H.184299

1621